R G B WH GR BL Grey Scale #13 C M Y K
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

57

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. Generała Broni Karola Świerczewskiego

KATEDRA TAKTYKI TYŁÓW

[redacted]
Egz. Nr 001

TYŁY SZCZEBLA OPERACYJNEGO WOJSK OPERACYJNYCH

Podręcznik

01/53
15821
40804
BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Działu Zbiorów Specjalnych
Nr ewid. 11

WARSZAWA - LIPIEC - 1970

301

Colour Chart #13
Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black
Inches Centimetres
DANES PICTA .COM

57

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. Generała Broni Karola Świerczewskiego

KATEDRA TAKTYKI TYŁÓW

[redacted]

Egz. Nr 001

TYŁY SZCZEBLA OPERACYJNEGO WOJSK OPERACYJNYCH

Podręcznik

15821 40804

BIBLIOTEKA NAUKOWA AGC WP
Archiwum Działu Zbiorów Specjalnych
Nr ewid. [redacted]

WARSZAWA - LIPIEC - 1970

30

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO

im. Generała Broni Karola Świerczewskiego

KATEDRA TAKTYKI TYŁÓW

JAWNE
[redacted]
Egz. Nr 00001

PRZEKLASYFIKOWANO
Protokół Nr 12657
PODSTAWA
Ustawa z dnia 22 stycznia 1999 roku
art. 86 ust. 2
(Dz.U. RP Nr 11 poz. 95)
podpis

TYŁY SZCZEBLA OPERACYJNEGO WOJSK OPERACYJNYCH

Podręcznik

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Działu Zbiorów Specjalnych
Nr ewid. 40804 015821

WARSZAWA LIPIEC 1970

Podręcznik „Tyły szczebla operacyjnego wojsk operacyjnych" został opracowany na podstawie wybranych materiałów tłumaczonych z radzieckiego podręcznika „Operatiwnyj tył", wydanego przez Wojskową Akademię Tyłów i Transportu w Leningradzie w 1964 r.

Materiały te zostały przystosowane i uaktualnione stosownie do obowiązujących ustaleń i norm operacyjno-taktycznych i tyłowych oraz przyjmowanej obecnie ćwiczebnej struktury organizacyjnej tyłów frontu i armii WP.

Podręcznik traktuje o problemach zabezpieczenia tyłowego związków operacyjnych wojsk lądowych. W pierwszej części omówione są ogólne zasady zabezpieczenia tyłowego, a w drugiej — zasady zabezpieczenia tyłowego frontu i armii ogólnowojskowej w operacjach. Przedstawione zagadnienia rozpatrzone zostały w działaniach bojowych prowadzonych w warunkach stosowania broni jądrowej. Nieliczne tylko wzmianki dotyczą możliwych rozwiązań omawianych problemów w operacjach prowadzonych bez użycia broni masowego rażenia.

Do uaktualnienia tłumaczonych materiałów posłużyły następujące wydawnictwa (między innymi):

1) Biuletyn Informacyjny nr 2 (86), wyd. Sztabu Gen. z maja 1968 r.;
2) Biuletyn Informacyjny nr 2 (76), wyd. Sztabu Gen. z kwietnia 1966 r.;
3) Biuletyn Informacyjny nr 3 (71), wyd. Sztabu Gen. z czerwca 1965 r.;
4) Podręcznik: „Działania bojowe wojsk bez użycia broni masowego rażenia", wyd. Sztabu Gen. z 1968 r.;
5) Materiały na XI sesję naukową ASG — wyd. ASG, wrzesień 1968 r.

W przygotowaniu podręcznika udział wzięli: płk dypl. Walenty LITWA, płk dypl. Mieczysław LEĆ, płk dypl. Edward KASZLEJ i płk dypl. Piotr JURKO.

TREŚĆ

Str.

Część pierwsza

OGÓLNE ZASADY ZABEZPIECZENIA TYŁOWEGO ZWIĄZKÓW OPERACYJNYCH

Rozdział I. Rola, przeznaczenie i zadania oraz struktura organizacyjna tyłów szczebla operacyjnego wojsk operacyjnych . 9
1. Rola, przeznaczenie i zadania tyłów 9
2. Skład i struktura organizacyjna tyłów szczebla frontu i armii 12

Rozdział II. Organizacja tyłów szczebla operacyjnego wojsk lądowych 24
1. Przygotowanie tyłów 24
2. Rozmieszczenie (rozwijanie) i przesuwanie tyłów . . 25
3. Obrona i ochrona tyłów 30

Rozdział III. Zabezpieczenie komunikacyjne związków operacyjnych . 45

Rozdział IV. Zabezpieczenie materiałowe związków operacyjnych . . 55
1. Warunki określające potrzeby materiałowe wojsk . . 55
2. Zapasy środków materiałowych, ich urzutowanie oraz źródła uzupełnienia 57
3. Ogólny tryb i porządek zabezpieczenia materiałowego związków operacyjnych 59
4. Planowanie zabezpieczenia materiałowego związków operacyjnych 61

Rozdział V. Dowóz środków materiałowych 65
1. Warunki dowozu środków materiałowych 65
2. Rola i znaczenie różnych rodzajów transportu w dowozie środków materiałowych 66
3. Organizacja dowozu 70
4. Planowanie dowozu środków materiałowych 74
5. Kierowanie przewozami 76

Rozdział VI. Zabezpieczenie techniczne związków operacyjnych . . 79
1. Zadania i zasady zabezpieczenia technicznego . . . 79
2. Organizacja zabezpieczenia technicznego różnych rodzajów uzbrojenia i sprzętu technicznego 83
3. Planowanie zabezpieczenia technicznego 88

Rozdział VII. Zabezpieczenie medyczne związków operacyjnych . . 90
1. Organizacja i realizacja przedsięwzięć leczniczo-ewakuacyjnych 90
2. Organizacja przedsięwzięć sanitarno-higienicznych i przeciwepidemicznych 95
3. Przedsięwzięcia w zakresie ochrony przed środkami masowego rażenia 97

Str.

4. Organizacja zaopatrywania sanitarnego 98
5. Kierowanie służbą zdrowia związków operacyjnych . 100

Rozdział VIII. Dowodzenie tyłami szczebla operacyjnego 102
1. Zasady dowodzenia tyłami 102
2. Organizacja współdziałania w tyłach 107
3. Metody dowodzenia tyłami operacyjnymi 109
4. Kwatermistrzowskie stanowisko dowodzenia i organizacja łączności tyłów 110
5. Praca organów dowodzenia tyłami podczas organizacji i w toku prowadzenia operacji 113

Rozdział IX. Zabezpieczenie tyłowe wojsk rakietowych 122
1. Zadania tyłów szczebla operacyjnego wojsk lądowych w zabezpieczeniu wojsk rakietowych 122
2. Struktura organizacyjna technicznych oddziałów rakietowych, oddziałów dowozu rakiet i rakietowych materiałów napędowych 123
3. Zabezpieczenie materiałowe wojsk rakietowych . . . 129
4. Właściwości zabezpieczenia drogowego 134
5. Właściwości zabezpieczenia medycznego wojsk rakietowych 135
6. Właściwości kierowania zabezpieczeniem tyłowym wojsk rakietowych 136

Część druga

ZASADY ZABEZPIECZENIA TYŁOWEGO ARMII I FRONTU W OPERACJACH

Rozdział X. Zabezpieczenie tyłowe armii ogólnowojskowej w operacji zaczepnej 138
1. Warunki zabezpieczenia tyłowego 138
2. Organizacja tyłów 140
3. Zabezpieczenie drogowe 147
4. Zabezpieczenie materiałowe 150
5. Zabezpieczenie techniczne 153
6. Zabezpieczenie medyczne 155
7. Właściwości tyłowego zabezpieczenia wojsk armii podczas forsowania dużych przeszkód wodnych, pościgu i wprowadzenia do bitwy drugiego rzutu armii . . . 158
8. Dowodzenie tyłami 159

Rozdział XI. Zabezpieczenie tyłowe armii ogólnowojskowej w operacji obronnej 162
1. Warunki zabezpieczenia tyłowego 162
2. Organizacja tyłów 164
3. Zabezpieczenie drogowe 166
4. Zabezpieczenie materiałowe 167
5. Zabezpieczenie techniczne 169
6. Zabezpieczenie medyczne 171

Str.

7. Właściwości zabezpieczenia tyłowego wojsk podczas przejścia armii z operacji obronnej do działań zaczepnych, w walce w okrążeniu oraz w działaniach odwrotowych 173
8. Dowodzenie tyłami 176

Rozdział XII. Zabezpieczenie tyłowe wojsk armii w czasie przegrupowania 178
1. Warunki zabezpieczenia tyłowego wojsk w czasie przegrupowania 178
2. Zabezpieczenie tyłowe w trakcie przygotowania wojsk armii do marszu 181
3. Zabezpieczenie tyłowe wojsk armii w toku marszu . . 187
4. Zabezpieczenie tyłowe wojsk armii w rejonie ześrodkowania 193
5. Dowodzenie tyłami 194

Rozdział XIII. Zabezpieczenie tyłowe wojsk w operacji zaczepnej frontu . 198
1. Warunki zabezpieczenia tyłowego 198
2. Organizacja tyłów frontu 200
3. Zabezpieczenie komunikacyjne (drogowe) 208
4. Zabezpieczenie materiałowe 212
5. Zabezpieczenie techniczne 218
6. Zabezpieczenie medyczne 220
7. Dowodzenie tyłami 223
8. Właściwości zabezpieczenia tyłowego wojsk frontu w bitwie spotkaniowej, podczas odpierania przeciwuderzeń, w czasie wejścia do bitwy drugiego rzutu frontu oraz podczas pościgu za nieprzyjacielem . . . 226

Rozdział XIV. Właściwości zabezpieczenia tyłowego wojsk frontu (armii) w operacji zaczepnej na nadmorskim kierunku operacyjnym 229
1. Właściwości organizacji tyłów 230
2. Właściwości zabezpieczenia drogowego 230
3. Właściwości zabezpieczenia materiałowego, technicznego i medycznego 231
4. Przedsięwzięcia w zakresie zabezpieczenia tyłowego działań desantowych 233
5. Właściwości dowodzenia tyłami 236

Część pierwsza

OGÓLNE ZASADY ZABEZPIECZENIA TYŁOWEGO ZWIĄZKÓW OPERACYJNYCH

Rozdział I

ROLA, PRZEZNACZENIE I ZADANIA ORAZ STRUKTURA ORGANIZACYJNA TYŁÓW SZCZEBLA OPERACYJNEGO WOJSK OPERACYJNYCH

1. Rola, przeznaczenie i zadania tyłów

Tyły szczebla operacyjnego wojsk operacyjnych są to wszelkiego rodzaju związki, oddziały i pododdziały tyłowe wchodzące w skład związków operacyjnych i przeznaczone do wszechstronnego zabezpieczenia tyłowego wojsk. Do tyłów tych zalicza się: tyły szczebla frontu i szczebla armii (armii ogólnowojskowej i lotniczej) oraz tyły marynarki wojennej.

Tyły szczebla centralnego i okręgu wojskowego (równorzędne) zalicza się do tyłów wojsk OTK.

Dalsze rozważania w niniejszym podręczniku dotyczyć będą wyłącznie tyłów związków operacyjnych wojsk lądowych (armii i frontu), które nazywane będą w dalszej części podręcznika po prostu „tyłami operacyjnymi".

Tyły szczebla frontu są to związki, oddziały i pododdziały tyłowe wchodzące w skład frontu i przeznaczone do wszechstronnego zabezpieczenia tyłowego wojsk frontu. Tyły te obecnie są podstawowym i decydującym ogniwem w systemie tyłów wojsk operacyjnych.

Tyły armijne są to oddziały i pododdziały tyłowe wchodzące w skład armii i przeznaczone do wszechstronnego zabezpieczenia tyłowego wojsk armii. Tyły armijne są tyłami w pełni ruchomymi i są zdolne przesuwać się za wojskami oraz zabezpieczać je we wszystkich warunkach i sytuacjach bojowych.

Tyły operacyjne zajmują bardzo ważne miejsce w ogólnym systemie tyłów Sił Zbrojnych PRL. Są one bowiem ogniwem wiążącym tyły taktyczne z tyłami szczebla centralnego MON, tzn. z obszarem

kraju, który stanowi zaplecze dla wojsk operacyjnych. Tyły operacyjne łącznie z tyłami taktycznymi i centralnymi stanowią system zapewniający pełne i ciągłe zaspokajanie wszelkich potrzeb wojsk frontu na współczesnym polu bitwy.

Do zasadniczych zadań tyłów operacyjnych należy: zaopatrywanie wojsk we wszystkie rodzaje środków zaopatrzenia, dowóz tych środków do wojsk, przygotowywanie oraz utrzymywanie w stanie zdatnym do eksploatacji sieci komunikacyjnej, naprawa sprzętu i wyposażenia wojskowego, realizacja zabezpieczenia medycznego i weterynaryjnego, przeprowadzenie wszystkich rodzajów ewakuacji oraz wykonywanie wszelkich innych zadań z zakresu zabezpieczenia tyłowego wynikających z konkretnych sytuacji operacyjno-tyłowych.

Zaopatrywanie wojsk we wszelkiego rodzaju środki materiałowe odbywa się z zapasów stale utrzymywanych w składach frontowych i armijnych, jak również dostarczanych z centralnych lub okręgowych składów obszaru kraju, względnie bezpośrednio z zakładów przemysłowych.

Część potrzeb materiałowych może być pokrywana z zasobów miejscowych. Z zasobów tych mogą być wykorzystywane zwłaszcza środki spożywcze, wszelkiego rodzaju paliwa, materiały budowlane i remontowe, przedmioty zaopatrzenia mundurowego i inne. Organizacja wykorzystywania zasobów miejscowych stanowi ważny odcinek pracy tyłów operacyjnych w procesie materiałowego zabezpieczenia wojsk. W zasadzie tylko tyły operacyjne, a w szczególności tyły frontowe posiadają warunki i możliwości eksploatacji zasobów miejscowych.

Ważne znaczenie w zabezpieczeniu materiałowym może mieć wykorzystanie zdobyczy wojennej, której gromadzeniem i zabezpieczeniem zajmują się tyły operacyjne. Pewną też rolę w zabezpieczeniu materiałowym wojsk może odegrać wykorzystanie własnego mienia pozostawionego na polu walki. W każdym razie przedstawia ono dużą wartość jako surowiec dla przemysłu. Organizacją zbiórki tego mienia zajmują się również tyły operacyjne.

W operacjach, w czasie których jest bardzo duże zapotrzebowanie na przewozy operacyjne i zaopatrzeniowo-ewakuacyjne, ich sprawne działanie zapewnia się przez terminową realizację szeregu przedsięwzięć związanych z przygotowywaniem i utrzymywaniem w stanie zdatnym do eksploatacji sieci komunikacyjnej i środków transportowych oraz zwiększanie ich możliwości. W tym celu jeszcze w okresie pokoju dokonuje się na zasadniczych kierunkach operacyjnych rozbudowy sieci dróg kolejowych, samochodowych i wodnych, sieci ruro-

ciągów oraz przygotowuje się rejony przeładunkowe i przeprawy, jak również zapasowe elementy mostów, wiaduktów i materiałów budowlanych.

Utrzymanie sprzętu i wyposażenia w stałej sprawności technicznej i gotowości eksploatacyjnej osiąga się przez właściwe wykorzystywanie środków naprawczych, terminowe przesuwanie tych środków do miejsc, gdzie znajduje się uszkodzony sprzęt, lub dostawę tego sprzętu do środków naprawczych, przez organizację napraw sprzętu drogą wymiany zespołów i podzespołów oraz zgranie pracy środków ewakuacyjnych i środków naprawczych.

Na terminową i należytą realizację zadań z zakresu zabezpieczenia technicznego istotny i zasadniczy wpływ mają możliwości środków ewakuacyjno-naprawczych, a w szczególności: gotowość tych środków do wykorzystania, ich wydajność, manewrowość, ukompletowanie oraz posiadanie odpowiednich zapasów części zamiennych i materiałów naprawczych.

W przyszłej wojnie prowadzonej z użyciem broni jądrowej i innych środków masowego rażenia, straty sanitarne będą znacznie większe aniżeli w wojnach ubiegłych, przy czym charakter tych strat będzie bardzo różnorodny. Nowe warunki pola walki będą wymagały nowych sposobów udzielania pomocy medycznej, ewakuacji i leczenia rannych, jak również konieczne będą nowoczesne sposoby przy przeprowadzaniu zabiegów przeciwepidemicznych i sanitarno-higienicznych.

Do głównych zadań zabezpieczenia weterynaryjnego na współczesnym polu walki należy zaliczyć: dokonywanie zabiegów mających na celu ochronę ludzi przed chorobami odzwierzęcymi, prowadzenie nadzoru nad przydatnością mięsa i przetworów mięsnych przeznaczonych do spożycia oraz prowadzenie rozpoznania sanitarno-epizootycznego terenu zajmowanego przez wojska.

Jednym z przedsięwzięć, którym zajmują się tyły operacyjne, jest zabezpieczenie jeńców wojennych. Do zadań tyłów operacyjnych w tym zakresie należy: organizacja przewozu jeńców wojennych transportem kolejowym i wodnym, a niekiedy i samochodowym, zabezpieczenie marszrut dla kolumn pieszych oraz organizacja wyżywienia i zabezpieczenia medycznego.

W wielu wypadkach może zajść konieczność ewakuacji w krótkim okresie czasu ludności cywilnej z rejonów bezpośrednich działań wojennych. Ewakuację tę organizują dowódcy i miejscowe władze cywilne przy wykorzystaniu miejscowych sił i środków. Do zadań tyłów operacyjnych w zakresie ewakuacji ludności cywilnej należy: przydzielanie

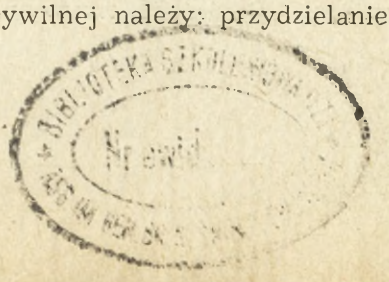

w razie potrzeby środków transportowych dla przewozu ludzi i mienia, wyznaczanie i zabezpieczanie dróg dla ewakuacji ludności, organizacja przyjęcia od miejscowych władz i ludności mienia, którego nie można wyewakuować, organizacja pomocy medycznej dla ewakuowanej ludności oraz wykonywanie szeregu innych przedsięwzięć.

Pomyślne wykonanie zadań przez tyły osiąga się przede wszystkim przez ciągłe i elastyczne dowodzenie nimi, należyte i wszechstronne przygotowanie tyłów do wykonywania zadań we współczesnych warunkach, prawidłowe i terminowe rozwijanie i przesuwanie jednostek tyłowych oraz zapewnienie żywotności tyłów w warunkach stosowania broni masowego rażenia.

Jednym z warunków pomyślnej pracy tyłów operacyjnych jest praca partyjno-polityczna, która powinna być prowadzona z całym stanem osobowym tyłów, w trakcie ich działalności.

W związku z ciągłym rozwojem sztuki operacyjnej oraz stałym wzrostem stanu technicznego wyposażenia wojsk, zadania tyłów operacyjnych stale się zwiększają, a warunki wykonywania tych zadań stają się coraz trudniejsze i coraz bardziej skomplikowane.

Stały rozwój oraz doskonalenie środków walki i sprzętu wojskowego sprawiają, iż potrzeby wojsk ciągle się zmieniają, co z kolei wysuwa nowe zadania przed tyłami w dziedzinie zaspokajania tych potrzeb. I tak na przykład, obecnie, na skutek rozwoju broni rakietowo-jądrowej powstała konieczność zaopatrywania wojsk w rakiety, amunicję jądrową i rakietowe paliwa napędowe.

Dalszy rozwój uzbrojenia i sprzętu bojowego oraz doskonalenie form i sposobów prowadzenia działań bojowych nieuchronnie będą wysuwać przed tyłami w ogóle, a w tym i przed tyłami operacyjnymi, nowe zadania oraz potrzeby wprowadzania nowych sposobów dla ich realizacji.

2. Skład i struktura organizacyjna tyłów szczebla frontu i armii

W skład tyłów operacyjnych wojsk lądowych wchodzą różnego rodzaju związki, oddziały i pododdziały tyłowe. Rodzaj i ilość tych jednostek w armii i we froncie zależą od wielu czynników, a między innymi: od składu bojowego frontu i armii, ich roli i miejsca w operacji, charakteru operacji, rodzaju zadań wykonywanych przez front i armię w operacji oraz od właściwości konkretnego obszaru działań wojennych.

Związki operacyjne działające na ważnych strategicznych i operacyjnych kierunkach, wykonujące główne zadania i przeznaczone do

prowadzenia działań zaczepnych na duże głębokości, wymagają więcej sił i środków zabezpieczenia tyłowego aniżeli związki operacyjne działające na drugorzędnych kierunkach i wykonujące zadania pomocnicze.

Tyły operacyjne w czasie pokoju w zasadzie nie istnieją. Są one tworzone w okresie zagrożenia i początkowym okresie wojny drogą mobilizacji i formowania nowych jednostek oraz przeformowywania jednostek istniejących w czasie pokoju. Bazę formowania jednostek tyłów operacyjnych stanowią jednostki zaopatrzeniowo-usługowe istniejące w czasie pokoju oraz zapasy sprzętu i materiałów gromadzone w tych jednostkach. Część sprzętu, a przede wszystkim transport samochodowy i maszyny inżynieryjno-budowlane są uzupełniane z gospodarki narodowej. Jednostki transportowe mogą być całkowicie formowane na bazie cywilnych przedsiębiorstw transportowych.

W pierwszej kolejności są formowane tyły armii pierwszorzutowych, przeznaczonych do działania na głównych kierunkach oraz część jednostek tyłowych frontu. W ramach tworzonych tyłów armii (frontu) w pierwszej kolejności formuje się jednostki drogowo-eksploatacyjne, transportowe oraz szefostwa polowych i szpitalnych baz, jak również część składów i szpitali.

Ze względu na charakter i przeznaczenie, jednostki tyłowe wchodzące w skład tyłów operacyjnych ujęte są w następujące grupy:

— techniczne jednostki rakietowe;
— jednostki zaopatrzeniowe;
— jednostki komunikacyjne;
— jednostki ewakuacyjno-naprawcze;
— jednostki medycznego zabezpieczenia;
— jednostki produkcyjno-usługowe;
— jednostki zabezpieczenia i obsługi tyłów.

Techniczne jednostki rakietowe. Do jednostek tych należą: we froncie — frontowa polowa techniczna baza rakietowa (FPTBR), frontowa polowa techniczna baza rakiet przeciwlotniczych (FPTBRPlot) i batalion dowozu amunicji specjalnej, a w armii — armijna polowa techniczna baza rakietowa (APTBR). Jednostki te podlegają szefowi służby uzbrojenia i elektroniki frontu (armii) i są przeznaczone do przyjmowania i utrzymywania rakiet i głowic, zespalania i dostarczania rakiet do wojsk oraz do technicznej obsługi, dokonywania napraw i ewakuacji uszkodzonych rakiet i sprzętu rakietowego. Ponadto frontowe polowe techniczne bazy dowożą rakietowe materiały napędowe ze składów frontowych, przechowują te materiały oraz napełniają nimi rakiety.

Batalion dowozu amunicji specjalnej (rakiet) jest przeznaczony do utrzymywania zapasu rakiet i głowic oraz ich dowozu ze stacji (portów, lotnisk) do frontowych i armijnych polowych technicznych baz rakietowych, a w niektórych wypadkach — bezpośrednio do związków taktycznych i oddziałów wojsk rakietowych.

Ilość technicznych jednostek rakietowych we froncie i armii zależy od składu bojowego frontu (armii) oraz od zadań wykonywanych przez wojska rakietowe. Zazwyczaj jest we froncie jedna polowa techniczna baza rakietowa, jedna baza rakiet przeciwlotniczych oraz jeden batalion dowozu rakiet, a w armii — jedna armijna polowa techniczna baza rakietowa.

Jednostki zaopatrzeniowe. Do tych jednostek należą: we froncie — polowe bazy frontu (PBF), a w armii — ruchoma baza armii (RBA). Bazy te są przeznaczone do przyjmowania, przechowywania, ochrony i wydawania środków zaopatrzenia, a także do przyjmowania, segregacji i wysyłania do odpowiednich warsztatów lub zakładów produkcyjnych sprzętu i materiałów ewakuowanych z wojsk. W armii jest jedna ruchoma baza, a we froncie może być kilka (3—4) polowych baz. Bazy podlegają kwatermistrzowi frontu (armii).

W skład polowej bazy frontu (ruchomej bazy armii) wchodzą: szefostwo bazy, składy polowe oraz jednostki obsługi.

Szefostwo polowej bazy frontu (ruchomej bazy armii) jest organem operacyjnego i organizacyjnego kierowania działalnością składów i jednostek wchodzących w skład bazy. W szczególności do jego zadań należy: kierowanie rozmieszczeniem i przesuwaniem składów i jednostek, organizowanie prac przeładunkowych, obrony i ochrony bazy, służby garnizonowej oraz zabezpieczenia drogowego w rejonie rozmieszczenia bazy. W razie potrzeby szefostwo może wydzielać oddziały szefostwa lub grupy operacyjne. Każda polowa baza frontu może wydzielić dwa oddziały (OPBF), a ruchoma baza armii — jeden oddział. Oddziały są przeznaczone do kierowania częścią sił i środków bazy wydzielanych dla zabezpieczenia materiałowego części sił frontu (armii) lub zgrupowania działającego na samodzielnym kierunku.

We froncie (w armii) występują następujące polowe składy: uzbrojenia, amunicji, mps, żywności, umundurowania, materiałów i sprzętu pancernego, inżynieryjnego, łączności, samochodowego, chemicznego, sanitarnego, kulturalno-oświatowego i innych materiałów.

Armia w zasadzie posiada po jednym polowym składzie poszczególnych rodzajów środków zaopatrzenia, natomiast we froncie takich składów może być po kilka. Ilość polowych składów w bazach frontu nie

jest stała i może ich być mniej lub więcej; zależy to od roli i zadań konkretnej bazy w zaopatrywaniu wojsk.

Polowe składy frontu (armii) podlegają: pod względem rozmieszczania, przesuwania, obrony i ochrony oraz służby garnizonowej i prac przeładunkowych — szefom polowych baz frontu (ruchomej bazy armii), a pod względem fachowego dysponowania środkami zaopatrzenia — odpowiednim szefom służb frontu (armii).

Do jednostek obsługi PBF (RBA) należą: bataliony obsługi (bo) kompanie obsługi (ko), bataliony roboczo-transportowe (brtr) i bataliony samochodowo-transportowe PBF. Jednostki te podlegają szefom baz i są przeznaczone do prac przeładunkowych, obrony i ochrony baz, pełnienia służby garnizonowej, organizacji łączności wewnątrz baz, przygotowania i utrzymywania dróg oraz regulacji ruchu w rejonie rozmieszczenia baz.

Jednostki komunikacyjne. W skład jednostek komunikacyjnych wchodzą: jednostki i organa kolejowe, jednostki drogowo-mostowe oraz jednostki transportowe.

Jednostki i organa kolejowe występują tylko na szczeblu frontu i należą do nich: brygady wojsk kolejowych oraz wojskowe liniowe organa kolejowe. W skład tych organów wchodzą: wojskowe komendy stacji rozdzielczych frontu, wojskowe komendy odcinków kolejowych, wojskowe komendy stacji wyładowczych, wojskowe komendy tymczasowych rejonów przeładunkowych oraz ruchome punkty żywnościowe.

Jednostki drogowo-mostowe stanowią brygady i bataliony drogowo-eksploatacyjne oraz brygady mostowe. Brygady drogowo-eksploatacyjne i brygady mostowe występują we froncie, a bataliony drogowo-eksploatacyjne w armii.

Do jednostek transportowych należą brygady transportowe (występujące we froncie) oraz bataliony transportowo-samochodowe i bataliony dowozu mps, które występują na szczeblu armii.

Oprócz wojskowych jednostek i organów, w skład jednostek komunikacyjnych frontu wchodzą zmilitaryzowane organa i jednostki kolejowe Ministerstwa Komunikacji. Do nich należą: dyrekcja kolejowa oraz podległe jej oddziały kolei i jednostki odbudowy i naprawy sieci i urządzeń kolejowych. Do tych ostatnich jednostek należą: pociągi odbudowy nawierzchni (PON), pociągi odbudowy mostów (POM), pociągi odbudowy łączności (POŁ), pociągi odbudowy urządzeń wodnych (POW), pociągi naprawy parowozów (PNP), pociągi naprawy wagonów (PNW), kolumna parowozów. Ponadto we froncie mogą wystę-

pować zmilitaryzowane jednostki żeglugi śródlądowej, a w szczególności ekspozytura żeglugi śródlądowej.

Wyżej wymienione jednostki i organa komunikacyjne są przeznaczone:

— brygady wojsk kolejowych — do budowy, odbudowy oraz naprawy sieci i urządzeń kolejowych. Front może posiadać 2—3 brygady wojsk kolejowych;

— wojskowe komendy stacji rozdzielczych frontu — do przyjmowania transportów kolejowych przybywających do frontu, ich przeformowywania i kierowania do stacji wyładowczych oraz do przyjmowania transportów kolejowych powracających ze stacji wyładowczych ich przeformowywania, a następnie skierowywania do obszaru kraju. Front może mieć dwie — trzy komendy stacji rozdzielczych;

— wojskowe komendy odcinków kolejowych — do kierowania i zabezpieczenia ruchu transportów kolejowych w ramach wyznaczonego odcinka kolejowego (części sieci). Front może mieć dwie — trzy i więcej komend odcinka kolejowego;

— wojskowe komendy stacji wyładowczych (zaopatrzenia) — do zabezpieczenia funkcjonowania stacji, organizowania, przyjmowania i podstawiania transportów kolejowych pod załadunek lub wyładunek oraz zapewnienia porządku w rejonie stacji kolejowej. Front może mieć kilka takich komend;

— komendy tymczasowych rejonów przeładunkowych — do organizacji tymczasowych rejonów przeładunkowych i zabezpieczenia ich funkcjonowania oraz organizacji prac przeładunków i czasowego składowania środków materiałowych. Front może posiadać 1—2 komendy TRP;

— ruchome punkty żywnościowe — do przygotowania i wydawania posiłków jednostkom i grupom żołnierzy przewożonych transportem kolejowym, a nie posiadających własnych punktów żywienia. Front może mieć kilka ruchomych punktów żywnościowych;

— brygady (bataliony) drogowo-eksploatacyjne — do budowy, naprawy i utrzymania w stanie zdatnym do eksploatacji frontowych (armijnych) dróg samochodowych oraz regulacji ruchu na tych drogach. Front może posiadać 1—2 brygady, a armia — 1—2 bataliony drogowo-eksploatacyjne;

— brygady mostowe — do budowy, odbudowy oraz utrzymywania mostów i przepraw na przeszkodach wodnych. Front będzie posiadać zazwyczaj jedną brygadę mostową;

— brygady transportowe, bataliony transportowo-samochodowe oraz bataliony dowozu mps — do dowozu środków zaopatrzenia oraz ewakuacji sprzętu i materiałów, a także w razie potrzeby i ewakuacji medycznej. Front może mieć 3—4 brygady, a armia — 3—4 bataliony transportowo-samochodowe oraz jeden batalion dowozu mps;
— zmilitaryzowane organa i jednostki kolejowe — do utrzymania i eksploatacji oraz odbudowy sieci i urządzeń kolejowych, jak również do organizacji i zabezpieczenia ruchu na sieci frontowej.

Wojskowe jednostki komunikacyjne podlegają szefowi komunikacji frontu (armii). Natomiast jednostki zmilitaryzowane podporządkowane są mu tylko pod względem ich operacyjnego wykorzystania.

Ponadto do jednostek transportowych frontu należy też batalion dowozu rakietowych materiałów napędowych, który jest przeznaczony do dowozu tego paliwa w ogniwie frontowym. Batalion podlega szefowi służby mps frontu.

Jednostki ewakuacyjno-naprawcze. Do jednostek ewakuacyjnych zalicza się bataliony ewakuacji czołgów, bataliony (kompanie) ewakuacji pojazdów mechanicznych oraz bataliony ewakuacji sprzętu uzbrojenia.

W skład jednostek naprawczych wchodzą bataliony naprawy czołgów, samochodów, silników, ciągników gąsienicowych, zespołów ciągników gąsienicowych, zespołów ciągników samochodowych, sprzętu uzbrojenia, sprzętu inżynieryjnego, sprzętu drogowo-mostowego oraz zespołów maszyn inżynieryjnych. Ponadto w skład jednostek naprawczych wchodzą warsztaty naprawy sprzętu uzbrojenia, sprzętu łączności, sprzętu służby chemicznej, mps, żywnościowej i mundurowej.

Wyżej wymienione jednostki występują w większości na szczeblu frontu, który posiada ich po kilka sztuk. Natomiast armia posiada tylko niektóre jednostki, a mianowicie: batalion ewakuacji czołgów, kompanię ewakuacji pojazdów mechanicznych oraz warsztat naprawy ogumienia i warsztat naprawy sprzętu łączności. Jednostki ewakuacyjno-naprawcze przeznaczone są do ewakuacji oraz naprawy wozów bojowych, pojazdów mechanicznych oraz wszelkiego innego sprzętu i wyposażenia technicznego wojsk.

Jednostki zabezpieczenia medycznego i weterynaryjnego. W skład tych jednostek wchodzą jednostki leczniczo-ewakuacyjne, sanitarno-przeciwepidemiczne, weterynaryjne oraz pomocnicze jednostki medyczne.

Do jednostek leczniczo-ewakuacyjnych należą: polowe szpitale ruchome (chirurgiczne, wewnętrzne, zakaźne, skórno-weneryczne, lekko rannych, ewakuacyjne), medyczne bataliony wzmocnienia, oddziały wzmocnienia segregacji, oddziały hospitalizacji, bataliony sanitariuszy, jednostki transportu sanitarnego.

Polowe szpitale ruchome są przeznaczone do przyjmowania i leczenia rannych, chorych i porażonych. Występują one tylko na szczeblu frontu. Front może posiadać kilkaset różnych szpitali, w tym najwięcej, bo około trzy czwarte z nich są to szpitale chirurgiczne o łącznej ilości kilkudziesięciu tysięcy łóżek. Szpitale te są ruchome, tzn. mogą przesuwać się za pomocą własnych etatowych środków transportowych.

Medyczne bataliony wzmocnienia występują zarówno w armii, jak i we froncie i są przeznaczone do rozwijania punktów medycznych typu dywizyjnego, do ewakuacji rannych i porażonych z pola walki i udzielania im specjalistycznej pomocy medycznej. Bataliony te działają tak samo jak bataliony medyczne związków taktycznych i są wykorzystywane do wzmacniania związków taktycznych. Zarówno front, jak i armia mogą posiadać po kilka tych batalionów.

Oddziały wzmocnienia segregacji (OWS) są to jednostki typu kompanii, w których skład wchodzą różni lekarze — specjaliści. Oddziały te są przeznaczone do wzmacniania batalionów medycznych dywizji i medycznych batalionów wzmocnienia armii. Front i armia posiadają po jednym oddziale wzmocnienia segregacji.

Kompanie hospitalizacji występują na szczeblu armii i są przeznaczone do pielęgnacji i leczenia rannych, których stan nie pozwala w danym momencie na ewakuację. Kompanie te przyjmują rannych od batalionów medycznych w rejonach ich rozmieszczenia. Armia posiada zwykle jedną kompanię hospitalizacyjną.

Batalion sanitariuszy jest przeznaczony do wyszukiwania, zbierania i wynoszenia rannych i porażonych na polu walki. Batalion występuje w armii i jest przydzielany pododdziałami jako wzmocnienie do pierwszorzutowych związków taktycznych, a w związkach — do oddziałów i pododdziałów. Armia posiada jeden batalion sanitariuszy.

Jednostki transportu sanitarnego są to kompanie samochodów sanitarnych, które występują na szczeblu armii i frontu oraz bataliony autobusów sanitarnych, występujące tylko na szczeblu frontu. Jednostki te są przeznaczone do ewakuacji rannych i porażonych ze związków taktycznych do baz szpitalnych frontu. Armia posiada zwykle jedną kompanię, a frontu kilka (trzy — pięć) kompanii samochodów sanitarnych oraz jeden — dwa bataliony autobusów sanitarnych. Jed-

nostki transportu sanitarnego występujące na szczeblu frontu są zazwyczaj przydzielane armiom dla zwiększenia ich możliwości ewakuacyjnych.

Komendy baz szpitalnych występują na szczeblu frontu i są przeznaczone do organizacji baz szpitalnych oraz kierowania ich pracą. Front może posiadać kilka (pięć — siedem) takich komend. Każda komenda może wydzielić jeden — dwa oddziały komendy do organizacji oddziałów baz szpitalnych i kierowania pracą tych oddziałów.

Baza szpitalna frontu (BSzF) jest to zgrupowanie jednostek zabezpieczenia medycznego, którego zadaniem jest przyjmowanie rannych i porażonych ze związków taktycznych, ich wszechstronne leczenie oraz przygotowanie do ewakuacji do szpitali obszaru kraju. W skład bazy szpitalnej wchodzą: komenda bazy szpitalnej, polowe szpitale ruchome różnych profili oraz pomocnicze jednostki medyczne, takie jak stacje przetaczania krwi, stacje wytwarzania tlenu itp. Ilość szpitali i innych jednostek medycznych w bazie jest wielkością zmienną. Baza szpitalna może posiadać do dwunastu tysięcy łóżek; zależy to od jej zadań. Ponadto w skład bazy szpitalnej mogą wchodzić jednostki obsługi i zabezpieczenia, takie jak pralnie, łaźnie, kompanie inżynieryjnego zabezpieczenia tyłów itp.

Jednostkami sanitarno-przeciwepidemicznymi są bataliony przeciwepidemiczne, które występują na szczeblu armii i frontu i są przeznaczone do organizacji i przeprowadzenia przedsięwzięć sanitarno-przeciwepidemicznych na obszarze działania armii i frontu. Zarówno front, jak i armia posiadają po jednym batalionie przeciwepidemicznym.

Oddziały weterynaryjne są to ruchome punkty weterynaryjne, które występują na szczeblu armii i frontu. Armia posiada zazwyczaj jeden taki punkt, a front może ich mieć kilka (3—5). Punkty te są przeznaczone do organizacji i przeprowadzenia przedsięwzięć przeciwepizootycznych na obszarze działania armii i frontu.

Do pomocniczych jednostek medycznych należą:

— stacje przetaczania krwi (stacje krwiodawstwa) I i II kategorii, które są przeznaczone do pobierania, przechowywania i wydawania szpitalom i punktom medycznym krwi leczniczej. Armia posiada jedną stację drugiej kategorii, a front — kilka stacji pierwszej kategorii;

— polowe stacje wytwarzania tlenu, które występują na szczeblu frontu i są przeznaczone do wytwarzania i przechowywania tlenu dla celów leczniczych oraz zaopatrywania szpitali w tlen;

— ośrodek szkolenia sanitariuszy, który występuje na szczeblu frontu, jest przeznaczony do szkolenia sanitariuszy dla związków taktycznych, armii i frontu.

Jednostki produkcyjno-usługowe. Do tej grupy jednostek należą polowe piekarnie, rzeźnie, pralnie i łaźnie oraz kompania chłodni, kompania rurociągów przeprawowych, kompania odbudowy składów mps, grupy tankowania, laboratorium mps i laboratorium rakietowych materiałów napędowych. Ponadto w skład tej grupy wchodzą: jednostki wojskowej centrali handlowej (ruchome sklepy, fryzjernie), polowe jednostki Narodowego Banku Polskiego oraz organa poczty polowej.

Polowe piekarnie, polowe rzeźnie, polowe pralnie i łaźnie oraz jednostki wojskowej centrali handlowej, banku oraz poczty polowej występują zarówno na szczeblu armii, jak i na szczeblu frontu. Natomiast pozostałe jednostki występują tylko na szczeblu frontu.

Wyżej wymienione jednostki mają następujące przeznaczenie:

— polowe piekarnie — do wypieku chleba dla jednostek nie posiadających własnych etatowych piekarni. Armia posiada dwie — trzy piekarnie, a front około dziesięciu. Piekarnie polowe są rozmieszczane przy składach żywnościowych oraz przydzielane do zgrupowań jednostek, przede wszystkim tyłowych, takich jak polowe bazy, szpitalne bazy frontu itp.;

— polowe rzeźnie — do utrzymywania i uboju bydła, trzody chlewnej oraz do wyrobu przetworów mięsnych. Front może ich mieć do dziesięciu;

— polowe pralnie — do prania i naprawy bielizny, a polowe łaźnie — do kąpieli ludzi oraz dezynfekcji bielizny i umundurowania. Armia może posiadać jedną — dwie łaźnie i pralnie, a front — osiem — dziesięć. Polowe łaźnie i pralnie obsługują związki taktyczne i oddziały armii i frontu oraz jednostki tyłowe, do których okresowo są przydzielane;

— kompania chłodni — do przechowywania oraz przewozu mięsa i przetworów mięsnych. Kompania ta występuje tylko na szczeblu frontu;

— kompania rurociągów przeprawowych — do przetaczania paliw płynnych przez różnego rodzaju przeszkody, w tym i przez przeszkody wodne. Front posiada jedną taką kompanię;

— kompania odbudowy składów mps — do odbudowy oraz naprawy składów mps i rurociągów na obszarze działania frontu. Front posiada jedną kompanię odbudowy składów;

— grupy tankowania — do dystrybucji materiałów pędnych ze składów lub transportów kolejowych, jak również do tankowania wozów bojowych i pojazdów mechanicznych. Front posiada kilkanaście takich grup i są one przydzielane do składów mps, rejonów przeładunkowych oraz do armii;

— laboratorium mps i laboratorium rmn (rakietowych materiałów napędowych) — do przeprowadzenia badania i określania jakości paliw. Front posiada po jednym z tych laboratoriów;

— jednostki wojskowe centrali handlowej — do dostaw i sprzedaży artykułów codziennego i osobistego użytku. Zarówno armia, jak i front posiadają po kilka sklepów ruchomych i po kilka zakładów fryzjerskich;

— jednostki Narodowego Banku Polskiego — do zaopatrywania związków operacyjnych i związków taktycznych w środki pieniężne, prowadzenia rozliczeń między związkami taktycznymi a jednostkami gospodarki narodowej, regulowania obiegu pieniądza, przechowywania mienia wartościowego oraz prowadzenia operacji finansowych związanych z działalnością oszczędnościową żołnierzy.

Wyżej wymienione jednostki podlegają odpowiednim szefom służb frontu (armii), z wyjątkiem jednostek WCH, które podlegają kwatermistrzowi frontu (armii), oraz jednostek polowych Narodowego Banku Polskiego, które podlegają bezpośrednio dowódcy frontu (armii). Jednostki wojskowej centrali handlowej oraz jednostki Narodowego Banku Polskiego w sprawach fachowych podlegają odpowiednim organom nadrzędnym.

Jednostki obsługi i zabezpieczenia tyłów. W skład tych jednostek wchodzą: bataliony zabezpieczenia KSD, bataliony (kompanie) łączności tyłów, bataliony i kompanie obsługi polowych baz frontu i ruchomej bazy armii, bataliony roboczo-transportowe, bataliony samochodowo-transportowe polowych baz, kompanie inżynieryjnego zabezpieczenia tyłów oraz kompanie obrony przeciwchemicznej tyłów.

Bataliony zabezpieczenia KSD występują (po jednym) w armii i we froncie i są one przeznaczone do zabezpieczenia życia i działalności KSD, a w szczególności do przewozu ludzi i sprzętu KSD, zabezpieczenia przesuwania i rozwijania oraz obrony i ochrony KSD, jak również do zabezpieczenia potrzeb gospodarczych i bytowych stanu osobowego KSD. Bataliony te podlegają szefom sztabów kwatermistrzostwa frontu i armii.

Batalion łączności tyłów występuje we froncie, a kompania łączności tyłów w armii. Jednostki te są przeznaczone do zabezpieczenia łączności tyłów i podlegają one również szefom sztabów kwatermistrzostwa frontu i armii.

Bataliony obsługi baz polowych występują na szczeblu frontu, a kompanie obsługi na szczeblu frontu i armii. Front posiada trzy — cztery bataliony obsługi oraz trzy — cztery kompanie obsługi, a armia — jedną kompanię. Jednostki te wchodzą w skład polowych baz frontu (ruchomej bazy armii) i są przeznaczone do realizacji obrony i ochrony jednostek wchodzących w skład baz, przygotowania i utrzymywania dróg oraz regulacji ruchu w rejonie rozmieszczenia bazy, jak również do zaopatrywania i obsługi szefostwa bazy i tych jednostek, które nie posiadają aparatu gospodarczego.

Bataliony roboczo-transportowe występują na szczeblu frontu i są przeznaczone do dokonywania prac załadowczych i wyładowczych oraz przewozów środków zaopatrzenia w bazach, jak również do realizacji przeładunków środków materiałowych w rejonach przeładunkowych. Front posiada trzy — cztery takie bataliony. Bataliony roboczo-transportowe są przydzielane do polowych baz frontu lub do rejonów przeładaunkwych.

Bataliony samochodowo-transportowe polowych baz występują na szczeblu frontu i są przeznaczone do przewozu środków zaopatrzenia ze stacji wyładowczych do składów frontowych oraz ze składów frontowych do stacji załadowania, jak również do przewozu zapasów frontowych przy przesunięciach baz. Ponadto bataliony te mogą być wykorzystywane do przewozu środków materiałowych pomiędzy bazami, a niekiedy i do dowozu do armii. Front posiada trzy — cztery bataliony, które są przydzielane do baz polowych.

Kompanie inżynieryjnego zabezpieczenia tyłów oraz kompanie obrony przeciwchemicznej tyłów występują na szczeblu frontu i armii. Kompanie inżynieryjnego zabezpieczenia tyłów są przeznaczone do wykonywania specjalistycznych prac inżynieryjnych związanych z ochroną ludzi, sprzętu i materiałów, a kompania obrony przeciwchemicznej — do prowadzenia rozpoznania skażeń, kontroli stopnia napromieniowania ludzi oraz skażenia chemicznego i promieniotwórczego terenu, sprzętu i zapasów materiałowych, a także do udzielania pomocy w przeprowadzaniu zabiegów specjalnych.

Front posiada trzy — cztery kompanie inżynieryjnego zabezpieczenia tyłów oraz trzy — cztery kompanie obrony przeciwchemicznej tyłów, natomiast armia posiada po jednej kompanii tego typu. Kom-

panie te podlegają kwatermistrzowi frontu (armii) i wykonują swoje zadania na obszarze działania frontu (armii) lub w jednostkach tyłowych, najczęściej w polowych bazach frontu (ruchomej bazie armii) i w bazach szpitalnych frontu, do których są okresowo przydzielane.

Oprócz wyżej omówionych związków i oddziałów tyłowych w skład tyłów operacyjnych mogą wchodzić, w zależności od zadań frontu (armii) oraz warunków prowadzenia działań bojowych, jeszcze inne jednostki tyłowe lub zabezpieczenia tyłów, które będą przydzielane frontowi przez Sztab Generalny (Zjednoczone Dowództwo), a armii przez front.

Skład tyłów operacyjnych, ich struktura organizacyjna, jak również struktura organizacyjna i możliwości poszczególnych jednostek tyłowych ulegają zmianom w miarę zmian zachodzących w organizacji wojsk oraz w sposobach, formach i warunkach prowadzenia działań bojowych, a także w miarę rozwoju technicznego i ekonomicznego kraju.

Kierunki zmian i rozwoju struktury organizacyjnej tyłów operacyjnych zmierzają do zwiększenia ich manewrowości, ulepszenia wyposażenia i mechanizacji prac oraz zwiększenia żywotności i zdolności do działania w warunkach wojny jądrowo-rakietowej.

Rozdział II

ORGANIZACJA TYŁÓW SZCZEBLA OPERACYJNEGO WOJSK LĄDOWYCH

Organizacja tyłów operacyjnych obejmuje: przygotowanie, rozmieszczenie (rozwijanie) i przesuwanie jednostek tyłowych frontu (armii) oraz wszelkie zabiegi związane z obroną i ochroną jednostek i obiektów tyłowych. Wszystkie te przedsięwzięcia wchodzące w zakres organizacji tyłów przeprowadzane są dla zapewnienia wszechstronnego i ciągłego zabezpieczenia wojsk przez jednostki tyłowe w działaniach bojowych, a jednocześnie i dla zapewnienia żywotności i trwałości samego systemu zabezpieczenia tyłowego.

1. Przygotowanie tyłów

Przygotowanie tyłów operacyjnych do operacji odbywa się równocześnie z przygotowaniem wojsk. Przygotowanie tyłów obejmuje: uzupełnienie w związkach i oddziałach tyłowych stanów osobowych i wyposażenia, polityczne, taktyczne i specjalistyczne szkolenie stanu osobowego oraz zapewnienie warunków zabezpieczających żywotność, manewrowość i ciągłość pracy tyłów.

Szczególnej uwagi wymaga zabezpieczenie tyłowe operacji (działań bojowych) w początkowym okresie wojny. W tym celu jeszcze w okresie pokojowym tworzy się i utrzymuje niezbędne minimum jednostek i zawiązków jednostek tyłowych zapewniające sprawne i szybkie sformowanie i rozwinięcie tyłów operacyjnych. Oprócz tego gromadzi się i utrzymuje dla związków operacyjnych zapasy środków materiałowych w ilości zapewniającej prowadzenie operacji na całą głębokość, a ponadto planuje się i realizuje rozbudowę i przygotowanie sieci komunikacyjnej, doskonali się strukturę organizacyjną i wyposażenie tyłów oraz prowadzi się szkolenie jednostek i rezerw osobowych dla tyłów.

Istniejące jednostki oraz przewidziane do sformowania zawiązki tyłowe rozmieszcza się w czasie pokoju w sposób zapewniający sprawne doprowadzenie ich do gotowości bojowej i przegrupowanie do rejonów wyjściowych do działań oraz ochronę przed uderzeniami broni jądrowej.

Przygotowanie tyłów operacyjnych obejmuje także studiowanie stanu i możliwości wykorzystania na teatrze działań wojennych resursów ekonomicznych, sieci komunikacyjnej oraz warunków geograficznych i klimatycznych.

2. Rozmieszczenie (rozwijanie) i przesuwanie tyłów

Jednostki tyłowe frontu dla zabezpieczenia wojsk w operacji rozmieszcza się na obszarze tyłów frontu. Obszar ten wyznacza się dla: a) ustalenia odpowiedzialności za utrzymanie porządku na tyłach wojsk walczących; b) rozmieszczenia związków, oddziałów i pododdziałów tyłowych oraz c) dla wykorzystania sieci komunikacyjnej i zasobów miejscowych.

Obszar tyłów frontu obejmuje teren ograniczony z boków liniami rozgraniczenia między frontami, z tyłu — tylną granicą, a z przodu sięga on do rubieży rozmieszczenia ruchomych baz armii; w obronie natomiast — do tylnej granicy stref tyłów pierwszorzutowych armii. Boczne linie rozgraniczenia i tylną granicę obszaru tyłów frontu wyznacza Sztab Generalny (Zjednoczone Dowództwo).

Armia w operacji zaczepnej nie otrzymuje strefy tyłów. Jednostkom tyłowym armii wyznacza się w pasie działania armii rejony rozmieszczenia. Natomiast w operacji obronnej armia może otrzymać strefę tyłów.

Strefa tyłów armii w obronie jest ograniczona z boków liniami rozgraniczenia między armiami, z tyłu — tylną granicą, a z przodu sięga do rejonów rozmieszczenia batalionów zaopatrzenia (DPZ) pierwszorzutowych związków taktycznych. Boczne linie rozgraniczenia i tylną granicę strefy tyłów armii wyznacza dowódca frontu. Szerokość obszaru tyłów frontu i strefy tyłów armii równa się z zasady szerokości pasów działania frontu (armii). Głębokość zaś tego obszaru jest uwarunkowana głębokością operacyjnego ugrupowania wojsk i tyłów, charakterem operacji i zadaniami wykonywanymi przez związek operacyjny, jak również stopniem ekonomicznego rozwoju teatru działań wojennych, ilością, stanem i przepustowością dróg komunikacyjnych oraz innymi czynnikami.

W operacji zaczepnej, przy szybkim przesuwaniu się wojsk do przodu, głębokość obszaru tyłów frontu stale się zwiększa i często dochodzi do dość znacznych rozmiarów. W obronie natomiast głębokość obszaru tyłów frontu i stref tyłów armii może ulegać zmniejszaniu.

Przy wyznaczaniu obszaru tyłów frontu (strefy tyłów armii) bierze się pod uwagę konieczność rozśrodkowanego rozmieszczenia oddziałów

i związków tyłowych, możliwość kompleksowego wykorzystania różnych rodzajów transportu i dróg komunikacyjnych oraz potrzeby dokonywania manewru siłami i środkami tyłów.

Niektóre oddziały i związki tyłowe (frontowa polowa techniczna baza rakietowa, polowe bazy frontu lub ich oddziały, jednostki medyczne i naprawcze) mogą rozmieszczać się w pasach działania armii (w strefach tyłów armii).

Związki operacyjne i taktyczne innych rodzajów sił zbrojnych oraz związki operacyjne i taktyczne drugiego rzutu i odwody frontowe (armijne) rozmieszczają swoje tyły na obszarze (w strefie) tyłów frontu (armii), jak również wykorzystują one na tym terenie sieć komunikacyjną. Rejony rozmieszczenia dla tyłów wymienionych związków operacyjnych i taktycznych oraz sposoby korzystania z dróg komunikacyjnych dla realizacji przewozów operacyjnych i zaopatrzeniowych ustala kwatermistrz frontu (armii).

W niektórych przypadkach strefa tyłów oraz rejony tyłów mogą być wyznaczane również i dla Marynarki Wojennej oraz baz morskich. Strefę i rejony wyznacza Sztab Generalny.

W celu właściwego wykorzystania obszaru (strefy) tyłów frontu (armii) dla rozwinięcia i pracy tyłów przeprowadza się rekonesans kwatermistrzowski, który powinien dostarczyć organom dowodzenia tyłami wiarygodnych danych dla zorganizowania tyłów i ich pracy. W czasie rekonesansu kwatermistrzowskiego ustala się stan i możliwości sieci komunikacyjnej, wybiera się rejony dla rozmieszczenia jednostek tyłowych, określa się stan i sposoby wykorzystania zasobów miejscowych oraz stan sanitarno-epidemiczny i sanitarno-epizootyczny obszaru (strefy). Rekonesans kwatermistrzowski organizuje sztab kwatermistrzostwa frontu (armii) wspólnie z dowódcami (szefami) rodzajów wojsk i służb. Przeprowadzają go grupy rekonesansowe organizowane z oficerów sztabu kwatermistrzostwa, poszczególnych służb, szefostw (komend) baz oraz jednostek tyłowych.

Przy rozwijaniu i rozmieszczaniu tyłów frontu (armii) należy przestrzegać następujących podstawowych wymagań, a mianowicie:

1. Tyły frontu (armii) ugrupowuje się w głąb i wszerz, uwzględniając główne kierunki działania wojsk. Główny wysiłek tyłów należy skupiać na zabezpieczeniu zasadniczego zgrupowania wojsk.
2. Oddziały i związki tyłowe rozmieszcza się w sposób rozśrodkowany, uwzględniając ich przeznaczenie, charakter pracy, maksymalne wykorzystanie ochronnych właściwości terenu oraz możliwości dokonywania manewru jednostkami. Należy przy tym unikać rozmiesz-

czania jednostek tyłowych w pobliżu węzłów kolejowych, portów, mostów, dużych miejscowości oraz innych ważnych obiektów.

3. W celu zmniejszenia strat od uderzeń bronią masowego rażenia nieprzyjaciela należy unikać rozmieszczania dużej ilości sił i środków tyłowych na jednym kierunku działania wojsk. Jednostki tyłowe można rozmieszczać w pewnej odległości od głównego kierunku działania wojsk, jednak w rejonach umożliwiających przesunięcie ich w wymaganym czasie do innych rejonów zapewniających ciągłość zabezpieczenia tyłowego wojsk w toku operacji.
4. Rozmieszczenie jednostek tyłowych nie powinno utrudniać manewru wojsk i demaskować zajętych przez nie rejonów. Poza tym powinno ono umożliwiać jednostkom tyłowym sprawne i szybkie wyjście z zajmowanych rejonów.
5. Stopień rozśrodkowania poszczególnych jednostek tyłowych określa się warunkami terenowymi i warunkami pracy. Najlepsze warunki rozmieszczenia i pracy stwarza się w pierwszej kolejności jednostkom zabezpieczającym wojska rakietowe i główne zgrupowania wojsk frontu (armii).

Rejony rozmieszczenia jednostek tyłowych poszczególnych rodzajów wojsk i służb oraz porządek i sposób przesuwania określają odpowiedni dowódcy i szefowie w uzgodnieniu z kwatermistrzem frontu (armii).

Techniczne jednostki rakietowe rozmieszcza się na obszarze (w strefie) tyłów, na kierunkach działania związków i oddziałów wojsk rakietowych, uwzględniając charakter terenu oraz możliwości ciągłego zaopatrywania wojsk rakietowych.

Rejony rozmieszczenia technicznych jednostek rakietowych i składów z rakietowymi materiałami napędowymi (RMN) wyznacza się w pobliżu stacji wyładowczych, lotnisk materiałowego zabezpieczenia i portów (przystani), do których przesyłane są dla frontu (armii) amunicja i sprzęt rakietowy oraz rakietowe materiały napędowe. W rejonie składów rakietowych materiałów napędowych rozmieszcza się zazwyczaj batalion dowozu RMN, który dowozi te paliwa ze stacji wyładowczych (lotnisk, portów) do frontowego składu RMN i jego oddziałów.

Polowe bazy frontu rozwijane są z myślą o możliwości najbardziej celowego wykorzystania wszystkich rodzajów transportu. Rozmieszcza się je zazwyczaj na czynnych liniach kolejowych, zapewniając warunki do sprawnego przyjmowania środków materiałowych przybywających

do frontu oraz do ciągłego i terminowego zaopatrywania wojsk w toku operacji.

W toku operacji zaczepnych, jeśli brakuje linii kolejowych, polowe bazy frontu będą rozwijane w oparciu o drogi samochodowe, a w niektórych wypadkach dla przewazów zaopatrzeniowych korzystać się będzie ze śródlądowych dróg wodnych lub transportu przybrzeżnej żeglugi morskiej. W toku operacji, w celu zabezpieczenia poszczególnych kierunków działań oraz zbliżenia zapasów do wojsk, można organizować oddziały polowych baz frontu. Oddziały te rozwija się zazwyczaj w oparciu o drogi samochodowe. W miarę przemieszczania do rejonów ich rozwinięcia większej ilości jednostek zaopatrzeniowych i obsługowych mogą one przekształcać się w polowe bazy.

Przy rozwijaniu polowych baz i ich oddziałów w operacji należy mieć na uwadze, aby ich rozmieszczenie („system bazowania") odpowiadało również potrzebom zabezpieczenia wojsk w dalszych działaniach (kolejnej operacji).

Rodzaj i ilość składów w poszczególnych bazach ustala się w zależności od potrzeb zabezpieczenia wojsk przez daną bazę. W celu zmniejszenia strat w środkach materiałowych od broni masowego rażenia oraz stworzenia dogodniejszych warunków dla maskowania i pracy — frontowe (armijne) składy oraz inne jednostki tyłowe w polowej bazie są rozmieszczane w sposób rozśrodkowany niewielkimi grupami (po 2—3 jednostki), tworząc oddzielne garnizony.

Składy frontowe są rozmieszczane zazwyczaj w pobliżu stacji wyładowczych. W rejonie jednej stacji wyładowczej rozwija się dwa — trzy składy frontowe w odległości 5—10 km od stacji, przy czym nie należy w rejonie jednej i tej samej stacji rozmieszczać składu amunicji oraz składu materiałów pędnych i smarów.

Ruchomą bazę armii rozmieszcza się na kierunku działania głównego zgrupowania wojsk i — w zależności od sytuacji — przesuwa się ją za nacierającymi wojskami. Jeżeli dla armii wyznacza się stacje wyładowcze, to ruchoma baza może być rozlokowana w rejonie tych stacji. Dla zabezpieczenia związków taktycznych działających na oddzielnych kierunkach może być organizowany oddział ruchomej bazy lub tzw. „czołówka materiałowa" (transport z zapasami środków materiałowych).

Ruchome bazy (oddziały baz) armii lotniczej rozwija się w zasadzie na dwóch kierunkach, w miarę możliwości w pobliżu linii kolejowych (stacji wyładowczych) oraz rejonów bazowania związków taktycznych i oddziałów lotnictwa.

Szefostwa polowych baz frontu i ruchomych baz armii rozmieszczają się zwykle w rejonie głównego zgrupowania składów i w miejscu, skąd można najdogodniej zapewnić ciągłe kierowanie bazą.

Rejon rozmieszczenia ruchomej bazy armii, w zależności od jej składu i warunków terenowych, może wynosić około 120 km², a polowej bazy frontu — do 1000 km².

Jednostki i organa kolejowe rozmieszczają się na stacjach rozdzielczych frontu, na stacjach wyładowczych oraz wzdłuż odcinków obsługiwanych lub odbudowywanych linii (i urządzeń) kolejowych; jednostki drogowo-eksploatacyjne — wzdłuż obsługiwanych przez nie dróg samochodowych, a jednostki mostowe — w rejonach przepraw i mostów.

Jednostki transportowe rozmieszczają się w rejonie lub pobliżu polowych baz (składów), z których dowożą środki materiałowe. Rejony rozmieszczenia tych jednostek powinny posiadać dogodne wyjazdy na zasadnicze drogi samochodowe frontu (armii).

Jednostki ewakuacyjno-naprawcze rozwijane są na kierunkach działań zasadniczych zgrupowań wojsk frontu (armii), stosownie do przewidywanych strat sprzętu na tych kierunkach. Należy im przeto zapewnić jak najbardziej dogodne warunki pracy oraz możliwości dokonywania manewru.

Bazy szpitalne rozwijają się na obszarze tyłów frontu i w pasach działania armii — na dwóch — trzech zasadniczych kierunkach ewakuacyjnych. Zwykle na kierunku działania armii pierwszego rzutu rozwija się baza szpitalna lub oddział bazy. Stosownie do przewidywanych strat sanitarnych, na każdy kierunek wydziela się odpowiednie siły i środki medyczne. Bazy szpitalne rozwija się w pobliżu dróg samochodowych i w rejonach zapewniających dogodne warunki pracy szpitali.

Inne jednostki tyłowe, takie jak: piekarnie, rzeźnie, pralnie, łaźnie itp. rozmieszczają się bądź to w rejonach polowych baz frontu (ruchomej bazy armii), bądź też w rejonie baz szpitalnych.

Zmiana składu zgrupowań tyłowych oraz rejonów rozmieszczenia jednostek w toku operacji zależy od sytuacji operacyjnej i tyłowej. W operacjach zaczepnych jednostki tyłowe przesuwa się do przodu wtedy, gdy zachodzi konieczność przybliżenia zapasów i innych sił i środków tyłów do wojsk, a w operacjach obronnych — w wypadkach głębokiego włamania się nieprzyjaciela w naszą obronę — przemieszcza się je do tyłu.

W każdych warunkach jednostki tyłowe przesuwa się w celu wyprowadzenia ich spod uderzeń nieprzyjaciela, z rejonów i stref skażonych oraz w celu utworzenia zgrupowań tyłowych na nowych kierunkach.

Oddziały i związki tyłowe są przesuwane według planu, który jest opracowywany przez sztab kwatermistrzostwa frontu (armii) wspólnie z przedstawicielami dowództw i szefostw rodzajów wojsk i służb. We współczesnych operacjach przesunięcia jednostek tyłowych w wielu przypadkach będą dokonywane na podstawie doraźnych zarządzeń sztabu kwatermistrzostwa, względnie dowódców rodzajów wojsk i służb, po uzgodnieniu ze sztabem kwatermistrzostwa. W niektórych wypadkach, np. w razie niebezpieczeństwa skażenia rejonu, przesunięcie jednostki tyłowej może być dokonane na podstawie decyzji dowódcy tej jednostki. We wszystkich przypadkach przesunięcia jednostek tyłowych nie mogą zakłócać ciągłości i terminowości zabezpieczenia tyłowego ani manewru wojsk. Przed przesunięciem jednostek tyłowych w nowe rejony przeprowadza się rekonesans, a w wypadku konieczności — i pewne przygotowanie tych rejonów.

Jednostki tyłowe przemieszczają się za pomocą własnych środków transportowych albo przewożone są transportem kolejowym lub wodnym, względnie w sposób kombinowany. Sprzęt ciężki i zapasy są przewożone wówczas transportem kolejowym, a pozostała część jednostki przesuwa się za pomocą własnych środków transportowych.

3. Obrona i ochrona tyłów

Doskonalenie istniejących i pojawienie się nowych rodzajów środków walki o ogromnej sile rażenia wielokrotnie zwiększyło, w porównaniu z ubiegłymi wojnami, zarówno prawdopodobieństwo uderzeń nieprzyjaciela na tyły operacyjne, jak również i stopień samego rażenia. Największe zaś niebezpieczeństwo dla tyłów operacyjnych stwarza broń masowego rażenia.

Zastosowanie przez nieprzyjaciela broni jądrowej oraz innych środków masowego rażenia na tyły może spowodować powstanie dużych stref zniszczeń i skażeń, zakłócenie dowozu i ewakuacji, jak również częściowe zniszczenie zapasów materiałów i jednostek tyłowych. W tak trudnych i skomplikowanych warunkach tyły muszą wykonywać swe podstawowe zadania w dziedzinie zabezpieczenia działań bojowych wojsk i równocześnie likwidować skutki uderzeń bmar nieprzyjaciela.

Stąd też konieczność zapewnienia żywotności tyłom operacyjnym i zdolności do wykonywania zadań w każdej sytuacji operacyjno-tyło-

wej ma obecnie ogromne znaczenie. W celu zapewnienia żywotności tyłów realizuje się, zarówno w czasie pokoju jak i w czasie wojny, szereg przedsięwzięć związanych z zabezpieczeniem tyłów przed bronią masowego rażenia, obroną przed napadem nieprzyjaciela z powietrza, z morza i na lądzie oraz przedsięwzięć z zakresu ochrony jednostek i obiektów tyłowych.

Zadaniem obrony i ochrony tyłów operacyjnych jest:

— niedopuszczenie do wykrycia przez nieprzyjaciela obiektów tyłowych i uderzenia na nie z zaskoczenia;
— odparcie napadu nieprzyjaciela na tyły i zabezpieczenie szybkiej likwidacji skutków napadu;
— zabezpieczenie stanu osobowego, środków materiałowych i sprzętu przed oddziaływaniem nieprzyjaciela;
— zapewnienie ciągłości pracy tyłów w warunkach dużych zniszczeń i skażeń terenu;
— niedopuszczenie do prowadzenia przez nieprzyjaciela dywersyjnej działalności w jednostkach tyłowych;
— zapewnienie porządku i wysokiej dyscypliny na obszarze (w strefie) tyłów frontu (armii) i w jednostkach tyłowych.

Obiektami obrony i ochrony tyłów są: stanowiska dowodzenia tyłami, techniczne jednostki rakietowe i składy rakietowych materiałów napędowych, polowe bazy frontu i ruchome bazy armii, szpitalne bazy frontu i inne jednostki tyłowe, duże węzły dróg i urządzenia na drogach kolejowych, wodnych i samochodowych, lotniska zabezpieczenia materiałowego, stacje rozdzielcze frontu, porty i stacje wyładowcze, rejony przeładunkowe itp.

Obrona i ochrona tyłów frontu (armii) jest organizowana we wszystkich warunkach i sytuacjach i obejmuje ona: zabezpieczenie przed bronią jądrową, chemiczną i biologiczną; obronę obiektów przed napadem nieprzyjaciela z powietrza, morza i na lądzie; bezpośrednią ochronę jednostek i zakładów tyłowych, obiektów i urządzeń komunikacyjnych, przedsięwzięcia przeciwpożarowe oraz maskowanie tyłów i ich pracy.

a) **Zabezpieczenie tyłów przed bronią masowego rażenia**

Zabezpieczenie tyłów operacyjnych przed bronią masowego rażenia jest organizowane w każdej sytuacji, zgodnie z ogólnym systemem zabezpieczenia bojowego wojsk.

Zasadniczymi przedsięwzięciami w zakresie zabezpieczenia obiektów tyłowych przed bronią masowego rażenia są:

— rozśrodkowanie i maskowanie tyłów i ich pracy;

— inżynieryjna rozbudowa rejonów rozmieszczenia jednostek tyłowych;
— okresowa zmiana rejonów rozmieszczenia ruchomych obiektów tyłowych;
— ciągłe prowadzenie rozpoznania skażeń i zakażeń oraz terminowe powiadamianie jednostek tyłowych o możliwych uderzeniach nieprzyjaciela oraz o skażeniach i zakażeniach;
— wybór najbardziej właściwych sposobów pokonywania stref skażeń i zabezpieczenie stanu osobowego jednostek przy działaniu na terenie skażonym;
— kontrola stopnia napromieniowania stanu osobowego oraz przeprowadzanie zabiegów sanitarnych i przedsięwzięć profilaktycznych;
— zabezpieczenie jednostek tyłowych w środki zbiorowej i indywidualnej ochrony;
— likwidacja skutków uderzeń bronią masowego rażenia.

Jednostki (zgrupowania) tyłowe rozśrodkowuje się na obszarze (w strefie) tyłów, wskutek czego zapobiega się dużym stratom w ludziach i środkach materiałowych. Odległości pomiędzy poszczególnymi jednostkami (grupami jednostek) powinny być nie mniejsze niż 5 km.

Duże znaczenie w zabezpieczeniu tyłów przed bronią masowego rażenia ma ruchliwość i manewrowość jednostek tyłowych. Ruchliwość i manewrowość pozwalają szybko i sprawnie zmieniać rejony rozmieszczenia, obchodzić i pokonywać strefy skażeń, zmieniać kierunki działania i przesuwać się za nacierającymi wojskami. Maskowanie obiektów tyłowych utrudnia nieprzyjacielowi wykrywanie ich i wykonywanie na nie uderzeń.

Umiejętne wykorzystanie terenu zmniejsza straty od broni masowego rażenia oraz zakres inżynieryjnej rozbudowy rejonów rozmieszczenia tyłów. Dla rozmieszczenia jednostek tyłowych wykorzystuje się doliny, wąwozy, nasypy, lasy itp. Dla ukrycia tyłów wykorzystuje się również pozostawione przez wojska własne i nieprzyjaciela różnego rodzaju wykopy, szczeliny, rowy itp. Wszystkie ukrycia przed ich wykorzystaniem należy sprawdzić, czy nie są zaminowane lub skażone.

Inżynieryjna rozbudowa rejonów rozmieszczenia jest jednym z zasadniczych przedsięwzięć zabezpieczenia tyłów przed bronią masowego rażenia, szczególnie dla mało ruchliwych jednostek tyłowych. Przedsięwzięcia w zakresie inżynieryjnej rozbudowy są wykonywane siłami samych jednostek tyłowych oraz przez specjalne jednostki zabezpieczenia tyłów. W niektórych wypadkach mogą być wykorzystywane

jednostki ogólnowojskowe i inżynieryjne, przydzielane przez dowódcę. Dla ukrycia ludzi wykonuje się szczeliny, rowy i schrony, a dla środków materiałowych i sprzętu — różnego typu wykopy i doły. W pierwszej kolejności zazwyczaj wykonuje się ukrycia dla ludzi, a następnie dla sprzętu i materiałów.

Okresowe zmiany rejonów rozmieszczenia jednostek tyłowych mają na celu wprowadzenie nieprzyjaciela w błąd i utrudnienie mu wykrycia rzeczywistych rejonów ich rozmieszczenia. Zmiany te wykonuje się według planu i wytycznych sztabu kwatermistrzostwa.

Rozpoznanie skażeń i zakażeń uzupełnia i precyzuje dane prognozowania. Możliwość niespodziewanego i zmasowanego użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, chemicznej i biologicznej na dużym obszarze wymaga prowadzenia ciągłego rozpoznania. Zasadniczymi zadaniami tego rozpoznania są:

— wykrywanie skażeń i zakażeń terenu i powietrza oraz ustalenie granic skażonych i zakażonych rejonów oraz charakteru i stopnia skażeń;
— określenie kierunków przesuwania się obłoków promieniotwórczych oraz ustalenie kierunków i rejonów o najmniejszym stopniu skażenia;
— ustalenie marszrut pokonywania i dróg obejścia stref i rejonów skażeń;
— kontrola stanu i stopnia zmiany skażeń terenu i powietrza oraz zmiany granic stref i rejonów skażeń, a także wykrywania skażeń źródeł wody pitnej i punktów zaopatrzenia w wodę.

Rozpoznanie skażeń i zakażeń na obszarze tyłów frontu (w strefie tyłów armii) przeprowadza się siłami pododdziałów chemicznych wojsk i tyłów oraz posterunków obserwacyjno-meldunkowych jednostek tyłowych, a rozpoznanie zakażeń ponadto siłami jednostek medycznych.

Sytuację o skażeniach sztab kwatermistrzostwa frontu (armii) otrzymuje ze sztabu ogólnowojskowego i od szefa służby wojsk chemicznych. O skażeniach tych sztab kwatermistrzostwa powiadamia jednostki tyłowe, a następnie wspólnie z dowódcami rodzajów wojsk i szefami służb realizuje odpowiednie przedsięwzięcia.

Związki i oddziały tyłowe prowadzą rozpoznanie skażeń i zakażeń w rejonach swojego rozmieszczenia oraz w rejonach obsługiwanych przez nie stref i obiektów. Rozpoznanie to prowadzą: posterunki obserwacyjno-meldunkowe, posterunki i patrole regulacji ruchu, posterunki i patrole ochrony oraz specjalne posterunki i patrole chemiczne.

Terminowe powiadamianie jednostek tyłowych o możliwym napadzie nieprzyjaciela bronią masowego rażenia oraz o skażeniach i zakażeniach umożliwia organizowanie skutecznego zabezpieczenia ludzi, sprzętu i środków materiałowych oraz zapewnienie ciągłości pracy tyłów.

O uderzeniach nieprzyjaciela bronią masowego rażenia oraz o skażeniach i zakażeniach jednostki tyłowe powiadamiane są przez sztab kwatermistrzostwa frontu (armii) oraz przez inne organa dowodzenia tyłami. Powiadomienie odbywa się w sieci powiadamiania przez podanie ustalonych sygnałów. Sygnały powiadamiania są jednakowe dla wojsk i tyłów. Powiadamianie wewnątrz jednostek tyłowych organizują dowódcy tych jednostek, określając porządek powiadamiania i działania jednostki w rejonie rozmieszczenia na wypadek zagrożenia i napadu. W związkach i oddziałach tyłowych sygnały są podawane na rozkaz dowódcy, a w pododdziałach ponadto przez posterunki i obserwatorów po wykryciu substancji promieniotwórczych i środków trujących.

Pokonywanie stref skażeń przez jednostki tyłowe w toku operacji odbywa się przez obejście stref i rejonów skażeń po terenie nieskażonym lub o najmniejszym natężeniu promieniowania oraz za pomocą transportu powietrznego albo przez pokonanie stref skażeń po spadku natężenia promieniowania do dopuszczalnych norm. Stosowanie tego czy innego sposobu zależy od sytuacji bojowej i tyłowej oraz od konkretnych warunków i możliwości. Obejście stref skażeń po terenie nieskażonym lub po terenie o dopuszczalnym natężeniu promieniowania stosuje się wtedy, kiedy nie trzeba nakładać zbyt dużo drogi lub, gdy się posiada dostatecznie dużo czasu oraz pod warunkiem, że czas potrzebny na obejścia będzie krótszy od czasu niezbędnego na pokonanie tego terenu po spadku na nim natężenia skażenia.

Pokonanie stref skażeń za pomocą transportu powietrznego stosuje się w przypadkach, jeżeli nie ma możliwości pokonania tych stref innym sposobem, a przede wszystkim w razie konieczności pilnego przerzutu sił i środków zabezpieczenia tyłowego.

Pokonywanie stref skażeń po spadku w nich natężenia promieniowania stosuje się tylko wtedy, kiedy się dysponuje odpowiednim czasem, a zwłaszcza, jeśli sytuacja bojowa i tyłowa na to pozwala.

Pokonywanie transportem samochodowym terenu skażonego środkami trującymi i biologicznymi dokonuje się w maskach i przy wykorzystaniu innych środków indywidualnej ochrony.

Stan osobowy jednostek tyłowych podczas działania w terenie skażonym lub zakażonym przez dłuższy okres czasu zabezpiecza się przez wykorzystanie indywidualnych i zbiorowych środków ochrony, stosowanie antybiotyków, właściwą organizację odpoczynku i wyżywienia oraz przez przestrzeganie ustalonych norm pobytu pododdziałów w terenie skażonym. Konieczność pobytu i pracy jednostek tyłowych w terenie skażonym może wynikać z potrzeb sytuacji operacyjnej i tyłowej.

Zamianę jednostek przebywających przez pewien okres w terenie skażonym stosuje się w celu niedopuszczenia do wchłonięcia przez żołnierzy tych jednostek zbyt dużych dawek napromieniowania. Zamieniane jednostki tyłowe wyprowadza się w rejony nieskażone lub o niewielkim stopniu skażenia.

Duże znaczenie dla zachowania przez stan osobowy tyłów zdolności do pracy oraz możliwości wykorzystania sprzętu i materiałów w procesach zaopatrywania i obsługi wojsk posiada kontrola stopnia napromieniowania ludzi i skażenia środków materiałowych. Dane z tej kontroli bierze się pod uwagę podczas realizacji zabezpieczenia tyłowego wojsk oraz organizacji zabezpieczenia jednostek tyłowych przed bronią masowego rażenia.

Możliwość zachowania przez jednostki tyłowe zdolności do działania oraz zapewnienia ciągłości ich pracy w warunkach zaistnienia dużych stref skażeń i zakażeń uzależniona jest w dużym stopniu od wyposażenia tych jednostek w środki ochrony i od właściwego wykorzystania tych środków.

W środki ochrony przed substancjami promieniotwórczymi oraz środkami trującymi i biologicznymi zaopatrują:

— służba chemiczna — w przyrządy do wykrywania, ustalania i kontroli stopnia skażeń i zakażeń oraz w środki dezaktywacyjne;
— służba zdrowia — w indywidualne pakiety przeciwchemiczne oraz w preparaty i antybiotyki uodporniające i zapobiegające skażeniom i zakażeniom;
— służba mundurowa — w odzież ochronną.

Dla zabezpieczenia środków materiałowych przed skażeniami i zakażeniami stosuje się hermetyczne opakowania (metalowe, szklane i z tworzyw sztucznych), które zapobiegają całkowicie lub zmniejszają w dużym stopniu możliwości skażenia lub zakażenia tych środków.

Użycie przez nieprzyjaciela bmar na tyły może spowodować znaczne straty w ludziach, sprzęcie i środkach materiałowych, duże zniszczenia i skażenia sieci komunikacyjnej, pożary i zawały w lasach itp.

W tych warunkach naczelnym zadaniem organów dowodzenia tyłami i dowództw jednostek tyłowych jest przywrócenie tym jednostkom zdolności do pracy drogą jak najsprawniej przeprowadzonej likwidacji skutków uderzeń nieprzyjacielskich. Likwidacja skutków uderzeń polega na:

— prowadzeniu prac ratunkowych i udzielaniu pomocy medycznej oraz ewakuacji porażonych poza rejon skażony;
— gaszeniu pożarów;
— dezaktywacji i odkażeniu skażonego sprzętu, materiałów i obiektów tyłowych;
— odbudowie zburzonych i zniszczonych obiektów tyłowych;
— wyprowadzeniu jednostek tyłowych z rejonów skażonych oraz uzupełnieniu strat w tych jednostkach i odtworzeniu ich gotowości do pracy.

W celu szybkiej i sprawnej likwidacji skutków uderzeń bmar na tyły zawczasu przygotowuje się i wykonuje szereg różnorodnych przedsięwzięć, a mianowicie: zapewnia się niezawodny system powiadamiania jednostek, zabezpiecza się oddziały (pododdziały) tyłowe w indywidualne i zbiorowe środki ochrony, tworzy się wymienny fundusz umundurowania, organizuje się zabezpieczenie przeciwpożarowe, przeszkala się stan osobowy jednostek tyłowych w zakresie likwidacji skutków uderzeń npla, oraz przygotowuje się siły i środki do likwidacji skutków uderzeń. Przede wszystkim przygotowuje się siły i środki do wynoszenia i ewakuacji porażonych, udzielania im pomocy medycznej oraz do przeprowadzania prac ratunkowych, dezaktywacji i zabiegów specjalnych.

W wypadku wykonania przez nieprzyjaciela uderzeń bmar na obiekty tyłowe podejmuje się wszelkie kroki w celu jak najszybszej likwidacji skutków oraz odtworzenia gotowości bojowej jednostek, nie przerywając wykonywania zadań związanych z zabezpieczeniem tyłowym wojsk. W tym celu odtwarza się łączność z jednostkami tyłowymi, na które zostało wykonane uderzenie, ustala się poniesione straty w ludziach, w sprzęcie i materiałach, określa się stan i zdolność tych jednostek do wykonywania zadań, doprowadza się do stanu sprawności środki transportowe i wyposażenie, odbudowuje się drogi dojazdowe i inne obiekty komunikacyjne oraz koryguje się zadania oddziałów (zgrupowań) tyłowych.

Jeżeli zachodzi konieczność, to jednostki tyłowe wyprowadza się w nowe rejony, gdzie przeprowadza się zabiegi specjalne, dezaktywację sprzętu i materiałów oraz doprowadza się je do gotowości do wykonywania zadań.

Prace ratownicze oraz gaszenie pożarów przeprowadzają grupy awaryjno-ratunkowe organizowane siłami oddziałów tyłowych, a w razie potrzeby i siłami jednostek bojowych przydzielonych przez dowódcę.

Przy likwidacji skutków uderzeń nieprzyjaciela na sieć komunikacyjną w pierwszej kolejności odbudowuje się drogi zapewniające ruch przelotowy przez zniszczone rejony lub objazd tych rejonów. Likwidację skutków uderzeń na sieć komunikacyjną, w tym również dezaktywację i dezynfekcję skażonych (zakażonych) obiektów i urządzeń komunikacyjnych oraz taboru kolejowego i pływającego, przeprowadza się siłami osłony technicznej dróg oraz personelem skażonych obiektów.

Zabiegi specjalne stanu osobowego oraz dezaktywację i dezynfekcję środków materiałowych, sprzętu i wyposażenia przeprowadza się w punktach zabiegów specjalnych i punktach dezaktywacji, organizowanych siłami jednostek tyłowych i jednostek zabezpieczenia chemicznego tyłów frontu (armii).

Podczas przeprowadzania zabiegów specjalnych dokonuje się wymiany skażonego umundurowania. Potrzeby w tym zakresie pokrywa się z funduszu wymiennego utrzymywanego w jednostkach wojsk chemicznych rozwijających punkty zabiegów specjalnych, w zakładach leczniczych oraz w składach frontu (armii).

Dezaktywację i odkażanie środków materiałowych, przechowywanych w składach frontu (armii), przeprowadza się w zależności od stopnia skażenia i sytuacji, w rejonach składów lub na punktach dezaktywacyjnych organizowanych w rejonach nieskażonych. Środki materiałowe o nieznacznym stopniu skażenia, a pilnie potrzebne wojskom, mogą być wywożone do rejonów nieskażonych, skąd po dezaktywacji dostarczane są do wojsk. Środki materiałowe znajdujące się w silnie skażonych rejonach pozostawia się w tych rejonach do czasu spadku stopnia skażenia do norm dopuszczalnych, po czym przeprowadza się ich dezaktywację i odkażanie.

Środki materiałowe, sprzęt i inne mienie skażone podczas przewozu transportem kolejowym i wodnym są dezaktywowane: częściowo — w czasie przewozu siłami konwojentów i ochrony, a całkowicie — po przybyciu transportu w rejony przeznaczenia. Natomiast dezaktywację środków materiałowych, sprzętu i mienia, skażonych w czasie przewozu transportem samochodowym, przeprowadza się: częściową — siłami stanu osobowego pododdziałów (oddziałów) transportowych po wyjściu z rejonu skażonego, a całkowitą — po przybyciu transportów do miejsca przeznaczenia — w punktach dezaktywacji.

Punkty dezaktywacji na drogach kolejowych i samochodowych są organizowane zazwyczaj przez jednostki wojsk chemicznych.

Jeżeli obszar tyłów frontu (strefa tyłów armii) znajduje się na obszarze kraju lub na obszarze państwa zaprzyjaźnionego, to zabezpieczenie obiektów tyłowych frontu (armii) przed bmar oraz likwidacja skutków napadu mogą być w całości lub w części wykonywane siłami i środkami OTK.

Na korzyść tyłów frontu (armii) siły i środki OTK mogą prowadzić rozpoznanie skażeń i zakażeń, powiadamiać jednostki tyłowe oraz organa dowodzenia tyłami o skażeniach, udzielać pomocy w przeprowadzaniu zabiegów sanitarno-higienicznych i profilaktycznych, ochraniać linie i urządzenia komunikacyjne, linie łączności i pomagać w likwidacji skutków napadu nieprzyjaciela na obiekty tyłowe.

b) **Obrona tyłów operacyjnych**

Obronę tyłów operacyjnych organizuje się w celu uchronienia ich przed zniszczeniem lub stratami, jakie mogłyby ponieść na skutek napadu nieprzyjaciela z powietrza i na lądzie, a w niektórych przypadkach i z morza. Obronę tyłów operacyjnych zapewnia się przez prowadzenie obserwacji i powiadamianie jednostek, utrzymanie jednostek tyłowych w stałej gotowości do odparcia napadu nieprzyjaciela oraz zdecydowane odpieranie napadu i zwalczanie atakującego nieprzyjaciela.

Obrona przeciwlotnicza tyłów operacyjnych jest realizowana w systemie OPL wojsk frontu (armii). Dla szczególnie ważnych obiektów — takich np., jak techniczne bazy rakietowe i polowe (ruchome) bazy oraz mosty, węzły dróg itp. — mogą być wydzielane specjalne jednostki wojsk obrony przeciwlotniczej.

Obronę przeciwlotniczą kolejowych transportów operacyjnych nie posiadających środków OPL oraz kolejowych transportów ze środkami materiałowymi i pociągów sanitarnych zapewnia się przez przydzielanie specjalnych pododdziałów (oddziałów) OPL.

Tyły operacyjne wojsk operacyjnych, w przypadku rozmieszczania się na obszarze kraju lub na obszarze państwa zaprzyjaźnionego, będą ponadto bronione siłami OPK.

Powiadamianie jednostek tyłowych o niebezpieczeństwie uderzeń z powietrza odbywa się w ogólnej sieci powiadamiania wojsk.

We współczesnych warunkach w obszarze tyłów frontu mogą znajdować się i działać różnorodne siły nieprzyjaciela. Mogą to być grupy rozpoznawczo-dywersyjne i specjalne, rozbitki lub umyślnie pozostawiane

grupy wojsk operacyjnych, pododdziały desantowe, jak również bandy zbrojnego podziemia. Siły te mogą być przeznaczone przede wszystkim dla prowadzenia rozpoznania oraz działania przeciw obiektom tyłowym, szczególnie przeciw obiektom o ważnym znaczeniu operacyjno-strategicznym.

Siły te będą prawdopodobnie działać niewielkimi grupami i z reguły z zaskoczenia, celem niszczenia obiektów tyłowych, unikając jednocześnie otwartych starć. Stąd też obronę lądową tyłów operacyjnych organizuje się przede wszystkim dla zabezpieczenia obiektów tyłowych przed oddziaływaniem tych sił i odparcia ich ataku, a tym samym niedopuszczenia do zniszczenia, względnie obezwładnienia tych obiektów. Obronę lądową organizuje się siłami samych jednostek tyłowych, a w niektórych przypadkach — jak np. dla odparcia znacznych sił nieprzyjaciela, walki z desantem itp. —wykorzystywane są również i jednostki ogólnowojskowe, przede wszystkim odwodowe i drugorzutowe.

Ze względu na ograniczone możliwości jednostek tyłowych w zwalczaniu różnych grup nieprzyjaciela oraz konieczność ciągłego wykonywania przez nie zadań w zakresie zabezpieczenia tyłowego, lądową obronę tyłów realizuje się przede wszystkim przez:

— organizowanie sieci posterunków wartowniczo-ochronnych i obserwacyjnych w rejonach rozmieszczenia jednostek, na zagrożonych odcinkach dróg oraz innych ważniejszych obiektach tyłowych;
— wyznaczanie dyżurnych pododdziałów do odparcia napadu i walki z atakującym nieprzyjacielem;
— rozbudowę rubieży obronnych, stanowisk ogniowych oraz różnych zapór na podejściach i w rejonach rozmieszczenia jednostek tyłowych;
— współdziałanie z jednostkami rozmieszczonymi w pobliżu, a szczególnie z jednostkami ogólnowojskowymi będącymi w odwodzie i w drugim rzucie.

Obrona obiektów tyłowych powinna mieć charakter obrony okrężnej, przy czym powinna uwzględniać warunki rozmieszczenia i właściwości pracy jednostek tyłowych. W celu stworzenia bardziej sprzyjających warunków obronnych, jednostki tyłowe rozmieszcza się grupami, po kilka w każdej grupie. Grupa rozmieszczonych jednostek tworzy garnizon. Przy organizacji obrony w garnizonach wydziela się odwód sił i środków przeznaczony dla wzmocnienia najbardziej zagrożonych odcinków obrony oraz udzielenia pomocy sąsiednim garnizonom.

c) **Ochrona obiektów tyłowych**

Ochronę obiektów tyłów operacyjnych organizuje się w celu zapobieżenia niespodziewanemu napadowi nieprzyjaciela na obiekty, niedopuszczenia przenikania dywersantów i innych osób niepożądanych na teren jednostek i obiektów oraz zabezpieczenia mienia wojskowego przechowywanego w obiektach tyłowych.

Obronę obiektów tyłowych zapewnia się organizując służbę porządkowo-ochronną w jednostkach, obiektach i garnizonach, konwojowanie i ochronę transportów na drogach kolejowych, wodnych i samochodowych oraz wojskowe komendantury na obszarze tyłów frontu.

Służbę porządkowo-ochronną w rejonach rozmieszczenia jednostek tyłowych organizuje się wystawiając posterunki oraz wyznaczając patrole i wewnętrzną służbę w oddziałach i pododdziałach. Natomiast w czasie marszu organizuje się ruchome patrole i wystawia obserwatorów.

Ochrona frontowych i armijnych składów jest realizowana przez pododdziały ochrony z jednostek obsługi baz, a kwatermistrzowskich stanowisk dowodzenia — siłami batalionów zabezpieczenia KSD.

Ochronę dróg samochodowych zapewniają brygady i bataliony drogowo-eksploatacyjne, zarówno za pomocą organów regulacji ruchu, jak i wystawiając w miejscach zagrożonych dodatkowe posterunki i patrole.

Ochrona linii i obiektów kolejowych i wodnych jest realizowana siłami resortu komunikacji oraz jednostek ogólnowojskowych, specjalnie wydzielonych do tego celu.

d) **Maskowanie obiektów i pracy tyłów**

Maskowanie w tyłach operacyjnych wykonuje się w celu wprowadzenia nieprzyjaciela w błąd co do ugrupowania, rozmieszczenia i charakteru pracy jednostek tyłowych, skrycia obiektów tyłowych i wykonywanych prac na obszarze tyłów oraz w celu utrudnienia nieprzyjacielowi prowadzenia rozpoznania i organizowania napadów na obiekty tyłowe.

Maskowanie w tyłach operacyjnych obejmuje zarówno przedsięwzięcia realizowane w skali frontu (armii), jak również przedsięwzięcia wykonywane tylko w tyłach.

Maskowanie obiektów tyłów operacyjnych osiąga się przez: rozśrodkowanie i ukrycie obiektów tyłowych, wykorzystanie maskowniczych właściwości terenu, stosowanie etatowych i podręcznych środków maskowania, prowadzenie przeciwdziałania elektronicznego, dokonywanie

dowozu, ewakuacji i przesunięć jednostek tyłowych w nocy i w warunkach słabej widoczności, rozbudowę pozornych obiektów tyłowych i pozorowanie pracy tyłów oraz ścisłe przestrzeganie zasad maskowania i zasad tajnego dowodzenia.

Pozorne obiekty tyłowe rozbudowuje się zgodnie z planem maskowania operacyjnego frontu (armii). Maskowanie obiektów tyłowych należy przeprowadzać w każdych warunkach i każdej sytuacji, w granicach możliwych do wykonania. Maskowanie tyłów powinno być prawdopodobne i efektywne.

Przedsięwzięcia w zakresie maskowania wykonuje się siłami i środkami jednostek tyłowych frontu (armii). Maskowanie dużych obiektów tyłowych wykonuje się z reguły specjalnymi jednostkami przydzielanymi przez dowódcę frontu (armii). Zadymiania obiektów tyłowych dokonują jednostki wojsk chemicznych.

e) **Zabezpieczenie przeciwpożarowe**

Pożary, które we współczesnych warunkach mogą powstawać masowo i na wielką skalę, stanowią dla tyłów operacyjnych duże niebezpieczeństwo. Dlatego też zabezpieczenie przeciwpożarowe odgrywa ważną rolę w systemie obrony i ochrony tyłów i powinno być ono organizowane ciągle i w każdych warunkach operacyjno-tyłowych.

Zabezpieczenie przeciwpożarowe w tyłach zapewnia się przez:

— przestrzeganie zasad i przepisów przeciwpożarowych w rejonach rozmieszczenia jednostek i na trasach przemarszu;

— realizację przedsięwzięć profilaktycznych w zakresie przeciwpożarowym;

— wyposażenie jednostek w sprzęt przeciwpożarowy i utrzymywanie go w stałej sprawności do wykorzystania;

— organizację nieetatowych straży przeciwpożarowych i zapewnienie ich sprawności i gotowości do działania;

— przeszkolenie całego stanu osobowego jednostek w zakresie przeciwpożarowym;

— rozmieszczanie jednostek w rejonach mało podatnych na powstawanie i rozprzestrzenianie się pożarów oraz przechowywanie materiałów łatwo palnych i wybuchowych w sposób rozśrodkowany;

— utrzymywanie w garnizonach pogotowia przeciwpożarowego, prowadzenie ciągłej obserwacji i organizację powiadamiania jednostek oraz przez sprawną organizację gaszenia pożarów.

Profilaktyka jest jednym z podstawowych warunków należytego zabezpieczenia przeciwpożarowego i powinna być ona przestrzegana we wszystkich jednostkach i w każdych warunkach. Celem profilaktyki jest zapobieganie powstawaniu i rozszerzaniu się pożarów oraz zapewnienie jak najlepszych warunków do ewakuacji ludzi, sprzętu i materiałów z rejonów zagrożonych.

W celach profilaktycznych wykonuje się w zasadzie wszystkie przedsięwzięcia wchodzące w zakres zabezpieczenia przeciwpożarowego.

f) **Zasady organizacji obrony i ochrony tyłów operacyjnych**

Skuteczność obrony i ochrony tyłów operacyjnych w dużym stopniu jest uzależniona od należytej i sprawnej organizacji tych przedsięwzięć. Wszystkie przedsięwzięcia w zakresie obrony i ochrony tyłów muszą być zaplanowane, we właściwym czasie doprowadzone do wykonawców, a następnie wykonane, zaś przebieg ich przygotowania i realizacji powinien być kontrolowany.

Organizacją obrony i ochrony tyłów operacyjnych zajmują się wszystkie szczeble dowodzenia, z tym, że zagadnienia te w sztabie kwatermistrzostwa frontu i armii opracowuje się w sposób ramowy, natomiast w związkach i oddziałach tyłowych (garnizonach) — szczegółowo i dokładnie.

Obronę i ochronę tyłów operacyjnych organizuje się na podstawie decyzji dowódcy frontu (armii) dotyczącej zabezpieczenia bojowego wojsk (w tym i tyłów), jego wytycznych do obrony i ochrony tyłów oraz decyzji kwatermistrza frontu (armii). W swojej decyzji kwatermistrz frontu (armii) zazwyczaj podaje:

— zadania oraz szczególne wymagania w zakresie obrony i ochrony określonych obiektów tyłowych;
— zakres, sposób i kolejność inżynieryjnej rozbudowy rejonów rozmieszczenia tyłów;
— sposób wykorzystania przydzielonych sił i środków do obrony i ochrony tyłów;
— zakres i sposób współdziałania elementów ugrupowania tyłów z elementami ugrupowania operacyjnego;
— zakres i sposób maskowania tyłów i ich pracy, sposób odtwarzania naruszonego systemu obrony i ochrony oraz terminy gotowości.

Sztab kwatermistrzostwa frontu (armii), na podstawie decyzji kwatermistrza oraz szczegółowych wytycznych szefa sztabu frontu (armii) co do przydziału sił i środków oraz organizacji obrony przed bmar,

obrony przeciwlotniczej i przeciwdesantowej, opracowuje plan obrony i ochrony tyłów frontu (armii).

Plan obrony i ochrony tyłów jest częścią planu zabezpieczenia tyłowego frontu (armii). Plan ten opracowuje się w formie oddzielnego dokumentu (może być na mapie z legendą), jako załącznik do planu zabezpieczenia tyłowego. W planie tym uwzględnia się również niektóre przedsięwzięcia z planu sztabu frontu (armii) oraz zamierzenia dowódców rodzajów wojsk i służb.

W planie obrony i ochrony tyłów zazwyczaj ujmuje się:

— organizację systemu rozpoznania skażeń i zakażeń;
— sygnały i organizację powiadamiania;
— skład garnizonów, rejony ich rozmieszczenia oraz komendantów garnizonów;
— zakres, sposób i kolejność inżynieryjnej rozbudowy rejonów rozmieszczenia, rubieży obrony i stanowisk ogniowych;
— podział sił i środków przewidzianych do obrony i ochrony;
— przedsięwzięcia w zakresie maskowania oraz czas, siły i sposób ich wykonania;
— zadania i sposób organizacji obrony przed bmar, obrony przeciwlotniczej i obrony przeciwdesantowej;
— sposób likwidacji skutków oddziaływania nieprzyjaciela na tyły;
— zadania i sposób organizacji obrony i ochrony sieci i urządzeń komunikacyjnych oraz transportów na trasach;
— organizacja współdziałania pomiędzy oddzielnymi garnizonami tyłowymi, a także pomiędzy elementami ugrupowania tyłów a jednostkami innych rodzajów wojsk;
— przedsięwzięcia, siły i sposób organizacji zabezpieczenia przeciwpożarowego;
— inne zagadnienia aktualne w danej sytuacji.

Plan obrony przeciwlotniczej tyłów jest opracowywany łącznie z planem OPL wojsk przez szefostwo obrony przeciwlotniczej frontu (armii). Potrzeby w zakresie obrony przeciwlotniczej tyłów oraz dane o obiektach tyłowych przedstawia sztab kwatermistrzostwa frontu (armii) szefostwu OPL.

Plan obrony i ochrony tyłów podaje się do wiadomości poszczególnych dowództw rodzajów wojsk i służb, a dla jednostek tyłowych wydaje się w tej sprawie specjalne zarządzenie. W zarządzeniu tym podaje się zagadnienia ujęte w planie zabezpieczenia obrony i ochrony, z tym, że zagadnienia te podaje się w formie bardziej skonkretyzowanej.

Dowództwa rodzajów wojsk i szefostwa służb na podstawie planu obrony i ochrony tyłów oraz zarządzeń dla jednostek tyłowych, a komendanci tyłowych rejonów (garnizonów) obrony na podstawie zarządzenia opracowują szczegółowe plany obrony i ochrony rejonu (garnizonu), w których ujmuje się w zasadzie te same zagadnienia co i w planie opracowywanym przez sztab kwatermistrzostwa, tylko że odnoszące się do jednego rejonu (garnizonu, jednostki, obiektu). Plany obrony i ochrony dowództw i służb stanowią część składową planów działania tych dowództw i służb. Przedsięwzięcia w zakresie zabezpieczenia obrony i ochrony tyłów na początkowy okres wojny opracowuje się w czasie pokoju.

Rozdział III

ZABEZPIECZENIE KOMUNIKACYJNE ZWIĄZKÓW OPERACYJNYCH

Podstawowym celem przedsięwzięć wchodzących w zakres zabezpieczenia komunikacyjnego jest zapewnienie ciągłości ruchu wojsk i transportów zaopatrzeniowo-ewakuacyjnych na zapleczu walczących związków operacyjnych przez utrzymywanie sieci komunikacyjnej w stanie eksploatacyjnym oraz kierowanie regulacją ruchu na drogach.

Na sieć komunikacyjną frontu składają się: linie kolejowe, drogi samochodowe, śródlądowe drogi wodne, linie komunikacji powietrznej oraz przybrzeżne linie morskie, znajdujące się w obszarze tyłów frontu i wykorzystywane do przewozów wojskowych.

Sieć komunikacyjną armii stanowią w zasadzie drogi samochodowe znajdujące się w pasie działania (strefie tyłów) armii, a wykorzystywane do ruchu wojsk oraz dowozu i ewakuacji.

W manewrowych działaniach bojowych prowadzonych w warunkach stosowania broni masowego rażenia oraz wobec znacznych potrzeb w zakresie dowozu i ewakuacji szczególnego znaczenia nabiera zapewnienie ciągłości eksploatacji wszystkich rodzajów dróg komunikacyjnych i pracy wszystkich rodzajów transportu. Z tego też powodu zachodzi konieczność zorganizowania na szczeblu frontu jednolitego układu sieci dróg komunikacyjnych.

Przygotowanie sieci komunikacyjnej obejmuje wybór kierunków linii komunikacyjnych, stacji, portów i lotnisk, a także budowę, odbudowę, naprawę i osłonę dróg i urządzeń komunikacyjnych oraz realizację przedsięwzięć zmierzających do zwiększenia ich przepustowości i zapewnienia ciągłości ruchu na nich.

Przy przygotowywaniu jednolitej sieci komunikacyjnej — zarówno w początkowym okresie, jak i w toku wojny — główne wysiłki skierowuje się na zabezpieczenie przepraw przez przeszkody wodne oraz węzłów dróg i objazdów, jak również na zapewnienie warunków i możliwości przerzutu potoku ładunków z jednego rodzaju transportu na drugi oraz dublowanie każdego rodzaju transportu.

Linie kolejowe są jednym z zasadniczych rodzajów dróg komunikacyjnych i przewidywane jest ich wykorzystanie do masowych prze-

wozów wojsk oraz dostaw amunicji jądrowej, rakiet, materiałów pędnych i innego sprzętu wprost z zakładów produkcyjnych lub z centralnych składów do frontowych baz i technicznych jednostek rakietowych.

W celu rozśrodkowania przewozów kolejowych wykorzystuje się wszystkie linie kolejowe — zarówno dofrontowe, jak i rokadowe. Na frontowej sieci kolejowej wyznacza się i przygotowuje zasadnicze linie kolejowe. Front powinien posiadać co najmniej dwie dofrontowe linie kolejowe, biegnące na kierunkach działania głównych zgrupowań wojsk. Na tych kierunkach wykorzystuje się również linie rokadowe, objazdy i odgałęzienia.

Na zasadniczych dofrontowych liniach kolejowych w pobliżu tylnej granicy obszaru tyłów frontu organizuje się stacje rozdzielcze frontu, które są przeznaczone do przyjmowania przybywających do frontu transportów, ich przeformowywania i kierowania — według przeznaczenia — do składów frontowych lub do armii. Na wypadek uszkodzenia zasadniczych stacji rozdzielczych wyznacza się stacje zapasowe, które, podobnie jak i stacje zasadnicze, mogą znajdować się również i poza granicami obszaru tyłów frontu. Dla umożliwienia rozśrodkowania prac związanych z przeformowaniem transportów mogą być organizowane oddziały stacji rozdzielczych frontu. Frontowi wyznacza się dwie — trzy zasadnicze i jedną — dwie zapasowe stacje rozdzielcze. Stacje te wyznacza frontowi Sztab Generalny, a oddziały stacji rozdzielczych — dowódca frontu.

Na stacjach rozdzielczych frontu nie zezwala się na wyładowanie i załadowanie wojsk, sprzętu i materiałów, ani też na postoje transportów operacyjnych i pociągów sanitarnych w celu ich zaopatrzenia w wodę, paliwo i inne materiały.

Pracą stacji rozdzielczej frontu kieruje wojskowa komenda stacji rozdzielczej, która ściśle współpracuje z odpowiednimi szefostwami polowych baz frontu. Do kierowania pracą oddziałów stacji rozdzielczych z wojskowej komendy SRF wydziela się grupy operacyjne.

Do przyjmowania transportów i wyładowywania ładunków kierowanych do polowych składów frontu, ruchomych baz armii ogólnowojskowych czy armii lotniczej, technicznych oddziałów rakietowych oraz do związków taktycznych wyznacza się stacje wyładowcze. Dla rakiet i rakietowych materiałów napędowych należy wyznaczać oddzielne stacje. Stacje wyładowcze (załadowcze) wyznacza kwatermistrz frontu.

Dla załadowania lub wyładowania wojsk wyznaczane są na liniach kolejowych rejony wyładowania (załadowania) wraz z odpowiednimi stacjami. Rejony te określa szef sztabu frontu, a stacje wyładowcze — kwatermistrz frontu.

Na stacjach wyładowczych nie zezwala się rozmieszczać jednostek tyłowych ani wykonywać żadnych prac, z wyjątkiem prac przeładunkowych oraz przyjmowania i wysyłania transportów.

Pracą stacji wyładowczych kierują wojskowe komendy stacji wyładowczych. Jedna wojskowa komenda może kierować jedną lub nawet kilkoma stacjami wyładowczymi.

W toku operacji — w wypadku dłuższych przerw w ruchu transportów na liniach kolejowych z powodu zniszczeń mostów, tuneli, dużych węzłów kolejowych itp. — organizuje się tymczasowe rejony przeładunkowe (TRP). Rejony te są organizowane siłami i środkami wydzielanymi przez poszczególne służby oraz polowe bazy frontu. Pracą tymczasowego rejonu przeładunkowego kieruje wojskowa komenda TRP.

Odbudowę i budowę dróg kolejowych prowadzą wojska kolejowe frontu oraz przydzielone zmilitaryzowane jednostki resortu komunikacji. Przy wyborze dróg kolejowych do odbudowy bierze się pod uwagę następujące czynniki: potrzeby w zakresie przewozów wojskowych w prowadzonej i przyszłych operacjach, stan techniczny poszczególnych odcinków dróg i urządzeń kolejowych, przypuszczalną wielkość i charakter ich uszkodzeń, ilość i stan posiadanych sił i środków, terminy odbudowy dróg oraz możliwość wykorzystywania izolowanych odcinków kolejowych i przyszłego ich łączenia.

Odbudowa linii kolejowych obejmuje:

— techniczne rozpoznanie linii kolejowej, a w razie potrzeby — ich dezaktywację i odkażanie;
— odbudowę nawierzchni, mostów i innych urządzeń kolejowych niezbędnych dla ruchu pociągów;
— budowę łącznic, objazdów i bocznic;
— odbudowę i budowę linii i węzłów łączności oraz przygotowanie węzłów kolejowych i stacji do zorganizowania stacji rozdzielczych, stacji wyładowczych i tymczasowych rejonów przeładunkowych.

Ustalenie tempa odbudowy dróg kolejowych oraz ich zdolności przepustowej po odbudowie zależeć będzie w każdym wypadku od stopnia zniszczenia, czasu przeznaczonego na odbudowę oraz ilości sił i środków wydzielanych do odbudowy. Dla możliwości zwiększenia tempa odbu-

dowy linii kolejowych duże znaczenie ma zapobieganie niszczeniu linii i urządzeń kolejowych przez odchodzące wojska nieprzyjaciela. Zagadnienia te powinien uwzględniać sztab frontu w planie operacji. Wnioski w tym zakresie opracowuje i przedstawia szef służby komunikacji wojskowej, który powinien określić obiekty na tyłach wojsk nieprzyjaciela (mosty, tunele, węzły dróg, porty itp.), które należy uchwycić w stanie nieuszkodzonym oraz sprecyzować zadania w zakresie wykrywania i unieszkodliwiania środków, jakie może nieprzyjaciel stosować dla niszczenia obiektów.

Odbudowę i budowę dróg kolejowych prowadzi się według planu zabezpieczenia komunikacyjnego, opracowywanego przez szefostwo służby komunikacji wojskowej. W planie tym, w części dotyczącej linii kolejowych, określa się: odcinki kolejowe przewidziane do odbudowy, z podaniem ich charakterystyki technicznej oraz rodzaju i wielkości przewidywanych uszkodzeń; siły i środki wyznaczone do odbudowy, ich rozmieszczenie i sposób wykorzystania; kolejność i terminy odbudowy poszczególnych odcinków kolejowych; sposób zabezpieczenia materiałowego oraz przedsięwzięcia w zakresie obrony i ochrony wojsk kolejowych i odbudowanych linii i obiektów kolejowych. Oprócz tego w planie ujmuje się zagadnienia dotyczące technicznej osłony dróg, zwiększenia przelotowości określonych linii i odcinków kolejowych oraz inne zagadnienia związane z odbudową i utrzymaniem sieci kolejowej.

Przy planowaniu wykorzystania sieci kolejowej przewiduje się eksploatację izolowanych odcinków kolejowych, powstałych na skutek zniszczeń i skażeń linii i obiektów kolejowych.

Techniczną osłonę dróg kolejowych organizuje się w celu likwidacji zniszczeń i uszkodzeń na tych drogach. Przez osłonę techniczną rozumie się: rozmieszczenie sił i środków do likwidacji zniszczenia w rejonach obiektów, na które mogą być wykonywane uderzenia; zgromadzenie i odpowiednie rozmieszczenie zapasów materiałów do odbudowy zniszczeń; prowadzenie rozpoznania stanu osłanianych obiektów oraz likwidację zniszczeń i uszkodzeń w wypadku uderzeń nieprzyjaciela. Do technicznej osłony dróg kolejowych są wykorzystywane siły i środki eksploatacyjne wojsk (brygad) kolejowych oraz zmilitaryzowanych jednostek resortu komunikacji. Środki materiałowe potrzebne do budowy, odbudowy i technicznej osłony dróg kolejowych wykorzystuje się z zasobów miejscowych, a w razie braku potrzebnych materiałów na miejscu — organizuje się ich dowóz.

W wypadku opuszczania przez wojska własne zajmowanego terenu organizuje się na sieci kolejowej zapory minowe i niszczenie obiektów i urządzeń kolejowych. Zapory te i niszczenia organizuje się w ramach ogólnego systemu zapór i niszczeń na obszarze tyłów frontu, który to system ustala dowódca frontu. Plan zapór i niszczeń na sieci kolejowej opracowuje szefostwo komunikacji frontu przy współudziale szefostwa wojsk inżynieryjnych. W planie tym określa się: głębokość pasa zapór; rodzaje i charakter zapór, zakres niszczeń, zasady stosowania zapór i niszczeń, siły i środki wydzielone do ich wykonania oraz terminy i sposób wykonania zapór i niszczeń. Środki materiałowe potrzebne do rozbudowy systemu zapór i niszczeń zabezpiecza służba inżynieryjna frontu.

Eksploatacją dróg kolejowych na terenie kraju i państw zaprzyjaźnionych kierują lokalne organa resortów komunikacji, a na terenach wyzwolonych — związki i oddziały komunikacji oraz zmilitaryzowane organa i jednostki resortu komunikacji, wykorzystując lokalne siły i środki.

Drogi wodne. Znajdujące się na obszarze tyłów frontu drogi wodne śródlądowe oraz istniejące wzdłuż tego obszaru drogi przybrzeżnej żeglugi morskiej, jak również i odpowiedni transport przygotowuje się i wykorzystuje do przewozów wojskowych. Na drogach wodnych, podobnie jak i na drogach kolejowych, wyznacza się porty rozdzielcze, gdy przewiduje się dowóz do frontu drogą wodną, oraz przystanie (porty) wyładowcze (załadowcze). Praca portów rozdzielczych i przystani (portów) wyładowczych jest podobna do pracy stacji rozdzielczych i wyładowczych. Porty rozdzielcze wyznacza Sztab Generalny, a przystanie wyładowcze — kwatermistrz frontu. Wykorzystanie dróg wodnych organizuje szef komunikacji frontu.

Eksploatację śródlądowych dróg wodnych oraz przewozy na nich zapewnia ekspozytura żeglugi śródlądowej — jako organ zmilitaryzowany resortu żeglugi, a do odbudowy dróg wodnych i urządzeń na tych drogach są wykorzystywane jednostki zmilitaryzowane oraz oddziały i związki taktyczne wojsk inżynieryjnych frontu.

Odbudowę dróg i portów przybrzeżnej żeglugi morskiej, wykorzystywanych przez front, zapewnia się siłami resortu żeglugi i marynarki wojennej. Potrzeby i zadania w zakresie odbudowy dróg wodnych ustala szef komunikacji frontu, który również organizuje tę odbudowę. Potrzeby te ujmuje się w planie zabezpieczenia komunikacyjnego frontu.

Drogi samochodowe są podstawowym rodzajem linii komunikacyjnych i odgrywają one najważniejszą rolę w systemie zabezpieczenia komunikacyjnego frontu. Drogi te dzielą się na zasadnicze i pomocnicze.

Zasadnicze drogi samochodowe są wyznaczane na głównych kierunkach ruchu wojsk oraz dowozu środków zaopatrzenia i ewakuacji. Drogi te są odpowiednio przygotowywane i obsługiwane. W szczególności na zasadniczych drogach samochodowych wykonuje się objazdy miast, większych osiedli i węzłów dróg, przygotowuje zapasowe przeprawy przez większe przeszkody wodne oraz organizuje się techniczną osłonę, kontrolę i regulację ruchu, a także dyspozytorską służbę ruchu.

Pomocnicze drogi samochodowe wyznacza się równolegle do dróg zasadniczych w celu rozśrodkowania i zapewnienia ciągłości ruchu. Na drogach tych kontrolę i regulację ruchu organizuje się tylko na niektórych odcinkach i ograniczonymi siłami.

Frontowe drogi samochodowe przebiegają od tylnej granicy obszaru tyłów frontu i łączą one polowe bazy frontu z oddziałami baz i ruchomymi bazami armii. Drogi te powinny posiadać dojazdy do stacji wyładowczych, portów, lotnisk zabezpieczenia materiałowego, rejonów rozmieszczenia techniczych oddziałów rakiet, składów oraz innych jednostek tyłowych frontu.

Armijne drogi samochodowe przebiegają od ruchomej bazy armii do rejonów rozmieszczenia batalionów zaopatrzenia dywizji (dywizyjnych punktów zaopatrzenia). Ponadto drogi te powinny łączyć rejony rozmieszczenia technicznych oddziałów rakietowych z rejonami stanowisk startowych związków taktycznych i oddziałów wojsk rakietowych.

W celu stworzenia wojskom i jednostkom tyłowym warunków do manewru przygotowuje się rokadowe drogi samochodowe. We froncie drogi te wyznacza się na rubieży rozwinięcia polowych baz frontu i ich oddziałów oraz na rubieży ruchomych baz armii, a w armii — na rubieży rozmieszczenia batalionów zaopatrzenia dywizji. Ponadto drogi rokadowe wyznacza się po obu stronach dużych przeszkód wodnych znajdujących się w pasie działania frontu (armii).

Zasadnicze i pomocnicze drogi samochodowe powinny być połączone drogami dojazdowymi z innymi rodzajami linii komunikacyjnych.

Przy organizowaniu zabezpieczenia drogowego należy przewidywać maksymalne wykorzystanie istniejącej w pasie działania frontu (armii) sieci dróg samochodowych.

We froncie wyznacza się dwie — trzy zasadnicze (po jednej na każdą armię I rzutu frontu) i jedną — dwie pomocnicze drogi samo-

chodowe, a w armii pierwszorzutowej — po jednej drodze zasadniczej na każdą pierwszorzutową dywizję i 1—2 drogi pomocnicze.

Armie drugorzutowe i armia lotnicza wykorzystują drogi samochodowe frontu i armii pierwszorzutowych. W razie potrzeby wyznacza się tym armiom (ewentualnie i marynarce wojennej) dodatkowe drogi samochodowe, rokady oraz drogi dojazdowe do ruchomych baz, lotnisk i portów. Drogi te wyznacza front na wniosek odnośnych armii, a przygotowywane są i utrzymywane: w armiach ogólnowojskowych (marynarce wojennej) — siłami tych armii (marynarki wojennej), a w armii lotniczej — siłami frontu.

Do dowozu rakiet, głowic jądrowych oraz rakietowych materiałów napędowych wykorzystuje się frontowe (armijne) drogi samochodowe. W szczególnych wypadkach mogą być wyznaczone dla tych celów specjalne drogi samochodowe.

Odbudowa oraz techniczna osłona dróg samochodowych jest realizowana siłami jednostek drogowo-eksploatacyjnych frontu (armii) oraz lokalnych organów drogowych. W niektórych wypadkach do zabezpieczenia drogowego mogą być wydzielane dodatkowe siły i środki frontu (armii). W pierwszej kolejności organizuje się techniczną osłonę zasadniczych dróg samochodowych, a na nich najbardziej wrażliwych odcinków i obiektów drogowych, jak przesmyki, groble, mosty, tunele, wiadukty itp.

Regulacja i kontrola ruchu. W celu zapewnienia sprawności ruchu oraz utrzymania porządku i dyscypliny na drogach samochodowych organizuje się służbę regulacji i kontroli ruchu. Zadaniem tej służby jest regulowanie ruchu, prowadzenie rozpoznania sytuacji i skażeń na drogach, informowanie wojsk i kolumn transportowych o sytuacjach na drogach (o skażeniach, zakażeniach, uszkodzeniach), przekazywanie dowódcom jednostek i kolumn rozkazów i zarządzeń oraz przyjmowanie od nich meldunków. Regulacja i kontrola ruchu na drogach samochodowych jest realizowana siłami jednostek (brygad i batalionów) drogowo-eksploatacyjnych, które organizują punkty dyspozytorskie oraz posterunki i patrole regulacji i kontroli ruchu. Punkty dyspozytorskie są organizowane w szefostwie (oddziale) służby komunikacji oraz w brygadach, batalionach i kompaniach drogowo-eksploatacyjnych. Zadaniem punktów dyspozytorskich jest organizowanie ruchu oraz kierowanie nim przez podległe organa. Posterunki i patrole kontroli i regulacji ruchu wystawia się na skrzyżowaniach dróg, w miastach, osiedlach oraz w miejscach, gdzie może nastąpić zahamowanie ruchu. Zadaniem posterunków i patroli kontroli i regulacji ruchu jest kiero-

wanie kolumn wojskowych i transportowych na właściwe marszruty i objazdy, niedopuszczanie do powstawania „korków" na drogach, zapewnienie płynności i ustalonego porządku ruchu, przekazywanie maszerującym jednostkom przysyłanych dla nich z punktu dyspozytorskiego rozkazów i zarządzeń oraz prowadzenie obserwacji i rozpoznania na drogach.

Zabezpieczenie drogowe organizuje szefostwo (oddział) służby komunikacji wojskowej frontu (armii) i jest ono realizowane na podstawie planu zabezpieczenia drogowego, który stanowi część ogólnego planu zabezpieczenia komunikacyjnego frontu (armii). W planie tym ujmuje się:

— przebieg wyznaczonych dróg: zasadniczych, pomocniczych, rokad, dróg dojazdowych i objazdów oraz granice stref obsługi dróg dla brygad i rejonów dla batalionów drogowo-eksploatacyjnych, jeżeli front posiada i wykorzystuje dwie brygady, a armia — dwa bataliony drogowo-eksploatacyjne;
— przewidywane przedsięwzięcia w zakresie budowy, odbudowy oraz technicznej osłony dróg i obiektów drogowych;
— zakres, kolejność i terminy wykonania robót drogowo-mostowych;
— siły i środki wydzielone do odbudowy, budowy, technicznej osłony i eksploatacji dróg oraz sposób ich wykorzystania;
— organizację zabezpieczenia materiałowego oraz naprawę sprzętu drogowo-mostowego;
— organizację służby dyspozytorskiej oraz kontroli i regulacji ruchu.

Plan zabezpieczenia drogowego opracowuje się na całą głębokość operacji.

Drogi powietrzne są wykorzystywane do dowozu i ewakuacji transportem lotniczym. W niektórych sytuacjach — szczególnie w warunkach dużych skażeń promieniotwórczych oraz działań wojsk w głębi operacyjnej obrony nieprzyjaciela — transport lotniczy może odgrywać bardzo dużą rolę. Niekiedy transport ten może być nawet jedynym środkiem, przy pomocy którego można będzie terminowo dostarczyć do wojsk najbardziej niezbędne środki materiałowe oraz dokonać ewakuacji rannych i porażonych.

Drogi powietrzne obejmują: lotniska zabezpieczenia materiałowego, trasy przelotów oraz lądowiska lub zrzutowiska w rejonach działania wojsk.

Lotniska zabezpieczenia materiałowego wyznacza kwatermistrz frontu w porozumieniu z dowódcą armii lotniczej. Przy lotniskach tych organizuje się oddziały polowych składów frontu z odpowiednimi zapasami środków materiałowych, rozmieszcza się szpitale dla przyjmowania rannych oraz jednostki obsługi. Utrzymanie lotnisk zabezpieczenia materiałowego, rozpoznanie tras przelotu oraz osłonę lotnictwa transportowego organizuje armia lotnicza. Natomiast do zadań tyłów należy przygotowanie składów (oddziałów składów), zapasów środków materiałowych, szpitali i jednostek obsługi oraz organizacja prac załadowczych i wyładowczych.

Polowe składy frontu lub ich oddziały, rozmieszcza się w odległości 3—5 km od lotniska, a szpitale w pobliżu lotniska. Zarówno składy, jak i szpitale należy starannie maskować. Dla przygotowania i ładowania środków materiałowych na transport lotniczy organizowane są specjalne grupy robocze.

Lądowiska dla samolotów lub zrzutowiska w rejonie działań wojsk przygotowane są siłami wojsk, dla których materiały są dostarczane. W rejonach lądowisk nie zezwala się na przechowywanie środków materiałowych ani utrzymywanie rannych. Wyładowywane z transportu lotniczego materiały powinny być natychmiast odwożone. Rannych natomiast dostarcza się na lądowisko tuż przed ich załadowaniem.

* * *

Zabezpieczenie komunikacyjne, szczególnie przygotowanie dróg i obiektów komunikacyjnych oraz zapewnienie ich żywotności wymaga współdziałania służby i wojsk komunikacji wojskowej (drogowych i kolejowych) ze służbą i wojskami inżynieryjnymi i chemicznymi. Współdziałanie to powinno dotyczyć (między innymi): prowadzenia rozpoznania dróg, wymiany informacji o stanie dróg i skażeń, przekazywania obiektów i odcinków drogowych, budowy i wykorzystania przepraw, wykonania i likwidacji zapór na drogach oraz wykorzystania sprzętu i materiałów drogowo-inżynieryjnych.

W celu zapewnienia żywotności sieci dróg i ciągłości ruchu na nich realizuje się szereg różnorodnych przedsięwzięć. W szczególności wykonuje się obejścia najbardziej zagrożonych i wrażliwych odcinków i obiektów komunikacyjnych, przygotowuje się materiały budowlane, zapasowe mosty, elementy i konstrukcje mostowe, wyznacza się zapasowe stacje, porty, przystanie wyładowcze i lotniska zabezpieczenia materiałowego, przygotowuje się rozwinięcie w miejscach najbardziej

wrażliwych i zagrożonych tymczasowych rejonów przeładunkowych, organizuje się obronę i ochronę dróg, obiektów komunikacyjnych oraz przygotowuje się siły i środki do likwidacji skutków uderzeń nieprzyjaciela na linie i obiekty komunikacyjne. Wszystkie te przedsięwzięcia ujmuje się w planie komunikacyjnego zabezpieczenia, w odpowiednich częściach dotyczących poszczególnych rodzajów dróg.

Rozdział IV

ZABEZPIECZENIE MATERIAŁOWE ZWIĄZKÓW OPERACYJNYCH

1. Warunki określające potrzeby materiałowe wojsk

Terminowe i wszechstronne zabezpieczenie wojsk w środki materiałowe niezbędne do prowadzenia działań bojowych jest jednym z podstawowych czynników decydujących o przebiegu i ostatecznym wyniku współczesnych operacji. Manewrowy charakter współczesnych działań bojowych, częste i gwałtowne zmiany zachodzące w sytuacjach operacyjnych i tyłowych wymagają dużej elastyczności systemu zabezpieczenia materiałowego.

Należyte i pełne zabezpieczenie materiałowe osiąga się przez:

— właściwe planowanie i sprawną organizację zaopatrywania związków operacyjnych i taktycznych (oddziałów);
— utrzymywanie i odpowiednie urzutowanie (rozmieszczenie) zapasów materiałowych;
— zapewnienie ciągłego dowozu środków zaopatrzenia;
— wykorzystanie dla zaopatrywania wojsk wszystkich możliwych źródeł, w tym również zasobów miejscowych i zdobyczy wojennej oraz własnego sprzętu i wyposażenia po dokonanej naprawie;
— sprawną organizację pracy oraz ścisłe współdziałanie organów zaopatrujących;
— stałą kontrolę procesu materiałowego zabezpieczenia.

Ciągły rozwój środków walki oraz form i sposobów prowadzenia działań bojowych powoduje stały wzrost potrzeb materiałowych wojsk oraz zmiany w ich strukturze. Wskutek tego rozwoju do zaopatrzenia wojsk wchodzą coraz to nowe rodzaje sprzętu, środków materiałowych i wszelkiego rodzaju wyposażenia.

I tak np., jeżeli jeszcze w I wojnie światowej w armii rosyjskiej większą część, bo ponad 60% potrzeb materiałowych wojsk stanowiły żywność i furaż, to już w II wojnie światowej środki te w Armii Radzieckiej zajmowały tylko 23% ogólnych potrzeb. Wzrosły natomiast bardzo znacznie potrzeby amunicji i mps, które dochodziły: jeśli chodzi o amunicję do 40%, a mps — do 27% ogólnych potrzeb.

We współczesnych warunkach, na skutek gruntownych zmian dokonanych w organizacji oraz w uzbrojeniu i wyposażeniu wojsk, w porównaniu z okresem II wojny światowej zaszły również bardzo istotne zmiany w wielkości i strukturze potrzeb materiałowych. Szczególnie wzrosły potrzeby mps, które dochodzą do ponad 50% wszystkich pozostałych środków zaopatrzenia. Oprócz ilościowych zmian nastąpiły również zmiany jakościowe. Na zaopatrzenie wojsk weszło wiele nowych środków materiałowych, a asortyment środków zaopatrzenia wzrósł do kilkuset tysięcy pozycji.

Na wielkość i strukturę potrzeb materiałowych wywiera wpływ bardzo wiele różnorodnych czynników, a między innymi:

— broń masowego rażenia, a szczególnie broń jądrowa, której użycie w poważnym stopniu może zmniejszyć potrzeby amunicji do broni konwencjonalnej;
— rodzaj i charakter prowadzonych operacji; w działaniach zaczepnych zazwyczaj większe będzie zużycie środków zaopatrzenia oraz większe straty w sprzęcie i wyposażeniu, aniżeli w działaniach obronnych;
— rola i miejsce oraz zadania związków operacyjnych w operacjach: związki operacyjne działające w pierwszym rzucie, na głównych kierunkach i wykonujące główne zadania będą zużywały większe ilości środków materiałowych oraz będą ponosić większe straty;
— skład, stan i wyposażenie związków operacyjnych: czym większy stan i pełniejsze wyposażenie, tym i potrzeby materiałowe tych wojsk będą większe;
— ilościowy i jakościowy stan wojsk nieprzyjaciela; im nieprzyjaciel będzie silniejszy, tym większe będzie zużycie środków materiałowych (zwłaszcza amunicji) przy pokonywaniu jego oporu;
— warunki terenowe, klimatyczne i atmosferyczne; powodują one mniejsze lub większe zużycie oraz konieczność zaopatrywania wojsk w dodatkowe środki, jak np. w zimie w ciepłe przedmioty mundurowe, w opał, w specjalne płyny do pojazdów i agregatów itp.

Właściwe określenie potrzeb materiałowych wojsk w każdej konkretnej operacji wymaga uwzględnienia wyżej wymienionych czynników i warunków.

Na potrzeby materiałowe związków operacyjnych składają się środki materiałowe potrzebne na pokrycie zużycia w okresie organizacji i w toku operacji oraz na zgromadzenie określonej wielkości zapasów zarówno na początek, jak i na koniec operacji.

Posiadanie przez wojska odpowiednich ilości zapasów materiałowych pod koniec operacji spowodowane jest koniecznością zapewnienia ich gotowości i zdolności do prowadzenia dalszych działań bojowych.

Potrzeby materiałowe ustalają poszczególne dowództwa rodzajów wojsk i szefostwa służb. Wysokość zużycia amunicji jądrowej oraz amunicji strzeleckiej i czołgowej określają sztaby ogólnowojskowe.

2. Zapasy środków materiałowych, ich urzutowanie oraz źródła uzupełnienia

Na szczeblu związków operacyjnych (armii i frontu), podobnie jak i na szczeblu oddziałów i związków taktycznych, gromadzi się i utrzymuje ustalone normatywne zapasy środków materiałowych: na szczeblu armii — zapasy armijne, a na szczeblu frontu — zapasy frontowe. Gromadzenie i utrzymywanie tych zapasów jest jednym z podstawowych czynników zapewniających ciągłość materiałowego zabezpieczenia wojsk. Wielkość zapasów armijnych i frontowych oraz łączna ich ilość w skali armii i w skali frontu przedstawia poniższa tabela.

Nazwa środków materiałowych	Jedn. miary	W ZT i oddz. armii	W polowych składach armii	Razem w armii	W polowych składach frontu	Ogólnie we froncie
1. **Amunicja:**						
strzelecka	j.o.	1,0	0,15	1,15	1,25	2,4
art. i moźdz.	„	1,0	0,25	1,25	1,25	2,5
rakietowa	„	1,5	0,5	2,00	1,0	3,0
plot	„	2,0	0,5	2,5	1,0	3,5
czołgowa	„	2,25	0,25	2,5	1,25	3,75
2. **MPS:**						
benzyna samoch.	j.n.	1,5	0,4	1,9	1,7	3,6
benzyna lotn.	„	4,5	1,5	6,0	3,5	9,5
olej napęd.	„	2,0	0,7	2,7	2,1	4,8
paliwo P-2	„	1,5	0,65	2,15*	3,5	5,65
3. **Żywność:**						
racja „W“	r.dz.	5,0	4,0	9,0	8,0	17
racja „S“	„	2,0	—	2,0	4,0	6

*) dotyczy armii lotniczej.

Zapasy armijne są „zapasami ruchomymi”, gdyż podobnie jak zapasy na szczeblu taktycznym są w całości utrzymywane i przewożone transportem samochodowym. Natomiast zapasy frontowe są w większości składowane i utrzymywane na gruncie, a zatem nie mają one charakteru zapasów ruchomych i nazywane są „zapasami przechodnimi”.

Uważa się, że zapasy normatywne utrzymywane w skali frontu powinny zabezpieczyć prowadzenie działań bojowych na całą głębokość operacji frontowej, przy czym zapasy ruchome oddziałów i związków taktycznych w ciągu trzech — pięciu dni, zapasy armijne — w ciągu dwóch dni, a zapasy frontowe w ciągu pozostałych dni operacji. Zapasy normatywne, jeżeli nie ma innych wskazań, powinny być gromadzone i utrzymywane w ustalonych wysokościach. Niemniej jednak na każdą operację lub określone zadanie wielkość gromadzonych zapasów ustala się dodatkowo, celem dostosowania jej do konkretnych warunków i potrzeb wojsk.

Przy ustalaniu ilości zapasów bierze się pod uwagę potrzeby środków materiałowych na operację, posiadane resursy, możliwości dowozowe oraz zadanie frontu (armii) po zakończeniu operacji. W zależności od tego zapasy normatywne mogą być zwiększone lub zmniejszone. Podobnie może być również zmienione urzutowanie zapasów, na skutek czego część ich może być przesunięta z jednego szczebla na drugi.

Dla zabezpieczenia ciągłości zaopatrywania w początkowym okresie wojny zapasy środków materiałowych gromadzi się jeszcze w czasie pokoju. Zapasy te są utrzymywane w centralnych i okręgowych składach oraz w oddziałach i związkach taktycznych.

Zapasy gromadzone w czasie pokoju powinny być rozmieszczone w sposób rozśrodkowany i zapewniający jak najbardziej dogodne warunki zaopatrywania wojsk. Urzutowanie to powinno — z jednej strony — zapewnić możliwie największą samodzielność pod względem materiałowym oddziałów, związków taktycznych i związków operacyjnych, a z drugiej zaś — umożliwić terminowy dowóz środków materiałowych.

Zużywane zapasy należy systematycznie uzupełniać do wysokości ustalonych przez nadrzędne organa. Uzupełnianie zapasów we froncie odbywa się przez dostawy środków materiałowych z kraju, a w armii przez dostawy z frontu. Ponadto część potrzeb może być pokrywana z zasobów miejscowych, zdobyczy wojennej oraz przez wykorzystanie mienia własnego zebranego na polu walki i doprowadzonego do stanu używalności. Głównym jednak źródłem gromadzenia i uzupełnienia zapasów dla frontu są dostawy z kraju, a dla armii — dostawy z frontu.

Z zasobów miejscowych, jak również i ze zdobyczy wojennej mogą być wykorzystane głównie środki spożywcze, materiały pędne i smary, opał, materiały budowlane, przedmioty umundurowania, materiały naprawkowe itp. Własne mienie zebrane na polu walki może stanowić

dość szeroki asortyment różnych środków zaopatrzenia. Mienie to po doprowadzeniu do stanu używalności wykorzystuje się do ponownego zaopatrzenia wojsk. Środki materiałowe i sprzęt pochodzące z zasobów miejscowych i ze zdobyczy wojennej oraz własne zebrane na polu walki są ewidencjonowane i wykorzystywane do planowego zaopatrzenia wojsk. Wykorzystanie tych środków może w niektórych warunkach przyspieszyć, względnie umożliwić gromadzenie i uzupełnienie zapasów, a ponadto odciążyć środki transportowe od dowozu z kraju.

3. Ogólny tryb i porządek zabezpieczenia materiałowego związków operacyjnych

Proces zabezpieczenia materiałowego wojsk odbywa się w sposób scentralizowany według decyzji i planów nadrzędnych organów zaopatrujących i przebiega on w układzie: kraj — front — armia — związek taktyczny — oddział. Zabezpieczenie materiałowe związków operacyjnych organizują dowództwa (szefostwa) rodzajów wojsk i służb przy współpracy i koordynacji sztabu kwatermistrzostwa i pod ogólnym kierownictwem kwatermistrza — zastępcy dowódcy frontu (armii).

Do zadań sztabu kwatermistrzostwa frontu (armii) w zakresie organizacji zabezpieczenia materiałowego należy:

— dostarczenie służbom danych niezbędnych do organizacji, a szczególnie do planowania zabezpieczenia materiałowego;
— ustalenie systemu bazowania, w tym ustalenie przydziałów związków operacyjnych (taktycznych) na zaopatrzenie;
— ustalenie sposobu i kolejności zaopatrywania związków operacyjnych (taktycznych);
— dokonywanie analizy planów zabezpieczenia materiałowego służb oraz opracowywanie zbiorczego planu zabezpieczenia materiałowego frontu (armii);
— określenie sposobu dowozu środków materiałowych oraz opracowywanie ogólnego planu dowozu;
— zbieranie, opracowywanie i włączanie elementów organizacji zabezpieczenia materiałowego do dyrektywy, rozkazu i zarządzeń kwatermistrzowskich oraz do planu zabezpieczenia tyłowego wojsk;
— inspirowanie i koordynowanie przedsięwzięć w zakresie organizacji zabezpieczenia materiałowego oraz sprawowanie nadzoru nad jego przebiegiem.

Do zadań dowództwa (szefostw) rodzajów wojsk i służb w zakresie zabezpieczenia materiałowego należy:

— zbieranie, analizowanie i opracowywanie informacji o stanie i potrzebach materiałowych wojsk.

— opracowywanie wniosków i propozycji w zakresie limitów zużycia i przydziałów materiałowych oraz wysokości gromadzenia i rozmieszczenia zapasów środków zaopatrzenia;

— opracowywanie danych do planu zabezpieczenia tyłowego, dyrektyw i zarządzeń kwatermistrzowskich;

— opracowanie szczegółowych fachowych planów zabezpieczenia materiałowego wojsk w zakresie swojej służby;

— sporządzanie rozdzielników dla składów na wydawanie środków materiałowych;

— wydawanie fachowych wytycznych i zarządzeń służbom niższych szczebli oraz podległym jednostkom tyłowym;

— kierowanie procesem zabezpieczenia materiałowego oraz dokonywanie korekty planów.

Zabezpieczenie materiałowe związków operacyjnych organizuje się w oparciu o ustalone przez nadrzędne organa limity zużycia i przydziały środków materiałowych oraz awizowany napływ (dowóz) środków materiałowych. Zabezpieczenie materiałowe wojsk organizuje się na całą operację, z tym, że na okres organizacji operacji i na okres zadania bliższego wszystkie zagadnienia rozwiązuje się szczegółowo na poszczególne dni i związki operacyjne (taktyczne), natomiast na zadanie dalsze — w sposób ogólny.

We współczesnych działaniach bojowych, w których zmiany w sytuacjach operacyjno-tyłowych oraz w stanie i potrzebach materiałowych mogą zachodzić często i gwałtownie, dużego znaczenia nabiera manewr środkami materiałowymi. Manewr ten może być dokonywany przez wykorzystywanie rezerw materiałowych, przeadresowywanie transportów ze środkami materiałowymi, przekazywanie środków materiałowych pomiędzy związkami operacyjnymi (taktycznymi) oraz przez zmiany przydziałów na zaopatrzenie.

Związki operacyjne (taktyczne) są przydzielane na poszczególne okresy operacji (zadania, dni) na zaopatrzenie do odpowiednich polowych baz lub ich oddziałów oraz polowych składów. Przydziały te ustala sztab kwatermistrzostwa frontu (armii).

Nowo przybywające związki operacyjne i taktyczne oraz oddziały przyjmuje się na zaopatrzenie z dniem ich przybycia lub podporząd-

kowania na podstawie dyrektywy kwatermistrzowskiej (rozkazu, zarządzenia) oraz karty zaopatrzenia.

Wydawanie środków materiałowych ze składów odbywa się na podstawie rozdzielników poszczególnych służb i asygnat wystawianych przez składy, a odbioru tych środków dokonują konwojenci lub dowódcy pododdziałów transportowych, względnie przedstawiciele otrzymujących jednostek, jeżeli dowożą one środki zaopatrzenia własnym transportem. Odbioru sprzętu, a w szczególności czołgów, samochodów i innych maszyn dokonują załogi, kierowcy lub obsługa sprzętu. Dostarczanie rakiet, amunicji jądrowej i innego sprzętu specjalnego odbywa się pod ochroną wyznaczaną na czas przewozu.

Na stan zaopatrzenia frontu, armii i związku taktycznego zalicza się te środki materiałowe, które zostały dostarczone na stacje rozdzielcze lub do składów frontu (armii, związku taktycznego). Środki materiałowe znajdujące się w drodze liczą się na dostawcy.

4. Planowanie zabezpieczenia materiałowego związków operacyjnych

Planowaniem zabezpieczenia materiałowego na szczeblu związku operacyjnego zajmują się: sztab kwatermistrzostwa, dowództwa rodzajów wojsk oraz szefostwa (zarządy, oddziały) służb. Sztab kwatermistrzostwa planuje zabezpieczenie materiałowe w sposób ogólny (ramowy), natomiast dowództwa rodzajów wojsk i służb planują szczegółowo. Zabezpieczenie materiałowe wojsk i związku operacyjnego planuje się na całą operację. Na okres organizacji operacji oraz na okres zadania bliższego zabezpieczenie materiałowe planuje się szczegółowo na poszczególne związki operacyjne (taktyczne) i poszczególne dni okresu (zadania), natomiast na zadanie dalsze zabezpieczenie to planuje się ogólnie — łącznie na cały okres wykonania zadania dalszego oraz łącznie na cały związek operacyjny (taktyczny)

Planowanie zabezpieczenia materiałowego obejmuje: ustalenie limitów zużycia i przydziałów materiałowych; opracowanie planów zaopatrzenia, planu przydziałów na zaopatrzenie; planu gromadzenia i rozmieszczenia zapasów, rozdzielników na wydanie środków materiałowych oraz planu dowozu środków materiałowych. Poza tym, w zależności od sytuacji i potrzeb, mogą być opracowywane plany specjalne jak np. plan zabezpieczenia materiałowego desantu, plan wykorzystania zasobów miejscowych itp.

Limity zużycia i przydziały środków materiałowych ustala się w jednostkach kalkulacyjnych, a tych środków zaopatrzenia, które nie mają ustalonego miernika „jednostki kalkulacyjnej" — w tonach, sztukach itp. Limity zużycia i przydziały materiałowe są ustalane dla poszczególnych związków operacyjnych i taktycznych (oddziałów) zaopatrywanych przez front (armię) oraz na okresy operacji (zadania), z tym, że w zadaniu bliższym ustala się je również na poszczególne dni zadania. Przy ustalaniu limitów zużycia uwzględnia się zadania związku operacyjnego (taktycznego i oddziału), warunki wykonywania tych zadań oraz posiadane możliwości materiałowe, a przy określaniu przydziałów materiałowych bierze się pod uwagę planowane zużycie, wyjściowe i przewidywane stany środków materiałowych na koniec każdego okresu (dnia) oraz możliwości dowozowe.

Plany zaopatrzenia opracowuje się: ogólny (zbiorczy) plan zaopatrzenia w sztabie kwatermistrzostwa oraz plany szczegółowe w poszczególnych służbach. Ogólny plan zaopatrzenia opracowuje się z reguły tylko w odniesieniu do zasadniczych środków materiałowych (amunicja, mps i żywność). Niekiedy mogą być w nim ujmowane i inne środki materiałowe. Plan ten powinien zawierać następujące dane:

— stan wyjściowy środków materiałowych oraz ich stan na początek operacji, na koniec każdego dnia zadania bliższego i na koniec operacji w poszczególnych związkach operacyjnych i taktycznych (oddziałach) oraz w poszczególnych polowych bazach frontu (ruchomej bazie armii) i oddziałach PBF;

— limity zużycia środków materiałowych z podziałem na związki operacyjne i taktyczne (oddziały) oraz na okresy (etapy) operacji, a w zadaniu bliższym i poszczególne dni;

— przydziały materiałowe według takiego samego podziału, jak limity zużycia;

— rozchody oraz przychody środków materiałowych w polowych bazach frontu (ruchomej bazie armii) i w ich oddziałach w poszczególnych okresach operacji, a w zadaniu bliższym i w poszczególnych dniach;

Ponadto, w planie podaje się ciężar jednostek kalkulacyjnych związków operacyjnych i taktycznych (oddziałów) w poszczególnych okresach (etapach) operacji.

Plan zaopatrzenia materiałowego na zadanie dalsze rozpracowuje się szczegółowo w toku operacji, mniej więcej tak samo dokładnie jak na zadanie bliższe.

Plany zaopatrzenia opracowywane przez służby zawierają takie same pozycje, co i plan zaopatrzenia opracowany przez sztab kwatermistrzostwa, z tym, że są one opracowywane bardziej szczegółowo (środki materiałowe według asortymentu, w jednostkach wagowych, sztukach itp.), i są one rozwinięciem oraz uzupełnieniem ogólnego planu zaopatrzenia. Plan zaopatrzenia w rakiety i rakietowe materiały napędowe opracowuje się oddzielnie, podobnie jak plany zaopatrzenia w inne środki materiałowe. W opracowaniu tego planu współuczestniczą: szefostwo (oddział) uzbrojenia i elektroniki oraz szefostwo (oddział) służby materiałów pędnych i smarów.

Plan przydziałów na zaopatrzenie opracowuje się we froncie w formie wykazu. W wykazie tym podaje się, jakie związki operacyjne (taktyczne) i oddziały i z jakich polowych baz frontu (oddziałów) będą zaopatrywane w poszczególnych okresach operacji. Przydziały te opracowuje sztab kwatermistrzostwa frontu na podstawie zadań związków operacyjnych i taktycznych oraz planu rozwijania polowych baz frontu; w armii ogólnowojskowej nie opracowuje się planów przydziałów na zaopatrzenie.

Plany gromadzenia i rozmieszczenia zapasów opracowuje się we froncie na podstawie planu zaopatrzenia, planu przydziałów na zaopatrzenie oraz planu dowozu środków materiałowych ze szczebla nadrzędnego. Plany te opracowuje sztab kwatermistrzostwa i poszczególne służby. Sztab opracowuje z reguły plan tylko w odniesieniu do zasadniczych środków zaopatrzenia według środków materiałowych i globalnie na każdą bazę lub oddział bazy. Natomiast poszczególne służby opracowują te plany według asortymentu środków materiałowych i na poszczególne składy.

Rozdzielniki na wydanie środków materiałowych z podziałem na poszczególne składy i związki operacyjne (taktyczne) oraz według asortymentu środków materiałowych opracowują poszczególne służby zaopatrzenia. Plany gromadzenia zapasów oraz rozdzielniki przekazuje się na potrzeby dalszego planowania i kierowania szefom baz i kierownikom składów.

Inne plany opracowuje się tylko w wypadku zaistnienia potrzeby w tym zakresie.

Plan zaopatrzenia, plan przydziałów na zaopatrzenie, plan gromadzenia i rozmieszczenia zapasów i inne plany specjalne oraz plan przewozów (dowozu) środków materiałowych — stanowią łącznie plan zabezpieczenia materiałowego. Plan zabezpieczenia materiałowego jest częścią planu tyłowego zabezpieczenia frontu (armii) w operacji.

Ogólny plan zabezpieczenia materiałowego podpisują kwatermistrz i szef sztabu kwatermistrzostwa, a zatwierdza go dowódca. Natomiast plany szczegółowe podpisują szefowie służb, a zatwierdza je stosownie do kompetencji — kwatermistrz i zastępca dowódcy d/s technicznych.

Plany te są wprowadzane do realizacji drogą odpowiednich zarządzeń i dyrektywy kwatermistrzowskiej (rozkazu kwatermistrzowskiego). Za realizację planów odpowiedzialni są: poszczególne dowództwa rodzajów wojsk i służby. Sztab natomiast spełnia rolę koordynatora i inspiratora przedsięwzięć związanych z realizacją planów.

W toku realizacji plan zabezpieczenia materiałowego jest uaktualniany stosownie do zmian zachodzących w sytuacjach operacyjno-tyłowych. Korekty mogą dotyczyć całości planu lub tylko niektórych jego elementów, jak np. zmiany limitów, zmiany przydziałów materiałowych, zmiany przydziałów na zaopatrzenie, terminów dowozu itp. Potrzeby korekty planu mogą wynikać ze zmiany zadań lub podporządkowania związków operacyjnych i taktycznych, na skutek poniesionych strat w ludziach, sprzęcie i materiałach oraz z aktualnych warunków i możliwości w zakresie zaopatrywania i dowozu. Realizację planu zabezpieczenia materiałowego zapewnia się przez stałą znajomość aktualnej sytuacji operacyjno-tyłowej, właściwą ocenę tej sytuacji i umiejętne przewidywanie jej dalszego rozwoju oraz przez podejmowanie i realizację odpowiednich przedsięwzięć.

Rozdział V

3/c

DOWÓZ ŚRODKÓW MATERIAŁOWYCH

1. Warunki dowozu środków materiałowych

Podstawowym czynnikiem decydującym o zabezpieczeniu materiałowym wojsk jest dowóz środków zaopatrzenia.

Organizacja dowozu zależy od konkretnych warunków, w jakich będzie on realizowany, a przede wszystkim od skali stosowania broni jądrowej, rodzaju i charakteru operacji, zadania związku operacyjnego i związków taktycznych, objętości i terminów dowozu, od warunków komunikacyjnych i klimatycznych oraz od stanu i możliwości transportu dowozu.

Stosowana masowo broń jądrowa spowoduje zniszczenia i skażenia dużych obszarów, co ogromnie komplikować będzie ruch na drogach, a tym samym i dowóz zaopatrzenia. Pokonywanie powstałych trudności możliwe będzie przez stosowanie szerokiego manewru środkami transportowymi, tworzenie rezerw materiałowych i transportowych oraz sprawną organizację dowozu, która będzie uwzględniać różnorodne sposoby pokonywania wszelkich przeszkód, zniszczeń i skażeń. Oddziaływanie nieprzyjaciela na sieć komunikacyjną i na środki transportowe może spowodować znaczne obniżenie tempa dowozu, jak i możliwości przewozowych niektórych rodzajów transportu.

Najtrudniejsze warunki dowozu i ewakuacji występują w operacjach zaczepnych. Wynika to na skutek szybkiego odrywania wojsk na znaczne odległości od źródeł zaopatrywania, ciągłego wydłużania się linii komunikacyjnych i trudności w ich odbudowie.

Ciągłość dowozu osiąga się przez:

— zabezpieczenie ciągłości ruchu w sieci komunikacyjnej;
— utrzymanie wszystkich środków transportowych w wysokiej sprawności technicznej i stałej gotowości do wykonania dowozu;
— tworzenie odpowiednich rezerw sił i środków transportowych i zabezpieczenia komunikacyjnego;

— właściwą organizację dowozu i umiejętne wykorzystanie wszystkich rodzajów transportu;
— organizację skutecznej obrony sieci komunikacyjnej i środków transportowych.

Najbardziej jednak trudne i skomplikowane warunki dowozu mogą zaistnieć w początkowym okresie wojny, kiedy to — oprócz innych trudności — wystąpi dodatkowa i to bardzo istotna, a mianowicie brak doświadczenia i zgrania w pracy jednostek transportowych, jednostek zabezpieczenia komunikacyjnego oraz organów kierujących dowozem.

Celem zapewniania ciągłości dowozu w początkowym okresie wojny wykonuje się szereg różnorodnych przedsięwzięć jeszcze w okresie pokojowym, a w szczególności:
— rozbudowuje się i przygotowuje sieć komunikacyjną na obszarze kraju w zakresie koniecznym do zabezpieczenia planowanych przewozów;
— przygotowuje się objazdy dużych węzłów dróg, dublujące przeprawy mostowe oraz rejony przeładunkowe;
— przygotowuje się środki transportowe do wykonania dowozu oraz zapewnia się warunki do szybkiego formowania jednostek transportowych;
— przygotowuje się i doskonali organa komunikacyjne i jednostki transportowe w zakresie wykonywania przewozów wojskowych;
— przygotowuje się siły i środki zapewniające sprawność i ciągłość ruchu na drogach samochodowych.

Powyższe przedsięwzięcia wykonywane są zarówno przez jednostki wojskowe, jak i przez siły resortu komunikacji.

2. Rola i znaczenie różnych rodzajów transportu w dowozie środków materiałowych

Dla dowozu i przewozów na szczeblu związków operacyjnych wykorzystuje się wszystkie możliwe rodzaje transportu, w szczególności transport kolejowy, wodny, samochodowy, lotniczy i rurociągowy.

Transport kolejowy przy masowych przewozach wojsk i ładunków jest transportem efektywnym i ekonomicznym. Może on przewozić różne ładunki na duże odległości i przy stosunkowo dość dużym dobowym przebiegu, bo wynoszącym 400 i więcej km. Charakteryzuje go

duża ładowność, przeciętnie 400—800 ton, a ponadto jest on mało uzależniony od warunków klimatycznych i meteorologicznych.

Obok tych zalet transport kolejowy posiada szereg dość istotnych wad i stron ujemnych, a mianowicie cechuje go ograniczona manewrowość, dość niskie tempo odbudowy linii oraz mała odporność na oddziaływanie nieprzyjaciela.

Powyższe cechy ujemne oraz rozwój innych rodzajów transportu, bardziej manewrowych i mniej wrażliwych na oddziaływanie nieprzyjaciela, zmniejszają we współczesnych warunkach jego rolę i znaczenie w przewozach wojskowych.

Jeżeli w okresie drugiej wojny światowej transport kolejowy był zasadniczym rodzajem transportu we frontowym i armijnym ogniwie dowozu, to we współczesnych warunkach został on całkowicie wyeliminowany z armijnego ogniwa dowozu i zastąpiono go transportem samochodowym, a we frontowym ogniwie uważany jest, równolegle z transportem samochodowym, za jeden z zasadniczych rodzajów transportu. W tym ogniwie wykorzystuje się go przede wszystkim do przewozów środków materiałowych ze stacji rozdzielczych frontu do polowych baz frontu i ich oddziałów, a niekiedy i do ruchomych baz armii lotniczej. W niektórych również przypadkach transportem kolejowym mogą być dowożone środki materiałowe dla armii ogólnowojskowych (do stacji wyładowczych).

Transport wodny może być wykorzystywany jako transport pomocniczy tylko w niektórych sprzyjających warunkach, a mianowicie: transport morskiej żeglugi przybrzeżnej — w działaniach na kierunku nadmorskim, transport śródlądowy — w razie istnienia arterii wodnych o kierunku dofrontowym. Transport ten może być wykorzystany tylko we froncie i w dostawach dofrontowych.

Transport samochodowy jest podstawowym i w większości przypadków jedynym rodzajem transportu dowozu i ewakuacji w ogniwie armijnym oraz jednym z podstawowych rodzajów transportu w ogniwie frontowym. Transport ten charakteryzuje stosunkowo duża manewrowość i znacznie mniejsza wrażliwość na oddziaływania nieprzyjaciela, aniżeli na przykład transport kolejowy lub wodny śródlądowy.

Do ujemnych stron tego transportu należy zaliczyć: stosunkowo małą zdolność załadowczą, niezbyt duży zasięg dobowego przebiegu (przeciętnie w granicach 250—300, w zależności od ogniwa, w którym

będzie wykorzystywany) oraz ograniczone możliwości pokonywania trudnego terenu. Jednak powyższe cechy ujemne nie zmniejszają roli i znaczenia tego transportu, albowiem we współczesnych warunkach działań bojowych może on wykonywać różnorodne i trudne zadania przewozowe.

W ogniwie frontowym transportem samochodowym dokonuje się prawie całość dowozu w relacji: polowe (ruchome) bazy frontu — ruchome bazy armii, a przy znacznych uszkodzeniach linii kolejowych transport ten będzie także wykorzystywany do przewozu w relacjach: wysunięta baza obszaru kraju — polowe bazy frontu i polowe bazy frontu — oddziały polowych baz. Oprócz tego transport samochodowy jest używany do przemieszczania jednostek tyłowych oraz do wykonywania prac przewozowych w rejonach przeładunkowych, na lotniskach zabezpieczenia materiałowego itp.

Przy wykorzystywaniu transportu samochodowego celowo jest zachować specjalizację jednostek w przewozach i nie dopuszczać do częstych przerzutów jego z jednego kierunku na drugi oraz do częstych zmian przewożonych nim rodzajów środków materiałowych. Wskazane jest wykorzystywanie związków i oddziałów transportowych do dowozu na jednym i tym samym kierunku, do tych samych związków operacyjnych (taktycznych), z tych samych baz i takich samych ładunków.

Ważnym i aktualnym współcześnie problemem dotyczącym transportu samochodowego jest zwiększenie jego ładowności i dobowego przebiegu. Jeśli idzie o zwiększenie ładowności, to problem ten rozwiązywany jest przez wprowadzenie do wyposażenia jednostek transportowych samochodów ciężkich 7—10 tonowych i takichże przyczep, zwiększenie zaś przebiegu można osiągać przez zmniejszenie ilości przeładunków i usprawnienie prac przeładunkowych oraz obsadzenie po dwóch kierowców na jeden pojazd.

Transport lotniczy jest najbardziej manewrowym spośród obecnych rodzajów transportu środkiem dowozu i ewakuacji. Za pomocą tego transportu można dostarczać środki materiałowe na duże odległości i w krótkim okresie czasu. Jednak posiada on szereg cech ujemnych, a mianowicie: ma jeszcze stosunkowo małą ładowność, zużywa zbyt dużo paliwa, a jego eksploatacja wymaga znacznych sił i środków oraz wiele czasu na przygotowanie i zabezpieczenie lotów. Ponadto zawsze

występują braki w transporcie tego rodzaju. Ze względu na ograniczoną ilość wykorzystuje się go tylko jako środek awaryjny do dostawy pilnych i niewielkich ładunków i pod warunkiem, że ładunki te nie mogą być dostarczone innymi środkami przewozowymi. Transport lotniczy w pierwszej kolejności wykorzystuje się do dostawy rakiet, amunicji jądrowej i rakietowych materiałów napędowych oraz do ewakuacji rannych. Ponadto w toku operacji transportem lotniczym dostarcza się środki materiałowe przede wszystkim związkom i oddziałom działającym w okrążeniu oraz powietrznym i morskim desantom.

Dostawę środków materiałowych transportem lotniczym dokonuje się z lotnisk zabezpieczenia materiałowego frontu do lotnisk lub lądowisk, względnie do zrzutowisk położonych w pobliżu lub w rejonie zaopatrywanych jednostek. Dostawa może odbywać się przez lądowanie transportu lotniczego lub drogą zrzutów ładunku na spadochronach, jak również i bez spadochronów. Najbardziej efektywnym i ekonomicznym sposobem jest dostawa przez lądowanie transportu powietrznego.

Środki materiałowe do dostawy przygotowują wyznaczone ekipy z odpowiednich składów, a środki transportu lotniczego oraz sprzęt spadochronowy zabezpiecza i przygotowuje się siłami armii lotniczej.

Wyładowanie dostarczonych środków materiałowych z lądujących samolotów i śmigłowców lub zbieranie zrzuconych ładunków przeprowadza się siłami jednostek, którym środki materiałowe są dostarczone. Środki materiałowe z transportu powietrznego należy wyładowywać szybko i bezpośrednio na transport samochodowy.

Transport lotniczy wykorzystuje się w sposób scentralizowany na szczeblu frontu. W niektórych przypadkach może być on przydzielany armiom, przede wszystkim śmigłowce.

Dalekosiężny rurociąg polowy jest dość efektywnym środkiem dostawy materiałów płynnych, przede wszystkim materiałów pędnych i jest on środkiem transportowym szczebla frontowego. Najbardziej efektywne wykorzystanie polowego rurociągu osiąga się przy stopniowym jego rozwijaniu za nacierającymi wojskami i na duże odległości oraz przy pracy na jednym miejscu przez dłuższy okres czasu.

Przesunięcie polowego rurociągu z jednego kierunku lub odcinka na drugi kierunek (odcinek) wymaga znacznego czasu, sił i środków. Stąd też częste przerzuty rurociągu są niewskazane. Jednak nie wyklucza to całkowicie wykorzystania polowych rurociągów na krótkich odcinkach

oraz przerzutu tylnych odcinków na czoło rurociągu. Polowe rurociągi mogą być wykorzystywane przede wszystkim do dostarczania paliw dla głównego zgrupowania wojsk frontu, dla armii lotniczej oraz do oddziałów polowych baz. Ponadto mogą być one wykorzystywane do przeładunku paliw przez różnego rodzaju duże przeszkody.

Oprócz polowych rurociągów dalekosiężnych mogą być przez front wykorzystywane rurociągi stałe, wybudowane jeszcze w czasie pokojowym, jak również uchwycone rurociągi na zdobytym terenie.

Rurociągi polowe i stałe mogą być wykorzystywane zarówno równolegle z innymi rodzajami transportu, jak i również dla przedłużenia ogniw innych rodzajów transportu. Rurociągi powinny przebiegać po najkrótszych trasach z dala od obiektów zagrożonych pożarem lub uderzeniami nieprzyjaciela. Wykorzystanie rurociągów może w znacznym stopniu odciążyć inne rodzaje transportu od dowozu mps, który to transport może być użyty do dowozu innych rodzajów środków materiałowych.

Do dowozu środków materiałowych i do wszelkich rodzajów ewakuacji w pasie działania frontu mogą być wykorzystywane różne rodzaje transportu, a w szczególności:

a) we frontowym ogniwie dowozu:
   — na odcinku: stacje rozdzielcze frontu — polowe bazy frontu oraz między polowymi bazami frontu: transport kolejowy, samochodowy, wodny i ewentualnie rurociągi dalekosiężne;
   — na odcinku: polowe bazy frontu — oddziały polowych baz frontu oraz polowe bazy frontu (oddziały polowych baz) — ruchome bazy armii: transport samochodowy i niekiedy transport kolejowy i ewentualnie rurociągowy;
b) w armijnym ogniwie dowozu: od ruchomych baz armii (oddziałów polowych baz frontu) do związków taktycznych: transport samochodowy.

Transport powietrzny może być wykorzystywany we wszystkich ogniwach dowozu.

3. Organizacja dowozu

Organizacja dowozu środków materiałowych obejmuje: planowanie dowozu, postawienie zadań wykonania dowozu, zabezpieczenie wykonania dowozu, wykonanie dowozu oraz kierowanie dowozem.

Organizacja dowozu środków materiałowych na szczeblu związków operacyjnych odbywa się zgodnie z ogólnymi zasadami dowozu. Spo-

śród nich główną i podstawową zasadę stanowi odpowiedzialność nadrzędnych organów za dostarczenie środków materiałowych do szczebli podległych, niezależnie od tego, czyim transportem dowóz jest dokonywany. Przestrzeganie tej zasady stanowi podstawę organizacji dowozu. Ponadto przy organizacji dowozu przestrzega się następujących reguł i wymagań:

— środki materiałowe dowozi się w pierwszej kolejności związkom i oddziałom wojsk rakietowych oraz wojskom działającym na głównym kierunku i wykonującym główne zadania;
— w dowozie należy wykorzystywać w sposób kompleksowy wszystkie możliwe w danych warunkach rodzaje transportu;
— środki transportowe wykorzystuje się w sposób scentralizowany oraz w ten sam sposób kieruje się dowozem;
— należy utrzymywać równowagę w wykorzystywaniu środków transportowych między poszczególnymi szczeblami dowodzenia.

Organizatorem dowozu wszystkich rodzajów środków materiałowych oraz wszystkich rodzajów ewakuacji, z wyjątkiem dowozu rakiet i amunicji jądrowej oraz ewakuacji technicznej jest kwatermistrz frontu (armii).

Dowóz rakiet i amunicji jądrowej specjalnym transportem oraz ewakuację techniczną organizuje zastępca dowódcy do spraw technicznych, który w tym zakresie ściśle współpracuje z kwatermistrzem frontu (armii).

Dowóz środków materiałowych wykonuje się na podstawie planów dowozu frontu (armii). Do dowozu może być wykorzystywany transport szczebli niższych, jak również transport szczebla wyższego może pracować w ogniwie szczebla podległego. We współczesnych warunkach dowóz terminowy i w pełnym zakresie może być wykonany tylko przy kompleksowym wykorzystaniu wszystkich rodzajów transportu.

Przez kompleksowe wykorzystanie transportu rozumie się wykorzystanie wszystkich rodzajów posiadanych środków transportowych do dowozu i odpowiednie przygotowanie wszystkich rodzajów dróg komunikacyjnych. Praca poszczególnych rodzajów środków transportowych na określonych kierunkach i odcinkach oraz w całości w ramach frontu (armii) musi być zgrana w czasie i zakresie dowozu i wykonywana według jednego planu przy ścisłym przestrzeganiu scentralizowanego kierowania dowozem.

Przy organizacji kompleksowego wykorzystania transportu należy ściśle określić, jakie przewozy, w jakim zakresie, w jakim czasie, gdzie i jakim transportem będą wykonywane, a ponadto należy zorganizo-

wać współdziałanie wszystkich rodzajów transportu oraz zabezpieczyć ciągłość ich pracy w warunkach częstych i gwałtownych zmian w sytuacjach operacyjno-tyłowych.

W systemie kompleksowego wykorzystania transportu możliwe są do zastosowania różne warianty organizacji i wykonania dowozu. Najbardziej racjonalnym wariantem jest ten, który zapewnia terminowość i ciągłość dowozu przy wykorzystaniu najdogodniejszego w danej sytuacji rodzaju transportu.

W organizacji dowozu biorą udział różne organa dowodzenia i służby frontu (armii) oraz związki i oddziały tyłowe. Ścisłe współdziałanie tych wszystkich organów stanowi nieodzowny warunek pomyślnego wykonania dowozu.

Kwatermistrz frontu (armii) organizuje dowóz przez sztab kwatermistrzostwa i szefostwo (oddział) służby komunikacji wojskowej. W wytycznych określa on sposoby, czas i kolejność dowozu, zakres wykorzystania transportu niższych szczebli oraz wielkość i sposób wykorzystania rezerwy środków transportowych.

Sztab kwatermistrzostwa frontu (armii) opracowuje ramowy plan dowozu środków materiałowych na całą operację, sprawuje nadzór nad przebiegiem dowozu i ewakuacji oraz koordynuje pracę wszystkich organów biorących udział w organizacji i realizacji dowozu.

Szefostwo (oddział) służby komunikacji wojskowej frontu (armii) na podstawie planu dowozu, odpowiednich danych ze sztabu kwatermistrzostwa i zapotrzebowań szefów służb opracowuje szczegółowe dzienne plany dla każdego rodzaju transportu, stawia zadania jednostkom transportowym i organizuje wykonanie dowozu.

Dowóz środków materiałowych transportem powietrznym organizuje sztab armii lotniczej na zapotrzebowanie i przy współpracy szefostwa komunikacji wojskowej frontu.

Dowóz rakietowych materiałów napędowych transportem specjalnym oraz ewentualną dostawę mps za pomocą rurociągów organizuje szefostwo służby mps frontu. W zakresie dowozu rakietowych materiałów napędowych współpracuje ono z szefostwem służby uzbrojenia i elektroniki frontu oraz z szefostwem służby komunikacji wojskowej.

Dowództwa (szefostwa) rodzajów wojsk i służb określają wielkość dowozu środków materiałowych, przedstawiają do sztabu kwatermistrzostwa ogólne zapotrzebowanie, a do szefostwa (oddziału) służby komunikacji szczegółowe zapotrzebowania na dowóz i zapewniają terminowe przygotowanie środków materiałowych do załadowania.

Szefostwa polowych baz frontu (ruchomej bazy armii) informują kierowników składów o terminie podstawiania transportu do załadowania, zapewniają poszczególnym składom siły i środki do prac za- i wyładowczych, sprawują kontrolę nad terminowym wykonaniem prac załadowczych i odsyłaniem ładunków ze składów.

Do zadań polowych składów frontowych (armijnych) należy przygotowanie środków materiałowych do załadowania i organizowanie ich załadowania na środki transportowe oraz wydanie dokumentów na przewożone środki materiałowe i terminowe odsyłanie załadowanego transportu ze składu. Ponadto przy organizacji dowozu transportem samochodowym, do zadań składów należy przygotowanie rejonów załadowania (wyładowania), w których przygotowuje się rejony wyczekiwania i zbiórki transportu samochodowego, ukrycia dla ludzi, jednostek transportowych oraz place (miejsca) załadowania (wyładowania) środków transportowych.

Dowództwa jednostek transportowych wykonują zadania dowozowe, zabezpieczają środki materiałowe przed zniszczeniem i stratami w czasie przewozu oraz zapewniają stałą gotowość jednostki i środków transportowych do wykonania zadań. Przygotowanie taboru kolejowego oraz środków pływających organizują zmilitaryzowane organa i jednostki ministerstwa komunikacji i żeglugi pod kontrolą wojskowych organów kolejowych.

Wyładowania środków materiałowych dostarczonych przez front do armii i przez armię do związków taktycznych dokonuje się siłami i środkami odbiorców.

Materiałowe, techniczne i medyczne zabezpieczenie przewozów wykonywane jest siłami jednostek transportowych, a w odniesieniu do przewozów transportem kolejowym i wodnym — również siłami i środkami zmilitaryzowanych organów techniczno-eksploatacyjnych.

W przewozach zaopatrzeniowych ważną rolę odgrywają prace przeładunkowe. Zakres tych prac może osiągać znaczne rozmiary i zależy od objętości dowozu oraz od ilości przeładunków. Prace przeładunkowe w tyłach operacyjnych organizują szefostwa polowych baz frontu, ruchomych baz armii oraz kierownicy polowych składów.

Sprawne i szybkie wykonywanie prac przeładunkowych zapewnia się przez należyte przygotowanie ładunków do załadowania, przygotowanie odpowiedniego frontu i miejsc ładowania, przygotowanie podjazdów i dróg dojazdowych oraz wydzielenie odpowiednich sił i środków do prac za- i wyładowczych. W celu usprawnienia i przyspieszenia prac przeładunkowych należy w jak największym stopniu wykorzy-

stywać posiadane środki mechanizacji oraz stosować specjalizację poddziałów wykonujących prace przeładunkowe. Prace przeładunkowe są wykonywane siłami jednostek zabezpieczenia i obsługi polowych baz frontu i ruchomej bazy armii oraz personelem polowych składów.

4. Planowanie dowozu środków materiałowych

Planowaniem dowozu środków materiałowych na szczeblu związków operacyjnych zajmują się: sztab kwatermistrzostwa, szefostwo (oddział) służby komunikacji oraz dowództwa (szefostwa) rodzajów wojsk i służb. Planowanie dowozu na początkowy okres wojny odbywa się w czasie pokoju, odpowiednio do wariantów prowadzenia operacji frontowej (armijnej).

Podstawowymi wymaganiami w odniesieniu do planowania dowozu są: konieczność uwzględniania realnych potrzeb, pełne wykorzystanie możliwości wszystkich rodzajów środków transportowych oraz terminowe opracowanie dokumentów planowania. Ponadto powinna je cechować prostota opracowania oraz łatwość korzystania z nich i dokonywania w nich korekty w procesie realizacji dowozu.

Celem planowania dowozu jest określenie objętości dowozu i jego podział na rodzaje transportu, ustalenie miejsca, czasu, kolejności i sposobów wykonania dowozu oraz zgranie wszystkich zamierzeń dotyczących dowozu w czasie i przestrzeni. W planie dowozu ujmuje się zarówno potrzeby dowozu do podległych związków i oddziałów, jak również środki materiałowe pobierane transportem szczebla planującego ze źródeł szczebla nadrzędnego.

Dowóz planują:

— sztab kwatermistrzostwa — ramowo na całą operację według okresów i zadań (okres organizacji, zadanie bliższe i zadanie dalsze) oraz na poszczególne związki operacyjne (taktyczne);
— szefostwo (oddział) służby komunikacji wojskowej — szczegółowo dla związków operacyjnych (taktycznych) na poszczególne dni lub na pewien okres.

Podstawę do planowania dowozu dla sztabu kwatermistrzostwa stanowią: plan materiałowego zabezpieczenia, ustalony czas i kolejność dowozu, czas i miejsce gromadzenia zapasów, decyzja odnośnie organizacji tyłów, stan i przygotowanie linii komunikacyjnych oraz stan i możliwości transportu dowozu.

Praca sztabu kwatermistrzostwa frontu (armii) w zakresie planowania dowozu obejmuje:

— określenie objętości dowozu środków materiałowych;
— ustalenie kolejności dowozu;
— ocena, analiza i ustalenie możliwości przewozowych poszczególnych rodzajów transportu;
— podział objętości dowozu na poszczególne rodzaje transportu;
— opracowanie ramowego planu dowozu i doprowadzenie go do wykonawców.

Ponadto sztab kwatermistrzostwa inspiruje przedsięwzięcia zapewniające sprawność i ciągłość dowozu oraz koordynuje pracę wszystkich organów uczestniczących w organizacji i realizacji dowozu.

Objętość dowozu określa się na podstawie planu materiałowego zabezpieczenia, ciężaru jednostek kalkulacyjnych oraz planu gromadzenia i rozmieszczenie zapasów. Objętość dowozu ustala się dla poszczególnych związków operacyjnych (taktycznych), polowych baz i ich oddziałów oraz na poszczególne okresy operacji (zadania związków operacyjnych). Na podstawie ustalonej objętości dowozu ustala się pracę transportu.

Ocenę możliwości przewozowych frontu (armii) przeprowadza sztab kwatermistrzostwa wspólnie z szefostwem (oddziałem) służby komunikacji i szefostwem (oddziałem) służby MPS. Możliwości przewozowe określa się w tonokilometrach według rodzajów transportu. Możliwości przewozowe mogą być również wyrażane tylko w tonach na dobę.

Sztab kwatermistrzostwa frontu (armii) opracowuje ramowy (ogólny) plan dowozu środków materiałowych. Plan ten stanowi składową część planu zabezpieczenia materiałowego operacji. W ramowym planie dowozu podaje się: komu, jakie i ile środków materiałowych należy dowieźć, oraz w jakim okresie i jakim transportem dowóz będzie wykonany. Plan dowozu podpisują szef sztabu kwatermistrzostwa i szef służby (oddziału) komunikacji, a zatwierdza kwatermistrz frontu (armii). Plan ten opracowuje się w dwóch egzemplarzach, z których jeden przekazuje się do szefostwa (oddziału) służby komunikacji do realizacji, drugi zaś pozostaje w sztabie kwatermistrzostwa. Dowódcy rodzajów wojsk i szefowie służb są zapoznawani z planem tylko w części ich dotyczącej. Na podstawie tego opracowują oni szczegółowe dzienne zapotrzebowania na dowóz i przedstawiają je do szefostwa (oddziału) komunikacji.

Szefostwo (oddział) służby komunikacji w oparciu o ramowy plan dowozu, odpowiednie dane ze sztabu kwatermistrzostwa oraz szczegó-

łowe zapotrzebowania dowództw (szefostw) rodzajów wojsk i służb opracowuje szczegółowy dzienny (czasem okresowy) plan dowozu środków materiałowych. Plan ten opracowuje się na każdy rodzaj transportu. W dziennym planie dowozu wykazuje się: komu, jakie i ile środków należy dowieźć, ilość wydzielonego transportu i z jakiej jednostki transportowej, miejsce załadowania, miejsce wyładowania, odległość, marszruta, czas rozpoczęcia i zakończenia dowozu, czas wejścia i zejścia z marszruty oraz co, ile, skąd i dokąd należy ewakuować. Na podstawie powyższego planu szef służby (oddziału) komunikacji stawia zadania wykonania dowozu jednostkom transportowym i innym organom komunikacji.

Szefostwo (oddział) służby komunikacji wojskowej przedstawia do sztabu kwatermistrzostwa w ustalonych terminach meldunki o przebiegu wykonania planu przewozów. W wypadku przerw w dowozie i zmian w sytuacji komunikacyjnej organa komunikacji podejmują niezbędne kroki dla dalszego realizowania dowozu, co natychmiast zgłaszają do sztabu kwatermistrzostwa. Poszczególne dowództwa rodzajów wojsk i szefostwa służb, w wypadku zaistnienia zmian w potrzebach materiałowych w wojskach i w bazach, zgłaszają je do sztabu, który dokonuje odpowiedniej korekty w ogólnym planie dowozu i zmiany te przekazuje do realizacji szefostwu (oddziałowi) komunikacji.

5. Kierowanie przewozami

Jednym z podstawowych warunków sprawnej organizacji i terminowego wykonania przewozów i dowozu we współczesnych warunkach jest scentralizowane kierowanie wszystkimi rodzajami transportu.

Scentralizowane kierowanie przewozami (dowozem) oznacza wykorzystanie wszystkich dróg komunikacyjnych i wszystkich rodzajów transportu według jednolitego planu i pod jednym kierownictwem. W pasie działania frontu (armii) drogi komunikacyjne i wszystkie rodzaje transportu znajdują się w gestii kwatermistrza frontu (armii), co pozwala szybko reagować na zachodzące zmiany oraz wykonywać potrzebny manewr zarówno drogami, jak i środkami transportu dla terminowego zabezpieczenia dowozu i ewakuacji. Kierowanie dowozem (przewozami) kwatermistrz realizuje przez sztab kwatermistrzostwa i szefostwo (oddział) służby komunikacji.

Kierowanie dowozem (przewozami) obejmuje: postawienie zadań jednostkom transportowym i organom komunikacji wykonania dowozu; zabezpieczenie przewozów pod względem materiałowym, technicznym

i medycznym; dowodzenie jednostkami transportowymi i odpowiednimi organami komunikacji; organizację łączności; terminowe uaktualnianie planów oraz kontrolę przebiegu dowozu.

Sprawne kierowanie dowozem (przewozami) we współczesnych operacjach zapewnia się przez centralizację tego kierowania, znajomość aktualnej sytuacji dotyczącej warunków i przebiegu dowozu, zabezpieczenie ciągłej łączności oraz przez wydajną i zgraną pracę wszystkich organów realizujących zadania w zakresie dowozu.

Organa komunikacji wojskowej kierują pracą transportu kolejowego, wodnego i samochodowego we wszystkich rodzajach przewozów. Pracą transportu powietrznego kieruje sztab armii lotniczej, a rurociągami — szefostwo służby mps. W toku operacji są możliwe różne warianty organizacji pracy organów komunikacji w zakresie kierowania przewozami (dowozem). W zależności od warunków i potrzeb mogą być organizowane grupy operacyjne dla kierowania przewozami na określonych kierunkach i odcinkach lub określonymi rodzajami transportu, a także dla organizacji i kierowania pracą rejonów przeładunkowych.

Bezpośrednie kierowanie przewozami organa komunikacji wykonują przez służbę dyspozytorską i wojskowe komendy stacji kolejowych (przystani). W tym celu jest rozwijana sieć takich komend na drogach kolejowych i wodnych oraz sieć punktów dyspozytorskich na drogach samochodowych. W rejonach i na odcinkach dróg, gdzie są wykorzystywane różne rodzaje transportu, organizuje się grupy operacyjne dla kierowania przewozami wszystkimi rodzajami transportu. Takimi rejonami lub odcinkami najczęściej mogą być tymczasowe rejony przeładunkowe, lotniska materiałowego zabezpieczenia, izolowane odcinki dróg kolejowych dublowane innymi rodzajami transportu itp. Wojskowe komendy stacji kolejowych i punkty dyspozytorskie podlegają szefowi służby (oddziału) komunikacji bezpośrednio lub przez grupy operacyjne.

Dużą rolę w zabezpieczeniu ciągłości przewozu odgrywa sprawnie działająca łączność. Łączność organizuje się na kierunkach, stanowiących oddzielną i jednolitą sieć w ogólnym systemie łączności tyłów i zabezpieczającą kierowanie wszystkimi rodzajami transportu. Łączność zabezpiecza się środkami radioliniowymi, radiowymi i przewodowymi. Techniczne środki łączności powinny być dublowane ruchomymi środkami, a przede wszystkim śmigłowcami.

Kierowanie przewozami wymaga ciągłego doskonalenia, zwłaszcza automatyzowania szeregu procesów oraz wykorzystania w kierowaniu elektronicznych maszyn cyfrowych. Maszyny te mogą być wykorzystywane do ewidencji przewozów, wyboru optymalnego wariantu przewozów i ruchu transportów oraz innych funkcji przewozowych.

Rozdział VI

ZABEZPIECZENIE TECHNICZNE ZWIĄZKÓW OPERACYJNYCH

1. Zadania i zasady zabezpieczenia technicznego

W rezultacie wyposażenia naszych sił zbrojnych w duże ilości różnorodnego sprzętu technicznego wzrosły bojowe i manewrowe możliwości wojsk. Jednak dla zapewnienia ciągłości pracy sprzętu technicznego w różnorodnych warunkach działań bojowych konieczne jest przeprowadzenie całego kompleksu przedsięwzięć w zakresie zabezpieczenia technicznego.

Zabezpieczenie techniczne polega na organizacji i realizacji właściwej eksploatacji, obsługi technicznej, utrzymania, naprawy i ewakuacji uzbrojenia oraz sprzętu pancernego, samochodowego, inżynieryjnego, łączności i innego.

Podstawowym zadaniem zabezpieczenia technicznego w działaniach bojowych jest zapewnienie niezawodności działania uzbrojenia i sprzętu bojowego oraz sprawna naprawa uszkodzonego sprzętu technicznego, umożliwiająca szybkie ponowne wykorzystanie go w toku trwania operacji.

Obsługa techniczna przeprowadzana jest w oddziałach i związkach taktycznych według zaplanowanego systemu i ma za zadanie zapobiec powstawaniu i wyeliminować niesprawności uzbrojenia i sprzętu technicznego oraz zapewnić ich ciągłą gotowość do normalnej pracy w dowolnych warunkach sytuacji.

Zwykle przed operacją przeprowadza się doraźną (nieplanową) obsługę techniczną. Cała praca wykonywana jest siłami kierowców, załóg i obsługi, z tym, że do najbardziej skomplikowanych prac wykorzystuje się specjalistów i urządzenia odpowiednich warsztatów lub oddziałów naprawczych.

Terminy obsługi techniczej różnych rodzajów sprzętu, jak również zasady jego eksploatacji i utrzymania, określają odpowiednie instrukcje i przepisy.

Naprawa uzbrojenia i sprzętu technicznego dokonywana jest z zasady następująco:

— bieżąca — siłami oddziałów i związków taktycznych;
— średnia — siłami jednostek i urządzeń naprawczych frontu oraz częściowo, w sprzyjających warunkach, środkami naprawczymi związków taktycznych;
— główna — środkami naprawczymi frontu i szczebla centralnego.

Sprzęt techniczny i uzbrojenie, nie nadające się do naprawy lub wysyłane do naprawy głównej, spisuje się ze stanu ewidencyjnego oddziału. Stosownie do zarządzeń dowódców rodzajów wojsk i szefów służb, z ewidecji oddziałów może być skreślony również sprzęt techniczny przekazany do naprawy średniej w jednostkach naprawczych frontu.

Zakres prac dotyczących zabezpieczenia technicznego i ich organizacja zależy od:
— rodzaju, charakteru i warunków prowadzenia operacji;
— pory roku i warunków terenowych;
— manewrowości działań bojowych i rozmiarów przegrupowań wojsk;
— stanu ilościowego i jakościowego sprzętu technicznego na początek operacji oraz prowdopodobnych strat technicznych w toku działań;
— możliwości środków naprawczych i ewakuacyjnych oraz zabezpieczenia w części zamienne;
— przypuszczalnego zużycia motogodzin pojazdów i agregatów.

Wszystkie te czynniki określać będą wielkość strat bojowych, stopień zużycia wozów bojowych i pojazdów mechanicznych, zasady wykorzystania sił i środków naprawczo-ewakuacyjnych oraz potrzeby części zamiennych i zapasowych.

Jak wynika z doświadczeń ostatniej wojny światowej i przeprowadzanych obecnie ćwiczeń, wysokość strat osiągać może znaczne rozmiary. Uogólnione dane dotyczące strat wozów bojowych w czterech armiach pancernych Związku Radzicekiego (1, 2, 3, i 4 APanc) podczas dwunastu przeprowadzonych przez nie operacji w latach 1943—45 wskazują, że z 6242 czołgów i dział pancernych (SAU), wykorzystywanych w tych operacjach, każdy wóz bojowy uszkodzony był przeciętnie dwukrotnie, a w niektórych operacjach nawet trzykrotnie.

W warunkach współczesnych, pomimo udoskonalenia sprzętu technicznego, straty mogą być jeszcze wyższe. Wynika to z bardziej intensywnego wykorzystywania sprzętu w toku operacji, dużych możliwości rażenia broni jądrowej i zwiększenia efektywności konwencjonalnych środków ogniowych.

Wysokie straty i skomplikowane warunki prowadzenia współczesnych operacji wymagają stosowania takich metod organizacji zabezpieczenia technicznego, które miałyby na celu jak najszybszą naprawę sprzętu, a tym samym zachowanie stałej gotowości bojowej wojsk.

Do podstawowych zadań w tym zakresie należą:

— dokładne planowanie i staranna organizacja przedsięwzięć zabezpieczenia technicznego wojsk;
— terminowa obsługa i systematyczna kontrola stanu wszystkich rodzajów uzbrojenia, wozów bojowych, pojazdów mechanicznych oraz innego sprzętu i wyposażenia technicznego;
— utrzymanie pełnej gotowości jednostek naprawczych i ewakuacyjnych do wykonania zadań, właściwe ich rozwijanie w toku działań bojowych oraz pełne wykorzystanie ich możliwości produkcyjnych;
— skoncentrowanie wysiłku jednostek naprawczych i ewakuacyjnych na głównych kierunkach działania wojsk, terminowa ewakuacja oraz szybka naprawa maksymalnej ilości uszkodzonego i niesprawnego sprzętu technicznego;
— racjonalne i skoordynowane wykorzystanie jednostek naprawczych związków taktycznych i frontu;
— ciągłe i terminowe zaopatrywanie wojsk i jednostek naprawczych w części zapasowe, narzędzia, agregaty, detale i zespoły;
— maksymalne wykorzystanie do naprawy sprzętu technicznego miejscowych zasobów i mocy produkcyjnych;
— wysoki poziom technicznego przygotowania całego stanu osobowego;
— zapewnienie ciągłości kierowania jednostkami naprawczymi i ewakuacyjnymi oraz stałej kontroli terminowego i należytego wykonywania napraw.

W zakresie terminowego zabezpieczenia technicznego ważną rolę odgrywa duża wydajność, ruchliwość i gotowość środków naprawczo-ewakuacyjnych, pełne ukompletowanie i fachowe przygotowanie ich stanu osobowego, stałe utrzymywanie i uzupełnianie niezbędnych zapasów gotowych agregatów, zespołów i materiałów.

Dla zwiększenia możliwości naprawczych, zwłaszcza w początkowym okresie wojny, należy w jak największym stopniu wykorzystać miejscowe środki remontowe.

Celem zapewnienia należytego zabezpieczenia technicznego niezbędna jest terminowa obsługa techniczna, szybkie kierowanie środków naprawczych do rejonów powstania strat technicznych, naprawa

w pierwszej kolejności uzbrojenia i sprzętu wymagającego najmniejszego nakładu pracy, szerokie stosowanie systemu naprawy przez wymianę zespołów oraz skoordynowane wykorzystanie środków naprawczych i ewakuacyjnych.

Doświadczenia II wojny światowej i praktyka wyniesiona z wielu ćwiczeń wskazują, że 60—70% strat stanowią pojazdy wymagające naprawy bieżącej i średniej. Dlatego skoncentrowanie wysiłku środków naprawczo-ewakuacyjnych w pierwszej kolejności na naprawy tego sprzętu pozwoli w tym samym czasie naprawić większą ilość pojazdów i skierować je ponownie do walczących jednostek, a tym samym przyczynić się do zwiększenia zdolności bojowej wojsk.

Efektywna praca środków naprawczych w znacznym stopniu zależeć będzie od terminowego i ciągłego zaopatrywania w niezbędne zapasy części zamiennych zespołów i materiałów naprawczych. Zapasy zaopatrzenia technicznego w składach oraz w oddziałach i urządzeniach naprawczych frontu zabezpieczają pokrycie potrzeb na głębokość całej operacji. Np. zapasy zaopatrzenia samochodowo-traktorowego tworzy się na 17—24 dni i urzutowuje się następująco: w związkach taktycznych — na 5 dni, w składach armii — 2 do 5 dni, na szczeblu frontu — 10—12 dni. Średnie dzienne zużycie zaopatrzenia samochodowo-traktorowego w armii będzie wynosić około 40—50 ton, a we froncie — 500—600 ton.

W warunkach polowych mogą być stosowane różne metody dokonywania napraw, a mianowicie:

— **zespołowa** — polegająca na wymianie uszkodzonych części i całych zespołów na nowe lub wyremontowane przez specjalistyczne pododdziały i urządzenia;
— **indywidualna** — polegająca na naprawie uszkodzonych części, mechanizmów i zespołów wozów bojowych i pojazdów mechanicznych;
— **kombinowana** — polegająca na wymianie niektórych części zespołów oraz równoczesnej naprawie innych pojedynczych detali uszkodzonego sprzętu.

Najbardziej efektywna jest metoda zespołowa, przy stosowaniu której proces naprawy jest uproszczony, ułatwiona mechanizacja prac naprawczych oraz znacznie krótszy czas ich wykonywania.

Dla zapewnienia naprawy metodą wymiany zespołów, w jednostkach naprawczych i urządzeniach oraz w składach frontu (armii) tworzy się fundusz obrotowy (zapasy) gotowych agregatów, zespołów, mechanizmów i części zamiennych. Fundusz ten w miarę wykorzystywania

uzupełnia się przez dowóz ze składów centralnych i naprawę zespołów specjalnymi siłami i środkami frontu oraz przez demontowanie zespołów z pojazdów nie nadających się do naprawy. Uszkodzone zespoły i agregaty, wymontowane z pojazdów i uzbrojenia, naprawia się zazwyczaj w pododdziałach i oddziałach (urządzeniach) specjalnie do tego celu przeznaczonych.

2. Organizacja zabezpieczenia technicznego różnych rodzajów uzbrojenia i sprzętu technicznego

Zabezpieczenie techniczne uzbrojenia i sprzętu technicznego organizują szefowie rodzajów wojsk i służb związków operacyjnych, każdy w zakresie swej specjalności.

Celem utrzymania wysokiej gotowości bojowej związków taktycznych i oddziałów, tak w okresie pokoju, jak i w trakcie przygotowywania operacji, cała działalność personelu obsługi uzbrojenia i sprzętu technicznego oraz dowódców i szefów służb skierowana jest na zapewnienie wysokiego stopnia gotowości technicznej.

Wozy bojowe i pojazdy mechaniczne, znajdujące się w okresie pokoju na konserwacji, podlegają systematycznej kontroli i usuwaniu stwierdzonych usterek. Zwraca się przy tym uwagę zarówno na stan techniczny wozów bojowych i pojazdów mechanicznych, jak i na ich ukompletowanie w części zapasowe, narzędzia, przyrządy itp. Czołgi parku szkoleniowo-bojowego, w miarę wyczerpywania się ich międzynaprawczych przebiegów (motogodzin pracy silników), naprawiane są przez jednostki (urządzenia) naprawcze związków taktycznych i okręgów wojskowych.

Należy dążyć do takiego stanu, aby zapas motogodzin każdego wozu bojowego przekraczał potrzeby na operację. Tak więc, np. przy głębokości operacji zaczepnej frontu wynoszącej 1000 km zużycie motogodzin z uwzględnieniem współczynnika manewrowego może wynosić około 2000 km, a z uwzględnieniem 500 km na przesunięcie wojsk do rejonu działań bojowych w początkowym okresie wojny — do 3000 km. Posiadanie takiego zapasu motogodzin stwarza przesłanki do użycia czołgów na całą głębokość operacji.

W początkowym okresie wojny w wyposażenie jednostek wojskowych wchodzić będzie z gospodarki narodowej duża ilość różnego rodzaju sprzętu technicznego, a zwłaszcza pojazdów mechanicznych. Zadaniem poszczególnych służb jest przyjęcie na ewidencję tego sprzętu, a w razie konieczności — uzupełnienie jego ukompletowania.

Środki naprawczo-ewakuacyjne znajdujące się w tym czasie w okręgu wojskowym, mimo ograniczonej ich ilości, wykorzystywane są do organizacji ewakuacji i naprawy uszkodzonego sprzętu w rejonach osiągania gotowości bojowej i na kierunkach przegrupowywania wojsk operacyjnych oraz do likwidacji skutków uderzeń jądrowych przeciwnika. Środki naprawczo-ewakuacyjne okręgu zwykle wykorzystywane są w sposób scentralizowany, lecz w pojedynczych wypadkach mogą być przydzielane dla wojsk armii (oddziałami lub pododdziałami).

W toku operacji uszkodzone na polu walki wozy bojowe, w zależności od sytuacji i charakteru uszkodzenia, ewakuowane są do najbliższych ukryć lub do punktów zbiórki sprzętu uszkodzonego (PZSU). PZSU organizuje się w rejonach największego skupienia uszkodzonych pojazdów mechanicznych przez ściąganie tam uszkodzonego sprzętu siłami i środkami jednostek ewakuacyjnych wszystkich szczebli dowodzenia (od pułku do frontu włącznie). Przy tym mogą być organizowane oddzielne PZSU dla wozów bojowych i oddzielnie PZSU dla pojazdów mechanicznych.

Na PZSU przeprowadza się:

— kontrolę uszkodzonego sprzętu pod względem skażenia środkami radioaktywnymi i chemicznymi, a w razie potrzeby jego dezaktywację i odkażenie;
— przyjęcie, przegląd i segregację uszkodzonych pojazdów według typów i stanu technicznego;
— naprawę pojazdów i zmontowanego na nich uzbrojenia i wyposażenia;
— demontaż zespołów i części z pojazdów nie nadających się do naprawy;
— przygotowanie pojazdów do dalszej ewakuacji.

Organizując PZSU z reguły przygotowuje się place wstępnych oględzin, kontroli stopnia skażenia, mycia pojazdów, dezaktywacji i odkażania, przyjęcia i wybrakowania pojazdów, parkowania pojazdów uszkodzonych, naprawy, rozbiórki pojazdów wybrakowanych i składowania złomu. Ponadto wyznacza się miejsca dla rozmieszczenia stanu osobowego, środków ewakuacyjnych oraz miejsca magazynowania paliwa, amunicji, mechanizmów i części zapasowych zdjętych z wybrakowanych pojazdów mechanicznych.

Place do dezaktywacji i odkażania wyznacza się z dala od placów naprawy sprzętu i od miejsca rozlokowania stanu osobowego.

Rejon rozmieszczenia PZSU, powinien zapewniać dogodne warunki przestrzegania technologicznego procesu naprawy, rozśrodkowania pod-

oddziałów naprawczych oraz organizacji obrony i ochrony. PZSU organizuje się w pobliżu źródeł wody, w pobliżu dróg dowozu i ewakuacji, w miejscach ukrytych z dogodnymi dojazdami i z dala od prawdopodobnych obiektów uderzeń jądrowych.

Wszystkie uszkodzone pojazdy ewakuuje się z pola walki do PZSU. Jednak w związku z wysokim tempem natarcia i dużą ilością prac, w pierwszej kolejności ewakuuje się pojazdy wymagające naprawy bieżącej i ewentualnie średniej. Sprzęt ten naprawiany jest środkami oddziałów i związków taktycznych.

Armijne oddziały ewakuacyjne wykorzystywane są do ewakuacji pojazdów do PZSU armii, udzielania pomocy pojazdom pozostającym na trasie marszu, zabezpieczenia forsowania przeszkód wodnych i pokonywania innych przeszkód terenowych. W niektórych wypadkach oddziały te mogą być wykorzystywane do ewakuacji sprzętu do frontowych PZSU.

Frontowe oddziały ewakuacyjne wykorzystywane są do ewakuacji uszkodzonego sprzętu do frontowych PZSU (do oddziałów i urządzeń naprawczych frontu) oraz do stacji (portów) załadowczych, celem odtransportowania na zaplecze, jak również w tych wszystkich wypadkach, kiedy niezbędne są środki ewakuacyjne dysponujące specjalnymi urządzeniami wyciągowymi.

W wypadku zastosowania przez nieprzyjaciela broni jądrowej, armijne i frontowe jednostki naprawczo-ewakuacyjne przybliża się do rejonów skupienia uszkodzonego sprzętu, celem jego ewakuacji ze strefy skażenia, a następnie dezaktywacji i naprawy.

Uzbrojenie i sprzęt techniczny ewakuuje się ze strefy skażenia z reguły dopiero wówczas, gdy stopień promieniowania obniży się na tyle, że ludziom nie będzie zagrażać napromieniowanie ponad dopuszczalne normy.

W rejonach PZSU rozwijane są następujące jednostki naprawcze frontu: do naprawy sprzętu pancernego — bataliony naprawy czołgów; do naprawy sprzętu samochodowo-traktorowego — bataliony naprawy samochodów i ewentualnie bataliony naprawy ciągników gąsienicowych.

W zależności od stanu i lokalizacji funduszu naprawczego, oddziały naprawcze mogą być wykorzystane następująco: 1—2 bataliony naprawy czołgów i bataliony naprawy samochodów oraz 1 batalion naprawy zespołów samochodowych wydziela się na kierunek działania każdej armii pierwszego rzutu operacyjnego; 1—2 bataliony naprawy samochodów mogą rozwijać się dla zabezpieczenia wojsk rakietowych;

pozostałe środki należy przewidzieć do naprawy uszkodzonego sprzętu w głębi obszaru frontu.

Przy takim wykorzystaniu sił i środków, sprzęt techniczny wymagający niewielkiego nakładu pracy naprawiany jest w bezpośrednim pobliżu wojsk, natomiast bardziej uszkodzony i wymagający naprawy głównej naprawiany jest z reguły w urządzeniach frontowych oraz w centralnych zakładach naprawczych. Osiąga się przez to rozśrodkowanie jednostek naprawczo-ewakuacyjnych na całą głębokość obszaru frontu, a tym samym stwarza przesłanki do zwiększenia ich żywotności i do umożliwienia szybkiego manewru w trakcie likwidacji skutków uderzeń jądrowych.

Manewr może być realizowany następująco: przez wysunięcie jednostek naprawczo-ewakuacyjnych na określone kierunki (rejony), przez przestawienie jednostek naprawczych z jednego rodzaju naprawy na inny oraz przez przejście z naprawy pojazdów na naprawę zespołów i mechanizmów. Dla zabezpieczenia manewru tworzy się odwód jednostek naprawczych, który z zasady rozmieszcza się na kierunku głównego uderzenia wojsk frontu.

Zabezpieczenie techniczne uzbrojenia i wyposażenia specjalnego wojsk rakietowych organizowane jest:

— w jednostkach ogólnowojskowych, rakietowych i rakietowo-technicznych — przez dowódców tych jednostek;

— w armii i froncie przez zastępcę dowódcy do spraw technicznych i podlegających mu szefów służb (czołgowo-samochodowej oraz uzbrojenia i elektroniki).

Służba uzbrojenia i elektroniki zobowiązana jest do organizacji i prowadzenia napraw wyposażenia specjalnego jednostek rakietowych oraz ewakuacji wyposażenia rakietowego.

Naprawy bieżące pojazdów kołowych i gąsienicowych wykonywane są środkami oddziałów i związków taktycznych wojsk rakietowych.

Naprawę gąsienicowych i kołowych pojazdów mechanicznych, na których zmontowane są wyrzutnie i inne wyposażenie specjalne, a które nie są naprawiane środkami oddziałów, organizuje szef służby czołgowo-samochodowej frontu (armii). Pojazdy te kieruje się do odpowiednich warsztatów naprawczych po zdemontowaniu urządzeń specjalnych, które podlegają naprawie w warsztatach służby uzbrojenia. Po dokonaniu naprawy pojazdy wracają do tych jednostek naprawczych, które przeprowadzały demontaż urządzeń specjalnych.

Naprawa główna specjalnych instalacji wyrzutni rakietowych, urządzeń radiotechnicznych i innego specjalnego wyposażenia przeprowa-

dzana jest w warsztatach służby uzbrojenia frontu i w odpowiednich zakładach naprawczych szczebla centralnego.

Zabezpieczenie techniczne sprzętu uzbrojenia artyleryjskiego organizowane jest i przeprowadzane przez służbę uzbrojenia i elektroniki.

Naprawa średnia artylerii lufowej, uzbrojenia strzeleckiego oraz elektroniczno-optycznych i elektroniczno-mechanicznych przyrządów przeprowadzana jest w warsztatach naprawy uzbrojenia. Naprawa wszelkiego rodzaju radiolokatorów i aparatury pomiarowej — w warsztatach sprzętu radiolokacyjnego.

Uzbrojenie rakietowo-artyleryjskie, w zależności od typu oraz stopnia i charakteru uszkodzenia, może być ewakuowane własnym ciągiem, transportem ogólnego przeznaczenia lub też środkami batalionu ewakuacji uzbrojenia. Uszkodzony sprzęt z reguły kierowany jest do warsztatów naprawczych przez odpowiednie składy uzbrojenia, w pobliżu których warsztaty te rozwijają się do pracy.

Ewakuacja uszkodzonego sprzętu inżynieryjnego, a w koniecznych wypadkach również naprawa bieżąca, przeprowadzana jest siłami kompanii ewakuacyjno-naprawczych sprzętu inżynieryjnego. Naprawy średnie i częściowo główne wykonywane są przez batalion naprawy sprzętu inżynieryjnego oraz przez batalion naprawy zespołów maszyn inżynieryjnych.

Ewakuację i naprawę sprzętu drogowo-mostowego przeprowadza się siłami i środkami batalionu naprawy sprzętu drogowo-mostowego oraz pododdziałów naprawczych jednostek drogowo-mostowych.

Batalion naprawy sprzętu drogowo-mostowego wykorzystuje się zwykle poszczególnymi pododdziałami, zabezpieczającymi kierunki pracy oddziałów i związków taktycznych wojsk drogowych.

Naprawę sprzętu i wyposażenia służby MPS przeprowadza się:

— bieżącą i w miarę możliwości średnią — siłami i środkami oddziałów i związków taktycznych;

— główną oraz tę średnią, która nie może być wykonana w oddziałach i związkach taktycznych — w polowych warsztatach sprzętu MPS frontu.

Uszkodzone samochody i przyczepy, na których zmontowane są specjalne urządzenia służby MPS (stacje przetaczania paliw, pompy motorowe itp.), naprawiane są środkami służby czołgowo-samochodowej, natomiast urządzenia specjalne podlegają naprawie w polowych warsztatach służby MPS frontu.

Naprawa dużych pojemników na paliwo przeprowadzana jest przez kompanię odbudowy składów MPS, a rurociągów — siłami danej jednostki rurociągów.

Naprawa innych rodzajów sprzętu technicznego (łączności, chemicznego, służby żywnościowej, mundurowej, zdrowia itd.) przeprowadzana jest w odpowiednich warsztatach i urządzeniach naprawczych danych służb. Ewakuacja tego sprzętu prowadzona jest z zasady do odpowiednich polowych składów frontu (armii). Składy polowe przyjmują, segregują i kierują wyewakuowany sprzęt do frontowych urządzeń naprawczych. W pojedynczych wypadkach uszkodzony i niesprawny sprzęt może być kierowany bezpośrednio do jednostek i urządzeń naprawczych. Do przewozu ewakuowanego sprzętu wykorzystuje się zwykle powracający po dowozie transport ogólnego przeznaczenia.

3. Planowanie zabezpieczenia technicznego

Wszystkie ważniejsze przedsięwzięcia w zakresie zabezpieczenia technicznego wojsk w działaniach bojowych początkowego okresu wojny należy zaplanować, a niekiedy i zrealizować zawczasu, jeszcze w okresie pokoju. Do takich przedsięwzięć należą:

— zabezpieczenie wysokiej gotowości bojowej wszystkich rodzajów sprzętu technicznego, w tym również jego sprawne zdjęcie z konserwacji;
— organizacja technicznego zabezpieczenia przegrupowania oddziałów i związków taktycznych do rejonów operacyjnego rozwinięcia armii (frontu);
— przeformowanie okręgowych warsztatów naprawczych według etatów czasu wojennego oraz rozwinięcie urządzeń naprawczych na marszrutach przegrupowania wojsk operacyjnych;
— organizacja przyjęcia sprzętu technicznego przybywającego w toku mobilizacji z gospodarki narodowej;
— naprawa uszkodzonych pojazdów, pozostawionych przez jednostki wojskowe w miejscach dyslokacji czasu pokojowego;
— stworzenie w okresie pokoju specjalistycznego odwodu środków naprawczo-ewakuacyjnych dla likwidacji skutków pierwszego jądrowego uderzenia przeciwnika.

Zabezpieczenie techniczne planują szefowie rodzajów wojsk i służb związków operacyjnych, każdy według swojej specjalności. Zadania swe realizują oni w ścisłym kontakcie z kwatermistrzem związku operacyjnego, terminowo informują go o zabezpieczeniu podlegających im wojsk oraz przedstawiają zapotrzebowania na dowóz i ewakuację

sprzętu i materiałów technicznych transportem ogólnego przeznaczenia. Poza tym biorą udział w opracowaniu dyrektywy (rozkazu) kwatermistrzowskiej (punktu dotyczącego zabezpieczenia technicznego), uzgadniają rejony rozmieszczenia jednostek naprawczych i ewakuacyjnych, ich przemieszczenie oraz organizację obrony i ochrony.

Szefostwo służby czołgowo-technicznej opracowuje oddzielny plan zabezpieczenia technicznego, który zatwierdzany jest przez dowódcę frontu (armii). Pozostałe służby i rodzaje wojsk sprawy zabezpieczenia technicznego uwidaczniają w odpowiednich planach zabezpieczenia operacji danych służb (rodzajów wojsk).

W planie zabezpieczenia technicznego operacji przewiduje się:

— ilość i stan techniczny sprzętu (wozy bojowe — według rodzaju wozów i zapasu motogodzin);
— przedsięwzięcia w zakresie doprowadzenia wszelkiego sprzętu do stanu gotowości bojowej;
— przewidywane zużycie motogodzin sprzętu pancernego oraz przebiegu sprzętu samochodowo-traktorowego, zakres obsługi technicznej, rejony i terminy jej przeprowadzenia, zabezpieczenie środkami obsługi i materiałami eksploatacyjnymi, a w razie potrzeby i środkami ułatwiającymi pokonanie terenu;
— przewidywany fundusz naprawczy i rejony jego występowania, rejony rozwijania jednostek naprawczych, kolejność i terminy przemieszczania jednostek, możliwości manewru oraz możliwości w zakresie wykorzystania miejscowych sił i środków;
— prawdopodobną wysokość i skupiska funduszu ewakuacyjnego, drogi ewakuacji i rejony rozwinięcia jednostek ewakuacyjnych (PZSU);
— potrzeby części zapasowych, zespołów i materiałów naprawczych oraz kolejność zaopatrywania jednostek naprawczych;
— organizacja demontażu sprzętu nie nadającego się do naprawy (straty bezpowrotne) oraz wykorzystania zdemontowanych mechanizmów, zespołów i części zamiennych.

Rozdział VII

ZABEZPIECZENIE MEDYCZNE ZWIĄZKÓW OPERACYJNYCH

1. Organizacja i realizacja przedsięwzięć leczniczo-ewakuacyjnych

Zabezpieczenie medyczne organizuje się celem utrzymania zdolności bojowej i wysokiego poziomu zdrowotnego stanu osobowego, terminowego udzielenia pomocy medycznej rannym, ich leczenia i zapewnienia szybkiego powrotu do szeregów oraz w celu zapobiegania powstawaniu i rozpowszechnianiu się chorób.

Do zasadniczych kierunków działalności służby zdrowia w zakresie zabezpieczenia działań bojowych wojsk należy zaliczyć:

— realizację przedsięwzięć leczniczo-ewakuacyjnych w zakresie udzielania pomocy rannym i chorym, ich ewakuacji i leczenia;
— realizację przedsięwzięć sanitarno-higienicznych i przeciwepidemicznych, celem których jest zachowanie stanu zdrowotnego wojsk oraz zapobieganie powstawaniu i rozprzestrzenianiu się wśród wojsk chorób zakaźnych;
— realizację przedsięwzięć w zakresie ochrony sił i środków służby zdrowia oraz stanu osobowego wojsk przed skutkami broni masowego rażenia;
— zaopatrywanie w sprzęt i materiały sanitarne;
— kierowanie służbą zdrowia związków operacyjnych (taktycznych).

Istota współczesnego systemu zabezpieczenia medycznego polega na realizacji kolejnych przedsięwzięć na etapach ewakuacji sanitarnej w powiązaniu z ewakuacją rannych i chorych do specjalistycznych urządzeń leczniczych według wskazań i stosownie do sytuacji.

W trakcie realizacji przedsięwzięć leczniczo-ewakuacyjnych szczególnego znaczenia nabiera terminowe skierowanie środków służby zdrowia do rejonów (rubieży) masowych strat sanitarnych (w wypadkach, gdy zezwala na to sytuacja operacyjno-tyłowa) i udzielenie pomocy medycznej możliwie jak największej ilości rannych i chorych.

Skierowanie sił i środków służby zdrowia armii i frontu (w pierwszej kolejności urządzeń leczniczych) do rejonów lub rubieży masowych strat sanitarnych powoduje zmniejszenie zakresu ewakuacji rannych (skrócenie czasu przekazania ich do szpitali frontowych) oraz

zapewnia odpowiednie warunki leczenia rannych i chorych na miejscu, w bezpośrednim pobliżu rejonów powstania masowych strat.

Środki służby zdrowia, będące w dyspozycji szefa służby zdrowia armii i frontu, umożliwiają okazanie dwu rodzajów pomocy medycznej, mianowicie: kwalifikowanej i specjalizowanej. Kwalifikowana pomoc medyczna udzielana jest w medycznych batalionach wzmocnienia, w batalionach medycznych dywizji, w bazach szpitalnych (BSzF). Specjalizowana pomoc medyczna udzielana jest wyłącznie w BSzF.

Przedsięwzięcia leczniczo-ewakuacyjne, realizowane na szczeblu armii i frontu, są ściśle od siebie uzależnione i stanowią jedną całość.

Medyczne bataliony wzmocnienia i bataliony medyczne dywizji (dywizyjne punkty medyczne) przyjmują rannych i chorych z medycznych punktów oddziałów lub też bezpośrednio z ognisk masowych strat, udzielają kwalifikowanej pomocy medycznej ze wskazań życiowych oraz przygotowują ich do ewakuacji (przekazania na miejscu) do szpitali frontu.

Możliwość zapewnienia bezzwłocznej kwalifikowanej pomocy medycznej w znacznym stopniu uzależniona jest od organizacji sprawnego manewru medycznymi batalionami wzmocnienia i batalionami medycznymi dywizji w toku działań bojowych. Przesunięcie tych jednostek w ślad za nacierającymi wojskami możliwe jest tylko pod warunkiem terminowej ewakuacji rannych i chorych z medycznych batalionów wzmocnienia i batalionów medycznych dywizji (DPM) do szpitali frontu.

Organizując manewr medycznymi batalionami wzmocnienia (batalionami medycznymi), należy uwzględniać, że każda z tych jednostek pracuje na jednym miejscu od 1 do 2 dni. Ilość medycznych batalionów wzmocnienia zależy od składu armii. Zwykle wychodzi się z założenia, że na każdą dywizję powinno wypadać po dwa takie bataliony. W razie konieczności służba zdrowia armii może być wzmocniona medycznymi batalionami frontu.

Ewakuacją rannych i chorych w ogniwie DPM (mbw) — baza szpitalna frontu kieruje szef służby zdrowia armii. Do tego celu wykorzystuje on armijny i przydzielony ze szczebla frontu transport sanitarny oraz, za zgodą kwatermistrza, powrotne rejsy transportu dowożącego środki materiałowe do wojsk.

Dla udzielenia rannym i chorym pełnej kwalifikowanej i specjalizowanej pomocy medycznej, ich leczenia, a także przygotowania rannych i chorych wymagających długiego leczenia do ewakuacji do za-

kładów leczniczych w głębi kraju, w pasie działania wojsk frontu rozwijane są bazy szpitalne.

Bazy szpitalne frontu (BSzF) rozwijane są w obszarze frontu na 1—3 kierunkach ewakuacyjnych. Kierowanie działalnością urządzeń leczniczych, ich rozmieszczenie, ochrona przed środkami masowego rażenia oraz zabezpieczenie materiałowe jest organizowane przez komendę bazy szpitalnej.

BSzF rozwijają się bezpośrednio za wojskami pierwszego rzutu operacyjnego, w odległości 50—70 km od przedniego skraju. Zapewniają one masowe przyjmowanie rannych i chorych ewakuowanych z DPM (mbw) i z punktów medycznych oddziałów oraz segregację i udzielanie kwalifikowanej i specjalizowanej pomocy medycznej.

W razie potrzeby, np. w wypadku wykonania przez przeciwnika zmasowanych uderzeń jądrowych na wojska drugiego rzutu operacyjnego frontu, może również być rozwinięta BSzF w głębi obszaru frontu.

W toku działań zaczepnych BSzF, które zakończyły masowe przyjmowanie rannych z wojsk pierwszego rzutu operacyjnego i zostały zapełnione, pozostają w głębi obszaru frontu, gdzie przechodzą do realizacji planowej pracy lecznicznej. Natomiast za nacierającymi wojskami frontu rozwijane są nowe BSzF (oddziały BSzF).

BSzF pozostające w głębi obszaru frontu składają się głównie ze szpitali zapełnionych, które kończą udzielanie specjalizowanej pomocy rannym i chorym oraz przeprowadzają ich leczenie. Bazy te mogą naturalnie przyjmować rannych i chorych z oddziałów i związków taktycznych (operacyjnych) rozmieszczonych w głębi obszaru frontu, np. z drugiego rzutu lub odwodu operacyjnego, z jednostek armii lotniczej, z jednostek wojsk rakietowych itp. Ponadto do baz tych może być również prowadzona ewakuacja transportem lotniczym z DPM pierwszorzutowych dywizji.

Urządzenia lecznicze frontu, nie wchodzące w skład baz szpitalnych rozwiniętych na początku operacji lub przybywające do dyspozycji frontu w miarę osiągania gotowości w terminach późniejszych, stanowią odwód sił i środków służby zdrowia przeznaczony do rozwijania w toku operacji nowych baz szpitalnych. BSzF znajdujące się okresowo w stanie zwiniętym należy rozmieszczać na poszczególnych kierunkach ewakuacyjnych, stosownie do planowanego ich użycia w trakcie operacji.

Personel medyczny oraz wyposażenie szpitali nie rozwiniętych można w razie konieczności wykorzystywać do wzmacniania szpitali rozwiniętych BSzF na okres masowego napływu do nich rannych i chorych.

Ugrupowanie i skład organizacyjny baz szpitalnych zależy od zadań wojsk, ich ugrupowania operacyjnego, od warunków bazowania frontu w operacji oraz od organizacji dowozu i ewakuacji.

Ilość łóżek szpitalnych w każdej BSzF zależy od przewidywanej lub rzeczywistej wysokości strat sanitarnych na danym kierunku ewakuacyjnym. Skład i profilizację szpitali w bazach szpitalnych określa szef zarządu służby zdrowia frontu.

Pojemność każdej BSzF może wahać się w granicach od 8 do 12 tys. łóżek. Dla rozwinięcia BSzF o takiej pojemności niezbędny jest rejon o powierzchni do 500 km^2. W składzie każdej BSzF rozwijane są szpitale chirurgiczne, wewnętrzne, zakaźne, skórno-weneryczne, segregacyjne i lekko rannych.

Szpitale chirurgiczne mogą być profilowane za pomcą brygad specjalistycznych na szpitale:

— dla rannych w głowę, szyję i kręgosłup;

— dla rannych w klatkę piersiową i brzuch;

— dla rannych w udo i duże stawy.

Stosunek łóżek szpitalnych różnych profili w każdej bazie szpitalnej określany jest strukturą strat ponoszonych przez wojska na danym kierunku ewakuacyjnym. Stosunek ten może ulegać znacznym wahaniom. Jednakże doświadczenia z ćwiczeń umożliwiają ustalenie przeciętnych orientacyjnych danych w tym zakresie. Stosownie do tych doświadczeń, z ogólnej ilości łóżek w BSzF należy rozwijać: segregacyjnych 8—9%, dla rannych w głowę, szyję i kręgosłup 5,5—6%, dla rannych w klatkę piersiową i brzuch 3—3,5%, dla rannych w duże stawy 3—3,5%, dla oparzonych 8,5—9%, ogólnochirurgicznych 10,5—11%, dla lekko rannych 36—37%, internistycznych 19,5—20%, neurologicznych 2,5—2,6%, skórno-wenerycznych 0,6—0,7%.

Udzielanie specjalizowanej pomocy medycznej zapewniają szpitale polowe wzmocnione zespołami specjalistów oraz szpitale ewakuacyjne posiadające stałą profilizację.

Odległość BSzF od medycznych batalionów wzmocnienia i DPM określa się na podstawie dopuszczalnego terminu transportowania rannych do szpitali polowych oraz stanu i ilości dróg samochodowych. Obecnie przyjmuje się, że na początek działań bojowych BSzF rozwijać należy na kierunku działania każdej armii pierwszego rzutu operacyjnego frontu.

Przegrupowanie urządzeń leczniczych w toku operacji uzależnione jest od ilości i umiejscowienia strat sanitarnych na kierunku działania wojsk frontu.

W toku operacji masowe straty sanitarne zaistnieją przede wszystkim tam, gdzie wojska prowadzić będą bitwy spotkaniowe z dużymi zgrupowaniami przeciwnika, odpierać uderzenia i przeciwuderzenia lub też będą przełamywać silnie bronione rubieże. Dlatego też w toku operacji należy we właściwym czasie rozwijać wystarczającą ilość szpitali polowych w rejonach lub na rubieżach powstania masowych strat sanitarnych, tam, gdzie rozwinięta jest największa ilość medycznych batalionów wzmocnienia i batalionów medycznych dywizji. W sytuacji takiej stwarza się najbardziej sprzyjające warunki dla terminowego udzielenia rannym i chorym specjalizowanej pomocy medycznej i ich dalszego leczenia. Jednocześnie z tym umożliwia się szybkie odciążenie punktów medycznych (mbw, DPM) i ich przemieszczenie w ślad za nacierającymi wojskami.

W wypadku, gdy służba zdrowia frontu nie dysponuje w danym okresie dostateczną ilością urządzeń leczniczych, do rejonu masowych strat sanitarnych należy skierować taką ilość szpitali, jaka jest w dyspozycji. Jednocześnie należy poczynić odpowiednie kroki, celem możliwie szybkiego zwiększenia pojemności tego zgrupowania szpitali.

Na tych kierunkach, gdzie wojska ponoszą stosunkowo niewielkie straty sanitarne, rozwija się tylko niezbędną ilość szpitali. Baza szpitalna frontu nie powinna znajdować się w odległości większej jak 120 do 150 km od rozwiniętych medycznych batalionów wzmocnienia i DPM.

Sprawne i terminowe rozwijanie baz szpitalnych w operacji zaczepnej początkowego okresu wojny będzie trudne do osiągnięcia. Na podstawie doświadczeń z ćwiczeń ustalono, że szpitale przybywające do dyspozycji frontu w 4—6 dniu operacji, a przegrupowane transportem samochodowym, w najlepszym przypadku mogą być wykorzystane dopiero pod koniec operacji frontowej. Dlatego też dla zapewnienia sprawnego manewru urządzeniami leczniczymi staje się coraz bardziej niezbędne wykorzystanie transportu powietrznego. W razie organizowania przemieszczenia szpitali drogą powietrzną należy mieć na uwadze, że niektóre posiadane przez szpitale typy sprzętu i pojazdów, ze względu na swe gabaryty nie mogą być transportowane samolotami i śmigłowcami (np. autobusy sanitarne).

Organizując ewakuację rannych i chorych, należy uwzględniać, że największe natężenie ewakuacji występuje w ogniwach: punkty me-

dyczne oddziałów (ogniska masowych strat) — medyczne bataliony wzmocnienia (DPM) oraz medyczne bataliony wzmocnienia (DPM) — BSzF. Ewakuacji rannych i chorych z jednej bazy szpitalnej do innej z zasady nie przeprowadza się. Ewakuacja rannych i chorych z BSzF na terytorium kraju zależy głównie od możliwości ewakuacji transportem kolejowym i powietrznym oraz od pojemności zakładów leczniczych zaplecza. Ewakuacji z frontu podlegają ranni i chorzy wymagający długiego leczenia oraz ci, których powrót do wojsk jest niemożliwy lub mało prawdopodobny.

Podstawowym środkiem ewakuacji sanitarnej na szczeblu operacyjnym jest dotychczas transport samochodowy. Jednakże uwzględniając to, że transportowanie rannych i chorych już na odległość 80—100 km wpływa ujemnie na ich stan zdrowotny, transport samochodowy powinien być wykorzystywany głównie do ewakuacji lekko i ewentualnie średnio rannych (porażonych). Do ewakuacji sanitarnej należy w maksymalnym stopniu wykorzystywać lotnictwo sanitarne i transportowe. Należy dążyć do tego, aby możliwie dużą ilość rannych i chorych ewakuować do BSzF drogą powietrzną. Wykorzystywanie transportu lotniczego do ewakuacji sanitarnej z medycznych batalionów wzmocnienia i DPM pozwoli znacznie zmniejszyć zakres pomocy medycznej na tych etapach ewakuacji, co w rezultacie poważnie zwiększa ruchliwość tych jednostek.

Ewakuacja rannych i chorych z frontu na zaplecze kraju prowadzona jest pociągami sanitarnymi, transportem lotniczym, morskim oraz transportem samochodowym.

2. Organizacja przedsięwzięć sanitarno-higienicznych i przeciwepidemicznych

Przedsięwzięcia sanitarno-higieniczne i przeciwepidemiczne realizowane są przez specjalne oddziały i pododdziały (urządzenia) przeciwepidemiczne, wchodzące w skład służby zdrowia związków operacyjnych (np. bataliony przeciwepidemiczne). W razie potrzeby do tego celu mogą być wykorzystywane również inne siły i środki służby zdrowia, jak transport sanitarny, szpitale polowe itp.

We współczesnych warunkach działań bojowych, na skutek stałej groźby zastosowania przez nieprzyjaciela broni bakteriologicznej, organizacja przedsięwzięć sanitarno-higienicznych i przeciwepidemicznych poważnie się skomplikowała.

Środki przeciwepidemiczne związków taktycznych, armii i frontu powinny zapewnić nadzór i kontrolę stanu zdrowotnego, żywienia i zakwaterowania stanu osobowego, prowadzenie ciągłego rozpoznania sanitarno-epidemicznego w rejonie działań, lokalizację i likwidację ognisk chorób zakaźnych w wojskach i wśród miejscowej ludności, terminową izolację i hospitalizację zakaźnie chorych oraz tworzenie barier przeciwepidemicznych na liniach komunikacyjnych.

Jedną z podstawowych zasad pracy środków przeciwepidemicznych jest skoordynowanie rozpoznania sanitarno-epidemicznego z realizacją niezwłocznej likwidacji stwierdzonych ognisk.

W wypadku rozpoznania ogniska porażenia bronią bakteriologiczną, do rejonu tego skierowuje się ruchome laboratoria sanitarno-epidemiczne batalionu przeciwepidemicznego armii (frontu), sprzęt kąpielowo-dezynfekcyjny, lekarzy specjalistów chorób zakaźnych oraz pododdziały przeznaczone do organizacji kwarantanny i izolacji.

Po stwierdzeniu zastosowania przez przeciwnika środków bakteriologicznych, w ognisku porażenia prowadzi się obserwację i wzmożony nadzór sanitarny nad stanem osobowym, dąży się do wczesnego wykrywania zachorowań, dokonuje się izolacji i hospitalizacji chorych, prowadzi się specyficzne zabiegi profilaktyczne (np. szczepienia), zwiększa się nadzór nad żywieniem, zaopatrzeniem w wodę i zakwaterowaniem wojsk, wprowadza się surowy reżim zabiegów przeciwepidemicznych na etapach ewakuacji sanitarnej.

Dla zabezpieczenia realizacji przedsięwzięć przeciwepidemicznych służba zdrowia związków taktycznych wzmacniana jest odpowiednimi środkami armii i frontu.

Pomyślna realizacja niezbędnych przedsięwzięć jest niemożliwa bez czynnego udziału dowódców wszystkich szczebli. Zarządzenie obserwacji sanitarnej powoduje zwiększenie ilości przedsięwzięć przeciwepidemicznych w wojskach armii i frontu, w tyłach operacyjnych i na drogach komunikacyjnych. Jeżeli stwierdzono, że w recepturze zastosowanych przez przeciwnika środków bakteriologicznych występują wzbudzacze szczególnie niebezpiecznych chorób, dla oddziału lub związku taktycznego, który był obiektem napadu bakteriologicznego, zarządza się kwarantannę.

W wypadku zarządzenia kwarantanny, dany oddział (ZT) skierowuje się do specjalnego rejonu izolacji. Stan osobowy tej jednostki rozśrodkowuje się małymi pododdziałami. Zabrania się opuszczania rejonu izolacji oraz wywożenia z izolowanej jednostki jakiegokolwiek sprzętu bez uprzedniej dokładnej dezynfekcji. Rejon izolacji otacza się kordo-

nem izolującym, a wewnątrz organizuje się specjalną służbę porządkową. Zaopatrywanie jednostki w środki materiałowe (żywność, umundurowanie i inne) dokonuje się wyłącznie poprzez specjalne punkty przekazywania. Hospitalizacja i leczenie chorych na szczególnie niebezpieczne choroby prowadzona jest z reguły na miejscu, w bezpośrednim pobliżu ogniska porażenia bronią bateriologiczną. W tym celu do określonego rejonu skierowuje się specjalizowany szpital dla szczególnie niebezpiecznych chorób zakaźnych. Kwarantanna może być zarządzona i zdjęta tylko na rozkaz dowódcy armii (frontu).

W wypadku porażenia bronią bakteriologiczną dużego zgrupowania wojsk, dla przyjmowania rannych i chorych z oddziałów i związków taktycznych tego zgrupowania może być rozwinięte specjalne zgrupowanie szpitali. W związku z tym tworzy się jednocześnie tak zwany specjalny kierunek ewakuacyjny.

Należy tu wspomnieć, że dla utrzymania pomyślnego stanu sanitarno-epidemicznego wojsk istotne znaczenie posiada jakość obsługi kąpielowo-pralniczej, realizowanej przez służbę mundurową.

3. Przedsięwzięcia w zakresie ochrony przed środkami masowego rażenia

Ważnym zadaniem służby zdrowia frontu jest prowadzenie specjalnych przedsięwzięć dotyczących ochrony stanu osobowego wojsk i jednostek służby zdrowia przed środkami masowego rażenia.

W zakresie ochrony stanu osobowego wojsk przed bronią masowego rażenia służba zdrowia realizuje następujące przedsięwzięcia:

— zabezpieczenie stanu osobowego w środki profilaktyczne i lecznicze (antybiotyki, szczepionki itp.);
— prowadzenie zabiegów leczniczo-ewakuacyjnych w wypadkach zaistnienia w wojskach strat od broni masowego rażenia;
— kontrola stanu osobowego poddanego oddziaływaniu środków radioaktywnych, chemicznych i bakteriologicznych;
— zapobieganie porażeniu na skutek promieniowania jonizującego i środków biologicznych stanu osobowego wojsk, działających w terenie skażonym;
— badanie produktów żywnościowych i wody pod względem skażenia środkami trującymi, radioaktywnymi i biologicznymi;
— szkolenie stanu osobowego w zakresie udzielania rannym i chorym pierwszej pomocy w terenie skażonym.

Jednym z podstawowych przedsięwzięć w zakresie ochrony wojsk przed bronią masowego rażenia jest organizacja zabiegów specjalnych. Częściowe zabiegi specjalne wykonywane są z reguły w ugrupowaniu

wojsk wykonujących zadanie bojowe. W trakcie częściowych zabiegów specjalnych, trujące i radioaktywne substancje oraz toksyny unieszkodliwia się na skórze, umundurowaniu i oporządzeniu za pomocą środków chemicznych lub przez mechaniczne usunięcie ze skażonej powierzchni.

Po wykonaniu zadania bojowego cały stan osobowy, działający uprzednio w terenie skażonym, podlega całkowitym zabiegom specjalnym. Punkty zabiegów specjalnych rozwijane są przez służbę chemiczną. Na punktach tych służba zdrowia oddziału (związku taktycznego) przeprowadza kontrolę jakości zabiegów specjalnych stanu osobowego wojsk.

Przedsięwzięcia, które są dokonywane w zakresie ochrony sił i środków służby zdrowia, powinny zabezpieczyć od broni masowego rażenia rannych i chorych na etapach ewakuacji sanitarnej oraz stan osobowy, mienie i transport jednostek i urządzeń medycznych. Za terminowe i należyte zorganizowanie ochrony sił i środków służby zdrowia ponoszą odpowiedzialność dowódcy (komendanci, szefowie) jednostek i urządzeń medycznych.

W czasie rozwijania etapów ewakuacji sanitarnej należy w maksymalnym stopniu wykorzystać ochronne właściwości terenu oraz istniejące obiekty podziemne (tunele, piwnice murowanych budynków, schrony itp.). Specjalne ukrycia wykonuje się w pierwszej kolejności dla punktów: segregacyjno-ewakuacyjnego i operacyjno-opatrunkowego, a w następnej kolejności — dla pozostałych elementów składowych danego etapu ewakuacyjnego.

Przedsięwzięcia w zakresie ochrony rannych i chorych przed bronią masowego rażenia powinny być przewidywane nie tylko w czasie przebywania rannych na etapach ewakuacji sanitarnej, lecz również i w trakcie ich transportowania. Przed ewakuacją należy obowiązkowo sprawdzić, czy wszyscy ranni i chorzy posiadają maski gazowe, zaś towarzyszący im personel medyczny wyposaża się w dostateczną ilość środków dla udzielenia ewakuowanym pomocy w drodze (tlen, antybiotyki i inne).

Wykaz i treść przedsięwzięć realizowanych przez służbę zdrowia w zakresie ochrony stanu osobowego wojsk i jednostek medycznych opracowuje się w okresie planowania zabezpieczenia medycznego operacji.

4. Organizacja zaopatrywania sanitarnego

Zaopatrywanie oddziałów, związków taktycznych, związków operacyjnych oraz jednostek i urządzeń służby zdrowia w sprzęt i mate-

riały sanitarne realizowane jest stosownie do potrzeb faktycznych. W związku z tym terminowa dostawa niezbędnego zaopatrzenia sanitarnego dla wojsk i urządzeń służby zdrowia byłaby niemożliwa bez systematycznego gromadzenia i utrzymywania określonych zapasów w armijnych i frontowych polowych składach sanitarnych oraz w składach komend BSzF.

Zaopatrywanie sanitarne organizowane jest przez oddział zaopatrzenia medycznego zarządu służby zdrowia frontu (wydział zaopatrzenia medycznego oddziału służby zdrowia armii).

Dowóz sprzętu i materiałów sanitarnych ze składów centralnych do frontu realizowany jest na zapotrzebowanie zarządu służby zdrowia transportem kolejowym, lotniczym ewentualnie transportem samochodowym. Sprzęt i materiały sanitarne ze składów sanitarnych frontu do armii dowożone są transportem samochodowym i lotniczym. Dowóz zaś z armijnego składu sanitarnego do związków taktycznych wykonywany jest transportem samochodowym ogólnego przeznaczenia oraz transportem sanitarnym, kierowanym do ewakuacji rannych. W nagłych wypadkach do dowozu mogą być wykorzystane samoloty lub śmigłowce przydzielone w tym celu przez front.

Zapasy w składzie sanitarnym armii ogólnowojskowej obliczane są na udzielenie pomocy medycznej dla 10—12 tys. rannych i chorych. W każdym frontowym składzie sanitarnym zapas środków obliczony jest na udzielenie pomocy medycznej i leczenie 25 tys. rannych i chorych. Ogólny zapas sprzętu i materiałów sanitarnych we frontowych składach sanitarnych ustalany jest wg potrzeb zabezpieczenia strat sanitarnych — w wysokości 20% stanu osobowego frontu.

Potrzeby krwi i płynów krwiozastępczych we froncie są poważne. Dla zabezpieczenia jednej operacji frontowej potrzeba 70 do 100 ton płynów do transfuzji, w tym do 5 ton konserwowanej krwi i tyleż plazmy. W warunkach współczesnej wojny nie można liczyć na masowy dowóz krwi z zaplecza kraju. W związku z tym służba zdrowia frontu powinna zapewnić przygotowanie znacznych ilości konserwowanej krwi na obszarze frontu: w szpitalach polowych, w batalionach medycznych dywizji i medycznych batalionach wzmocnienia. Krew pobiera się u dawców krwi — żołnierzy i wśród miejscowej ludności cywilnej. Przygotowaną krew odsyła się na stacje krwiodawstwa komend BSzF, skąd rozdziela się ją na szpitale danego kierunku ewakuacyjnego, względnie przekazuje do stacji krwiodawstwa zarządu służby zdrowia dla zabezpieczenia szpitali na innych kierunkach ewakuacyjnych.

Oprócz konserwowanej krwi i plazmy, dla zabezpieczenia operacji frontowej potrzeba 60 do 70 ton środków krwiozastępczych. Terminowe zabezpieczenie w tak dużą ilość płynów krwiozastępczych jest możliwe tylko pod warunkiem przygotowania jeszcze w okresie pokoju odpowiednich zapasów tych płynów na możliwych kierunkach operacyjnych.

Dowóz krwi i płynów krwiozastępczych do urządzeń leczniczych może być dokonywany powracającym sanitarnym transportem samochodowym oraz transportem powietrznym.

5. Kierowanie służbą zdrowia związków operacyjnych

Ogólne kierownictwo służbą zdrowia frontu (armii) sprawuje kwatermistrz frontu (armii).

Organizacja zabezpieczenia medycznego związków operacyjnych oraz kierowanie pracą pododdziałów, oddziałów i urządzeń medycznych należy do obowiązków właściwego szefa służby zdrowia związku operacyjnego.

Podstawowym dokumentem kierowania siłami i środkami służby zdrowia jest plan zabezpieczenia medycznego armii (frontu). Plan ten opracowuje zarząd służby zdrowia frontu (oddział służby zdrowia armii) na podstawie wytycznych kwatermistrza i zarządzenia wyższego przełożonego po linii służby zdrowia.

W planie zabezpieczenia medycznego podaje się ilość przewidywanych w toku operacji strat sanitarnych, potrzeby sił i środków, zakres pomocy medycznej na etapach ewakuacji sanitarnej, ugrupowanie jednostek i urządzeń medycznych na początku operacji i ich przegrupowanie w toku działań bojowych, system ewakuacji rannych i chorych, zaopatrywanie w sprzęt i materiały sanitarne oraz podstawowe przedsięwzięcia sanitarno-higieniczne i przeciwepidemiczne.

W toku operacji na poszczególne kierunki ewakuacyjne w pasie działania armii wysyła się ze składu armijnego oddziału wzmocnienia segregacji medyczne grupy dowodzenia. Kierownik takiej grupy kieruje pracą całości sił i środków służby zdrowia na danym kierunku ewakuacyjnym stosownie do planu zabezpieczenia medycznego operacji oraz w zależności od konkretnej sytuacji operacyjnej, tyłowej i sanitarnej.

Dla kierowania pracą środków służby zdrowia na głównych kierunkach ewakuacyjnych w obszarze frontu mogą być wysyłane grupy operacyjne, tworzone ze składu oficerów zarządu służby zdrowia frontu.

Do dyspozycji kierownika grupy operacyjnej (grupy dowodzenia) z reguły wydziela się odpowiednie siły i środki służby zdrowia (szpitale, transport sanitarny, środki przeciwepidemiczne), które wykorzystywane są na danym kierunku ewakuacyjnym stosownie do zaistniałej sytuacji.

Rozdział VIII

DOWODZENIE TYŁAMI SZCZEBLA OPERACYJNEGO

1. Zasady dowodzenia tyłami

Dowodzenie tyłami operacyjnymi stanowi integralną część dowodzenia wojskami i wyraża się ono w ciągłym kierowaniu działalnością służb i jednostek tyłowych w celu pełnego i terminowego zabezpieczenia tyłowego wojsk we wszystkich warunkach i sytuacjach bojowych.

W szczególności dowodzenie tyłami operacyjnymi polega na:

— zapewnieniu wysokiego stanu moralno-politycznego jednostek tyłowych oraz stałej ich gotowości do wykonywania zadań;

— szybkim zbieraniu i opracowywaniu informacji dotyczących sytuacji operacyjnej i tyłowej;

— podejmowaniu decyzji i doprowadzeniu jej we właściwym terminie do wykonawców oraz zapewnieniu warunków jej realizacji;

— sprawnym planowaniu przedsięwzięć i zdecydowanym realizowaniu planów;

— organizacji i utrzymywaniu współdziałania wszystkich organów dowodzenia tyłami;

— stałej kontroli wykonywania rozkazów, zarządzeń, planów oraz przebiegu procesu zabezpieczenia tyłowego;

— udzielaniu pomocy podległym organom i jednostkom tyłowym w rozwiązywaniu i realizacji postawionych im zadań;

— organizowaniu i zapewnieniu ciągłej łączności, przy zachowaniu wymagań tajnego dowodzenia.

Dowodzenie tyłami operacyjnymi powinno zapewnić:

— terminowe i pełne wykonanie wszystkich zadań w zakresie zabezpieczenia tyłowego wojsk;

— właściwe i racjonalne wykorzystanie wszystkich sił i środków zabezpieczenia tyłowego stosownie do warunków i sytuacji;

— sprawność działania wszystkich organów i ogniw zabezpieczenia tyłowego oraz należyte współdziałanie między nimi;

— niezawodną łączność i maskowanie obiegu informacji we wszystkich ogniwach, organach i jednostkach tyłowych;
— jak najbardziej sprzyjające warunki i bezpieczeństwo pracy tyłów we wszystkich sytuacjach;
— możliwość sprawnej likwidacji skutków uderzeń nieprzyjaciela na tyły;
— szybkie i sprawne dokonywanie manewru siłami i środkami zabezpieczenia tyłowego.

Dowodzenie tyłami operacyjnymi powinno być stanowcze, ciągłe i elastyczne.

Stanowczość w dowodzeniu polega na zdecydowanym i konsekwentnym wprowadzeniu w życie podjętych decyzji w zakresie tyłowego zabezpieczenia wojsk i to w każdych warunkach ich działalności. Zapewnia się ją przez właściwe stawianie zadań wykonawcom, ciągłą kontrolę ich pracy, umiejętne i terminowe udzielanie pomocy podległym organom i jednostkom oraz przez uporczywe pokonywanie trudności w pracy służb, organów i jednostek tyłowych.

Ciągłość dowodzenia tyłami jest niezbędna dla stałego wpływania organów dowodzenia na przebieg procesu zabezpieczenia tyłowego wojsk. Osiąga się ją przez właściwą rozbudowę systemu łączności i zapewnienie jej trwałości, utrzymywanie łączności z podwładnymi wszystkimi możliwymi środkami i dublowanie tych środków, terminowe przesuwanie stanowisk dowodzenia tyłami oraz przez zapewnienie terminowego obiegu informacji.

Elastyczność dowodzenia tyłami operacyjnymi polega na przewidywaniu rozwoju i szybkim reagowaniu na zachodzące zmiany w sytuacji operacyjnej i tyłowej oraz na terminowym uaktualnieniu uprzednio podjętych decyzji. Elastyczność w dowodzeniu tyłami osiąga się przez: zapewnienie należytego obiegu informacji o sytuacji operacyjno-tyłowej; stałą znajomość tej sytuacji oraz właściwą jej ocenę i prawidłowe przewidywanie jej rozwoju; terminowe podejmowanie decyzji i doprowadzanie ich do wykonawców w odpowiednim czasie; przejawianie przez organa dowodzenia i wykonawców inicjatywy; wydzielanie oraz umiejętne wykorzystywanie rezerw sił i środków zabezpieczenia tyłowego.

Podstawą dowodzenia tyłami operacyjnymi jest decyzja dowódcy. Dowódca frontu (armii) ponosi pełną odpowiedzialność zarówno za bojową działalność wojsk, jak i za ich terminowe i wszechstronne zabezpieczenie pod każdym względem, w tym i pod względem tyłowym. Dowódca dowodzi tyłami przez sztab frontu (armii), kwatermistrza,

zastępcę dowódcy ds. technicznych oraz dowódców (szefów) rodzajów wojsk.

Sztab związku operacyjnego — organizując wszechstronne zabezpieczenie operacji — musi mieć na uwadze również problemy zabezpieczenia tyłowego. W szczególności do zadań i obowiązków sztabu frontu (armii) w zakresie zabezpieczenia tyłowego należy:

— terminowe przekazywanie organom dowodzenia tyłami decyzji, zarządzeń i wytycznych dowódcy, zwłaszcza dotyczących zabezpieczenia tyłowego;

— terminowe informowanie organów dowodzenia tyłami o zmianach zachodzących w składzie bojowym frontu (armii), w sytuacjach operacyjnych oraz w zadaniach i charakterze działań wojsk;

— dostarczanie organom dowodzenia tyłami niezbędnych danych do organizacji zabezpieczenia tyłowego wojsk w operacji;

— organizowanie i zapewnienie łączności dla potrzeb dowodzenia tyłami;

— zapewnienie, zgodnie z decyzją dowódcy, sił i środków dla obrony i ochrony tyłów;

— organizowanie i zapewnienie współpracy między kwatermistrzem frontu (armii), zastępcą dowódcy ds. technicznych i dowódcami rodzajów wojsk;

— sprawowanie nadzoru nad terminowym i pełnym zabezpieczeniem tyłowym wojsk oraz udzielanie pomocy organom dowodzenia tyłami.

Kwatermistrz frontu (armii) powinien zawsze znać sytuację operacyjną i tyłową, orientować się w zadaniach i charakterze działania wojsk, być zawsze w gotowości do zameldowania dowódcy zagadnień zabezpieczenia tyłowego, w odpowiednich terminach podejmować decyzje i stawiać zadania podległym organom, we właściwym czasie informować szefa sztabu armii o sytuacji tyłowej i podjętych decyzjach oraz uzgadniać z nim ważniejsze przedsięwzięcia dotyczące zabezpieczenia tyłowego.

Kwatermistrz frontu (armii) kieruje: organizacją tyłów, zaopatrywaniem wojsk w środki materiałowe będące w gestii podległych mu służb, zabezpieczeniem komunikacyjnym, organizacją dowozu środków materiałowych, zabezpieczeniem medycznym i weterynaryjnym, organizacją wykorzystania zasobów miejscowych i zdobyczy wojennej, ewakuacją materiałową oraz działalnością WPH. Wytyczne i zarządzenia kwatermistrza w zakresie organizacji tyłów, dowozu środków materia-

łowych i ewakuacji oraz wykorzystania dróg komunikacyjnych obowiązują wszystkich dowódców rodzajów wojsk i służb, jak również i wszystkich dowódców niższych szczebli.

Kwatermistrz frontu (armii) dowodzi tyłami przez sztab kwatermistrzostwa frontu (armii). Szef sztabu kwatermistrzostwa jest pierwszym zastępcą kwatermistrza i tylko on ma prawo wydawania zarządzeń w jego imieniu. Kieruje on pracą sztabu kwatermistrzostwa i jest odpowiedzialny za organizację dowodzenia tyłami.

Sztab kwatermistrzostwa związku operacyjnego jest zasadniczym organem dowodzenia tyłami. Powinien on w każdych warunkach i w każdej sytuacji zabezpieczać sprawne i ciągłe dowodzenie tyłami.

Sztab kwatermistrzostwa frontu (armii) powinien zawsze znać aktualną sytuację operacyjną i tyłową oraz zapewniać kwatermistrzowi i szefom służb niezbędne dane do podejmowania decyzji i kierowania zabezpieczeniem tyłowym. Do podstawowych zadań tego sztabu należy:

— zbieranie, uogólnianie i analiza informacji o sytuacji operacyjnej i tyłowej;
— opracowywanie i przygotowywanie danych do decyzji kwatermistrza;
— planowanie zabezpieczenia tyłowego wojsk;
— terminowe doprowadzanie do wykonawców decyzji i zadań, oraz kontrola ich wykonania;
— opracowywanie i realizacja przedsięwzięć w zakresie organizacji tyłów;
— informowanie służb o sytuacji operacyjnej i tyłowej, zapewnienie im niezbędnych danych do pracy oraz organizacja współpracy i współdziałania pomiędzy służbami oraz między sztabem kwatermistrzostwa i służbami;
— współpraca ze sztabem związku operacyjnego oraz informowanie go o sytuacji tyłowej i przebiegu zabezpieczenia tyłowego;
— organizacja obrony i ochrony tyłów;
— opracowywanie dokumentów dowodzenia tyłami;
— organizacja KSD oraz kierowanie jego pracą, rozmieszczeniem i przesuwaniem;
— organizacja i zapewnienie nieprzerwanej łączności tyłów;
— organizacja szkolenia i przygotowania do pracy służb i jednostek tyłowych podległych kwatermistrzowi;
— studiowanie i doprowadzenie do wiadomości służb i tyłów doświadczeń wojennych;

— opracowywanie i przesyłanie nadrzędnym organom w ustalonych terminach sprawozdań i meldunków tyłowych.

Sztab kwatermistrzostwa w swej pracy w zakresie dowodzenia tyłami kieruje się decyzją i wytycznymi kwatermistrza frontu (armii) oraz dyrektywą i zarządzeniami organów dowodzenia szczebla nadrzędnego. Sztab kwatermistrzostwa ściśle współdziała ze sztabem ogólnowojskowym związku operacyjnego, dowództwami (szefostwami) rodzajów wojsk oraz zarządami (szefostwami, oddziałami) służb.

Zastępca dowódcy frontu (armii) do spraw technicznych jest organizatorem zabezpieczenia technicznego wojsk oraz kieruje działalnością podległych mu bezpośrednio służb. W szczególności odpowiada on za utrzymanie w stałej sprawności i zdolności do użycia bojowego sprzętu technicznego, właściwe wykorzystanie sił i środków ewakuacyjno-naprawczych oraz organizację ewakuacji i napraw techniki bojowej, organizację zaopatrywania wojsk w amunicję oraz w bojowy sprzęt techniczny przez podległe mu służby, nadzór i koordynację eksploatacji, ewakuacji i przeprowadzenie napraw techniki bojowej rodzajów wojsk i służb, które mu podlegają, organizację szkolenia podległych mu służb oraz koordynację i nadzór szkolenia jednostek ewakuacyjno-naprawczych poszczególnych rodzajów wojsk i służb. Powinien on znać aktualną sytuację operacyjną oraz stan i gotowość techniki bojowej i stan zaopatrzenia wojsk przez podległe mu służby, zawsze być gotowym do przedstawienia dowódcy odpowiednich wniosków i propozycji w zakresie zabezpieczenia technicznego wojsk oraz we właściwym czasie podejmować decyzje i stawiać zadania podległym mu organom.

Zastępca dowódcy do spraw technicznych uzgadnia z kwatermistrzem (z szefem sztabu kwatermistrzostwa) zagadnienia dotyczące rozmieszczenia i przesunięcia oddziałów ewakuacyjno-naprawczych, ich ochrony i obrony oraz dowozu tych środków zaopatrzenia, w które zaopatrują wojska podległe mu służby. Współdziała on z dowódcą wojsk rakietowych i artylerii i szefem OPL w zaopatrywaniu wojsk w rakiety, głowice bojowe i amunicję artyleryjską oraz z zainteresowanymi dowódcami rodzajów wojsk i szefami służb w zakresie zabezpieczenia technicznego.

Dowódcy rodzajów wojsk i szefowie służb frontu (armii) kierują podległymi im służbami i ponoszą pełną odpowiedzialność za materiałowe i techniczne zabezpieczenie wojsk w zakresie środków materiałowych i usług będących w ich gestii. Dowódcy i szefowie ci wykonują swoje zadania przy ścisłej współpracy z kwatermistrzem i ze sztabem kwatermistrzostwa frontu (armii) względnie z zastępcą do-

wódcy do spraw technicznych. Uczestniczą oni w rozpracowywaniu decyzji, planu zabezpieczenia tyłowego i dyrektywy kwatermistrzowskiej (rozkazu kwatermistrzowskiego) oraz w realizacji innych przedsięwzięć w zakresie organizacji tyłów, dowozu i ewakuacji.

Do zadań poszczególnych dowództw rodzajów wojsk i szefostw (oddziałów) służb należy:

— organizowanie zaopatrywania wojsk w środki materiałowe, sprzęt, części zamienne i materiały naprawcze będące w gestii danej służby;
— organizacja ewakuacji, naprawy i wykorzystania dla zaopatrywania wyremontowanego sprzętu i innego mienia;
— nadzór nad właściwym wykorzystywaniem sprzętu i środków materiałowych oraz naprawą i eksploatacją sprzętu i wyposażenia;
— organizacja wykorzystania zasobów miejscowych i zdobyczy wojennej;
— kierowanie pracą podległych jednostek tyłowych, organizowanie ich przesuwania, rozmieszczania, obrony i ochrony, a także szkolenia i przygotowania do wykonywania zadań;
— studiowanie i uogólnianie doświadczeń zabezpieczenia wojsk w zakresie poszczególnych służb.

W początkowym okresie wojny sztab kwatermistrza oraz poszczególne szefostwa (oddziały) służb zaopatrywania i obsługi mogą spełniać czasowe funkcje i zadania nie sformowanych lub nie przybyłych w skład frontu (armii) szefostw polowych baz frontu (ruchomej bazy armii) i komend baz szpitalnych frontu.

2. Organizacja współdziałania w tyłach

We współczesnych operacjach żadna służba nie jest w stanie samodzielnie rozwiązywać i wykonywać zadań w zakresie zabezpieczenia tyłowego bez uzgodnionej współpracy z innymi służbami. Ściśle powiązana i uzgodniona praca wszystkich służb zaopatrywania i obsługi oraz różnych jednostek tyłowych jest jednym z podstawowych warunków zapewniających pełne i terminowe zabezpieczenie tyłowe wojsk w operacji.

Współdziałanie tyłów operacyjnych organizują i zapewniają: dowódca frontu (armii), sztab ogólnowojskowy związku operacyjnego oraz kwatermistrz i sztab kwatermistrzostwa. Polega ono na uzgodnieniu i zgraniu pracy wszystkich służb zaopatrywania i obsługi oraz wszyst-

kich jednostek tyłowych w czasie, w miejscu i według celów działania. Zapewnia się je przez jednakowe rozumienie zadań i dokładne ich wykonywanie przez każdą służbę i każdą jednostkę tyłową. We wszystkich wypadkach współdziałanie organizuje się przede wszystkim dla zabezpieczenia wojsk wykonujących główne zadanie.

Współdziałanie pomiędzy kwatermistrzem, zastępcą dowódcy do spraw technicznych i dowódcami rodzajów wojsk organizuje szef sztabu związku operacyjnego zgodnie z decyzją dowódcy.

Sztab kwatermistrzostwa związku operacyjnego na podstawie wytycznych i zarządzenia kwatermistrza kieruje bezpośrednio i koordynuje pracę służb zaopatrujących. Przy tym szczególną uwagę zwraca na takie przedsięwzięcia, jak likwidacja skutków uderzeń bronią masowego rażenia nieprzyjaciela, wykorzystanie dróg komunikacyjnych i środków transportowych, organizacja zabezpieczenia materiałowego, wykorzystanie środków naprawczych i jednostek służby zdrowia, rozmieszczenie, rozwijanie i przesuwanie jednostek oraz ich obrona i ochrona.

Szefowie służb uzgadniają ze sztabem i z zainteresowanymi służbami przedsięwzięcia wymagające koordynacji wysiłków i należytego wykorzystania sił i środków różnych służb.

Duże znaczenie ma organizacja współdziałania pomiędzy organami dowodzenia tyłami związków operacyjnych (taktycznych) wchodzących w skład frontu (armii). Współdziałanie to organizują kwatermistrz, zastępca dowódcy do spraw technicznych i sztab kwatermistrzostwa. I tak na przykład przy organizacji współdziałania pomiędzy tyłami armii ogólnowojskowej a tyłami desantu powietrznego ustala się przedsięwzięcia, które powinny być wykonywane przez tyły armii na korzyść desantu w zakresie zabezpieczenia tyłowego. Przy organizacji współdziałania pomiędzy tyłami armii pierwszorzutowej i drugorzutowej określa się porządek korzystania z dróg komunikacyjnych, przepraw i rejonów rozmieszczenia, szczególnie przy wprowadzeniu armii drugorzutowej do bitwy. Ustala się też sposoby udzielania pomocy medycznej, technicznej itp.

Współdziałanie organizuje się również pomiędzy organami dowodzenia frontu (armii) a organami dowodzenia OTK, jeżeli obszar (strefa) tyłów frontu (armii) będzie znajdował się na obszarze własnego kraju lub kraju zaprzyjaźnionego.

3. Metody dowodzenia tyłami operacyjnymi

Formy i metody pracy organów dowodzenia tyłami mogą być bardzo różne. Zależy to od wielu czynników, a między innymi od charakteru i sposobu prowadzenia operacji, form i sposobów organizacji i pracy tyłów, oraz od stopnia wyposażenia i wykorzystania technicznych środków dowodzenia.

W zależności od konkretnych warunków i sytuacji operacyjno-tyłowej, posiadanego czasu, stanu i możliwości technicznych środków łączności, dowodzenie tyłami może odbywać się drogą osobistego kontaktu przełożonego z podwładnymi, za pomocą dokumentów dowodzenia oraz przez grupy operacyjne i oficerów kierunkowych. We współczesnych warunkach szczególnie przydatną metodą w dowodzeniu może być stosowanie krótkich zarządzeń i meldunków przekazywanych za pomocą technicznych środków łączności.

Osobisty kontakt może odbywać się zarówno w formie spotkania przełożonego z podwładnym (wyjazd przełożonego do podwładnych lub ich wzywanie), jak również drogą osobistych rozmów przez techniczne środki łączności. Osobiste spotkania i rozmowy, a szczególnie spotkania przełożonego z podwładnymi pozwalają bardziej precyzyjnie postawić i wyjaśnić zadania oraz zrozumieć zamiar i intencję przełożonego. Jednakże we współczesnych warunkach mogą być duże trudności w organizowaniu spotkań. Częste i szybkie zmiany w sytuacji operacyjno-tyłowej oraz duże rozśrodkowanie tyłów uniemożliwiają często przełożonemu przybycie we właściwym czasie do podwładnych, jak również z tych samych przyczyn nie zawsze przełożony będzie mógł wzywać podwładnych do siebie. Stąd też jedna metoda nie może zabezpieczyć skutecznego dowodzenia we współczesnych warunkach.

Dowodzenie za pomocą dokumentów pozwala na równoczesne kierowanie wszystkimi podwładnymi, przy czym dokumenty mogą być przekazywane przez składnice meldunkowe, techniczne środki łączności oraz przez oficerów kierunkowych.

Ze względu na przeznaczenie, treść i formę dokumenty dowodzenia tyłami dzielą się na dokumenty dowodzenia (dyrektywy, rozkazy, zarządzenia tyłowe, plany tyłowego zabezpieczenia, mapy robocze), dokumenty sprawozdawczo-informacyjne (sprawozdania i meldunki tyłowe, mapy sprawozdawcze i dokumenty pomocnicze, tabele, kalkulacje, zestawienia i inne pomocnicze materiały). Dokumenty te pozwalają objąć całokształt procesu dowodzenia tyłami. Jednakże konieczność opracowywania znacznej ilości dokumentów, duża praco-

chłonność opracowania tych dokumentów oraz trudności w szybkim ich przekazywaniu w dużym stopniu zmniejszają efektywność tej metody dowodzenia.

Wprowadzenie sformalizowanych dokumentów dowodzenia może w pewnym stopniu usunąć mankamenty oraz zdecydowanie zwiększyć operatywność dowodzenia tyłami za pomocą dokumentów.

Dla kierowania zabezpieczeniem tyłowym wojsk działających na samodzielnych kierunkach, uczestniczących w operacjach desantowych, przegrupowujących się lub wykonujących inne zadania w oderwaniu od sił głównych, jak również dla kierowania pracą tymczasowych rejonów przeładunkowych, lotnisk materiałowego zabezpieczenia itp. mogą być organizowane grupy operacyjne. W skład tych grup zazwyczaj wchodzą oficerowie ze sztabu kwatermistrzostwa i z odpowiednich służb. Pracę grup operacyjnych organizuje się na podstawie decyzji i wytycznych kwatermistrza frontu (armii).

Oficerowie kierunkowi są wysyłani na oddzielne kierunki do związków operacyjnych (taktycznych) i do rejonów pracy jednostek tyłowych celem przekazania dyrektyw, rozkazów i zarządzeń oraz kontroli, udzielania pomocy i organizacji współdziałania. Oficerowie ci powinni również we właściwym czasie informować przełożonego, który ich wysłał, o zaistniałej sytuacji w miejscu pracy, podjętych krokach oraz o koniecznych siłach i środkach.

Żadna z omówionych metod dowodzenia stosowana oddzielnie nie jest w stanie zapewnić skutecznego rozwiązania wszystkich zadań w zakresie dowodzenia tyłami. Jedynie tylko kompleksowe ich stosowanie odpowiednio do konkretnych warunków i sytuacji może w pewnym stopniu spełnić te zadania.

4. Kwatermistrzowskie stanowisko dowodzenia i organizacja łączności tyłów

Kwatermistrzowskie stanowisko dowodzenia (KSD) jest przeznaczone dla dowodzenia tyłami. Na KSD frontu (armii) rozmieszczają się: sztab kwatermistrzostwa, służby podległe kwatermistrzowi, służby podległe zastępcy dowódcy do spraw technicznych oraz komórki zaopatrzeniowe poszczególnych rodzajów wojsk. W rejonie KSD rozmieszczają się również: sąd, prokuratura, organa poczty polowej i narodowego banku oraz część niektórych zarządów (oddziałów) sztabu frontu (armii) i zarządu politycznego, które nie wchodzą w skład SD frontu (armii). Ponadto w rejonie KSD rozmieszczają się pododdziały i oddziały prze-

znaczone dla zabezpieczenia łączności, obsługi oraz obrony i ochrony KSD.

KSD podlega kwatermistrzowi frontu (armii), a bezpośrednim organizatorem pracy, rozmieszczenia i przesuwania KSD jest sztab kwatermistrzostwa, który zadanie to wykonuje na podstawie wytycznych kwatermistrza.

W celu utrzymania ścisłej współpracy ze sztabem frontu (armii) zazwyczaj wysyła się z KSD na SD grupę operacyjną, składającą się z oficerów sztabu kwatermistrzostwa i z zasadniczych służb. Organizacja KSD, jego wyposażenie i rozmieszczenie powinny zabezpieczać ciągłe i sprawne dowodzenie tyłami w każdych warunkach i sytuacjach operacyjno-tyłowych. KSD powinno być organizowane i przygotowane z uwzględnieniem możliwości przejęcia, w razie konieczności, dowodzenia wojskami frontu (armii).

Rejon i czas rozwijania KSD określa dowódca frontu (armii). Rejon ten powinien zapewnić skryte i należyte warunki rozmieszczenia i pracy organów dowodzenia, utrzymywania łączności oraz obronę i ochronę. W toku operacji KSD przemieszcza się równocześnie z SD lub po jego przemieszczeniu i z reguły po osi przesuwania SD. Sposób i porządek przesunięcia KSD ustala kwatermistrz. Przed przemieszczeniem sztab kwatermistrzostwa organizuje i przeprowadza rekonesans i przygotowanie przyszłego rejonu rozmieszczenia. Równocześnie rozwija się węzeł łączności. KSD przemieszcza się w taki sposób, aby nie została naruszona ciągłość dowodzenia i łączności. W celu zachowania ciągłości dowodzenia KSD przemieszcza się z reguły w dwóch rzutach (w dwóch częściach). W czasie przemieszczania pierwszego rzutu dowodzenie realizuje drugi rzut z dotychczasowego miejsca. Pierwszy rzut, po przybyciu w nowy rejon, rozwija się i przejmuje dowodzenie tyłami, po czym drugi rzut dołącza do pierwszego.

Ciągłość łączności przy przemieszczaniu KSD osiąga się przez wcześniejsze rozwinięcie węzła łączności w nowym rejonie oraz pracę radiostacji podczas marszu. Przemieszczenie KSD powinno być dokonywane w sposób skryty, sprawnie, z zachowaniem środków obrony i ochrony. Po przemieszczeniu KSD w nowy rejon melduje się o tym do sztabu frontu (armii) oraz powiadamia się wszystkie jednostki i organa dowodzenia szczebla podległego. W obronie może być organizowane zapasowe KSD.

Niezawodna i nieprzerwanie działająca łączność, przy wykorzystaniu urządzeń szyfrujących, stanowi podstawowy warunek ciągłości i sprawności dowodzenia. Łączność tyłów jest składową częścią systemu łącz-

ności frontu (armii) i jej organizację ujmuje się w ogólnym planie łączności frontu (armii). Łączność tyłów powinna być oparta na kompleksowym wykorzystaniu różnych środków łączności, powinna działać ciągle i niezawodnie, odpowiadać wymogom organizacji zabezpieczenia tyłowego oraz powinna być rozwijana terminowo, skrycie i nie demaskować rozmieszczenia i pracy tyłów. Łączność tyłów powinna zabezpieczyć terminowe przekazywanie informacji i doprowadzenie zadań do wykonawców, ciągłość kierowania zabezpieczeniem tyłowym oraz kontrolę pracy jednostek i organów tyłowych i wykonywania przez nie zadań.

Dla łączności tyłów wykorzystuje się łączność radiową, radioliniową, przewodową oraz ruchome środki łączności. Podstawowymi rodzajami łączności są: łączność radioliniowa, radiowa, a także łączność ruchomymi środkami.

Bezpośrednim organizatorem łączności tyłów jest szef łączności tyłów, który na podstawie wytycznych szefa sztabu kwatermistrzostwa opracowuje plan organizacji łączności tyłów i uzgadnia go z szefem łączności frontu (armii), organizuje rozwijanie węzła łączności KSD oraz odpowiada za sprawne działanie całej łączności tyłów.

W planie organizacji łączności wykazuje się z kim, jakimi środkami i w jaki sposób będzie utrzymywana łączność oraz ile i jakie środki wydziela się dla zorganizowania tej łączności. Plan ten opracowuje się w formie schematów łączności radiowej, radioliniowej, przewodowej i ruchomymi środkami.

Łączność tyłów organizuje się tak, aby KSD posiadało trwałą i ciągłą łączność z KSD szczebla nadrzędnego (we froncie z głównym kwatermistrzostwem), z SD frontu (armii), z KSD armii (związków taktycznych) wchodzących w skład frontu (armii), z szefostwami (oddziałami) polowych baz frontu (ruchomej bazy armii), z szefostwem FPTBR (APTBR), z komendami baz szpitalnych frontu oraz z innymi samodzielnymi związkami i oddziałami tyłowymi frontu (armii).

W zgrupowaniach i związkach tyłowych (PBF, OPBF, RBA, FPTBR, FPTBR plot, APTBR, brygadach transportowych, drogowo-eksploatacyjnych itp.) organizuje się łączność szefostw (komend, dowództw) tych zgrupowań (związków) z oddziałami i pododdziałami wchodzącymi w skład zgrupowań i związków tyłowych lub rozmieszczonych w ich rejonie.

Łączność tyłów zapewnia się siłami pododdziałów i oddziałów łączności tyłów. W razie konieczności mogą być przydzielane przez sztab frontu (armii) dodatkowe siły i środki. Dla potrzeb tyłów wykorzy-

stuje się częściowo również i ogólny system łączności frontu (niektóre kierunki łączności, oddzielne kanały oraz pomocnicze węzły łączności).

Pomocnicze węzły łączności ogólnego systemu wykorzystuje się dla dowodzenia jednostkami tyłowymi, które posiadają środki radiowe małej mocy i są rozmieszczane w pobliżu tych węzłów. W takim przypadku jednostki te są przydzielane do korzystania ze środków łączności tych węzłów.

System łączności tyłów frontu (armii) opiera się na węzłach, sieciach i kierunkach łączności i obejmuje on:

— węzeł łączności KSD frontu (armii);
— pomocnicze węzły łączności rozwijane na obszarze (w strefie tyłów);
— węzły łączności zgrupowań, związków i oddziałów tyłowych (PBF, RBA, BSzF, FPTBR, APTBR, brygady transportowe, kolejowe, drogowo-eksploatacyjne itp.);
— sieci i kierunki radiowe;
— kierunki przewodowo-radioliniowe;
— wykorzystanie urządzeń łączności miejscowej na obszarze (w strefie) tyłów.

Węzeł łączności KSD jest głównym elementem systemu łączności tyłów frontu (armii), a w niektórych przypadkach może spełniać rolę zapasowego węzła łączności ogólnego systemu łączności związku operacyjnego. Węzeł ten zapewnia łączność zarówno z abonentami zewnętrznymi, jak i również łączność wewnętrzną KSD.

Łączność środkami ruchomymi organizuje się przez składnice meldunkowe. Łącznością tą dubluje się zasadnicze rodzaje łączności, a poza tym utrzymuje się łączność z jednostkami tyłowymi, które nie posiadają technicznych środków łączności.

5. Praca organów dowodzenia tyłami podczas organizacji i w toku prowadzenia operacji

Praca organów dowodzenia tyłami zarówno w okresie organizacji, jak i w okresie prowadzenia operacji, odbywa się w różnorodnych warunkach sytuacji operacyjno-tyłowej, co naturalnie wpływa na charakter, metody i kolejność pracy organów dowodzenia tyłami.

Podczas organizacji operacji praca organów dowodzenia tyłami może odbywać się według następującej kolejności:

— operacyjne orientowanie i otrzymanie wytycznych od dowódcy frontu (armii);

— analiza zadania i wydanie wstępnych zarządzeń;
— ocena sytuacji tyłowej i podjęcie decyzji w zakresie zabezpieczenia tyłowego (opracowanie propozycji);
— ogłoszenie decyzji przez dowódcę (w tym i postawienie zadań dla tyłów);
— planowanie oraz opracowanie planów tyłowego zabezpieczenia;
— doprowadzenie zadań do wykonawców oraz organizacja ich wykonania;
— kontrola wykonania zadań.

Należy mieć na uwadze, że w praktycznej działalności wszystkie wyżej podane przedsięwzięcia są wykonywane w ścisłym powiązaniu ze sobą i stanowią one faktycznie jednolity i ciągły proces.

Po otrzymaniu zadania (dyrektywy, rozkazu) na operację dowódca frontu (armii) lub szef sztabu frontu (armii) przeprowadza operacyjne orientowanie oraz wydaje dowódcom rodzajów wojsk, w tym również kwatermistrzowi i zastępcy dowódcy do spraw technicznych, wytyczne dotyczące przygotowania danych do decyzji. W czasie tego orientowania może być podany również zamiar operacji oraz czas i sposób realizacji zasadniczych przedsięwzięć związanych z przygotowaniem operacji.

Kwatermistrz frontu (armii), opierając się na danych z operacyjnego orientowania, wytycznych (zamiarze) dowódcy oraz na dyrektywie tyłowej szczebla nadrzędnego przeprowadza analizę zadania i na tej podstawie określa podstawowe wymagania dotyczące zabezpieczenia tyłowego wojsk oraz zasadnicze zadania tyłów w operacji. Jednocześnie kwatermistrz nakreśla zamiar organizacji zabezpieczenia tyłowego wojsk frontu (armii) oraz ustala zasadnicze przedsięwzięcia dotyczące przygotowania zabezpieczenia operacji, po czym rozlicza czas i przeprowadza operacyjno-tyłowe orientowanie szefów służb i wydaje niezbędne wytyczne i zarządzenia.

Operacyjno-tyłowe orientowanie szefów służb przeprowadza osobiście kwatermistrz lub szef sztabu kwatermistrzostwa. Po przeprowadzeniu orientowania kwatermistrz wydaje wytyczne w sprawie przystąpienia do organizacji zabezpieczenia przewidywanej operacji oraz przedstawienia danych, względnie propozycji do podjęcia decyzji w zakresie zabezpieczenia tyłowego. Taką pracę i w podobny sposób przeprowadza również zastępca dowódcy do spraw technicznych w zakresie służb jemu podległych.

Sztab kwatermistrzostwa i oddział (wydział) koordynacji służb technicznych opracowują zgodnie z wytycznymi kwatermistrza (zastępcy do spraw technicznych) wstępne zarządzenia i doprowadzają je do

wykonawców. Wstępne zarządzenia wydają, w razie konieczności, również szefowie służb.

Ocenę sytuacji tyłowej przeprowadza się w celu podjęcia decyzji w zakresie organizacji zabezpieczenia tyłowego i polega ona na przeanalizowaniu stanu i możliwości tyłów oraz potrzeb i warunków zabezpieczenia tyłowego, a także na określeniu niezbędnych przedsięwzięć oraz form i sposobów organizacji i pracy tyłów zarówno podczas przygotowania, jak i w toku prowadzenia operacji. Podczas oceny sytuacji tyłowej analizuje się:

— skład, możliwości i rozmieszczenie tyłów frontowych (armijnych) oraz w jakim to stopniu odpowiada zamiarowi operacji i zadaniom tyłów;
— sieć komunikacyjną, jej stan oraz warunki dowozu środków materiałowych;
— stan i potrzeby w zakresie zabezpieczenia materiałowego, w tym i potrzeby dowozu;
— stan rannych i porażonych, możliwe straty sanitarne oraz możliwości ewakuacji medycznej;
— potrzeby, możliwości i warunki zabezpieczenia technicznego według poszczególnych służb;
— warunki i potrzeby w zakresie organizacji dowodzenia tyłami oraz współdziałania tyłów;
— ekonomiczny stan obszaru działań oraz możliwości wykorzystania zasobów miejscowych i zdobyczy wojennej;
— charakter i możliwości oddziaływania nieprzyjaciela na tyły oraz sytuację w zakresie skażeń i zakażeń w pasie działania frontu (armii);
— wpływ warunków terenowych, klimatycznych i atmosferycznych na organizację zabezpieczenia tyłowego.

W toku przeprowadzania oceny sytuacji tyłowej kwatermistrz i zastępca dowódcy do spraw technicznych mogą wysłuchiwać krótkich meldunków i propozycji szefa sztabu (szefa oddziału koordynacji służb technicznych) i szefów służb, aby otrzymać od nich niezbędne dane do podjęcia decyzji.

W wyniku oceny sytuacji tyłowej ustala się, jakie potrzeby wynikają w zakresie zabezpieczenia tyłowego, czym dysponują tyły i w jakim stopniu są w stanie pokryć te potrzeby, w jakich warunkach będą realizowane zadania zabezpieczenia tyłowego i jakie przedsięwzięcia należy wykonać, aby zapewnić pełne, terminowe i ciągłe zabezpieczenie

tyłowe wojsk frontu (armii) w operacji oraz w jaki sposób usuwać trudności wynikające przy realizacji zabezpieczenia tyłowego.

Wszechstronna i wnikliwa ocena sytuacji tyłowej stanowi podstawę do podjęcia decyzji w zakresie zabezpieczenia tyłowego wojsk w operacji. Propozycje w tym zakresie przygotowuje się na mapie z legendą. Niedopuszczalne jest opracowywanie obszernych pisemnych referatów i propozycji, a także przeprowadzanie długich odpraw z wysłuchiwaniem propozycji.

Dowódca frontu (armii) przy podejmowaniu decyzji może wysłuchiwać propozycji kwatermistrza i zastępcy dowódcy do spraw technicznych w sprawach zasadniczych problemów zabezpieczenia tyłowego. Treść tych propozycji może być bardzo różnorodna. Zależy to przede wszystkim od sytuacji i stopnia znajomości przez dowódcę sytuacji tyłowej. Dowódca podejmując decyzję do operacji, w swoich wytycznych dotyczących zabezpieczenia tyłowego określa zadania tyłów, główne kierunki przesuwania i rozwijania podstawowych jednostek tyłowych, wysokość i czas zgromadzenia zapasów środków materiałowych, limity zużycia i sposoby dowozu środków materiałowych oraz zasadnicze przedsięwzięcia w zakresie obrony i ochrony tyłów.

Kwatermistrz frontu (armii) na podstawie decyzji i wytycznych dowódcy uzupełnia i konkretyzuje swoją decyzję odnośnie organizacji zabezpieczenia tyłowego operacji. W decyzji tej kwatermistrz zazwyczaj określa:

— zamiar organizacji tyłów (na jakich kierunkach, w jakich rejonach, dla zabezpieczenia jakich zgrupowań wojsk i w jakim składzie rozwinąć polowe bazy frontu (ruchomą bazę armii), oddziały polowych baz, bazy szpitalne i inne związki i oddziały tyłowe);
— podział środków materiałowych pomiędzy polowe bazy frontu i oddziały baz oraz wysokość i sposób gromadzenia zapasów na poszczególne okresy operacji;
— zadania i sposób zabezpieczenia materiałowego w zakresie podległych służb;
— zadania i sposób organizacji dowozu środków materiałowych;
— sposób odbudowy i utrzymania sieci komunikacyjnej;
— zadania i sposób organizacji zabezpieczenia medycznego i weterynaryjnego;
— rodzaj, wielkość i sposób wydzielenia oraz wykorzystania rezerwy sił i środków zabezpieczenia tyłowego;

— zadania i organizację obrony i ochrony tyłów;
— organizację dowodzenia tyłami.

Po podjęciu decyzji kwatermistrz stawia zadania i wydaje wytyczne szefowi sztabu i szefom służb dotyczące planowania zabezpieczenia tyłowego i doprowadzenia zadań do wykonawców. Zabezpieczenie tyłowe planują: sztab kwatermistrzostwa — ogólnie, opracowując plan zabezpieczenia tyłowego oraz służby — szczegółowo, opracowując szczegółowe fachowe plany zabezpieczenia w zakresie danej służby.

Plan zabezpieczenia tyłowego operacji frontu (armii) stanowi zespół dokumentów opracowanych przez sztab kwatermistrzostwa przy ścisłym współdziałaniu poszczególnych dowództw rodzajów wojsk i szefostw (oddziałów) służb. Plan ten obejmuje wszystkie zagadnienia dotyczące organizacji tyłów, zabezpieczenia komunikacyjnego, materiałowego, medycznego i technicznego, obrony i ochrony tyłów oraz organizacji dowodzenia i łączności.

Plan ten opracowuje się na całą operację, w tym szczegółowo na okres organizacji operacji i na okres zadania bliższego oraz ogólnie na okres zadania dalszego. W toku operacji plan jest uzupełniany i korygowany.

Plan zabezpieczenia tyłowego operacji stanowi zbiór dokumentów opracowywanych w formie graficznej na mapie, tabelarycznej i tekstowej. W skład jego wchodzą:

— mapa organizacji tyłów na całą głębokość planowanej operacji (zadania związku operacyjnego, ugrupowanie operacyjne, linie rozgraniczenia, skład, rejony i czas rozwijania (przesuwania) zgrupowań jednostek tyłowych oraz system sieci komunikacyjnej);
— plan zabezpieczenia materiałowego — w takiej formie, w jakiej opracowuje go sztab kwatermistrzostwa;
— plan zabezpieczenia medycznego (wysokość przewidywanych strat, skład, pojemność i sposób wykorzystania baz szpitalnych (batalionów medycznego wzmocnienia), sposób ewakuacji medycznej);
— plan zabezpieczenia technicznego (zadania w zakresie zabezpieczenia technicznego, sposób wykorzystania jednostek technicznego zabezpieczenia itp.);
— plan obrony i ochrony tyłów — w formie opracowywanej przez sztab kwatermistrzostwa;
— plan organizacji systemu łączności i dowodzenia tyłami;
— inne plany i dokumenty wynikające z konkretnej sytuacji (np. plan zabezpieczenia tyłowego desantu itp.).

W zależności od sytuacji i czasu, dokładność rozpracowywanych zagadnień w planie może być różna. W razie konieczności mogą być rozpracowywane plany zabezpieczenia tyłowego różnych przedsięwzięć operacyjno-taktycznych, jak na przykład: plan zabezpieczenia tyłowego desantu powietrznego, plan zabezpieczenia tyłowego wojsk rakietowych itp. Plan podpisują: kwatermistrz i szef sztabu kwatermistrzostwa, a zatwierdza dowódca frontu (armii).

Jednocześnie z planowaniem zabezpieczenia tyłowego sztab kwatermistrzostwa, przy współpracy dowództw rodzajów wojsk i szefostw (oddziałów) służb, opracowuje dyrektywę (rozkaz) kwatermistrzowską. Dyrektywa (rozkaz) ta jest zasadniczym dokumentem dowodzenia tyłami frontu (armii), a treść jej może być różna, w zależności od charakteru operacji oraz od warunków, w jakich będzie ona prowadzona. W każdym jednak wypadku powinny być w niej ujęte podstawowe zagadnienia zabezpieczenia tyłowego wojsk na okres organizacji i na okres prowadzenia operacji.

W dyrektywie (rozkazie) kwatermistrzowskiej zazwyczaj podaje się:

— rejony, czas i dla jakiego zgrupowania wojsk (związku operacyjnego, taktycznego) rozwinąć polowe bazy frontu (ruchomą bazę armii), oddziały polowych (ruchomych) baz, techniczne oddziały rakietowe, bazy szpitalne oraz ich przesunięcie w toku operacji;

— rejony zastrzeżone dla wojsk rakietowych i innych jednostek;

— kierunki dróg komunikacyjnych oraz zadania w zakresie ich odbudowy i utrzymania w okresie organizacji i toku prowadzenia operacji;

— wysokość i czas zgromadzenia zapasów podstawowych środków materiałowych w związkach operacyjnych (taktycznych), w polowych bazach frontu (ruchomej bazie armii), na lotniskach materiałowego zabezpieczenia;

— limity zużycia i przydziały środków materiałowych;

— organizacja dowozu (komu, kiedy, skąd i dokąd oraz czyim transportem będzie dokonywany dowóz środków materiałowych);

— zadania w zakresie zabezpieczenia medycznego z podaniem sposobu wykorzystania baz szpitalnych frontu (batalionów medycznego wzmocnienia), miejscowych zakładów leczniczych, prowadzenia ewakuacji oraz udzielania pomocy w rejonach uderzeń bronią jądrową;

— zadania w zakresie technicznego zabezpieczenia z podaniem sposobu wykorzystania sił i środków oraz prowadzenia ewakuacji;
— zadania w zakresie organizacji obrony i ochrony tyłów;
— rejony rozmieszczenia obozów (punktów zbiórki) jeńców wojennych;
— termin gotowości tyłów;
— formy i terminy składania meldunków i sprawozdań tyłowych;
— czas i miejsce rozwijania oraz kierunek przesunięcia KSD.

Dyrektywę (rozkaz) kwatermistrzowską podpisują: dowódca frontu (armii), szef sztabu i kwatermistrz. Opracowuje się ją w trzech egzemplarzach, z których jeden wysyła się do organu dowodzenia tyłami szczebla nadrzędnego, drugi do sztabu związku operacyjnego, a trzeci pozostaje w aktach sztabu kwatermistrzostwa.

Dla związków operacyjnych (taktycznych) niższego szczebla sporządza się wyciągi z dyrektywy (rozkazu) lub zarządzenia w zakresie dotyczącym danego związku. Dowódcy rodzajów wojsk i szefowie służb zapoznają się z dyrektywą w sztabie kwatermistrzostwa, albo w sztabie frontu (armii).

Plan zabezpieczenia tyłowego frontu (armii) i dyrektywę (rozkaz) kwatermistrzowską na operację w początkowym okresie wojny opracowuje się w okresie pokoju. Z rozpoczęciem wojny lub w okresach podwyższonej gotowości i zagrożenia dokumenty te uaktualnia się stosownie do zaistniałej sytuacji.

Po zakończeniu planowania i postawieniu zadań wykonawcom, organy dowodzenia tyłami zajmują się dopilnowaniem terminowej realizacji zadań oraz udzielaniem pomocy związkom i oddziałom tyłowym. Przy znacznych zmianach sytuacji operacyjno-tyłowej organa dowodzenia tyłami korygują i dostosowują wcześniej opracowane plany do zaistniałych warunków. Organa dowodzenia tyłami tak powinny organizować swoją pracę, aby większość czasu przeznaczonego na wykonanie poszczególnych przedsięwzięć pozostawić bezpośrednim wykonawcom.

W toku operacji praca organów dowodzenia tyłami będzie przebiegać w warunkach częstych i gwałtownych zmian w sytuacjach operacyjno-tyłowych. Dla zapewnienia sprawności i ciągłości dowodzenia tyłami organa te powinny:

— ciągle zbierać informacje o sytuacji operacyjno-tyłowej, szybko je oceniać oraz we właściwym czasie podejmować odpowiednie decyzje;
— w terminie stawiać zadania wykonawcom oraz zapewniać warunki do ich wykonania;

— sprawować stałą kontrolę nad wykonywaniem stawianych zadań oraz udzielać pomocy jednostkom w ich realizacji;
— dokonywać szybko i sprawnie manewru siłami i środkami tyłów zgodnie z wymaganiami sytuacji;
— utrzymywać ciągłą łączność z podległymi organami dowodzenia oraz ze związkami i zgrupowaniami tyłowymi;
— stale utrzymywać oraz umiejętnie wykorzystywać rezerwę sił i środków zabezpieczenia tyłowego;
— zapewniać ciągłość współdziałania ze sztabem związku operacyjnego, z nadrzędnymi organami dowodzenia tyłami oraz z dowództwami (szefostwami) rodzajów wojsk i służb;
— szybko organizować likwidację skutków uderzeń nieprzyjaciela na tyły.

Stałe orientowanie się w sytuacji operacyjno-tyłowej zapewnia się przez utrzymywanie ciągłej i sprawnej łączności ze sztabem związku operacyjnego, organami dowodzenia tyłami szczebla nadrzędnego, szczebli podległych i jednostkami tyłowymi, ciągłe zbieranie i analizowanie danych o sytuacji operacyjno-tyłowej oraz prawidłowe przewidywanie jej rozwoju.

Zbieranie danych o sytuacji operacyjno-tyłowej odbywa się przez otrzymywanie informacji ze sztabu frontu (armii), napływ sprawozdań i meldunków tyłowych z podległych związków operacyjnych (taktycznych), prowadzenie rozpoznania, napływ meldunków z podległych jednostek tyłowych oraz przez meldunki oficerów kierunkowych.

Jednym z istotnych źródeł informacji jest rekonesans kwatermistrzowski, organizowany przez sztab kwatermistrzostwa wspólnie z dowództwami rodzajów wojsk i szefostwami służb. Rekonesans kwatermistrzowski organizuje się w celu określenia stanu dróg i urządzeń drogowych, rozpoznania rejonów rozmieszczenia jednostek tyłowych, określenia możliwości wykorzystania zasobów miejscowych oraz ustalenia wielu innych spraw wynikających z konkretnej sytuacji, a mających wpływ na organizację zabezpieczenia tyłowego. Rekonesans przeprowadzają specjalne grupy rekonesansowe na podstawie planu opracowanego przez sztab kwatermistrzostwa. W planie tym podaje się skład i zadania grup rekonesansowych, czas i porządek przeprowadzania rekonesansu oraz komu i kiedy powinny być meldowane wyniki rekonesansu.

Dowodzenie tyłami w toku operacji odbywa się drogą wydawania przez kwatermistrza, zastępcę dowódcy do spraw technicznych, szefa sztabu kwatermistrzostwa oraz szefów służb krótkich zarządzeń i po-

leceń przekazywanych natychmiast po podjęciu decyzji. Szefowie służb analizują napływające dane, dokonują wymiany informacji między sobą, podejmują niezbędne decyzje oraz stawiają zadania podległym służbom i jednostkom tyłowym. Ważniejsze problemy przedstawiają do decyzji kwatermistrzowi (zastępcy dowódcy do spraw technicznych).

Kwatermistrz związku operacyjnego i zastępca dowódcy do spraw technicznych utrzymują kontakt z dowódcą, szefem sztabu oraz dowódcami rodzajów wojsk. W ustalonym czasie meldują oni dowódcy sytuację tyłową, a w razie potrzeby i propozycje, oraz informują szefa sztabu i dowódców rodzajów wojsk o sytuacji tyłowej i najbliższych zamierzeniach w zakresie zabezpieczenia tyłowego.

We współczesnych operacjach szczególnie dużego znaczenia nabiera czynnik czasu. Każde opóźnienie w podjęciu decyzji i postawieniu zadań na jej wykonanie ujemnie odbija się na zabezpieczeniu tyłowym wojsk. Dlatego też w pracy organów dowodzenia tyłami wymagana jest szczególna operatywność. Operatywność tę osiąga się przez stałe podnoszenie kwalifikacji oficerów sztabu i służb tyłowych, sprawną organizację pracy organów dowodzenia tyłami oraz wykorzystanie wszystkich możliwych środków mechanizacji i automatyzacji dowodzenia. Oficerowie organów dowodzenia tyłami powinni znać zasady działania współczesnych technicznych środków dowodzenia i umieć te środki wykorzystywać. Dla przyspieszenia i usprawnienia opracowania oraz przekazywania rozkazów, zarządzeń i meldunków powinno się też stosować sformalizowane dokumenty.

Rozdział IX

ZABEZPIECZENIE TYŁOWE WOJSK RAKIETOWYCH

1. Zadania tyłów szczebla operacyjnego wojsk lądowych w zabezpieczeniu wojsk rakietowych

Zabezpieczenie tyłowe wojsk rakietowych organizuje się w ramach ogólnego systemu zabezpieczenia tyłowego wojsk frontu (armii). Treścią pracy tyłów wojsk rakietowych jest terminowe i ciągłe zaopatrywanie walczących wojsk w rakiety, głowice i rakietowe materiały napędowe. Zgodnie z obowiązującym systemem zaopatrywania, rakiety i rakietowe materiały napędowe (RMN) dostarczane są z centralnych składów rakiet, głowic i RMN do frontu (armii) nie scalone z głowicami i nie napełnione paliwem. Natomiast związki i oddziały rakietowe otrzymują rakiety w stanie gotowym, to znaczy połączone już z głowicami i napełnione rakietowymi materiałami napędowymi.

Do zasadniczych zadań organów tyłowych szczebla operacyjnego zaopatrujących związki i oddziały rakietowe w rakiety, głowice i rakietowe materiały napędowe należy zaliczyć:

— zaopatrywanie technicznych oddziałów rakietowych w rakiety, głowice i rakietowe materiały napędowe;
— przechowywanie rakiet, głowic i rakietowych materiałów napędowych w składach;
— dowóz rakiet, głowic, ich elementów oraz rakietowych materiałów napędowych od stacji rozdzielczych (portów) do stacji, lotnisk (przystani) wyładowczych i wyładunek tychże na wymienionych punktach;
— przygotowanie rakiet, ich scalanie i łączenie z głowicami oraz napełnianie rakiet rakietowymi materiałami napędowymi;
— dowóz gotowych rakiet do związków i oddziałów rakietowych;
— prace drogowe w ramach zabezpieczenia technicznych oddziałów rakietowych oraz jednostek przewozu rakiet, głowic i rakietowych materiałów napędowych;
— ochronę i obronę technicznych oddziałów rakietowych, składów rakietowych materiałów napędowych, stacji (przystani), lotnisk, rejonów załadowania i wyładowania, transportów kolejowych

i kolumn samochodowych przewożących rakiety, głowice i rakietowe materiały napędowe.

Oprócz wymienionych zadań tyły szczebla operacyjnego przeprowadzają naprawę rakiet, sprzętu rakietowego oraz zaopatrują związki i oddziały rakietowe w środki materiałowe ogólnego przeznaczenia oraz w materiały i sprzęt sanitarny.

Śmiało można stwierdzić, że zabezpieczenie tyłowe wojsk rakietowych w działaniach bojowych, w których będzie masowo stosowana broń jądrowa jest jednym z zasadniczych elementów, umożliwiających osiągnięcie celów operacji. Dlatego też, aby należycie mogły być zrealizowane zadania w zakresie zabezpieczenia tyłowego, szczególną uwagę należy zwrócić na: po pierwsze — takie rozmieszczenie w terenie technicznych oddziałów, składów rakietowych i rakietowych materiałów napędowych, które zabezpieczy skryte przeprowadzanie prac i w maksymalnym stopniu będzie je chronić przed skutkami uderzeń broni masowego rażenia nieprzyjaciela; po drugie — udzielanie pierwszeństwa ruchu środkom transportowym przewożącym rakiety i rakietowe materiały napędowe; po trzecie — szybkie i sprawne współdziałanie wszystkich organów dowodzenia biorących udział w zabezpieczeniu tyłowym wojsk rakietowych.

Podczas opracowania koncepcji zabezpieczenia tyłowego wojsk rakietowych należy wziąć pod uwagę fakt, że związki i oddziały rakietowe, w zależności od ich przeznaczenia, są rozmieszczane na dość znacznych odległościach od przedniego skraju naszych wojsk, a w czasie prowadzenia operacji stosują szeroki manewr i częstą zmianę stanowisk startowych. Koncepcja zabezpieczenia tyłowego powinna więc być elastyczna i w pełni uwzględniać specyficzny charakter działań bojowych tych wojsk.

2. Struktura organizacyjna technicznych oddziałów rakietowych, oddziałów dowozu rakiet i rakietowych materiałów napędowych

Zaopatrywaniem wojsk rakietowych frontu w rakiety zajmują się frontowe polowe techniczne bazy rakietowe (FPTBR i FPTBRPLot) oraz batalion dowozu amunicji specjalnej (bdas), zaś w rakietowe materiały napędowe — frontowy skład rakietowych materiałów napędowych i jego wysunięte oddziały (FSRMN, WOFSRMN), a transportowaniem tych paliw — batalion dowozu rakietowych materiałów napędowych (bdrmn). Natomiast wojska rakietowe armii zaopatruje w rakiety armijna polowa techniczna baza rakietowa (APTBR).

Wymienione jednostki rakietowe są całkowicie ruchome, zdolne do samodzielnego i szybkiego przemieszczania się za wojskami.

Polowe techniczne bazy rakietowe są przeznaczone do przyjmowania i przechowywania zapasu rakiet i głowic, ich scalania i kontroli oraz dowozu gotowych rakiet do wojsk rakietowych, jak również do przeprowadzania naprawy i ewakuacji uszkodzonych rakiet i głowic. Ponadto PTBR przeznaczone są do dowozu rakietowych materiałów napędowych z frontowego, względnie z wysuniętego oddziału frontowego składu, przechowania i kontroli oraz napełniania nimi rakiet.

Frontowa polowa techniczna baza rakietowa zaopatruje w rakiety operacyjno-taktyczne frontową brygadę i samodzielne dywizjony rakiet operacyjno-taktycznych, a w rakiety taktyczne — dywizjony rakiet taktycznych dywizji ogólnowojskowych bezpośrednio podporządkowane dowódcy frontu. Natomiast armijna polowa techniczna baza rakietowa zaopatruje w rakiety operacyjno-taktyczne armijną brygadę rakiet operacyjno-taktycznych oraz w rakiety taktyczne — dywizjony rakiet taktycznych dywizji wchodzących w skład armii.

Polowe techniczne bazy rakietowe mogą być dwóch rodzajów: typu specjalnego (np. w wojskach ZSRR), które przygotowują tylko rakiety na paliwo płynne, oraz typu mieszanego (występujące w naszych wojskach), które przygotowują rakiety działające na płynnym i stałym rakietowym materiale napędowym.

W skład frontowej i armijnej polowej technicznej bazy rakietowej typu mieszanego wchodzą następujące pododdziały:

— bateria techniczna, która przeprowadza montaż i kontrolę poszczególnych podzespołów oraz napełnianie rakiet rakietowymi materiałami napędowymi;
— dwa zespoły przygotowania i przechowywania głowic, które dokonują montażu i kontroli oraz łączenia poszczególnych części głowic bojowych do rakiet taktycznych i operacyjno-taktycznych;
— bateria dowozu — służąca do przyjmowania, przechowywania i dowozu rakiet, głowic oraz rakietowych materiałów napędowych;
— bateria dowodzenia, której zadaniem jest zabezpieczenie inżynieryjne, ochrona i obrona polowej technicznej bazy rakietowej oraz organizacja łączności;
— pododdziały zaopatrywania i obsługi.

Frontowa polowa techniczna baza rakiet przeciwlotniczych (PTBR PLot) przeznaczona jest do: przyjmowania, przechowywania zapasu rakiet plot, ich składania, sprawdzania i ładowania rakietowym ma-

teriałem napędowym; dowozu gotowych i w opakowaniu rakiet do frontowych i armijnych oddziałów rakiet przeciwlotniczych; technicznej obsługi i naprawy oraz ewakuacji uszkodzonych rakiet; dowozu rakietowych materiałów napędowych z frontowego składu, względnie z wysuniętych oddziałów frontowego składu rakietowych materiałów napędowych, ich przechowywania i dokonywania kontroli jakościowej.

W skład polowej technicznej bazy rakiet przeciwlotniczych wchodzą następujące pododdziały:

— dywizjon techniczny, który dokonuje niezbędnych operacji technologicznych, mających na celu całkowite przygotowanie rakiet do stanu gotowości bojowej;
— dywizjon dowozu — zabezpieczający dowóz rakiet i rakietowych materiałów napędowych z punktów, stacji i składów zaopatrywania do własnej bazy i z bazy do wojsk oraz przechowywanie niezbędnego zapasu rakiet i rakietowych materiałów napędowych w PTBRPlot;
— pluton inżynieryjny;
— kompania łączności;
— pododdziały zaopatrywania i obsługi;
— dwa sztaby wysuniętych oddziałów frontowej bazy rakiet przeciwlotniczych (WOFPTBRPlot).

Batalion dowozu amunicji specjalnej (rakiet) przyjmuje, przechowuje zapasy rakiet, głowic oraz części zapasowe do nich i dowozi je do frontowych i armijnych polowych technicznych baz rakietowych. Batalion składa się z dwu — trzech kompanii dowozu. Posiada on w wyposażeniu naczepy transportowe do przewozu rakiet, samochody-magazyny do przewozu głowic jądrowych oraz dźwigi samochodowe do przeładunku rakiet i głowic.

Związki i oddziały wojsk rakietowych posiadają w swoim składzie techniczne pododdziały rakietowe przeznaczone do przyjmowania, przechowywania, przewozu i kontroli technicznej gotowych rakiet. W skład frontowych i armijnych brygad rakiet operacyjno-taktycznych wchodzą baterie techniczne, zaś w skład dywizjonów rakiet taktycznych DZ i DPanc oraz dywizjonów rakiet operacyjno-taktycznych brygady rakiet operacyjno-taktycznych — plutony obsługi technicznej. Natomiast frontowe i armijne pułki rakiet przeciwlotniczych posiadają dywizjony techniczne.

W przypadku dostarczenia rakiet bez głowic i gotowych głowic do związków i oddziałów rakietowych, ich techniczne pododdziały rakietowe mogą (w wyjątkowych przypadkach) przeprowadzać pod nadzo-

rem specjalisty połączenie głowic z rakietami. W baterii technicznej brygady rakiet operacyjno-taktycznych, oprócz połączenia rakiety z głowicą, dokonuje się sprawdzenia i przygotowania rakiety pod względem technicznym oraz napełnienia jej rakietowymi materiałami napędowymi.

Frontowy skład (wysunięty oddział składu) rakietowych materiałów napędowych przeznaczony jest do przyjmowania i przechowywania tych materiałów oraz wydawania ich polowym technicznym bazom rakietowym i tym technicznym pododdziałom związków i oddziałów rakietowych, które mogą własnymi siłami napełniać rakiety. Frontowy skład rakietowych materiałów napędowych wydziela z siebie wysunięte oddziały, które rozmieszczane są w pobliżu frontowych i armijnych polowych technicznych baz rakietowych.

Batalion dowozu rakietowych materiałów napędowych (bdrmn) przeznaczony jest do dowozu paliwa rakietowego ze stacji (portów) wyładowczych do frontowego składu rakietowych materiałów napędowych i z frontowego składu do jego wysuniętych oddziałów.

W skład batalionu dowozu rakietowych materiałów napędowych wchodzi 4—5 kompanii. Każda zaś kompania składa się z dwóch plutonów dowozu utleniacza i jednego plutonu dowozu paliwa.

W wypadku wydzielenia z wojsk frontu grupy operacyjnej do działań na samodzielnym kierunku, zaopatrywanie jej oddziałów rakietowych w rakiety taktyczne i operacyjno-taktyczne przeprowadzane jest w zasadzie z frontowej polowej technicznej bazy rakietowej. W razie konieczności grupie takiej może być przydzielona polowa techniczna baza rakietowa typu mieszanego.

Większość sił technicznych oddziałów rakietowych wydziela się dla zabezpieczenia głównego kierunku działania wojsk rakietowych. Na rozmieszczenie (ugrupowanie) technicznych oddziałów i ich przesuwanie wpływają takie czynniki, jak: sposób ugrupowania i charakter działań bojowych wojsk rakietowych, możliwości produkcyjne polowych technicznych baz rakietowych oraz terminy przygotowania rakiet i dowozu ich do wojsk. Związane jest to również ściśle z ogólną organizacją tyłów frontu (armii) i konkretnymi warunkami sytuacji operacyjnej.

Techniczne oddziały rakietowe w działaniach zaczepnych i obronnych rozmieszcza się w następujących odległościach od przedniego skraju walczących wojsk:

a) W operacji zaczepnej:
   — frontowa polowa techniczna baza rakietowa (FPTBR) — do 120 km;
   — armijna polowa techniczna baza rakietowa (APTBR) — 70—80 km;
   — frontowa polowa techniczna baza rakiet przeciwlotniczych (FPTBRPlot) — przy zdecentralizowanym sposobie zaopatrywania — do 150 km, zaś przy scentralizowanym sposobie zaopatrywania — do 180 km;
   — wysunięty oddział FPTBR (WOFPTBRPlot) — do 80 km.

b) W operacji obronnej:
   — FPTBR — do 150 km;
   — APTBR — do 120 km;
   — FPTBRPlot — przy scentralizowanym sposobie zaopatrywania — do 180 km, zaś przy zdecentralizowanym sposobie zaopatrywania — do 200 km;
   — WOFPTBRPlot — do 100 km.

Batalion dowozu amunicji specjalnej rozmieszcza się poszczególnymi kompaniami w odległości 5—20 km od stacji (portów) wyładowczych oraz lotnisk i lądowisk, na które dowożone są rakiety i głowice z zaplecza kraju.

Armijne i frontowe polowe techniczne bazy rakietowe rozwijane są w pasie działania armii (frontu). Rejony rozwinięcia polowych technicznych baz rakietowych powinny zapewniać możliwości skrytego ich rozmieszczenia i zabezpieczać w jak największym stopniu przed skutkami oddziaływania broni masowego rażenia. Rejony rozmieszczenia poszczególnych technicznych baz rakietowych wynoszą 25—40 km^2. Oprócz zasadniczych rejonów rozwinięcia wyznaczane są, w odległości 10—20 km od nich, rejony zapasowe. Na rozwinięcie polowej technicznej bazy rakietowej potrzeba 3—4 godziny, zaś na zwinięcie jej 1—1,5 godziny.

Frontowy skład rakietowych materiałów napędowych rozmieszcza się w pobliżu stacji (portów, przystani) wyładowczych; w operacji zaczepnej w odległości — 80—120 km, a w operacji obronnej — 180—200 km od przedniego skraju walczących wojsk. Natomiast wysunięte oddziały frontowego składu rakietowych materiałów napędowych rozwijane są w odległości 5—10 km od poszczególnych polowych technicznych baz rakietowych.

Batalion dowozu rakietowych materiałów napędowych rozmieszcza się w odległości 5—20 km od stacji (portów) wyładowczych lub lotnisk

zabezpieczenia materiałowego z zadaniem dowozu rakietowych materiałów napędowych do frontowego składu i jego wysuniętych oddziałów.

Przesunięcia frontowych i armijnych polowych baz rakietowych w czasie trwania operacji przeprowadza się z takim wyliczeniem, ażeby zapewnić wojskom rakietowym ciągłą dostawę rakiet i głowic. Przesunięcia ich powinny być skoordynowane z dokonywanymi przesunięciami dywizjonów rakiet taktycznych poszczególnych dywizji i brygad rakietowych operacyjno-taktycznych frontu i armii.

Batalion dowozu amunicji specjalnej dokonuje przesunięć z chwilą zmiany punktów zaopatrywania (stacji wyładowczych). Frontowy skład rakietowych materiałów napędowych przemieszcza się wraz z polową bazą frontu, a wysunięte oddziały tego składu — z takim wyliczeniem i w taki rejon, aby mogły przystąpić do zaopatrywania polowych technicznych baz rakietowych w paliwo rakietowe bezpośrednio po przybyciu baz w nowe rejony rozmieszczenia. Przesunięcia technicznych oddziałów rakietowych przeprowadzane są nocą lub w porze dziennej przy małej widoczności.

Polowe techniczne bazy rakietowe nie posiadające w zapasie rakiet i głowic jądrowych, dokonują przesunięć w jednej kolumnie, na ogólnych zasadach zgrupowania marszowego jednostek ogólnowojskowych. Natomiast bazy posiadające w zapasie rakiety i głowice jądrowe są zgrupowane z reguły w dwie oddzielne kolumny marszowe poszczególnymi pododdziałami (tzn. tworzy się oddzielne kolumny marszowe z baterii technicznej, z zespołów przygotowania i przechowywania głowic, z baterii dowozu oraz z baterii dowodzenia). Odstępy pomiędzy kolumnami wynoszą od 3 do 5 km, w zależności od szybkości marszowej. Natomiast odstępy pomiędzy pojazdami załadowanymi rakietami z głowicami jądrowymi nie mogą być mniejsze niż 200 m. Ogólna długość kolumny marszowej polowej technicznej bazy rakietowej przesuwającej się po jednej marszrucie wynosi 20—30 km, a po dwóch marszrutach do 12 km.

Średnia szybkość marszowa technicznych oddziałów rakietowych posiadających rakiety i głowice nie może przekraczać w dzień 25—30, a w nocy 15—20 km/godz., zaś bez rakiet i głowic — w dzień 30—40, a w nocy 25—30 km/godz.

Organizując przesunięcia technicznych oddziałów rakietowych, należy zwrócić szczególną uwagę na zagadnienia zabezpieczające przemarsz i maksymalne skrócenie czasu jego przeprowadzenia.

3. Zabezpieczenie materiałowe wojsk rakietowych

a) Potrzeby materiałowe

W porównaniu z innymi rodzajami wojsk lądowych nomenklatura środków materiałowych, w które zaopatrywane są wojska rakietowe jest znacznie szersza, bowiem dochodzą tu takie rodzaje zaopatrzenia, jak np. uzbrojenie rakietowe (rakiety, głowice z chemicznym i jądrowym ładunkiem, naziemny sprzęt rakietowy potrzebny w przygotowaniu rakiety do startu i wycelowania jej na cel) oraz rakietowe ma- materiały napędowe i specjalne rodzaje wyposażenia (techniczne i ochronne).

Zasadniczym, a jednocześnie najbardziej skomplikowanym zadaniem w zabezpieczeniu materiałowym wojsk rakietowych jest dostarczanie im rakiet, głowic bojowych i rakietowych materiałów napędowych. Za zaopatrywanie wojsk rakietowych w rakiety, głowice i sprzęt rakietowy bezpośrednio odpowiada szef zarządu (oddziału) uzbrojenia i elektroniki frontu (armii). Natomiast zaopatrywaniem w rakietowe materiały napędowe i odpowiedni sprzęt kieruje szef zarządu materiałów pędnych i smarów frontu.

Zabezpieczenie wojsk rakietowych w sprzęt rakietowy, rakiety i ich wyposażenie przeprowadza się centralnie, to znaczy całkowite przygotowanie rakiet i głowic bojowych przeprowadzane jest na szczeblach operacyjnych, w polowych technicznych bazach rakietowych frontu i armii lub wysuniętych ich elementach, skąd gotowe rakiety i głowice przekazywane są wojskom rakietowym, z zachowaniem odpowiedzialności szczebla wyższego za zabezpieczenie w wyżej wymienione rodzaje środków materiałowych szczebla podległego.

Obliczanie potrzebnych rakiet przeprowadza się w sztukach (w niektórych wypadkach w kompletach), zaś rakietowych materiałów napędowych — w jednostkach ciężaru (tonach), a pozostałych środków zaopatrzenia — w jednostkach kalkulacyjno-operacyjnych (jo, jn, rdz) oraz w sztukach, kompletach, zestawach itp.

Ilość potrzebnych rakiet dla frontu zależy od rodzaju i charakteru prowadzonej operacji, składu i zadań wojsk rakietowych. Potrzeby rakietowych materiałów napędowych związane są ściśle z ilością i rodzajami rakiet (działających na paliwie płynnym) przydzielonych frontowi na operację.

Na podstawie doświadczeń z ćwiczeń przyjmuje się, że dla zabezpieczenia operacji zaczepnej frontu potrzeba do 150—200 rakiet taktycznych i operacyjno-taktycznych z głowicami jądrowymi i mniej więcej

taką samą ilość rakiet z głowicami chemicznymi oraz do 200 sztuk rakiet przeciwlotniczych na dobę.

Wielkość zapasów rakietowych materiałów napędowych na operację frontową (armijną) oblicza się na podstawie:

— potrzeb tych materiałów w okresie organizacji operacji i w trakcie jej prowadzenia (wg planowanego zużycia);
— wielkości ustalonej rezerwy RMN (powinna kształtować się ona w granicach 25—50% planowanych potrzeb paliwa);
— ilości rakietowych materiałów napędowych, które front powinien posiadać pod koniec operacji (dla zabezpieczenia potrzeb ewentualnej następnej operacji frontowej).

Zużycie rakietowych materiałów napędowych w operacji zaczepnej może dochodzić do 1000 i więcej ton.

Ilość zgromadzonych zapasów rakiet i rakietowych materiałów napędowych przed rozpoczęciem operacji powinna pokrywać planowane ich potrzeby, łącznie z ustaloną rezerwą na operację frontową (armijną). Urzutowanie nagromadzonych zapasów środków materiałowych powinno zapewniać wojskom rakietowym wykonanie zadań i umożliwiać przeprowadzanie szybkiego manewru nimi w czasie prowadzonej operacji.

Zapasy rakiet przydzielone frontowi (armii) na operację utrzymywane są częściowo w wojskach rakietowych (w pełnej gotowości), częściowo w technicznych oddziałach rakietowych armii i frontu (w niepełnej gotowości). Zapasy rakietowych materiałów napędowych przechowywane są we frontowym składzie RMN i w wysuniętych oddziałach tego składu oraz w technicznych oddziałach rakietowych, które wyposażone są w odpowiedni transport do dowozu i przechowywania paliwa rakietowego.

Urzutowanie przydzielonych na operację frontową zapasów rakietowych materiałów napędowych może być następujące: w składach frontowych i ich wysuniętych oddziałach — około 60—70%, natomiast w polowych technicznych bazach rakietowych armii i frontu oraz w samodzielnym batalionie dowozu rakietowych materiałów napędowych i pozostałych technicznych pododdziałach rakietowych — pozostała ilość, tj. 30—40%.

Frontowe i armijne polowe techniczne bazy rakietowe posiadają w swym wyposażeniu dystrybutory paliwa i utleniacza. Utrzymywana w nich ilość paliwa zapewnia jednorazowe napełnienie wożonych (utrzymywanych) przez te bazy rakiet.

W trakcie trwania operacji nie wolno dopuszczać do gwałtownego obniżania się zapasów rakiet i rakietowych materiałów napędowych. Powinny one być ciągle uzupełniane do ustalonych norm i utrzymywać się w górnych ich granicach.

Rakiety, głowice bojowe i rakietowe materiały napędowe potrzebne frontowi (armii) do stworzenia zapasów, z którymi front (armia) ma wyjść pod koniec operacji, są dostarczane z zaplecza w trakcie trwania operacji.

Realizacja zaopatrywania wojsk rakietowych w środki materiałowe ogólnego przeznaczenia przebiega na tych samych zasadach, co i oddziałów oraz związków ogólnowojskowych, z tym jednak, że wojskom rakietowym należy przyznać pierwszeństwo w zaopatrywaniu.

Żołnierze oddziałów i zespołów pracujących przy radioaktywnych i trujących materiałach zaopatrywani są w niektóre materiały ogólnego przeznaczenia zgodnie ze specjalnymi normami. Załogom i zespołom pracującym przy rakietowych materiałach napędowych i innych cieczach żrących przydziela się specjalne ubrania i obuwie ochronne (kwasoodporne). Dlatego też w związkach i oddziałach rakietowych utrzymuje się 10—15% zapasu tej odzieży (w stosunku do stanu osobowego załóg i zespołów), a w tyłach frontu — 10—15% zapasu w stosunku do ilości wszystkich osób zatrudnionych przy tego rodzaju pracach w ramach frontu.

b) Organizacja dowozu rakiet i rakietowych materiałów napędowych

Bezawaryjne i ciągłe zabezpieczenie wojsk rakietowych w środki materiałowe zależy przede wszystkim od bezawaryjnego i ciągłego dowozu rakiet, głowic i rakietowych materiałów napędowych.

Organizacja dowozu rakiet i głowic do wojsk rakietowych należy do obowiązków szefa zarządu (oddziału) uzbrojenia i elektroniki frontu (armii). Natomiast za dowóz rakietowych materiałów napędowych do wojsk rakietowych odpowiada szef służby MPS frontu (armii). W dowozie rakiet, głowic i rakietowych materiałów napędowych należy uwzględniać specyficzne właściwości tych środków zaopatrzenia. Do tych właściwości należą: znaczny ciężar, wielkie gabaryty, duża wrażliwość na wybuch i pożar, higroskopijność, korozyjne i żrące właściwości rakietowych materiałów napędowych oraz konieczność posiadania specjalnych urządzeń do przewozu rakiet, jak i surowego przestrzegania reżimu temperatury w samochodach — magazynach służących do przewozu głowic.

Przewóz rakiet dokonywany jest transportem kołowym — za pomocą ciągników z wymiennymi naczepami, kolejowym — w specjalnych wagonach oraz lotniczym i wodnym. Natomiast części zamienne i zestawy do rakiet i głowic przewozi się samochodami ogólnego przeznaczenia.

Skład transportu kolejowego załadowanego rakietami nie może przekraczać 20 wagonów, nie licząc wagonów ochrony i obrony przeciwlotniczej.

Dowóz rakiet ze stacji wyładowczych do frontowych i armijnych polowych baz rakietowych transportem kołowym przeprowadza się niewielkimi kolumnami, nie przekraczającymi 6-ciu pojazdów, natomiast dowóz gotowych rakiet do wojsk z głowicami jądrowymi — nie większymi kolumnami jak 3 pojazdy.

Transportem lotniczym przewozi się rakiety operacyjno-taktyczne i taktyczne oraz głowice zwykłe i jądrowe, z tym, że rakiety na paliwo płynne przewozi się w stanie nienapełnionym.

Głowice bojowe przewożone są w specjalnych pojemnikach.

Załadowanie (wyładowanie) i przewóz rakiet oraz głowic bojowych w kabinach ładunkowych samolotów (śmigłowców) można przeprowadzać w wózkach lotniskowych, w pojemnikach i bez pojemników.

Na załadowanie rakiet oraz ułożenie i umocowanie ich wewnątrz samolotu (śmigłowca) przy pomocy zespołu liczącego 8 ludzi potrzeba 1 godzinę, a na wyładowanie — 15—20 minut.

W poniższej tabeli podaje się normy załadowcze rakiet na poszczególne rodzaje środków transportowych.

Rodzaj transportu	Rakiety			Rakiety przeciwlotnicze
	Taktyczne		Operacyjno-taktyczne R-170 i R-300	
	R-30	R-70		
1) **Transport samochodowy**				
Ciągnik spec. z naczepą	2	3	1	1
2) **Transport kolejowy**				
Czteroosiowe wagony spec. (węglarki)	6	6	2-3	2-3
3) **Transport powietrzny**				
– śmigłowce Mi-6	2	2	1	2
– śmigłowce W-10	2	2	1	2
– samoloty An-8	2	2	1	2
– samoloty An-12	2	2	1	2

Rakietowe materiały napędowe przewożone są w dystrybutorach (samochodach-cysternach), w specjalnych cysternach kolejowych,

w przystosowanych barkach, samolotach (śmigłowcach), jak również w specjalnej tarze na samochodach ciężarowych ogólnego przeznaczenia.

Przewożenie rakietowych materiałów napędowych w jednej kolumnie pododdziałowej wraz z innymi środkami materiałowymi oraz z ludźmi jest niedopuszczalne.

Dowóz rakiet, głowic i rakietowych materiałów napędowych do wojsk rakietowych uzależniony jest od ich wymagań produkcyjnych i technologicznych.

Dopuszczalna szybkość przewozu rakiet i RMN transportem kołowym wynosi: po szosach — 30 km/godz., — po drogach gruntowych — do 20 km/godz. Rakietowe materiały napędowe po drogach gruntowych można przewozić z szybkością do 15—20 km na godzinę.

Organizując dowóz rakiet, głowic i rakietowych materiałów napędowych należy planować kompleksowe wykorzystanie różnych rodzajów transportu i dublować jeden rodzaj transportu drugim.

Rakiety, głowice i rakietowe materiały napędowe, zgodnie z zarządzeniem Naczelnego Dowództwa, przekazuje się frontowi na stacjach rozdzielczych, w portach i na lotniskach. Następnie na zarządzenie frontu dostarcza się je na stacje (przystanie) wyładowcze, lądowiska i lotniska oraz przekazuje związkom taktycznym i operacyjnym.

Na stacjach (przystaniach) wyładowczych i lotniskach rakiety, głowice i ukompletowanie do nich przeładowuje się i przewozi siłami i środkami batalionu dowozu amunicji specjalnej oraz frontowej polowej technicznej bazy rakiet przeciwlotniczych do technicznych oddziałów (pododdziałów) rakietowych.

Po złożeniu, sprawdzeniu, napełnieniu rakietowymi materiałami napędowymi oraz połączeniu rakiety z głowicą, rakiety operacyjno-taktyczne i przeciwlotnicze dowożone są transportem frontowych i armijnych PTBR (FPTBRPlot) do związków i oddziałów rakietowych frontu i armii, zaś taktyczne — do dywizjonów rakiet taktycznych dywizji wchodzących w skład frontu i armii.

W wyjątkowych wypadkach związki i oddziały rakietowe mogą pobierać z PTBR gotowe rakiety oraz głowice i dowozić je własnym transportem do swych oddziałów.

W celu maksymalnego skrócenia przewozu rakiet z jednego do drugiego punktu zaopatrywania szeroko stosuje się wymianę załadowanego transportu na próżny.

Rakietowe materiały napędowe ze stacji (przystani) wyładowczych i lotnisk dostarczane są do frontowego składu rakietowych materiałów

napędowych, skąd batalion dowozu rakietowych materiałów napędowych dowozi je do WOFSRMN. Z frontowego składu i jego oddziałów rakietowe materiały napędowe dowożone są do PTBR (PTBRPlot) transportem tychże jednostek.

Transport samochodowy i kolejowy należy dublować transportem powietrznym. W związku z tym samoloty transportowe wykorzystuje się do dostarczania rakiet i głowic bojowych ze składów centralnych na lotniska frontu, a śmigłowce — do przewozu rakiet i głowic z batalionu dowozu amunicji specjalnej do frontowych i armijnych polowych technicznych baz rakietowych, a z nich do związków i oddziałów rakietowych. W tym celu w rejonach rozmieszczenia technicznych oddziałów rakietowych i składów przygotowuje się lotniska (lądowiska) do przyjmowania i wysyłania rakiet, głowic i rakietowych materiałów napędowych przewożonych transportem lotniczym.

4. Właściwości zabezpieczenia drogowego

Wszelkie przedsięwzięcia związane z przygotowaniem i obsługą dróg oraz kierowaniem ruchem, mające na celu zabezpieczenie przewozów rakiet, głowic i rakietowych materiałów napędowych, organizowane są w ramach ogólnowojskowego zabezpieczenia drogowego operacji. W szczególnych wypadkach dla tego celu mogą być wydzielane specjalne drogi samochodowe.

Z wydzielonych i używanych dróg do przewozu rakiet wybiera się takie, które posiadają promienie zakrętu nie mniejsze jak 30 m, szerokość mostów jednokierunkowych — co najmniej 4,2 m, a dwukierunkowych — 7 m oraz wysokość wiaduktów nie mniejszą jak 4 m. Wytrzymałość mostów i wiaduktów musi wynosić co najmniej 30 ton. O ile wytypowane drogi nie odpowiadają powyższym wymaganiom, należy je odpowiednio przystosować.

Prace drogowe w ramach zabezpieczenia jednostek rakietowych i rakietowo-technicznych, uwzględniając możliwość wykorzystania sieci dróg samochodowych frontu (armii), koncentrują się w zasadzie na przygotowaniu i utrzymaniu dróg łączących stacje (porty, przystanie) wyładowcze i lotniska z rejonami rozmieszczenia polowych technicznych baz rakietowych i składów RMN (oddziałów tych składów) oraz odgałęzień od dróg samochodowych frontu (armii) do rejonów stanowisk startowych jednostek rakietowych. Za przygotowanie i utrzymanie dróg w rejonach rozmieszczenia technicznych oddziałów rakietowych odpowiadają dowódcy i szefowie tych oddziałów.

Transporty z rakietami, głowicami i rakietowymi materiałami napędowymi na drogach samochodowych armii i frontu mają pierwszeństwo przejazdu.

W czasie przeprowadzania manewru oddziałami wojsk rakietowych (technicznych jednostek rakietowych) i przemarszu ich po drogach samochodowych frontu i armii oraz podczas przejazdu transportów z rakietami, głowicami i rakietowymi materiałami napędowymi, wzmacnia się regulację ruchu i służbę dyspozytorską.

W wypadku, gdy dowóz rakiet, głowic i rakietowych materiałów napędowych, odbywa się w trudnych warunkach drogowych (np. wskutek uszkodzeń dróg), to do kolumn z wymienionym zaopatrzeniem przydziela się odpowiednie wzmocnienie z oddziałów drogowo-eksploatacyjnych.

Niezmiernie ważnym zagadnieniem, wymagającym szczególnej troski podczas organizacji dowozu jest zabezpieczenie nieprzerwanej łączności i stałej kontroli ruchu transportów, a nawet poszczególnych pojazdów załadowanych rakietami, głowicami i rakietowymi materiałami napędowymi.

W celu zapewnienia bezpieczeństwa przewozu rakiet, głowic i rakietowych materiałów napędowych organizuje się stałą ochronę marszrut i kolumn. W zależności od sytuacji oraz od ilości przewożonych rakiet, głowic i rakietowych materiałów napędowych, jednostki ochrony umieszcza się na czole, w końcu, a w wypadkach koniecznych — i w środku kolumny. Dla ochrony kolumn wydziela się specjalne pododdziały. W czasie postojów kolumn transportowych wystawia się wzmocnione posterunki ochronne.

5. Właściwości zabezpieczenia medycznego wojsk rakietowych

Zabezpieczenie medyczne wojsk rakietowych organizuje się na ogólnych zasadach w ramach ogólnego systemu zabezpieczenia medycznego wojsk frontu (armii), z uwzględnieniem specyfiki wykorzystania bojowego oddziałów rakietowych. Pierwszej pomocy medycznej chorym i rannym w wojskach rakietowych udziela się bezpośrednio w bateriach i innych pododdziałach bojowych. Pierwszej pomocy lekarskiej udziela się chorym i rannym na punktach medycznych dywizjonów i brygad, a także w punktach medycznych związków ogólnowojskowych lub też w medycznych batalionach wzmocnienia armii, natomiast pomocy kwalifikowanej — w szpitalach frontu, a w nagłych wypadkach — w DPM dywizji ogólnowojskowych lub w medycznych bata-

lionach wzmocnienia. Pomocy specjalistycznej rannym i chorym z wojsk rakietowych udziela się w szpitalach baz frontowych.

Chorych i rannych potrzebujących kwalifikowanej pomocy lekarskiej i leczenia ewakuuje się etatowym transportem sanitarnym wojsk rakietowych do punktów medycznych dywizji lub do medycznych batalionów wzmocnienia, względnie bezpośrednio do szpitali frontu.

W wypadku wykonania uderzeń bronią masowego rażenia przez nieprzyjaciela na wojska rakietowe, w rejonach tych uderzeń mogą być rozwinięte siły i środki służby medycznej frontu (armii). Oddziały medyczne frontu (armii) powinny być w stałej gotowości do udzielania pomocy medycznej jednostkom wojsk rakietowych.

6. Właściwości kierowania zabezpieczeniem tyłowym wojsk rakietowych

Wszelkie przedsięwzięcia i plany dotyczące zabezpieczenia tyłowego związków i oddziałów wojsk rakietowych włączane są w skład operacyjnych dokumentów tyłowych. Jednakże nie wyklucza się opracowywania w razie potrzeby oddzielnego planu tyłowego zabezpieczenia wojsk rakietowych. Plan ten może ujmować następujące zagadnienia:

— rozmieszczenie, kolejność i terminy przesunięć tyłowych technicznych oddziałów rakietowych, składów RMN oraz innych jednostek tyłowych, wydzielonych specjalnie dla zabezpieczenia wojsk rakietowych;

— przygotowanie stacji wyładowczych (przystani) i lotnisk, na które dostarczane będą rakiety, głowice, RMN i inne materiały, oraz dróg samochodowych przeznaczonych dla dowozu tych środków materiałowych i dla manewru technicznymi jednostkami rakietowymi;

— organizację dowozu rakiet, głowic i rakietowych materiałów napędowych różnymi rodzajami transportu;

— przedsięwzięcia w zakresie ochrony i obrony technicznych jednastek rakietowych, składów rakietowych materiałów napędowych oraz transportów z rakietami, głowicami bojowymi i rakietowymi materiałami napędowymi;

— przedsięwzięcia w zakresie zabezpieczenia medycznego i zaopatrywania wojsk rakietowych w środki i materiały sanitarne;

— organizację łączności z technicznymi jednostkami rakietowymi i składami rakietowych materiałów napędowych oraz inne zamierzenia w zakresie dowodzenia tyłami.

Plan zabezpieczenia tyłowego wojsk rakietowych składa się z kilku osobnych części, jak np. z planu zabezpieczenia wojsk rakietowych w rakiety i głowice bojowe oraz z planu zabezpieczenia wojsk rakietowych w rakietowe materiały napędowe.

Plan zabezpieczenia wojsk rakietowych w rakiety i głowice opracowuje zarząd (oddział) uzbrojenia i elektroniki, a plan zabezpieczenia wojsk rakietowych w rakietowe materiały napędowe — zarząd (oddział) materiałów pędnych i smarów frontu (armii).

Planowanie zabezpieczenia tyłowego wojsk rakietowych obejmuje okres organizacji operacji oraz okres jej prowadzenia przez front (armię). Szczegółowo planuje się zabezpieczenie tyłowe wojsk rakietowych na okres organizacji operacji i na wykonanie zadania bliższego przez front (armię). Natomiast na pozostałe dni operacji zabezpieczenie tyłowe planuje się ogólnie, a następnie w trakcie działań uzupełnia i precyzuje.

W dowodzeniu tyłami wojsk rakietowych szczególnego znaczenia nabiera ciągła informacja o położeniu wojsk i sytuacji taktyczno-operacyjnej. Dla otrzymywania tych danych potrzebna jest niezawodna łączność ze wszystkimi organami dowodzenia, do których należą obowiązki w zakresie zaopatrywania i obsługi wojsk rakietowych oraz z niektórymi komórkami sztabu frontu (armii).

Z kwatermistrzowskiego stanowiska dowodzenia frontu (armii) powinna być zorganizowana ciągła i nieprzerwana łączność z dowódcą WRiA, z szefem obrony plot, z zastępcą dowódcy ds. technicznych, a przez niego z szefem zarządu (oddziału) uzbrojenia i elektroniki frontu (armii), z technicznymi oddziałami rakietowymi oraz z oddziałami i związkami rakietowymi frontu (armii).

CZĘŚĆ DRUGA

ZASADY ZABEZPIECZENIA TYŁOWEGO ARMII I FRONTU W OPERACJACH

Rozdział X

ZABEZPIECZENIE TYŁOWE ARMII OGÓLNOWOJSKOWEJ W OPERACJI ZACZEPNEJ

1. Warunki zabezpieczenia tyłowego

Charakter współczesnych operacji zaczepnych armii, warunki ich organizacji i prowadzenia, zwłaszcza w początkowym okresie wojny, stwarzają duże trudności w pracy tyłów i stawiają przed nimi wysokie wymagania.

Krótkotrwałość okresu zagrożenia lub w ogóle jego brak, przechodzenie jednej operacji w drugą bez przerwy operacyjnej — wszystko to wymaga skracania terminu osiągania gotowości przez tyły. W szeregu wypadków tyły osiągać będą gotowość już w trakcie prowadzenia działań bojowych.

Występując w pierwszym rzucie ugrupowania operacyjnego frontu, armia może prowadzić operację na głębokość 300—500 km i więcej, a niekiedy na głębokość całej frontowej operacji zaczepnej. W zależności od składu organizacyjnego i warunków prowadzenia działań, szerokość pasa natarcia armii na początku operacji może sięgać 100 km, a średnie tempo natarcia wojsk — 60—80 km dziennie. Oczywiście w warunkach niestosowania broni jądrowej zarówno głębokość zadań, jak i średnie tempo natarcia mogą być znacznie mniejsze.

Duży rozmach operacji oraz masowe użycie w niej współczesnych środków rażenia i różnorodnego sprzętu technicznego powodują gwałtowne wzrastanie potrzeb materiałowych armii. Duża głębokość i wysokie tempo natarcia wojsk powodują szybkie wydłużanie się ramienia dowozu i ewakuacji, wymagają odbudowy dróg w tempie równym dziennemu przesuwaniu się wojsk oraz zwiększają częstotliwość przegrupowania tyłów armijnych. Częste zaś przemieszczanie armijnych jednostek

tyłowych zmniejsza poważnie możliwości w zakresie rozbudowy dla nich ukryć inżynieryjnych i utrudnia organizację ich obrony i ochrony.

Operacja zaczepna w początkowym okresie wojny zwykle rozpoczyna się od przełamania obrony przeciwnika, a w niektórych wypadkach — po załamaniu jego działań zaczepnych, albo też w warunkach jednoczesnego przejścia do działań zaczepnych obu walczących stron. W tych okolicznościach prowadzenia armijnej operacji zaczepnej działania bojowe charakteryzować będzie natężenie i zmienność sytaucji. Duże natężenie walki i szerokie zastosowanie przez walczące strony broni masowego rażenia spowoduje powstawanie wysokich strat w ludziach, sprzęcie, uzbrojeniu i wyposażeniu. Strefy zniszczeń i skażeń dezorganizować będą system łączności, utrudniać przegrupowanie wojsk oraz ich zaopatrywanie i obsługę. Tyły wszystkich szczebli ponosić mogą duże straty osobowe i materiałowe. Dlatego też tyły armii będą musiały nie tylko zapewniać sprawne zaopatrywanie i obsługę walczących wojsk, lecz jednocześnie likwidować skutki napadu przeciwnika.

Prowadzenie działań bojowych na szerokim froncie, na oddzielnych kierunkach oraz w warunkach częstych i radykalnych zmian sytuacji utrudnia dowodzenie tyłami i wymaga od nich stałej gotowości do wykonywania manewru oraz stosowania elastycznych form zabezpieczenia tyłowego odpowiednio do zaistniałej konkretnie sytuacji operacyjnej i tyłowej.

Najbardziej skomplikowane warunki tyłowego zabezpieczenia armijnych operacji wystąpią w początkowym okresie wojny, albowiem armie w okresie pokoju nie posiadają jednostek tyłowych przewidzianych w etatach czasu wojennego. Dlatego też w okresie zagrożenia, a w wypadku niewystępowania tego okresu bezpośrednio po wybuchu wojny, należy w możliwie krótkim czasie zmobilizować jednostki i urządzenia tyłowe, przegrupować je do rejonu działań bojowych oraz zorganizować zaopatrywanie i obsługę związków taktycznych i oddziałów armii.

Wykonanie przez nieprzyjaciela uderzeń jądrowych może spowodować opóźnienie mobilizacji i terminów formowania jednostek tyłowych, zaś zniszczenia i skażenia na liniach komunikacji mogą poważnie utrudniać terminowe przybywanie zmobilizowanych jednostek do dyspozycji armii, zwłaszcza tych, które tworzone są w rejonach znacznie oddalonych od rejonu ześrodkowania (działania) armii.

Nie pełne ukompletowanie tyłów armijnych w początkowym okresie operacji zmusza do rozwiązywania zadań tyłowego zabezpieczenia wojsk ograniczonymi siłami i środkami. W okresie tym armijne

jednostki samochodowo-transportowe będą wykorzystywane do pobierania środków materiałowych z frontowych lub stacjonarnych składów, co skomplikuje organizację dowozu do związków taktycznych i jednoczesne przemieszczanie ruchomej bazy armii (RBA). Ewentualne braki innych jednostek tyłowych utrudnią organizację zabezpieczenia technicznego i medycznego, utrzymanie i eksploatację armijnych dróg samochodowych itp.

Na organizację zabezpieczenia tyłowego w pierwszym okresie działań wojennych niekorzystnie wpływać będzie brak doświadczenia stanu osobowego w pracy w warunkach bojowych. Niewątpliwie odczuje się brak zgrania zarówno w pracy jednostek tyłowych, jak i w zakresie dowodzenia tyłami.

Tak więc szerokie zastosowanie broni masowego rażenia, pełna motoryzacja i mechanizacja wojsk armii oraz zachodzące w związku z tym zmiany w sposobach prowadzenia operacji zaczepnej, stawiają przed tyłami armii wyjątkowo wysokie wymagania i stwarzają zupełnie nowe, całkowicie różne niż w ostatniej wojnie, warunki tyłowego zabezpieczenia wojsk, szczególnie w początkowym okresie wojny.

2. Organizacja tyłów

Dla zabezpieczenia planowanej operacji tyły armii organizuje się stosownie do konkretnej sytuacji operacyjno-tyłowej. Uwzględnia się przy tym zadanie i ugrupowanie operacyjne armii, przewidywane tempo natarcia, terminy osiągania gotowości przez armijne jednostki tyłowe, możliwości wykorzystania dla zaopatrywania i obsługi wojsk stacjonarnych i frontowych urządzeń i jednostek tyłowych oraz szereg innych czynników.

Przygotowanie tyłów w operacji zaczepnej początkowego okresu wojny planuje się i realizuje zawczasu, jeszcze w okresie pokoju. W tym celu tworzone są zapasy środków materiałowych w okręgowych i centralnych składach wojskowych oraz w składach urzędu rezerw państwowych (URP), przygotowane są drogi komunikacyjne i realizowane inne przedsięwzięcia na teatrze działań wojennych.

Należyte wykonanie wszystkich tych przedsięwzięć sprzyja pomyślnej realizacji zadań stojących przed tyłami armii w początkowym okresie wojny. Nie wyklucza to jednak konieczności wykonania całego szeregu przedsięwzięć bezpośrednio w trakcie organizacji operacji. Częstokroć sytuacja wymagać będzie dokonania korekty planów opracowanych w okresie pokoju.

W czasie przygotowywania operacji (w okresie zagrożenia) istniejące już w tym okresie jednostki tyłowe doprowadza się do stanu podwyższonej gotowości. Do jednostek tych wysyła się zarządzenia o wprowadzeniu stanu bezpośredniego zagrożenia i — stosując system alarmowy — wyprowadza się je z garnizonów i stałych rejonów rozmieszczenia do rejonów alarmowych (ześrodkowania). Sformowane jednostki samochodowo-transportowe zwykle kierowane są bezpośrednio do składów okręgowych dla dokonania załadunku środków materiałowych. Jednocześnie z tym realizowane są przedsięwzięcia w zakresie terminowej mobilizacji innych jednostek tyłowych.

W trakcie mobilizacji dąży się do możliwie sprawnego ukompletowania zarówno organów dowodzenia, jak i jednostek tyłowych w przysługujący im transport, sprzęt techniczny i wyposażenie oraz organizuje się ich obronę i ochronę. W miarę możliwości przeprowadza się szkolenia i treningi zgrywania organów dowodzenia tyłami i jednostek tyłowych w zakresie ich przygotowania do pracy w warunkach stosowania broni masowego rażenia.

W wypadku niewystępowania okresu zagrożenia, wszystkie przedsięwzięcia dotyczące przygotowania tyłów muszą być realizowane już w czasie działań wojennych.

Zmobilizowane jednostki tyłowe kierowane są do określonych przez okręg wojskowy rejonów ześrodkowania, celem przekazania ich do dyspozycji armii. Dla przyjmowania przybywających w skład armii jednostek tyłowych może być utworzona grupa operacyjna, w skład której wskazane jest włączyć część oficerów ze sztabu kwatermistrzostwa i służb tyłowych. Dla grupy tej wydziela się niezbędne środki łączności i transportu.

W warunkach początkowego okresu wojny należy — stosownie do sytuacji operacyjno-tyłowej — rozdzielić oraz umiejętnie i ekonomicznie wykorzystać wszystkie posiadane siły i środki. Dla zabezpieczenia wojsk w pierwszych dniach operacji należy szeroko wykorzystywać szpitale, składy i inne urządzenia stacjonarne, miejscowe zasoby materiałowo-techniczne oraz siły i środki tyłów związków taktycznych i oddziałów armii.

W miarę formowania i przybywania do armii jednostek tyłowych organizacja zabezpieczenia tyłowego przechodzi stopniowo na pełny system okresu wojennego.

Istotnym warunkiem pomyślnej realizacji zabezpieczenia tyłowego, przy posiadaniu ograniczonej ilości sił i środków tyłowych w pierwszych dniach operacji, jest śmiały i zdecydowany manewr nimi odpo-

wiednio do zaistniałej sytuacji. Wysiłek tyłów powinien być przy tym zawsze skoncentrowany na realizację zadań najważniejszych.

Wszystkie przedsięwzięcia tyłowe w trakcie przygotowania operacji przeprowadzane są skrycie z surowym przestrzeganiem zasad maskowania.

Armijne jednostki i urządzenia tyłowe w położeniu wyjściowym do operacji rozmieszczają się w wyznaczonych dla nich rejonach. Przy rozmieszczeniu przestrzega się zasad maskowania, obrony i ochrony oraz stałej gotowości do przegrupowywania. Zadaniem tyłów jest zaopatrywanie i obsługa w pierwszej kolejności wojsk pierwszego rzutu na głównym kierunku działania. Dla zabezpieczenia związków taktycznych i oddziałów działających na kierunkach pomocniczych i znajdujących się w drugim rzucie (odwodzie), w miarę możliwości wykorzystuje się urządzenia stacjonarne i zasoby miejscowe.

Ruchomą bazę armii (RBA) rozmieszcza się w pobliżu armijnych dróg samochodowych, w odległości 40—60 km od linii frontu, w gotowości do przemieszczenia w ślad za nacierającymi związkami taktycznymi. W zależności od ilości kierunków natarcia związków taktycznych, ich zadań bojowych, szerokości pasa działania i stanu dróg samochodowych, RBA może rozmieszczać się w jednym rejonie posiadającym dogodne dojazdy do armijnych dróg samochodowych, lub też w dwu zgrupowaniach na kierunkach natarcia wojsk. We wszystkich wypadkach przy rozmieszczeniu RBA uwzględnia się sposób jej przemieszczania w toku operacji. Dlatego też składy polowe i inne jednostki rozmieszcza się stosownie do ich podziału na kolumny marszowe i kolejność wymarszu tych kolumn w czasie przegrupowania do nowego rejonu rozmieszczenia. Jeżeli RBA rozmieszczona jest w jednym rejonie, to jej podstawowe jednostki należy grupowac w kilka kolumn marszowych. W niekorzystnych warunkach terenowych (teren mało przejezdny, roztopy itp.) najbardziej dogodnym sposobem jest rozmieszczanie RBA wzdłuż dróg.

Rejon rozmieszczenia RBA powinien zapewniać:

— intensywny ruchu transportu samochodowego, przybywającego w rejon bazy dla załadunku i wyładunku (800—2000 samochodów dziennie);

— dogodne warunki formowania i wyciągania kolumn przy przegrupowaniach RBA;

— odpowiednie warunki składowania różnych rodzajów środków materiałowych;

— możliwość dogodnego rozmieszczenia składów (kolumn samochodowych z ładunkiem) według ustalonych zasad rozśrodkowania;
— dogodne warunki organizacji obrony i ochrony tyłów.

Powierzchnia rejonu rozmieszczenia RBA w pełnym składzie, w zależności od terenu i stopnia rozbudowy ukryć, może wynosić do 120 km².

W rejonie RBA, oprócz składów i jednostek obsługi, z reguły rozmieszczają się: jednostki samochodowo-transportowe, baza poczty polowej, piekarnia polowa i ewentualnie niektóre jednostki naprawcze. Drugą piekarnię polową przybliża się na linię rozwinięcia tyłów dywizji dla zabezpieczenia w chleb oddziałów armijnych.

APTBR w położeniu wyjściowym rozwija się w odległości 70—80 km od linii frontu. Oprócz rejonu zasadniczego, w odległości 15—20 km od niego, przygotowuje się rejon zapasowy. Powierzchnia rejonu rozmieszczenia APTBR może wynosić około 25—40 km². Dla zapewnienia oddziałom terminowego przygotowania i dowozu niezbędnej ilości rakiet, APTBR może w sprzyjających warunkach rozwijać się zawczasu, przed wyjściem jednostek rakietowych na stanowiska startowe.

Odwód medyczny armii rozmieszcza się zwykle w pobliżu KSD armii, a więc w odległości 35—40 km od linii frontu.

Punkty zbiórki uszkodzonego sprzętu, a w ich rejonach i środki ewakuacyjno-naprawcze, organiczne i przydzielone z frontu (o ile armia zostanie wzmocniona), rozmieszcza się na zasadniczych kierunkach działania wojsk, w odległości 40—60 i więcej km od przedniego skraju.

Przemieszczanie armijnych jednostek i urządzeń tyłowych w toku operacji powinno być podporządkowane głównemu zadaniu — nieprzerwanemu procesowi zaopatrywania i obsługi wojsk, przy najbardziej efektywnym wykorzystaniu posiadanych sił i środków. Wysokie tempo natarcia zmusza do częstego przesuwania jednostek i urządzeń tyłowych za nacierającymi wojskami. W wypadku zastosowania przez przeciwnika środków masowego rażenia, radioaktywne lub chemiczne skażenia dróg i rejonów rozmieszczenia mogą poważnie utrudnić realizację przegrupowania tyłów.

Przemieszczenie tyłów armii uwarunkowane jest tempem natarcia wojsk, kierunkami działania i zadaniami związków taktycznych, możliwością wykorzystania dróg oraz oddziaływaniem nieprzyjaciela.

Przemieszczenie zasadniczych sił i środków armijnych powinno być skoordynowane z zaopatrywaniem i obsługą wojsk armii, nacierających na głównym kierunku. Dla zabezpieczenia związków taktycznych

i oddziałów, które uzyskują niższe tempo natarcia, odpierają uderzenia przeciwnika, likwidują okrążone zgrupowania itp., należy zostawić (wysuwać) część sił i środków tyłów tylko w tych wypadkach, kiedy te wojska nie będą mogły być zabezpieczone z rozmieszczonych w pobliżu frontowych lub stacjonarnych urządzeń.

Przed przegrupowaniem tyłów armii należy przeprowadzić rekonesans i w miarę możliwości przygotować nowe rejony rozmieszczenia, określić marszruty, porządek i czas przegrupowania, ustalić przedsięwzięcia w zakresie ochrony i maskowania oraz prowadzenia rozpoznania skażeń na marszrutach i w rejonach zatrzymania kolumn.

RBA w toku operacji zaczepnej może ciągle i w pełni zaopatrywać wojska tylko w tym wypadku, jeżeli bez opóźnień przemieszczać się będzie w ślad za nacierającymi dywizjami, w razie konieczności nie przerywając swej pracy nawet w czasie ruchu i na krótkich postojach. Dlatego też przegrupowanie RBA ściśle wiąże się z organizacją dowozu do związków taktycznych i oddziałów, z pobieraniem środków materiałowych w składach PBF (OPBF) oraz z przyjmowaniem i wydawaniem zaopatrzenia.

W toku operacji RBA przemieszcza się z zasady za głównymi siłami armii, przy czym nie powinna ona odrywać się od tyłów pierwszorzutowych dywizji dalej jak na odległość 100—120 km, tj. na pół średniego dziennego przebiegu armijnego transportu samochodowego.

Celem stworzenia dogodnych warunków zaopatrywania wojsk działających na kierunkach, zachowania zapasów w wypadku uderzeń przeciwnika i sprawnego kierowania RBA, wskazane jest przegrupowywać ją po dwóch marszrutach. Poza tym, dla zabezpieczenia wojsk działających w oderwaniu od zasadniczego zgrupowania armii, mogą być wysuwane pododdziały (oddziały) transportowe ze środkami materiałowymi i inne jednostki, które tworzą oddzielną kolumnę marszową. Przemieszczanie RBA po większej ilości marszrut nie jest wskazane, ponieważ utrudnia poważnie dowodzenie tyłami. W skład każdej kolumny marszowej włącza się odpowiednie środki materiałowe, siły i środki kierowania RBA, składy polowe i jednostki obsługi, tj. wszystko to, co jest niezbędne dla samodzielnego zaopatrywania wojsk siłami danej kolumny.

Dla ułatwienia dowodzenia i mniejszej wrażliwości na uderzenia przeciwnika, każdą kolumnę marszową RBA podzielić należy na kolumny pododdziałów (składów), odpowiadających średnio równowartości kompanii transportowej. Ponieważ nadmierne wydłużenie kolumn marszowych utrudnia dowodzenie nimi, dlatego też odstępy pomiędzy

kolumnami pododdziałów powinny być określane w zależności od konkretnej sytuacji. Zwykle kształtują się one w granicach 0,5 do 1 km, a pomiędzy samochodami — 25 do 50 m.

Dla przyjmowania lub wydawania środków materiałowych w trakcie przegrupowania RBA, polowe składy na krótkich postojach rozmieszczają się stosownie do swego ugrupowania w kolumnie marszowej bazy. W zależności od czasu trwania postoju oraz warunków drogowych i maskowania, kolumny samochodowe bazy zjeżdżają z drogi i rozmieszczają się w miejscach dogodnych do pracy lub też zatrzymują się na drodze na skróconych odległościach.

Rekonesans nowego rejonu rozmieszczenia RBA zwykle organizowany jest przez szefa RBA. W tym celu tworzona jest grupa rekonesansowa, której zadaniem jest:

— ustalić czy wybrany rejon rozmieszczenia nie jest skażony środkami radioaktywnymi, chemicznymi i bakteriologicznymi;
— określić najbardziej celowe rozmieszczenie składów polowych i innych jednostek bazy;
— wybrać i rozpoznać drogi wewnątrz rejonu rozmieszczenia oraz drogi dojazdowe do armijnych i frontowych dróg samochodowych;
— ustalić porządek ruchu transportu samochodowego w rejonie rozmieszczenia bazy oraz organizację regulacji ruchu;
— ustalić warunki organizacji obrony i ochrony, wybrać rejony (punkty) rozmieszczenia wydzielonych do tego celu sił i środków, określić zakres prac dla inżynieryjnej rozbudowy ukryć itp.

Wchodzący w skład grupy rekonesansowej dowódcy (szefowie) jednostek i urządzeń tyłowych lub ich przedstawiciele przeprowadzają rozpoznanie wydzielonych dla nich rejonów rozmieszczenia, a mianowicie: ustalają sposób rozmieszczenia poszczególnych pododdziałów swojej jednostki, wybierają drogi dojazdowe i wyjazdowe, ustalają istnienie gotowych ukryć inżynieryjnych, możliwości wykorzystania materiałów budowlanych, źródła wody itp.

W toku operacji zaczepnej prowadzonej w warunkach wysokiego tempa natarcia wojsk, rekonesans rejonów krótkich postojów RBA przeprowadza się przez ciągłe rozpoznawanie terenu przylegającego do tras przemarszu kolumn samochodowych RBA. Celem tego rozpoznania jest głównie ustalenie stopnia skażenia danego terenu. Rejony przewidziane dla dokonania przeładunków środków materiałowych rozpoznawane są bardziej dokładnie. W rezultacie tego ustala się miejsca zatrzymania kolumn bazy oraz ogólny porządek prac przeładunkowych.

Przygotowywanie nowego rejonu rozmieszczenia rozpoczyna się niezwłocznie po przeprowadzeniu rekonesansu i powzięciu decyzji co do rozmieszczenia składów (kolumn samochodowych). W tym celu bezpośrednio za grupą rekonesansową lub razem z nią wysyła się ludzi i środki dla inżynieryjnego przygotowania rejonu i zabezpieczenia przyjęcia przybywających kolumn. Jeżeli czas przygotowania rejonu jest ograniczony, to w pierwszej kolejności przygotowuje się drogi i punkty przeładunku oraz dokonuje się niezbędnych prac maskowniczych.

APTBR przegrupowuje się w toku operacji w zależności od przemieszczania się jednostek wojsk rakietowych, przy czym przesunięcia te nie mogą wpłynąć ujemnie na ciągłość przygotowywania i dowozu rakiet. Przegrupowanie APTBR wymaga znacznej ilości czasu, a mianowicie: zwinięcia 1—1,5 godz., rozwinięcie w nowym rejonie 3—4 godz., przemarsz na odległość 80 km 4—5 godzin. Zatem na każde przesunięcie APTBR traci się nieproduktywnie około 9 godzin czasu. W związku z tym wskazane jest przegrupowywać ją nie częściej jak raz na dobę. APTBR zwykle przemieszcza się jednocześnie całością sił. Jednak w koniecznym wypadku przegrupowanie jej może być dokonane w dwu rzutach.

Rozwijanie i przemieszczanie jednostek eksploatacji dróg, naprawczo-ewakuacyjnych i medycznych realizowane jest stosownie do konkretnej sytuacji i przyjętej organizacji drogowego, technicznego i medycznego zabezpieczenia operacji.

Obrona i ochrona tyłów armii w operacji zaczepnej, zwłaszcza w początkowym okresie wojny, posiada wyjątkowo ważne znaczenie.

W okresie zagrożenia wzrasta aktywność wywiadu agenturalnego przeciwnika, zaś po rozpoczęciu działań wojennych będzie on dążył do dezorganizacji pracy tyłów wszystkimi środkami i sposobami, a w pierwszej kolejności — bronią masowego rażenia. Jednocześnie z tym niepełne ukompletowanie tyłów armii, niedostatek sił i środków dla obrony i ochrony i skomplikowana sytuacja operacyjna pierwszych dni wojny w poważnej mierze będą komplikować realizację przedsięwzięć z zakresu obrony i ochrony tyłów. W trakcie prowadzenia operacji mogą zaistnieć w tej dziedzinie dodatkowe trudności spowodowane wysokim tempem natarcia wojsk, występowaniem znacznych luk między związkami taktycznymi i oddziałami, działaniem na obszarze niedawno zdobytym, obecnością na tyłach własnych wojsk pododdziałów, oddziałów i grup dywersyjno-rozpoznawczych nieprzyjaciela oraz wrogich elementów spośród ludności miejscowej.

Częste przemieszczanie jednostek tyłowych w toku operacji zwykle nie pozwoli na wykonanie dla nich ukryć inżynieryjnych. W związku z tym szczególną uwagę zwracać należy na rozśrodkowane rozmieszczenie i maskowanie tyłów oraz na wykorzystanie istniejących ukryć i ochronnych właściwości terenu. Jednostki tyłowe należy w miarę możliwości rozmieszczać wzdłuż dróg, z dala od rejonów ześrodkowania wojsk, dużych miejscowości, węzłów drogowych, dużych mostów i innych prawdopodobnych obiektów uderzeń jądrowych. Przy rozmieszczaniu tyłów uwzględnia się także prawdopodobne kierunki tworzenia się stref skażeń po naziemnych wybuchach atomowych.

W czasie organizacji obrony i ochrony tyłów dużą uwagę zwracać należy na rozpoznanie skażeń terenu środkami radioaktywnymi, chemicznymi i bakteriologicznymi oraz na pokonywanie przez tyły stref skażeń i zniszczeń.

Dywersyjne grupy przeciwnika mogą przenikać na teren obiektów tyłowych w przebraniu robotników i żołnierzy, wykonywać napady lub organizować zasadzki. Dlatego też, jednocześnie z ochroną i obroną przeciwlotniczą, należy wzmocnić obronę i ochronę przed przeciwnikiem naziemnym, zapewnić przestrzeganie dyscypliny wojskowej, zwrócić uwagę na zachowanie należytej czujności oraz na zwalczanie panikarzy i szerzycieli fałszywych wiadomości.

W celu bardziej skutecznej obrony i chrony medycznych batalionów wzmocnienia, które po zapełnieniu rannymi pozostały z tyłu za nacierającymi wojskami, należy w miarę możliwości rozmieszczać je w pobliżu innych obiektów tyłowych (np. jednostek naprawczych, rozwiniętych w rejonach PZSU).

Szczególnie ważnym zadaniem jest zapewnienie skutecznej obrony i ochrony armijnych dróg samochodowych oraz jednostek tyłowych w trakcie przegrupowywania. W tym celu na zagrożonych odcinkach dróg wystawia się posterunki, organizuje się patrolowanie dróg, wzmacnia się ochronę transportów zaopatrzeniowych oraz zabrania się przejazdów pojedynczych pojazdów. Samochody zbierane są w kolumny, które dokonują przemarszu w sposób zorganizowany, przestrzegając zasad obrony i ochrony. Dla wzmocnienia obrony i ochrony kolumn somochodowych, w ich skład mogą być włączane czołgi i transportery opancerzone kierowane do wojsk po przeprowadzeniu remontu.

3. Zabezpieczenie drogowe

Zmiana charakteru współczesnej armijnej operacji zaczepnej tworzy nowe, różne od minionej wojny, warunki zabezpieczenia drogowego.

Wysokie tempo natarcia wojsk i częste przegrupowania tyłów armijnych i dywizyjnych powodują szybkie i znaczne wydłużanie się dróg samochodowych. Wynikiem takiego stanu rzeczy są krótkie terminy przygotowania i wykorzystywania armijnych dróg samochodowych (ADS) oraz trudne warunki utrzymania ich w należytym stanie. W wypadku dużych zniszczeń i skażeń węzłów dróg, mostów i innych obiektów drogowych organizacja zabezpieczenia drogowego skomplikuje się jeszcze bardziej. Szczególnie trudne warunki w tym zakresie zaistnieją w operacjach zaczepnych, kiedy stan ukompletowania armijnych jednostek drogowych będzie niedostateczny.

Podczas operacji zaczepnej w początkowym okresie wojny wykorzystywane są wszystkie drogi w pasie działania armii. Do czasu nadejścia armijnych batalionów eksploatacji dróg, do regulacji ruchu na wykorzystywanych w tym okresie drogach mogą być angażowane siły i środki związków taktycznych.

W wypadku niedostatecznej ilości sił i środków, regulację ruchu zapewnia się tylko na głównych rubieżach (na dużych przeszkodach wodnych, w węzłach dróg itp.). W tych warunkach należy bardziej szeroko stosować proste, lecz dobrze widoczne techniczne środki regulacji (wskaźniki, znaki drogowe). Należy przy tym unikać ustawiania drogowskazów z napisami ujawniającymi nazwy obiektów tyłowych i rejony ich rozmieszczenia.

Armijne jednostki eksploatacji dróg zapewniają utrzymanie w przejezdnym stanie dróg od RBA i APTBR do tyłów dywizji i do stanowisk startowych armijnych jednostek rakietowych. W okresie poprzedzającym natarcie jednostki te rozmieszczają się stosownie do zadań wykonywanych w operacji.

W toku operacji zaczepnej, prowadzonej w wysokim tempie, zasadniczym zadaniem armijnych jednostek drogowych jest rozpoznanie i szybkie przygotowanie dróg, niezbędnych do przemieszczenia RBA i APTBR oraz zabezpieczenia ruchu transportu samochodowego wykonującego dowóz i ewakuację.

Dla przegrupowania RBA zwykle potrzebne są dwie marszruty, którymi przemieszczać się będzie również APTBR i inne jednostki tyłowe. Marszruty te wykorzystywane są zazwyczaj jako drogi dowozu i ewakuacji na głównym kierunku armii. Ze względu na to należy armijne jednostki drogowe zawczasu wysuwać na marszruty ruchu kolumn RBA. Przesuwając się przed RBA, prowadzą one rozpoznanie dróg, wykonują niezbędne naprawy oraz organizują regulację ruchu.

W miarę przemieszczania się RBA, pozostające z tyłu odcinki armijnych dróg samochodowych (wszystkie lub tylko niektóre) przejmowane są do obsługi przez jednostki drogowe frontu. Dla zabezpieczenia dowozu od rejonu rozmieszczenia RBA do tyłów dywizji działających na oddzielnych kierunkach, w oderwaniu od zasadniczego zgrupowania armii, wyznaczane są pomocnicze armijne drogi samochodowe. Na drogach tych prowadzone jest rozpoznanie drogowe oraz w minimalnym zakresie przeprowadza się naprawę drożni i regulację ruchu.

W wypadku, gdy w trakcie przemieszczania RBA zaistnieje konieczność niezwłocznego wykonania dowozu do dywizji działającej na kierunku innym od kierunku przegrupowywania bazy, dla zabezpieczenia jednorazowego przejazdu transportu zaopatrzeniowego mogą być wydzielone pododdziały z odwodu wojsk drogowych.

Do związków taktycznych, które pozostają z tyłu za RBA (ZT drugorzutowe i odwodowe oraz likwidujące okrążone zgrupowania nieprzyjaciela itp.), zwykle przygotowuje się dojazdy od frontowych dróg samochodowych.

W celu zapewnienia odpowiedniej przepustowości przygotowanych dróg oraz dla zaoszczędzenia sił, środków i czasu na ich odbudowę, przy wyborze ADS uwzględniane powinny być kierunki odbudowy FDS w pasie działania armii. Ponadto wykorzystywane są drogi przygotowane przez wojska inżynieryjne dla zabezpieczenia przegrupowania związków taktycznych i oddziałów.

Dla przyspieszenia odbudowy FDS w pasie działania armii, frontowe jednostki drogowo-mostowe mogą być zawczasu wysuwane bliżej do wojsk. Jeżeli kierunek armijnej drogi jest zbieżny z drogą frontową, to prace związane z jej przygotowaniem mogą być wykonywane przez jednostki frontowe. Armijne jednostki drogowe powinny wtedy zapewnić tylko regulację ruchu na odcinku tej drogi — od RBA do tyłów dywizji.

Odbudowa dużych mostów w pasie armii wykonywana jest siłami frontu. Do czasu wykonania mostów na dużych przeszkodach wodnych przez jednostki mostowe frontu, do dowozu, ewakuacji i przesunięć tyłów armii wykorzystywane są przeprawy przygotowane przez wojska inżynieryjne.

Przygotowanie i utrzymanie dróg w rejonie rozmieszczenia RBA realizuje się siłami i środkami jej jednostek obsługi. W razie konieczności kwatermistrz armii może przydzielić do tego celu pododdziały drogowe.

4. Zabezpieczenie materiałowe

Potrzeby materiałowe. W zależności od konkretnych warunków, potrzeby materiałowe armii ogólnowojskowej w operacji zaczepnej mogą wahać się w znacznych granicach.

W trakcie organizacji operacji wysokość zużycia różnych rodzajów zaopatrzenia zależeć będzie od czasu trwania tego okresu, wykonywanych zadań i innych okoliczności. W okresie zagrożenia, przed wybuchem wojny, wojska armii zużywać będą głównie żywność i paliwo oraz niewielkie ilości innych materiałów. Natomiast w trakcie przygotowywania operacji w toku wojny wojska zużywać będą ponadto amunicję, zwłaszcza przeciwlotniczą. Poza tym potrzebna będzie określona ilość środków materiałowych na uzupełnienie zapasów w wojskach i w składach armii do nakazanych norm.

W toku operacji zaczepnej, trwającej 6—8 dni, armia w składzie trzech DZ i dwu DPanc, jak to wykazano w tabeli, może orientacyjnie zużyć 26—34 tysięcy ton różnych rodzajów środków materiałowych, w tym:

— amunicji różnych rodzajów od 1,5 do 3,5 jo;
— benzyny samochodowej od 2,0 do 2,5 jn;
— oleju napędowego od 3,0 do 3,5 jn;
— żywności od 6,0 do 7,0 rdz.

Zużycie środków materiałowych w armijnej operacji zaczepnej (wariant).

Nazwa środków materiałowych	Waga 1 jk ton	Zużycie: razem za operację (6-7 dni)		Zużycie: średnio (dziennie)	
		jk	ton	jk	ton
Amunicja:					
— strzelecka	1000	1,2—1,4	1200-1400	0,2	200
— art. i moździ.	1700	2,4—2,8	4080-4760	0,4	680
— rakietowa	300	2,4—2,8	720-840	0,4	120
— przeciwlotn.	800	3,0—3,5	2400-2800	0,5	400
— czołgowa	1800	2,4—2,8	4320-5040	0,4	720
R a z e m:	5700	—	12720-14840	—	2120
Paliwo:					
— benz. samoch.	2000	2,1—2,45	4200-4900	0,35	700
— olej napędowy	1800	3,0—3,5	5400-6300	0,5	900
— oleje i smary	300	ok. 8%	770-900	8%	130
R a z e m:	4200	—	10370-12100	—	1730
Żywność:	160	6—7	960-1120	1	160
Inne materiały	—	ok. 10%	2400-2800	—	400
O g ó ł e m:	—	—	26450-30860	—	4410

Przedstawione w tabeli dane mają oczywiście charakter orientacyjny. Dają one jedynie ogólny pogląd na wielkość potrzeb materiałowych armii we współczesnej operacji zaczepnej w warunkach stosowania broni masowego rażenia. W operacji zaczepnej bez stosowania broni jądrowej zużycie amunicji może wzrosnąć o 30—40%, zaś zużycie paliwa może ulec zmniejszeniu o 20—25%. Może więc ono wynosić (średnio dziennie):

— amunicji strzeleckiej — 0,25 — 0,3 jo;
— artyleryjskiej i moździerzowej — 0,5 — 0,6 jo;
— rakietowej — 0,5 — 0,6 jo;
— przeciwlotniczej — 0,6 — 0,7 jo;
— czołgowej — 0,5 — 0,6 jo.

Z ogólnej ilości środków materiałowych, zużywanych przez armię w toku operacji, około 45% przypada na amunicję i 40% na materiały pędne i smary.

Zużycie środków materiałowych w poszczególnych dniach operacji, zwłaszcza amunicji, kształtować się może różnie. Zwykle największe jej zużycie występować będzie w pierwszych dniach operacji (zwłaszcza w pierwszym dniu, jeśli się weźmie pod uwagę potrzeby na ogniowe przygotowanie natarcia).

Dla materiałowego zabezpieczenia operacji w początkowym okresie wojny wykorzystywane są zapasy zgromadzone w okresie pokoju w składach stacjonarnych. Wysokość zapasów środków materiałowych ustala się dla całości sił rozwijanych lub ześrodkowanych na danym kierunku. Zapasy te powinny zaspokoić potrzeby wojsk związane z przegrupowaniem ich do rejonów wyjściowych oraz prowadzeniem operacji na całą głębokość. Przed przegrupowaniem wojsk do rejonów działań bojowych w związkach taktycznych i oddziałach, poza zapasami ruchomymi, tworzone są zwykle również i zapasy doraźne, głównie materiałów pędnych i żywności.

Po wprowadzeniu okresu zagrożenia i w miarę osiągania gotowości mobilizacyjnej, armijne jednostki transportowe kierowane są do określonych składów, celem załadowania zapasów materiałowych. Załadowany transport kierowany jest do rejonów ześrodkowania armii (rejonów przekazania tyłów, rejonów wyjściowych wojsk).

W okresie poprzedzającym operację, w związkach taktycznych i oddziałach pierwszego rzutu armii mogą być tworzone w sprzyjających warunkach zapasy doraźne amunicji na ogniowe przygotowanie i wsparcie natarcia. Zapasy te są gromadzone na stanowiskach ogniowych

artylerii i moździerzy oraz czołgów wykorzystywanych do ogniowego przygotowania.

Zapasy zużywane w toku operacji uzupełnia się z polowych baz frontu lub ich oddziałów. Jednak w pierwszych dniach początkowego okresu wojny, do czasu sformowania i rozwinięcia PBF, jako źródła pokrycia materiałowych potrzeb armii służą zwykle składy stacjonarne.

Dowóz środków materiałowych w operacji zaczepnej charakteryzuje duża objętość i nierównomierność oraz szybko wzrastające odległości i częste zmiany kierunków przewozów. Organizacja dowozu w armijnej operacji zaczepnej może być poważnie utrudniona w wypadku intensywnego oddziaływania nieprzyjaciela na linie komunikacyjne (zniszczenia lub skażenia).

Wielkość dowozu w okresie organizacji operacji zależy od ilości środków materiałowych, niezbędnych do uzupełnienia w związkach taktycznych i oddziałach armii zapasów do nakazanych norm oraz pokrycia bieżącego zużycia w tym okresie.

W toku operacji zakres dowozu zależy od zużycia i strat środków materiałowych oraz od wysokości zapasów, jakie należy posiadać na koniec operacji. Stosownie do poprzednio określonych potrzeb, orientacyjnie może on wynosić do około 4,5 tys. ton dziennie.

Zmniejszenie lub zwiększenie objętości dowozu może być uwarunkowane różnymi czynnikami, np. zmianą składu organizacyjnego lub zadania armii, wskutek oddziaływania przeciwnika na wojska i tyły, w wyniku zmiany norm zapasów na koniec operacji itp.

Pewne zmniejszenie zakresu dowozu do wojsk w pierwszych dniach operacji można osiągnąć przez zgromadzenie przed operacją w związkach taktycznych i oddziałach określonych zapasów doraźnych.

Organizacja dowozu środków materiałowych w trakcie organizacji i prowadzenia operacji zależeć będzie od konkretnej sytuacji, a głównie od objętości i ramienia dowozu oraz od możliwości armijnego transportu samochodowego.

Dowozu środków materiałowych na pokrycie bieżącego zużycia i strat w toku operacji dokonuje się w pierwszej kolejności do jednostek wojsk rakietowych oraz do dywizji osiągających największe powodzenie i działających na głównym kierunku armii. W warunkach osiągania wysokiego tempa natarcia, dowóz do związków taktycznych może być wykonywany przez kierowanie armijnego transportu z zapasami na marszruty przegrupowywania tyłów dywizji. W takich wypadkach środki materiałowe przekazywane są podczas krótkich postojów

na transport dywizyjny, a niekiedy nawet bezpośrednio na transport pułkowy.

Armijny transport samochodowy często może być używany do pobierania środków materiałowych z OPBF i następnie do dowozu tego zaopatrzenia do związków taktycznych.

Dla dowozu z RBA, a niekiedy z OPBF, może być wykorzystywany również transport związków taktycznych, jednak pod warunkiem, że czas jego obrotu, z uwzględnieniem powrotu do nowych rejonów rozmieszczenia, nie przekracza jednej doby. Szczególnie w okresie zagrożenia i w pierwszych dniach operacji należy szeroko wykorzystywać do dowozu transport związków taktycznych, zwłaszcza w pierwszej kolejności transport drugorzutowych dywizji i innych jednostek, znajdujących się w pobliżu RBA (OPBF).

W celu zmniejszenia ilości przeładunków, a w rezultacie zwiększenia efektywności wykorzystania transportu, przy przekazywaniu ładunków stosować należy w miarę możliwości wymianę przyczep samochodowych.

Niekiedy dla dowozu środków materiałowych armia może otrzymać śmigłowce. Dostawa środków materiałowych śmigłowcami dokonywana jest w pierwszej kolejności do tych związków taktycznych (oddziałów), do których dowóz transportem samochodowym jest niemożliwy lub utrudniony, względnie nie zapewnia dostarczenia zaopatrzenia w wymaganym czasie. Lądowiska dla śmigłowców należy wybierać w pobliżu składów armijnych. Pozwoli to dostarczać środki materiałowe ze składów bezpośrednio do miejsc załadunku śmigłowców, a tym samym zmniejszy zakres prac przeładunkowych.

W szeregu wypadków dowóz środków materiałowych do wojsk armii transportem powietrznym może być realizowany przez front na zapotrzebowanie armii.

W drodze powrotnej transport powietrzny wykorzystuje się przede wszystkim do ewakuacji rannych i chorych, do ewakuacji wzorów zdobytego nowego uzbrojenia oraz spadochronowo-desantowego i innego cennego mienia.

5. Zabezpieczenie techniczne

Zdecydowany charakter działań bojowych i stosowanie środków masowego rażenia powodują powstawanie wysokich strat bojowych we wszystkich rodzajach uzbrojenia i sprzętu technicznego. Zwiększa

się przy tym ilość strat bezpowrotnych oraz ilość uszkodzeń wymagających naprawy głównej.

Według teoretycznych wyliczeń, średnie dzienne straty bojowe oraz charakter uszkodzeń sprzętu technicznego w armijnej operacji zaczepnej ilustruje poniższa tabela.

Nazwa sprzętu technicznego	Straty bojowe w % do stanu ewid.	Z ogólnej ilości strat:			
		wymaga naprawy — %			bezpowrotne %
		bieżącej	średniej	głównej	
Sprzęt artyleryjski	4-5	—	62	18	20
Radiolokatory	12-13	—	25	32	43
Czołgi	9-13	40-45	20-25	10	20-30
Transportery opanc.	6-8	45-50	20-25	10	15-25
Ciągniki gąsien.	5-7	50	20	10	20
Samochody i traktory	6-8	50	20	10	20
Sprzęt inżynieryjny	3-4	40	20	10	30
Sprzęt drogowy	1,5-2,1	50-60	30-35	5-10	0,3-0,4
Sprzęt służby MPS	1-2	50	20	10	20

Natomiast w operacji prowadzonej bez użycia broni jądrowej straty sprzętu technicznego i uzbrojenia będą prawdopodobnie mniejsze o 50—75% od strat podanych powyżej.

Straty sprzętu technicznego i uzbrojenia w poszczególnych dniach operacji prowadzonej w warunkach masowego stosowania broni jądrowej ulegać mogą — w zależności od konkretnej sytuacji — dużym wahaniom. Szczególnie wysokie straty powstać mogą po pierwszym jądrowym uderzeniu przeciwnika w początkowym okresie wojny.

Zwiększenie tempa natarcia i głębokości armijnej operacji zaczepnej, manewrowy charakter działań bojowych oraz duża objętość przewozów zaopatrzeniowych i ewakuacyjnych powodują intensywniejszą eksploatację wozów bojowych i pojazdów mechanicznych, w wyniku czego wzrasta ilość uszkodzeń z przyczyn technicznych. Na przykład niesprawność ciągników gąsienicowych spowodowana przyczynami technicznymi może wynosić 9—15% dziennie, zaś samochodów i traktorów — 4—6% dziennie.

Sprzęt pancerny ulegać będzie uszkodzeniom z przyczyn technicznych szczególnie w tym wypadku, gdy zapas motogodzin zostanie w poważnym stopniu zużyty na przegrupowanie do rejonu działań bojowych lub też w toku poprzedniej operacji. Dlatego też podczas organizacji operacji powinny być przeprowadzone te przedsięwzięcia, które zapewnią utrzymanie wszystkich rodzajów sprzętu w stałej sprawności technicznej i w gotowości do wykorzystania w czasie operacji.

Sprzęt uszkodzony i technicznie niesprawny jest naprawiany i odsyłany do wojsk.

Szczególną uwagę zwraca się na przeprowadzenie w najbardziej szerokim zakresie obsługi technicznej uzbrojenia i sprzętu bojowego oraz na wszechstronne przygotowanie wszystkich rodzajów sprzętu, załóg i kierowców do oczekiwanych działań bojowych.

Dla technicznego zabezpieczenia wojsk wykorzystuje się siły i środki wszystkich szczebli dowodzenia oraz istniejących urządzeń stacjonarnych. Część frontowych lub przydzielonych armii środków naprawczo-ewakuacyjnych przybliża się do wojsk. Dokonują one naprawy sprzętu lub są w gotowości do pracy w toku operacji.

W pierwszych dniach operacji początkowego okresu wojny, do czasu przybycia frontowych jednostek naprawczych i ewakuacyjnych, naprawy sprzętu technicznego i uzbrojenia wykonywane są siłami związków taktycznych i oddziałów oraz w stacjonarnych zakładach remontowych. W pierwszej kolejności podlega naprawie sprzęt wymagający naprawy bieżącej. Tylko w tych wypadkach, gdy pozwalają na to możliwości naprawcze, posiadane środki remontowe mogą być wykorzystane do wykonywania napraw średnich z najmniejszym zakresem prac. Nie naprawiony sprzęt gromadzi się w określonych miejscach, gdzie pozostaje pod ochroną do czasu przekazania go frontowi.

Armijne jednostki ewakuacyjne wysuwane są na kierunki dywizji pierwszego rzutu z zadaniem ewakuacji na armijne PZSU przede wszystkim tego sprzętu, który jest niezbędny w toku działań bojowych i którego naprawa wymaga krótszego czasu i mniejszego nakładu prac naprawczych.

Remont pozostałego sprzętu, wymagającego średniej i głównej naprawy, dokonywany jest środkami frontu, przybywającymi w dany rejon w okresie późniejszym.

Dla zakończenia napraw sprzętu pozostawionego w poprzednich rejonach ześrodkowania wojsk armii i na marszrutach ich przegrupowywania mogą być wykorzystywane urządzenia remontowe rozwinięte na bazie urządzeń stacjonarnych.

6. Zabezpieczenie medyczne

Straty sanitarne w operacji zaczepnej armii mogą być bardzo nierównomierne. Zależeć one będą od rozwoju działań bojowych naszych wojsk i od stopnia oddziaływania przeciwnika, zwłaszcza bronią jądrową i chemiczną.

Orientacyjne dzienne straty sanitarne mogą wynosić:

— od broni klasycznej 0,6—1,0%;
— od broni chemicznej 0,3—0,7%;
— od broni jądrowej 1,5—2,0%;
— od środków biologicznych 0,1—0,3%.

Poza tym przyjmuje się, że dziennie zachorować może około 0,1% stanu osobowego armii.

Łącznie w operacji trwającej 6—7 dni straty sanitarne armii mogą stanowić około 15—28% jej stanu osobowego, a na pomocniczym kierunku działań — 10—20% (około 2/3 strat armii nacierającej na głównym kierunku). 60—70% ogólnej ilości strat sanitarnych w operacji z reguły wojska będą ponosić w okresie wykonywania zadania bliższego armii.

Zwykle w pierwszych dniach operacji początkowego okresu wojny armia nie będzie jeszcze posiadać wszystkich swych jednostek medycznych. Z tych względów, podstawowym zadaniem służby zdrowia w trakcie organizacji operacji jest przeprowadzenie w ograniczonym czasie przedsięwzięć, zapewniających gotowość i najbardziej efektywne wykorzystanie posiadanych sił i środków w czasie operacji. W okresie tym należy też zwrócić szczególną uwagę na przygotowanie służby zdrowia do pracy w warunkach masowych strat sanitarnych, które powstaną po wykonaniu przez przeciwnika pierwszych uderzeń jądrowych na wojska i tyły.

Dla przyjęcia, okazania pomocy medycznej i leczenia rannych, w okresie organizacji lub w pierwszych dniach operacji, na kierunku działania armii, front rozwija bazę szpitalną (względnie oddział bazy). BSzF rozmieszcza się w pobliżu zasadniczych dróg ewakuacji, w odległości 50—70 km od linii frontu.

W razie nagłego wybuchu działań wojennych BSzF może być rozwinięta dopiero w toku trwania operacji, w miarę przybywania podporządkowanych frontowi formowanych szpitali. W tym wypadku, tj. do czasu rozwinięcia BSzF, ewakuacja rannych i chorych ze związków taktycznych i oddziałów armii prowadzona będzie do stacjonarnych urządzeń leczniczych.

W trakcie organizacji operacji zaczepnej, dla każdej dywizji pierwszego rzutu armii przewiduje się przydzielenie 1—2 medycznych batalionów wzmocnienia (mbw) na każdy dzień walki. Bataliony te wysuwane są na kierunki działania dywizji i w razie potrzeby rozwijają się w odległości 10—15 km od przedniego skraju (podobnie jak bataliony medyczne dywizji). W tych wypadkach, gdy ewakuację z oddzia-

łów można prowadzić bezpośrednio do BSZF (OBSzF) lub do najbliższych szpitali stacjonarnych, mbw wskazane jest rozwijać w toku natarcia, w miarę przesuwania się wojsk i narastania strat sanitarnych.

Medyczne bataliony wzmocnienia znajdujące się w odwodzie medycznym z reguły nie rozwijają się, lecz pozostają w gotowości do wzmocnienia związków taktycznych w następnym okresie operacji lub do udziału w zabezpieczeniu medycznym w rejonach masowych strat sanitarnych.

W toku natarcia mbw i bataliony medyczne dywizji (bm) przesuwają się za dywizjami i w miarę potrzeby kolejno rozwijają się w wyznaczonych rejonach, gdzie ewakuują rannych i porażonych z oddziałów i ognisk masowych strat, udzielają im kwalifikowanej pomocy medycznej i przygotowują do ewakuacji do BSzF.

Jeżeli rozwinięte mbw zostały zapełnione i oderwały się od dywizji, a wojska poniosły wysokie straty sanitarne, to w odległości 10—15 km od linii styczności z nieprzyjacielem rozwijane są inne mbw (z odwodu medycznego) lub bataliony medyczne dywizji. Rozwinięte mbw pracują na jednym miejscu zwykle nie dłużej jak dwie doby. W ciągu tego czasu ranni i chorzy otrzymują pomoc medyczną i zostają przygotowani do ewakuacji do BSzF. Po wyewakuowaniu rannych, mbw są zwijane i przesuwane za nacierającymi dywizjami, względnie przechodzą do odwodu medycznego.

Pracą mbw w okresie medycznego zabezpieczenia dywizji kierują szefowie służby zdrowia tych dywizji, którym zostały one przydzielone. Zapełnione i pozostające z tyłu mbw zostają bezpośrednio podporządkowane szefowi służby zdrowia armii, który organizuje z nich ewakuację rannych i chorych do BSzF, zwija je i ponownie wykorzystuje w zależności od sytuacji.

Ewakuacja rannych i porażonych z oddziałów i ognisk masowych strat do mbw i bm dywizji organizowana jest przez szefów służby zdrowia danych dywizji i dokonywana transportem mbw i bm oraz transportem ogólnego przeznaczenia. Z bm i mbw ranni i chorzy ewakuowani są do BSzF armijnym lub frontowym transportem sanitarnym (samochodowym, lotniczym). Śmigłowcami i samolotami sanitarnymi ewakuowani są w pierwszej kolejności ciężko ranni i ciężko chorzy. Również w tym ogniwie poza transportem sanitarnym, do ewakuacji wykorzystuje się transport ogólnego przeznaczenia. Za organizację ewakuacji w ogniwie mbw i bm — BSzF bezpośrednią odpowiedzialność ponosi szef służby zdrowia armii.

W zakresie medycznego zabezpieczenia szczególną uwagę zwraca się na organizację przedsięwzięć leczniczo-ewakuacyjnych w ogniskach masowych strat sanitarnych i w strefach skażenia. Do dużych ognisk masowych strat mogą być kierowane szpitale frontowe, które na miejscu przejmują porażonych od mbw i bm dywizji.

W okresie organizacji operacji realizowane są niezbędne zabiegi sanitarno-higieniczne i przeciwepidemiczne. W trakcie prowadzenia operacji organizuje się rozpoznanie sanitarno-epidemicznego stanu rejonu działań bojowych i przeprowadza się sanitarno-profilaktyczne i przeciwepidemiczne przedsięwzięcia. Armijny batalion przeciwepidemiczny przesuwa się za nacierającymi wojskami, rozpoznaje ogniska epidemiczne ustalone przez służbę zdrowia związków taktycznych (oddziałów) i w miarę możliwości likwiduje je oraz wykrywa nowe ogniska, nie rozpoznane przez służbę zdrowia związków taktycznych. Przedsięwzięcia dotyczące ochrony stanu osobowego przed chorobami zakaźnymi, wspólnymi dla ludzi i zwierząt, przeprowadzane są razem ze służbą weterynaryjną.

7. Właściwości tyłowego zabezpieczenia wojsk armii podczas forsowania dużych przeszkód wodnych, pościgu i wprowadzenia do bitwy drugiego rzutu armii

Przy forsowaniu w toku operacji dużych przeszkód wodnych główną uwagę zwraca się na zabezpieczenie w pierwszej kolejności tych wojsk, które działają na kierunku głównego uderzenia i w pierwszym rzucie armii. W okresie poprzedzającym forsowanie należy uzupełnić zapasy środków materiałowych w związkach taktycznych i oddziałach, wyewakuować z nich rannych i chorych oraz poczynić odpowiednie przygotowania dla zapewnienia ciągłości zaopatrywania i obsługi wojsk w czasie działań bojowych na przyczółku. W tym celu do dywizji pierwszego rzutu mogą być przydzielone na wzmocnienie dodatkowe siły i środki, zaś w ślad za pierwszym rzutem armii na przyczółek przegrupowuje się część sił i środków tyłów armijnych. Należy też ustalić i przygotować przeprawy dla prowadzenia dowozu i ewakuacji. W zależności od sytuacji i potrzeb, na przyczółek, w miarę jego rozszerzenia i pogłębienia, przegrupowuje się RBA oraz inne jednostki (urządzenia) tyłowe.

W wypadku przejścia wojsk armii do pościgu za wycofującym się nieprzyjacielem należy możliwie szybko uzupełnić ich zapasy ruchome, zorganizować rozpoznanie dróg, zapewnić wysunięcie za ścigającymi

wojskami niezbędnych sił i środków tyłowych, utrzymywać ciągłość dowozu (zwłaszcza paliwa) oraz zabezpieczyć działanie desantów powietrznych, wykonywanych przez armię na drogi odejścia nieprzyjaciela. Armijne desanty powietrzne zabezpiecza się z reguły na cały okres wykonywania zadań bojowych na tyłach przeciwnika.

Przed wprowadzeniem do walki drugiego rzutu armii precyzuje się organizację tyłowego zabezpieczenia tego rzutu oraz sił biorących udział w zabezpieczeniu jego wejścia do działań bojowych. Do czasu przegrupowania na rubież wprowadzenia wyewakuowuje się z wojsk drugiego rzutu rannych i chorych, uzupełnia się zapasy środków materiałowych oraz, w miarę możliwości, tworzy się zapasy doraźne paliwa na domarsz do rubieży wprowadzenia. Poza tym, stosownie do wykonywanych zadań, określa się sposoby materiałowego, technicznego i medycznego zabezpieczenia związków taktycznych drugiego rzutu w toku prowadzenia działań bojowych.

8. Dowodzenie tyłami

Przejście z pokojowego na wojenny system dowodzenia tyłami może odbywać się stopniowo, po wprowadzeniu w siłach zbrojnych stanu podwyższonej gotowości bojowej lub też systemem alarmowym, po ogłoszeniu stanu pełnej gotowości bojowej.

Po wprowadzeniu stanu podwyższonej gotowości bojowej organa dowodzenia tyłami poszczególnych szczebli realizują wszystkie niezbędne przedsięwzięcia mające na celu osiągnięcie w maksymalnie krótkim czasie stanu pełnej gotowości bojowej.

Po ogłoszeniu stanu pełnej gotowości bojowej organa dowodzenia tyłami rozwijają się systemem alarmowym w celu szybkiego osiągnięcia pełnej zdolności do realizacji stojących przed nimi zadań, a przede wszystkim do rozwijania polowego systemu zaopatrywania i obsługi wojsk oraz przejścia na polowe stanowiska dowodzenia. Szczególną uwagę zwraca się przy tym na najbardziej efektywne wykorzystanie jednostek tyłowych, ilość których w danym okresie może być stosunkowo niewielka. W miarę osiągania gotowości i podchodzenia do rejonu działań, ilość sił i środków tyłowych będzie stopniowo wzrastać.

W miarę napływania danych o sytuacji operacyjnej oraz zarządzeń i wytycznych przełożonych precyzuje się zadania tyłów, uaktualnia opracowaną uprzednio dokumentację tyłową, wydaje doraźne zarządzenia tyłowe oraz organizuje się współdziałanie i wzajemne infor-

mowanie sztabu armii i szefostw rodzajów wojsk, służb i kwatermistrzostwa armii.

Rejon rozmieszczenia kwatermistrzowskiego stanowiska dowodzenia (KSD) armii powinien zapewniać dobre warunki organizacji łączności i kierowania tyłami, dogodne rozmieszczenie poszczególnych elementów sztabu i służb tyłowych, jednostek obsługi oraz odpowiednie warunki maskowania, bezpieczeństwa i dojazdu. Stanowiska te należy wybierać z dala od prawdopodobnych obiektów napadu jądrowego przeciwnika, w warunkach terenowych dogodnych do organizacji obrony i ochrony. Należy przy tym także zwracać uwagę, aby odległość KSD armii od KSD frontu i dywizji nie przekraczała praktycznego zasięgu posiadanych technicznych środków łączności. KSD armii rozmieszcza się w odległości 30—35 km od linii frontu i około 15 km od SD.

Sprawna działalność KSD armii zależy również od właściwego zorganizowania łączności wewnętrznej, zapewniającej ciągłość wzajemnej informacji wszystkich osób i komórek organizacyjnych oraz szybkie porozumiewanie się kwatermistrza i szefa sztabu z szefami służb fachowych.

Dla wymiany informacji i przyspieszenia ich przekazywania, ze składu kwatermistrzostwa armii może być wydzielona grupa operacyjna i skierowana na SD armii. W niektórych wypadkach podobna grupa operacyjna może być zorganizowana do kierowania zabezpieczeniem tyłowym tej części wojsk armii, która działać będzie na samodzielnym kierunku.

W toku operacji zaczepnej szczególną uwagę zwracać należy na zapewnienie ciągłości dowodzenia i na organizację niezawodnej łączności z jednostkami tyłowymi i z kwatermistrzami podległych szczebli dowodzenia.

Kwatermistrz armii oraz szefowie rodzajów wojsk i służb powinni:

— utrzymywać ciągłą łączność ze sztabem armii, z organami dowodzenia tyłami szczebla taktycznego oraz z armijnymi jednostkami i urządzeniami tyłowymi;
— systematycznie zbierać i analizować dane o sytuacji operacyjno-tyłowej, o stanie zabezpieczenia wojsk w środki materiałowe, o stanie rannych i porażonych itp.;
— organizować manewr posiadanymi siłami i środkami dla zapewnienia sprawnego zaopatrywania i obsługi walczących wojsk;
— stawiać wykonawcom nowe zadania i kontrolować ich realizację.

O stratach jednostek tyłowych i zapasów, mających istotne znaczenie dla prowadzenia operacji, melduje się niezwłocznie dowódcy armii.

Jednocześnie z tym należy przedstawić dowódcy konkretne propozycje uzupełnienia tych strat.

KSD armii w toku operacji przegrupowuje się szybko, skrycie i w sposób zorganizowany, zwykle po przegrupowaniu SD armii i na kierunku jego przesunięcia. W trakcie przegrupowania KSD zwraca się uwagę na zachowanie ciągłości dowodzenia tyłami i utrzymanie łączności z SD armii oraz z KSD frontu i związków taktycznych. W tym celu łączność w nowym rejonie rozwinięcia KSD powinna być przygotowana zawczasu, tj. przed przystąpieniem do przegrupowania. O przesunięciu KSD do nowego rejonu powiadamia się sztab kwatermistrzostwa frontu i dowódcę armii (sztab armii).

Rozdział XI

ZABEZPIECZENIE TYŁOWE ARMII OGÓLNOWOJSKOWEJ W OPERACJI OBRONNEJ

1. Warunki zabezpieczenia tyłowego

Armia ogólnowojskowa najczęściej prowadzić będzie operacje obronne na drugorzędnych kierunkach, gdzie natarcie przez pewien okres okaże się niemożliwe lub niewskazane. W niektórych wypadkach, szczególnie w początkowym okresie wojny, niekorzystna sytuacja może zmusić związki taktyczne armii do czasowego przejścia do obrony i na zasadniczych kierunkach w celu stworzenia dogodnych warunków do przyszłych działań zaczepnych.

Konieczność przejścia armii do obrony w toku trwania operacji zaczepnej frontu może wyniknąć na skutek wykonania przez nieprzyjaciela przeciwuderzenia lub kontrnatarcia w celu zerwania działań zaczepnych frontu. W tych warunkach część sił frontu przejdzie czasowo do obrony, a główne siły kontynuować będą natarcie dla osiągnięcia końcowego celu operacji zaczepnej.

Współczesną obronę, prowadzoną w warunkach masowego stosowania broni jądrowej oraz dużej aktywności i ruchliwości wojsk, będą charakteryzować szybkie i radykalne zmiany sytuacji, duża manewrowość, wykonanie kontrataków i przeciwuderzeń, a także przygotowywanie warunków dla przejścia wojsk do działań zaczepnych.

Zdecydowane cele operacji, rozmach przestrzenny, udział dużych mas wojsk i sprzętu technicznego oraz wielka aktywność działań bojowych wymagają dużych ilości środków materiałowych, stosowania szerokiego manewru siłami i środkami tyłów oraz dużego wysiłku w zakresie realizacji zadań zaopatrywania i obsługi wojsk.

Pas obrony armii może obejmować obszar do 150 km wszerz i w głąb, a niekiedy armia może bronić się jeszcze na szerszym froncie. Obrona armii na szerokim froncie i na oddzielnych kierunkach wymaga koncentracji wysiłku tyłów na kierunku głównym oraz zapewnienia dogodnych warunków manewru siłami i środkami tyłów w czasie działań bojowych.

Aktywne działania bojowe broniących się wojsk, wspierane uderzeniami jądrowymi, zwiększają wytrzymałość obrony. Jednocześnie trwałość obrony zwiększa się przez stosowanie różnych przedsięwzięć inżynieryjnych w taki sposób, że broniące się wojska mogą mniejszymi siłami przeciwstawić się skutecznie silniejszemu przeciwnikowi. Dlatego też straty w stanie osobowym i rozchód podstawowych środków zaopatrzenia w operacji obronnej są zwykle mniejsze niż straty i zużycie w operacji zaczepnej. Jednocześnie w operacji obronnej zwiększa się zużycie sprzętu i materiałów inżynieryjno-saperskich i chemicznych.

Wraz z rozpoczęciem natarcia przeciwnika działania bojowe wojsk mogą od razu rozwinąć się na dużą głębokość. Nieprzyjaciel będzie dążyć do wykorzystania wszystkich swych możliwości dla wykonania uderzeń na obiekty tyłowe armii i zdezorganizowania ich pracy. Z tych względów organizacja obrony i ochrony jednostek tyłowych jest jednym z istotnych zadań tyłów.

Organizacja tyłów w operacji obronnej powinna odpowiadać nie tylko wymaganiom procesów zaopatrywania i obsługi wojsk w czasie prowadzenia działań obronnych, lecz również w trakcie wykonywania przeciwuderzenia i przejścia do zdecydowanego natarcia.

Na organizację i pracę tyłów armii w działaniach obronnych istotny wpływ wywiera sytuacja, w jakiej armia przechodzi do obrony. Najczęściej przejście do obrony i jej prowadzenie przebiegać będzie w skomplikowanej sytuacji, w warunkach przewagi nieprzyjaciela na danym kierunku. Poza tym, przejście wojsk z działań zaczepnych do obronnych na różnych odcinkach nie będzie odbywać się jednocześnie. W tym czasie, gdy jedne dywizje kontynuują natarcie lub prowadzą bój spotkaniowy, inne mogą przechodzić do obrony na osiągniętych rubieżach, wycofywać się na bardziej dogodne rubieże terenowe, prowadzić walkę w izolacji od pozostałych wojsk frontu lub nawet walczyć w okrążeniu.

W wypadku przejścia wojsk do obrony w trakcie prowadzenia operacji zaczepnej, tyły armii powinny w ograniczonym czasie zaopatrzyć te związki taktyczne, które prowadzą aktywne działania obronne dla odparcia uderzeń przeciwnika.

Kiedy armia przechodzi do obrony w końcowym etapie frontowej operacji zaczepnej, mogą zaistnieć trudne warunki organizacji i pracy tyłów, spowodowane znacznym wydłużeniem się dróg dowozu i ewakuacji, niskim stanem zapasów środków materiałowych, dużą ilością uszkodzonego transportu, uzbrojenia i innego sprzętu technicznego oraz dużą ilością rannych i chorych wymagających ewakuacji. Ponadto,

na skutek stref zniszczeń i skażeń może występować znaczne oderwanie się tyłów armijnych od walczących wojsk.

W początkowym okresie wojny szczególnie skomplikowane warunki tyłowego zabezpieczenia mogą wystąpić w wypadku niespodziewanego napadu nieprzyjaciela lub też w razie skrajnie krótkiego okresu zagrożenia. Organizacja i praca tyłów w tym okresie utrudniona będzie również i przez to, że równolegle z zaopatrywaniem i obsługą broniących się wojsk, trzeba będzie uzupełniać tyły armii, przyjmować przybywające jednostki tyłowe, zaopatrywać przybywające w skład armii nowe związki taktyczne i oddziały oraz przeprowadzać likwidację skutków uderzeń broni masowego rażenia nieprzyjaciela.

Pomyślne rozwiązanie zadań tyłowego zabezpieczenia wojsk w początkowym okresie wojny zależeć będzie w dużym stopniu od wykonania odpowiednich przedsięwzięć przygotowawczych jeszcze w czasie pokoju.

2. Organizacja tyłów

Organizacja tyłów w operacji obronnej zależy od warunków przejścia armii do obrony, jej charakteru i czasu trwania. We wszystkich wypadkach organizacja tyłów powinna odpowiadać wymaganiom zabezpieczenia aktywnej obrony w warunkach stałego oddziaływania nieprzyjaciela wszystkimi środkami rażenia. Jednocześnie należy tak rozmieścić tyły, aby czasowe włamania się przeciwnika w obronę armii nie zmuszały do przemieszczania jednostek i urządzeń tyłowych oraz nie dezorganizowały ich pracy.

Armia ogólnowojskowa, broniąca się w pierwszym rzucie ugrupowania operacyjnego frontu, może mieć wyznaczaną strefę armii. Głębokość strefy armii może sięgać 150 km (od przedniego skraju), a szerokość odpowiada szerokości pasa obrony (do 150 km).

W razie przejścia do obrony w toku operacji zaczepnej, organizację tyłów dostosowuje się do zadań wojsk i struktury obrony. Jednostki i urządzenia tyłowe rozmieszcza się na większej głębokości i bardziej rozśrodkowuje niż ma to miejsce w operacji zaczepnej. Odległość rejonów rozmieszczenia zależy od ugrupowania wojsk, warunków terenowych, stanu dróg, zastosowanych przedsięwzięć ochrony przed bronią jądrową oraz przypuszczalnego manewru siłami i środkami tyłów. Stosownie do tych wymagań, jednostki i urządzenia tyłowe rozmieszcza się odpowiednio do ich przeznaczenia i ugrupowania operacyjnego wojsk armii, rozśrodkowując je na zasadnicze kierunki działania wojsk

z takim wyliczeniem, aby ich główny wysiłek w dowolnym momencie mógł być skierowany na zabezpieczenie tych wojsk, które wykonują główne zadanie w operacji.

Uwzględniając to, że wraz z rozpoczęciem natarcia przeciwnika działania bojowe wojsk armii mogą od razu rozwinąć się na znacznej głębokości, zwłaszcza w wypadku wysadzenia desantów powietrznych lub wdarcia się w głąb obrony nieprzyjacielskich jednostek pancernych, zasadnicze jednostki i urządzenia tyłowe wskazane jest rozmieszczać za drugim rzutem armii.

Ruchoma baza armii (RBA) rozmieszcza się na głębokości do 100, a nawet do 150 km od przedniego skraju i z reguły na lub w pobliżu kierunku głównego wysiłku obrony.

Armijna polowa techniczna baza rakietowa (APTBR) rozwija się na głębokości do 120 km, w zasadzie w pobliżu rejonu rozmieszczenia RBA.

Część medycznych batalionów wzmocnienia armii rozwijana jest w ugrupowaniu bojowym pierwszorzutowych dywizji (na rubieży rozwinięcia DPM). Druga część tych batalionów pozostaje w odwodzie medycznym, rozmieszczanym w pobliżu KSD.

Oddziały i pododdziały ewakuacyjno-naprawcze czołgów i samochodów rozmieszczane mogą być w rejonach armijnych PZSU, które wyznacza się na zasadniczych kierunkach działania związków taktycznych, orientacyjnie w odległości 60—80 km od przedniego skraju obrony.

Jednostki i urządzenia tyłowe rozmieszcza się w rejonach dogodnych do maskowania i obrony przeciwczołgowej. W trakcie inżynieryjnego przygotowania terenu należy w maksymalnym stopniu wykorzystać ukrycia naturalne i ukrycia pozostawione przez wojska.

W rejonach rozmieszczenia tyłów w pierwszej kolejności wykonywane są prace zapewniające sprawne zaopatrywanie, przyjmowanie rannych i udzielenie im pomocy medycznej oraz naprawę uszkodzonego i niesprawnego sprzętu technicznego. Siłami i środkami tyłów wykonywane są ukrycia i schrony dla stanu osobowego i transportu, szczeliny przeciwlotnicze oraz wykopy na środki materiałowe składowane na ziemi. W niektórych wypadkach, przy niedostatku sił i środków, dowódca armii może przydzielić do pomocy tyłom odpowiednie siły ze składu inżynieryjnych jednostek armii.

We współczesnej operacji obronnej RBA nie może pozostawać długo w jednym rejonie. Celem uniknięcia strat wskazane jest przemieścić RBA do rejonu zapasowego, oddalonego od rejonu zasadniczego co najmniej o 10—15 km i w miarę możliwości zawczasu przygotowanego.

Przemieszczenie RBA do rejonu zapasowego może być dokonane:
— w wypadku długiego przebywania w rejonie zasadniczym;
— w wypadku skażenia zasadniczego rejonu środkami radioaktywnymi lub trwałymi środkami trującymi, gdy dalsze przebywanie w skażonym terenie okaże się niemożliwe;
— w razie systematycznego oddziaływania nieprzyjaciela na rejon rozmieszczenia (np. lotnictwem), względnie na skutek bezpośredniej groźby opanowania danego rejonu przez przeciwnika.

W operacji obronnej kładzie się duży nacisk na zabezpieczenie tyłów przed bronią masowego rażenia oraz na obronę przed desantami powietrznymi, przed siłami naziemnymi i dywersją przeciwnika. Szczególną uwagę zwraca się przy tym na ukrycie jednostek i urządzeń medycznych, KSD, zapasów zasadniczych środków materiałowych, na organizację ciągłego rozpoznania skażeń w strefie armii, sprawnego powiadamiania jednostek tyłowych oraz na realizację odpowiednich przedsięwzięć w wypadku konieczności likwidacji skutków broni masowego rażenia.

Wyprowadzenia jednostek i urządzeń tyłowych ze skażonego rejonu dokonuje się za zgodą wyższego przełożonego, w zależności od sytuacji i stopnia skażenia. W wypadku skrajnej konieczności jednostki (urządzenia) tyłowe mogą być wyprowadzone z poprzednich rejonów rozmieszczenia na podstawie decyzji ich dowódców (szefów).

3. Zabezpieczenie drogowe

W operacji obronnej główny wysiłek armijnych jednostek eksploatacji dróg koncentruje się na przygotowaniu i obsłudze zasadniczych dofrontowych dróg samochodowych wraz z odgałęzieniami i odcinkami rokadowymi, zapewniającymi dojazd transportu do tyłów dywizji i stanowisk startowych wojsk rakietowych.

Dla batalionu eksploatacji dróg w operacji obronnej armii z zasady wyznacza się do obsługi 2—3 zasadnicze i 1—2 pomocnicze (zapasowe) armijne drogi samochodowe (ADS), przebiegające od RBA i APTBR do drugiego rzutu tyłów dywizji i stanowisk startowych rakiet. Dla zabezpieczenia manewru środkami materiałowymi i jednostkami tyłowymi wzdłuż linii frontu, ADS łączy się drogami rokadowymi, przebiegającymi z reguły na wysokości rozmieszczenia tyłów pierwszorzutowych dywizji i wzdłuż większych rzek.

Podczas przygotowywania dróg uwzględnia się dodatkowe wymagania techniczne, dyktowane właściwościami dowozu rakiet i manewru

jednostek rakietowych. Poza tym szczególną uwagę zwraca się na przygotowanie objazdów dużych miejscowości i węzłów dróg oraz na dublowanie sztucznych urządzeń drogowych (np. przepraw).

Podczas przechodzenia armii do obrony i w czasie jej prowadzenia, drogi samochodowe przygotowuje się na możliwie bliską odległość od wojsk pierwszego rzutu. Głównym zadaniem jednostek drogowych jest utrzymanie w stanie przejezdności dróg i mostów oraz organizacja na nich regulacji ruchu.

Zabezpieczenie drogowe armii organizuje się w ścisłym współdziałaniu z wojskami inżynieryjnymi i chemicznymi. Współdziałanie to ma na celu wspólne przygotowanie i wykorzystanie dróg samochodowych, prowadzenie rozpoznania drogowego, wzajemne informowanie o stanie dróg i ich ewentualnych skażeniach, wykorzystanie przepraw, wykonanie zapór i minowania lub ich usunięcie i inne podobne zagadnienia.

4. Zabezpieczenie materiałowe

Potrzeby materiałowe. Przy ustalaniu ogólnych potrzeb materiałowych na operację obronną zazwyczaj uwzględnia się:

— aktualny stan zapasów;
— możliwe zużycie środków materiałowych w okresie organizacji obrony;
— planowane zużycie w toku walk obronnych;
— niezbędne zapasy w wojskach i składach armii na koniec operacji jako ważny warunek gotowości armii do dalszych działań bojowych.

Potrzeby materiałowe armii mogą być — naturalnie — określone jedynie bardzo orientacyjnie, gdyż podczas przejścia do obrony trudno zawczasu ustalić czas trwania przygotowania i prowadzenia działań obronnych, a także ewentualne straty środków materiałowych spowodowane oddziaływaniem przeciwnika.

Przy ustalaniu zużycia amunicji uwzględnia się przede wszystkim ilość i moc uderzeń jądrowych na nacierającego nieprzyjaciela. Od tego bowiem w poważnym stopniu zależeć będzie zarówno ilość wykorzystywanej artylerii, jak i zużycie amunicji. Dlatego też potrzeby amunicji za każdym razem określa się stosownie do konkretnej sytuacji. W czasie organizacji operacji zużycie amunicji kształtuje się odpowiednio do warunków przejścia armii do obrony i jest zwykle znacznie niższe niż w toku walk obronnych.

Przeciętne dzienne zużycie amunicji czołgowej i artylerii lufowej w pierwszych dniach walk obronnych może sięgać 0,3—0,5 jo armii, a nawet więcej. Największe zużycie amunicji wszystkich rodzajów wystąpi zwykle w pierwszych 2—3 dniach walki obronnej. W następnych dniach będzie ono zazwyczaj mniejsze.

W związku z dokonywanymi przegrupowaniami i manewrem wojsk na polu walki, zużycie paliwa w okresie organizacji operacji może być dość duże. Średnie dzienne zużycie MPS, do czasu rozpoczęcia natarcia nieprzyjaciela, może wynosić: benzyny samochodowej — około 0,1—0,2 jn i oleju napędowego — około 0,15—0,3 jn. Zużycie paliwa w czasie prowadzenia walk obronnych może orientacyjnie wynosić: benzyny samochodowej — do 0,25 jn, oleju napędowego — do 0,5 jn dziennie.

Przedstawione wielkości zużycia środków materiałowych są wielkościami tylko orientacyjnymi. W każdej operacji, w zależności od jej natężenia i czasu trwania, mogą one ulegać dużym wahaniom.

Podczas przechodzenia armii do obrony należy przede wszystkim uzupełnić zapasy ruchome we wszystkich związkach taktycznych i oddziałach armii. Jednocześnie z tym, w wojskach broniących się na ważnych albo na samodzielnych kierunkach, mogą być tworzone zapasy doraźne amunicji, paliwa, żywności i innych materiałów.

Zapasy doraźne sprzyjają trwałości obrony, zwłaszcza w wypadku prowadzenia działań bojowych na kierunkach izolowanych. W pewnej mierze gwarantują one ciągłość zaopatrywania wojsk w wypadku przerw w dowozie.

Zapasy w RBA utrzymuje się w zasadzie na transporcie, lecz niekiedy część z nich może być składowana w ukryciach na ziemi.

Wysokość zapasów doraźnych, gromadzonych dla określonych zgrupowań wojsk albo na oddzielnych kierunkach (rubieżach), określa dowódca armii stosownie do zadań związków taktycznych, przypuszczalnych działań nieprzyjaciela i stanu środków materiałowych.

Na koniec operacji armia powinna posiadać zapasy umożliwiające jej wykonanie nowych zadań bez przerwy operacyjnej. W wypadku przejścia armii po operacji obronnej bezpośrednio do działań zaczepnych, zapasy materiałowe w wojskach i składach armijnych powinny być do tego czasu uzupełnione w zasadzie do obowiązujących norm.

W operacji obronnej, w zależności od czasu jej trwania i ekonomicznych warunków teatru działań wojennych, mogą wystąpić sprzyjające warunki wykorzystania zasobów miejscowych, a także miejscowych zakładów przetwórczych, warsztatów itp. Należy jednak mieć na uwadze duże trudności w tym zakresie, jakie wynikną na skutek

radioaktywnego, względnie chemicznego i bakteriologicznego skażenia dużych połaci strefy armii.

Organizacja dowozu. Na rozmiary dowozu wpływa stan zapasów w wojskach i tyłach w czasie przechodzenia do obrony oraz wysokość zużycia środków materiałowych w okresie organizacji i prowadzenia działań obronnych.

Średnie dzienne rozmiary dowozu do związków taktycznych i oddziałów armii (trzy DZ i jedna DPanc) mogą sięgać 1500—1900 ton amunicji, 1000—1300 ton MPS, 150 ton żywności i około 500 ton innych materiałów. Łącznie stanowi to około 3100—3800 ton dziennie. Z ogólnej ilości dowozu, amunicja stanowi około 50%.

W celu przyspieszenia dowozu środków materiałowych i wykluczenia zbędnych przeładunków, środki materiałowe mogą być dowożone bezpośrednio ze składów frontowych do dywizji i na SO artylerii, a z RBA do pułków. Do dowozu w ogniwie armijnym w dużym zakresie wykorzystuje się transport związków taktycznych, zwłaszcza w okresie organizacji operacji.

Szczególnie szerokie wykorzystanie transportu szczebla taktycznego będzie miało miejsce w początkowym okresie wojny, kiedy to z reguły będzie brakować transportu armijnego i frontowego. W tym wypadku związki taktyczne będą musiały pobierać środki materiałowe własnym transportem z RBA, a częstokroć ze składów stacjonarnych, z baz frontowych lub też ze stacji wyładowczych.

W wypadkach nie cierpiących zwłoki, zwłaszcza podczas przejścia armii do obrony w toku działań zaczepnych lub w razie bardzo niskich zapasów w związkach taktycznych, albo też w wypadku niemożliwości dowozu transportem samochodowym, dowóz środków materiałowych do wojsk może być realizowany na zapotrzebowanie armii frontowym transportem powietrznym, głównie transportem śmigłowcowym.

5. Zabezpieczenie techniczne

Celem organizacji zabezpieczenia technicznego w obronie jest naprawa jak największej ilości wozów bojowych, pojazdów mechanicznych i innego sprzętu, uszkodzonych zarówno w poprzednich działaniach bojowych, jak i w toku operacji obronnej.

Zakres napraw oraz czas pracy jednostek i urządzeń tyłowych na jednym miejscu jest w obronie z zasady większy niż ma to miejsce w operacji zaczepnej.

Zakres prac naprawczych w obronie zależy głównie od skali zastosowania przez przeciwnika broni jądrowej. Przeciętne dzienne straty techniczne w armii, broniącej się na głównym kierunku, mogą wynosić: czołgów 8—10%, transporterów opancerzonych 4—5%, samochodów i ciągników 2,5—3% stanu na początek operacji. Przy tym podział na rodzaje napraw może być następujący: bieżące 40—50%, średnie 20—25%, główne i straty bezpowrotne 25—40%.

Straty sprzętu technicznego i uzbrojenia w operacji prowadzonej bez użycia broni jądrowej mogą być kilkakrotnie niższe od strat wyżej podanych.

Naprawy bieżące i częściowo średnie wykonywane są siłami oddziałów i związków taktycznych. Większość napraw średnich oraz naprawy główne wykonywane są środkami naprawczymi frontu.

Frontowe jednostki i urządzenia naprawcze rozwijają się w strefie armii w rejonach umożliwiających prowadzenie prac przez dłuższy okres czasu bez konieczności przemieszczenia. W niektórych wypadkach mogą one być przydzielone do dyspozycji armii.

Najbardziej skomplikowane warunki zabezpieczenia technicznego wystąpić mogą w pierwszej operacji obronnej początkowego okresu wojny, kiedy to w rezultacie jądrowych uderzeń nieprzyjaciela jednostki naprawcze szczebla taktycznego oraz urządzenia stacjonarne poniosą duże straty i nie będą w stanie podołać potrzebom remontowym.

Niesprawne uzbrojenie, pojazdy i inny sprzęt, o ile nie będą naprawiane na miejscu uszkodzenia, podlegają ewakuacji dla dokonania ich naprawy siłami jednostek naprawczych szczebla taktycznego i przydzielonych armii (lub na jej korzyść działających) oddziałów frontowych. W sprzyjających warunkach ze składu sił frontowych mogą być tworzone i wysyłane do wojsk brygady remontowe.

Armijne punkty zbiórki sprzętu uszkodzonego (PZSU) organizowane są w zasadzie w odległości 60—80 km od przedniego skraju obrony. Ewakuację do nich prowadzi się w określonej kolejności specjalistycznymi środkami ewakuacyjnymi armii i frontu oraz powracającym opróżnionym transportem ogólnego przeznaczenia. W pierwszej kolejności podlega ewakuacji ten sprzęt, który jest najbardziej narażony na uchwycenie przez przeciwnika. Dlatego też większość armijnych środków ewakuacyjnych celowo jest rozmieszczać w pobliżu dywizji broniących się na kierunku głównego uderzenia przeciwnika. Dla przyspieszenia ewakuacji, część środków ewakuacyjnych skierowuje się bezpośrednio do punktów zbiórki sprzętu uszkodzonego związków tak-

tycznych, a w wypadkach uderzeń jądrowych nieprzyjaciela — do rejonów wybuchów jądrowych.

Na kierunkach, gdzie istnieje realna groźba przerwania się przeciwnika należy skoncentrować maksymalną ilość środków ewakuacyjnych armii i związków taktycznych.

6. Zabezpieczenie medyczne

W operacji obronnej służba zdrowia armii skupia główny wysiłek na tych kierunkach, gdzie możliwe są największe straty sanitarne.

Przeciętne dzienne straty sanitarne armii w obronie, pomimo masowego stosowania przez nieprzyjaciela broni jądrowej, mogą być niższe niż w operacji zaczepnej. Wynika to stąd, że w obronie wojska armii prowadzą działania bojowe zwykle na szerszym froncie, oddziały i związki taktyczne są bardziej rozśrodkowane i wykorzystują przygotowane ukrycia.

Dzienne straty sanitarne Armii Radzieckiej w toku walk obronnych minionej wojny wahały się w granicach 0,7—1,7% stanu osobowego armii. We współczesnych warunkach, uwzględniając zastosowanie broni jądrowej i innych masowych środków rażenia, średnie dzienne straty sanitarne mogą stanowić 2—3% stanu armii. W dniach natężonych działań bojowych straty te mogą wzrastać nawet do około 5% dziennie.

W celu zabezpieczenia medycznego wojsk, na kierunkach działania związków taktycznych rozwija się dywizyjne bataliony medyczne i armijne medyczne bataliony wzmocnienia (mbw).

Rozmieszczenie medycznych batalionów wzmocnienia powinno zapewnić szybkie wysunięcie ich w rejony ognisk masowych strat sanitarnych, terminową zamianę — w razie konieczności — dywizyjnych batalionów medycznych oraz skierowanie potoku ewakuacji z DPM na mbw w wypadku przemieszczania DPM.

W operacji obronnej trudno przewidzieć zawczasu zakres wszystkich zadań zabezpieczenia medycznego, zwłaszcza w związku z możliwością zaistnienia licznych ognisk masowych strat w rezultacie zastosowania przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia. Dlatego też służba zdrowia armii powinna posiadać w swej dyspozycji odwód sił i środków przeznaczonych do realizacji przedsięwzięć leczniczo-ewakuacyjnych w ogniskach masowych strat sanitarnych, zabezpieczenia manewru urządzeniami medycznymi, medycznego zabezpieczenia przeciwuderzenia i dla rozwiązywania innych zadań, wynikających w toku walk obronnych.

W skład odwodu medycznego mogą wchodzić m.in. medyczne bataliony wzmocnienia, oddział wzmocnienia segregacji, pododdziały batalionu przeciwepidemicznego i transport sanitarny. Odwód medyczny rozmieszcza się zwykle w pobliżu kwatermistrzowskiego stanowiska dowodzenia armii.

Podczas przygotowywania operacji, w pierwszej kolejności ewakuuje się tych rannych i chorych, którzy napłynęli do punktów medycznych w toku poprzednich działań bojowych. Do ewakuacji sanitarnej szeroko wykorzystuje się wszystkie rodzaje transportu. Oprócz transportu sanitarnego należy wykorzystywać powracający po dowozie transport ogólnego przeznaczenia oraz, w razie możliwości, lotnictwo transportowe. W tym okresie przede wszystkim należy uwolnić od rannych punkty medyczne, które oderwały się od własnych jednostek, a jednocześnie przedsięwziąć odpowiednie kroki dla przybliżenia tych punktów do wojsk.

Przedsięwzięcia sanitarno-higieniczne i przeciwepidemiczne prowadzone są zarówno wśród stanu osobowego armii, jak i wśród ludności cywilnej znajdującej się w strefie armii. Spośród tych przedsięwzięć główną uwagę zwraca się na wykrycie i likwidację chorób zakaźnych, przeprowadzenie szczepień profilaktycznych wśród żołnierzy, organizację kontroli stanu sanitarno-higienicznego urządzeń obronnych, a także na dokonanie przedsięwzięć zapobiegających przeniesieniu chorób zakaźnych do wojsk.

Zakres pomocy medycznej w obronie może być nieco szerszy niż w operacji zaczepnej, zwłaszcza w tych oddziałach medycznych, które będą rozwinięte w głębi strefy armii. Oddziały te mogą w sprzyjających warunkach udzielać kwalifikowanej pomocy medycznej rannym i chorym wszystkich wojsk działających w strefie armii. W wypadku zapełnia dużą ilością rannych DPM (mbw), mogą one być wzmacniane grupami chirurgicznymi i segregacyjnymi ze składu armijnego oddziału wzmocnienia segregacji.

Ewakuację rannych i chorych w operacji obronnej prowadzi się na większą głębokość niż w operacji zaczepnej. W pierwszej kolejności ewakuacja jest prowadzona z wojsk bezpośrednio zaangażowanych w działaniach bojowych oraz z rejonów masowych strat, zwłaszcza gdy będą one zagrożone uchwyceniem przez nieprzyjaciela. Ewakuacja rannych i chorych do batalionów medycznych i medycznych batalionów wzmocnienia prowadzona jest transportem tych jednostek.

Ranni i chorzy z dywizyjnych batalionów medycznych i medycznych batalionów wzmocnienia ewakuowani są do bazy szpitalnej frontu.

Poza transportem sanitarnym, do tego celu wykorzystuje się również transport ogólnego przeznaczenia.

W razie wykonania przez nieprzyjaciela uderzeń jądrowych, do związków taktycznych i oddziałów, które ucierpiały od tych uderzeń, mogą zostać skierowane jednostki medyczne z odwodu armii dla udzielenia pierwszej pomocy lekarskiej i kwalifikowanej pomocy medycznej rannym wymagającym takiej pomocy. W wypadku powstania ognisk masowych strat sanitarnych w rejonach zagrożonych uchwyceniem przez przeciwnika, główny wysiłek służby zdrowia powinien być skierowany na możliwie szybką ewakuację rannych i porażonych w miejsca bezpieczne. W ogniskach masowych strat rannym i chorym może być okazana tylko najbardziej nieodzowna pomoc, bez której ewakuacja ich byłaby niemożliwa.

W pierwszej operacji obronnej początkowego okresu wojny, kiedy brak jest dostatecznej ilości armijnych jednostek medycznych i frontowych baz szpitalnych, rannych i chorych ewakuuje się do wojskowych szpitali stacjonarnych i cywilnych zakładów leczniczych.

7. Właściwości zabezpieczenia tyłowego wojsk podczas przejścia armii z operacji obronnej do działań zaczepnych, w walce w okrążeniu oraz w działaniach odwrotowych

Rozbicia sił nieprzyjaciela, które włamały się w głąb obrony, dokonuje się uderzeniami jądrowymi, ogniem środków klasycznych i kontratakami wojsk. W celu wykonania armijnego przeciwuderzenia wykorzystuje się rakietowe środki armii, dywizje drugorzutowe, część wojsk pierwszego rzutu armii i lotnictwa wsparcia.

Według charakteru działań bojowych, przeciwuderzenie zalicza się do rodzaju natarcia części sił armii w ramach operacji obronnej. W związku z tym, organizacja przeciwuderzenia powinna przebiegać według zasad przygotowania wojsk do natarcia. Wykonanie przeciwuderzenia planuje się w kilku wariantach.

Przedsięwzięcia w zakresie tyłowego zabezpieczenia wojsk, przeznaczonych do wykonywania p r z e c i w u d e r z e n i a, sztab kwatermistrzostwa i służby tyłowe rozpracowują również w kilku wariantach.

Organizacja tyłowego zabezpieczenia przeciwuderzenia przebiega w ograniczonym czasie i w skomplikowanej sytuacji operacyjnej. Jednocześnie z zaopatrywaniem i obsługą głównych sił armii, zaangażowanych do odpierania uderzenia zasadniczych sił nieprzyjaciela, trzeba

będzie wydzielić część sił i środków tyłów armijnych dla zabezpieczenia przeciwuderzających wojsk.

Podczas organizacji przeciwuderzenia, dla zabezpieczenia koncentracji wojsk na rubieży rozwinięcia, przewiduje się:

— uzupełnienie zawczasu zapasów środków materiałowych w wojskach przeznaczonych do przeciwuderzenia;
— organizację zabezpieczenia drogowego na kierunku przeciwuderzenia;
— utworzenie doraźnych zapasów amunicji i paliwa na transporcie dla uzupełnienia zapasów zużytych w czasie przeciwuderzenia;
— wysunięcie na kierunek przeciwuderzenia jednostek ewakuacji sprzętu technicznego;
— wzmocnienie przeciwuderzających związków taktycznych siłami i środkami medycznymi.

W razie konieczności, w odległości 15—25 km od wojsk, może być rozwinięty oddział RBA.

Potrzeby materiałowe dla zabezpieczenia przeciwuderzenia zależą od składu przeciwuderzających wojsk i wykonywanego przez nie zadania oraz od sił i środków nieprzyjaciela na danym kierunku. Potrzeby te kształtować się będą w granicach potrzeb wojsk w działaniach zaczepnych.

Zabezpieczenie medyczne przeciwuderzających związków taktycznych organizowane jest siłami i środkami ich etatowych oddziałów i pododdziałów medycznych oraz siłami przydzielonych dywizjom medycznych batalionów wzmocnienia. W niektórych wypadkach związki taktyczne mogą być wzmacniane innymi środkami medycznymi (np. transportem sanitarnym). Straty sanitarne mogą stanowić do 10% stanu osobowego przeciwuderzającego zgrupowania wojsk.

W rezultacie aktywnych działań obronnych powinny być stworzone sprzyjające warunki **przejścia armii do działań zaczepnych.** Z tych względów, podczas organizacji zabezpieczenia tyłowego operacji obronnej, należy mieć na uwadze konieczność zapewnienia wojskom należytego zaopatrywania i obsługi w czasie przejścia ich do działań zaczepnych. Dlatego też np. zapasy materiałowe dla zabezpieczenia przyszłej operacji zaczepnej powinny być tworzone w ciągu całej operacji obronnej.

Do zabezpieczenia tyłowego wojsk przechodzących do natarcia wykorzystuje się siły i środki tyłów armii, a także te, które podejdą wraz z przybywającymi wojskami i ewentualnie dodatkowo wydzielane z odwodu frontu.

W toku działań obronnych niektóre związki taktyczne i oddziały mogą prowadzić **walkę w okrążeniu.** Dowóz do nich środków materiałowych oraz ewakuacja sanitarna, jak również wzmacnianie personelem medycznym i innymi niezbędnymi siłami i środkami możliwe będą do zorganizowania w zasadzie tylko transportem lotniczym.

Kwatermistrz okrążonego zgrupowania wojsk dowodzi całością jednostek i urządzeń tyłowych oraz organizuje scentralizowane zaopatrywanie wojsk w środki materiałowe. W oddziałach i związkach taktycznych dokonuje się niezbędnego manewru posiadanymi zapasami, wprowadza się surowy reżym zużycia środków materiałowych, w maksymalnym stopniu wykorzystuje się zasoby miejscowe, organizuje się przyjmowanie i zbiórkę zrzucanych przez samoloty ładunków oraz ewakuację ciężko rannych i chorych powrotnymi rejsami samolotów transportowych (śmigłowców).

Podczas przygotowania wojsk do wyjścia z okrążenia uzupełnia się w pierwszej kolejności zapasy materiałowe w związkach taktycznych i oddziałach przeznaczonych do przerwania frontu okrążenia, przygotowuje się do wyprowadzenia jednostki i urządzenia tyłowe, zapewnia się kolumnie tyłowej (zwłaszcza transportowi z rannymi i chorymi) osłonę i ubezpieczenie przez pododdziały ogólnowojskowe.

W razie niepomyślnego wyniku działań obronnych, wojska armii mogą przejść do **działań odwrotowych,** którym najczęściej towarzyszą ciężkie walki obronne z przeważającymi siłami przeciwnika.

Przy wycofywaniu wojsk (w odwrocie lub działaniach opóźniających) należy ustalić zawczasu organizację ich materiałowego, technicznego i medycznego zabezpieczenia oraz terminy odejścia jednostek tyłowych i sposób ich rozwijania za kolejną (końcową) rubieżą obrony.

Organizując tyłowe zabezpieczenie wycofujących się wojsk, główną uwagę zwraca się na terminową ewakuację rannych i chorych, zapasów materiałowych, uszkodzonego i niesprawnego sprzętu technicznego oraz na zorganizowanie planowanego wyprowadzenia tyłów i wzmocnienia ich obrony i ochrony.

Do czasu rozpoczęcia wycofywania wojsk, w pierwszej kolejności uzupełnia się zapasy ruchome w oddziałach i związkach taktycznych osłaniających odwrót sił głównych. Jednocześnie na drogach odejścia wojsk tworzy się na transporcie samochodowym ruchomą rezerwę amunicji i paliwa.

Celem terminowej ewakuacji niesprawnych wozów bojowych, pojazdów mechanicznych i innego sprzętu technicznego, wojska wzmacnia się środkami ewakuacyjnymi.

W celu uniknięcia nadmiernego skupienia wozów bojowych i pojazdów oraz zahamowania ruchu na przeprawach i w innych trudnych do pokonania miejscach, wydzielane są środki zabezpieczenia ruchu, tworzone punkty pomocy technicznej oraz wzmacnia się siły regulacji ruchu na tych odcinkach.

Ewakuację wyposażenia zakładów przemysłowych, cennego mienia, wszelkich ruchomości i zapasów materiałowych, jak też miejscowej ludności, przeprowadza się na podstawie decyzji nadrzędnego dowództwa oraz według wytycznych dowódcy armii.

Do ewakuacji ludności miejscowej wyznacza się oddzielne drogi. Cenne mienie i zapasy, które z różnych względów nie mogą być wyewakuowane, za zgodą dowódcy armii podlegają zniszczeniu.

Jednostki i urządzenia tyłowe zwykle wyprowadza się za ustaloną rubież jeszcze przed rozpoczęciem wycofywania wojsk, w zasadzie — nocą, skrycie i pod bezpośrednią osłoną oddziałów (pododdziałów) liniowych. Na drogach odejścia organizuje się służbę regulacji ruchu.

8. Dowodzenie tyłami

W toku walk obronnych kwatermistrz armii i jego sztab skierowują główny wysiłek tyłów na terminowe uzupełnienie potrzeb materiałowych i wszechstronne zabezpieczenie, przede wszystkim wojsk rakietowych i tych związków taktycznych, które bronią się na najbardziej zagrożonych kierunkach, a także organizują terminową realizację przedsięwzięć w zakresie tyłowego zabezpieczenia przeciwuderzenia i przejścia armii do działań zaczepnych.

Względna stabilizacja sytuacji tyłowej pozwala na częstsze kontakty osobiste przełożonych z podwładnymi. Zapewnia to nie tylko bardziej pełną kontrolę pracy jednostek i urządzeń tyłowych armii oraz organów dowodzenia tyłami szczebla taktycznego, lecz przede wszystkim udzielenie im praktycznej pomocy przy rozwiązywaniu najbardziej skomplikowanych problemów, a zwłaszcza w wypadkach nagłych zmian sytuacji. Dokumentację tyłową, w zależności od czasu trwania obrony, opracowuje się możliwie szczegółowo.

Plan tyłowego zabezpieczenia opracowuje się z zasady na całą operację, z uwzględnieniem planowanych przez sztab armii wariantów działań obronnych i zabezpieczenia przeciwuderzenia armijnego.

Kwatermistrzowskie stanowisko dowodzenia rozmieszczone jest około 20 km za SD armii, w rejonie posiadającym dobre połączenie z SD, KSD związków taktycznych oraz z jednostkami i urządzeniami tyło-

wymi armii, a zwłaszcza z RBA. Na wypadek wykrycia lub skażenia przez nieprzyjaciela rejonu rozmieszczenia KSD, zawczasu wybiera się i w miarę możliwości przygotowuje rejon zapasowy.

Do czasu przejścia nieprzyjaciela do natarcia, wykorzystuje się tylko łączność przewodową, radioliniową i ruchome środki łączności. W toku walki obronnej, poza wyżej wymienionymi środkami łączności, może być wykorzystywana łączność radiowa.

Rozdział XII

ZABEZPIECZENIE TYŁOWE WOJSK ARMII W CZASIE PRZEGRUPOWANIA

1. Warunki zabezpieczenia tyłowego wojsk w czasie przegrupowania

Przegrupowania wojsk armii mogą być dokonywane z głębi kraju w kierunku dofrontowym, wzdłuż linii frontu na nowe kierunki operacyjne oraz od linii frontu do tyłu. Szczególne nasilenie przegrupowań wystąpi niewątpliwie w początkowym okresie wojny. Spowodowane to będzie koniecznością przesunięcia wojsk z głębi kraju w kierunku frontu celem ich operacyjnego rozwinięcia.

W zależności od rodzaju wykorzystywanego transportu przegrupowanie wojsk może być dokonane marszem (za pomocą własnych środków transportowych), transportem kolejowym, wodnym i lotniczym oraz w sposób kombinowany.

Przemarsze wojsk przy wykorzystaniu organicznego transportu będą niewątpliwie w naszych warunkach najczęściej stosowaną formą przegrupowania wojsk. Armia może przy tym wykonywać marsz jednocześnie całością sił, względnie poszczególne jej związki taktyczne i oddziały maszerować będą w różnym czasie i po różnych marszrutach.

Przewozy wojsk transportem kolejowym wykonywane są zwykle na odległość nie mniejszą jak 500 km. Jednak w okresie roztopów lub zimą odległość przewozów może być mniejsza. Transport kolejowy może być wykorzystywany zarówno do przewozu całych związków taktycznych, jak i poszczególnych oddziałów, a zwłaszcza do przewozu czołgów i innego ciężkiego sprzętu technicznego.

Transport morski może być wykorzystywany do przewozu części sił armii w działaniach na nadmorskim kierunku operacyjnym i w działaniach desantowych.

Przewozy określonych jednostek wojskowych transportem lotniczym dokonuje się zwykle na duże odległości celem szybkiego dostarczenia ich do nakazanego rejonu, szczególnie w wypadkach, gdy zastosowanie innych rodzajów transportu jest niemożliwe lub utrudnione.

W warunkach wojny jądrowej przegrupowanie wojsk armii wymaga doskonałej organizacji i wszechstronnego zabezpieczenia, a przede wszystkim skutecznej osłony od uderzeń z powietrza oraz materiałowego, technicznego, medycznego i drogowego zabezpieczenia.

Najbardziej skomplikowane warunki tyłowego zabezpieczenia zaistnieją w początkowym okresie wojny, gdy wojska armii, pokonując strefy zniszczeń i skażeń, przesuwają się w kierunku dofrontowym i z marszu wprowadzane są do walki. Organizacja zaopatrywania i obsługi w tym okresie oraz zakres zadań poszczególnych szczebli dowodzenia tyłami zależeć będą od warunków, w jakich przebiega formowanie armii i przegrupowanie jej wojsk.

Jeżeli poszczególne związki taktyczne i oddziały, po osiągnięciu gotowości bojowej w rejonach alarmowych, samodzielnie wykonują marsz do rejonów przekazania ich do dyspozycji dowództwa armii, to organizacja tyłowego zabezpieczenia tych ZT i oddziałów należy do zadań tego okręgu wojskowego, któremu one podlegały w okresie pokoju, i przez obszar którego dokonywane jest przegrupowanie. Okręg wojskowy kieruje również przegrupowaniem jednostek tyłowych armii.

Jednocześnie z przejęciem przez armię dowodzenia nad przybywającymi do rejonów przekazania wojskami, organa tyłowe armii przejmują obowiązek zorganizowania ich dalszego zaopatrywania i obsługi. W procesie tyłowego zabezpieczania dalszego przegrupowania, obok armijnych jednostek tyłowych oraz składów, szpitali i innych urządzeń polowych wyższego szczebla (frontu), mogą być w dalszym ciągu wykorzystywane również urządzenia stacjonarne szczebla centralnego i okręgowego (np. WBOK, składy, szpitale, warsztaty itp.) i to zarówno na terytorium własnego kraju, jak i kraju zaprzyjaźnionego.

Formowanie armii, zwłaszcza przeznaczonej do drugiego rzutu frontu, może przebiegać na odmiennych zasadach. Mianowicie związki taktyczne i oddziały z rejonów alarmowych przechodzą do określonego rejonu koncentracji armii i w bezpośrednie podporządkowanie jej organów dowodzenia. W tym wypadku przegrupowanie wojsk do rejonu działań bojowych oraz ich tyłowe zabezpieczenie organizowane będzie na szczeblu armii w myśl rozkazów i wytycznych szczebla centralnego i w porozumieniu z okręgami wojskowymi. Środki materiałowe dla przegrupowujących się wojsk oraz niezbędną pomoc w zakresie zabezpieczenia technicznego, medycznego i drogowego wydzielą okręgi wojskowe, przez obszar których przebiegają marszruty wojsk. Poza tym dla zaopatrywania i obsługi wojsk armii mogą być wykorzystywane

jednostki i urządzenia tyłowe frontu oraz innych armii, w pasie których odbywa się przegrupowanie.

Główne zadanie w zakresie tyłowego zabezpieczenia przegrupowania polega na tym, żeby zapewnić wojskom wszystko to, co jest im niezbędne dla zachowania pełnej gotowości bojowej, tak w czasie marszu, jak i po osiągnięciu nakazanego rejonu. Z tego ogólnego zadania wynika szereg zadań bardziej szczegółowych, a mianowicie:

— uzupełnienie przed wymarszem ruchomych zapasów środków materiałowych, a przy przegrupowaniach transportem kolejowym (morskim) również zgromadzenie dodatkowych zapasów żywności na okres przejazdu i wyładunku;
— zgromadzenie zapasów doraźnych, zwłaszcza paliwa, żywności i ewentualnie amunicji przeciwlotniczej;
— bieżące uzupełnianie zapasów w czasie wykonywania marszu, nie dopuszczając do ich obniżenia wpływającego na stan gotowości bojowej wojsk;
— organizacja i realizacja obsługi technicznej w okresie przygotowania do przegrupowania, w czasie wykonywania marszu i w nowym rejonie ześrodkowania;
— przeprowadzenie w rejonie wyjściowym niezbędnych dla stanu osobowego przedsięwzięć profilaktycznych i wyewakuowanie wszystkich rannych i chorych oraz organizacja zabezpieczenia medycznego w marszu;
— organizacja drogowego zabezpieczenia w rejonie wyjściowym i w trakcie przegrupowania armii.

Pomyślne wykonanie wymienionych zadań wymaga od organów dowodzenia tyłami wszystkich szczebli dużego wysiłku organizacyjnego, starannego przygotowania i właściwego wykorzystania posiadanych sił i środków oraz precyzyjnego współdziałania wszystkich ogniw odpowiedzialnych za tyłowe zabezpieczenie przegrupowujących się wojsk.

Zadania w zakresie tyłowego zabezpieczenia przegrupowania wojsk armii w początkowym okresie wojny, stosownie do czasu ich wykonywania, można podzielić na zadania realizowane zawczasu (w okresie pokoju), w okresie przygotowawczym do przegrupowania, w trakcie przegrupowywania oraz w rejonie ześrodkowania.

Do podstawowych zadań realizowanych w czasie pokoju należy zgromadzenie i właściwe rozmieszczenie w pobliżu planowanych marszrut ruchu wojsk na określonych kierunkach operacyjnych niezbędnych zapasów środków materiałowych. Zapasy te utrzymywane są w centralnych i okręgowych składach wojskowych oraz w składach Urzędu

Rezerw Państwowych (URP) i Centrali Produktów Naftowych (CPN). Ilość zapasów utrzymywanych w tych składach powinna zapewnić pokrycie potrzeb materiałowych przegrupowujących się wojsk, mimo ewentualnych strat na skutek oddziaływania nieprzyjaciela.

Ważnym także zadaniem okresu pokojowego jest stworzenie korzystnych warunków dla pomyślnego zabezpieczenia przegrupowań wojsk pod względem drogowym, technicznym i medycznym. Rozwiązanie tego zadania uzależnione jest głównie od stopnia przygotowania teatru działań wojennych i należy do kompetencji wyższych sztabów.

2. Zabezpieczenie tyłowe w trakcie przygotowania wojsk armii do marszu

Zabezpieczenie tyłowe wojsk armii w rejonach dyslokacji (alarmowych) obejmuje szereg przedsięwzięć w zakresie zaopatrywania i obsługi wojsk armii oraz przygotowania jednostek tyłowych do marszu i pracy w toku przegrupowania.

Szereg przedsięwzięć **w zakresie organizacji tyłów** przewidzianych będzie w planach mobilizacyjnych. Mianowicie niewątpliwie ustalone będą terminy mobilizacji i osiągania gotowości przez jednostki tyłowe, ich rejony alarmowe i ewentualnie rejony koncentracji. Poza tym będą zazwyczaj ustalane marszruty, zwłaszcza dla jednostek tyłowych armii pierwszego rzutu operacyjnego frontu, terminy rozpoczęcia i zakończenia przegrupowania, rejony ześrodkowania itp.

Zadaniem organów dowodzenia tyłami OW jest nadzór nad sprawnym przebiegiem mobilizacji jednostek tyłowych i terminowe postawienie im zadań dotyczących osiągania gotowości bojowej i przegrupowania.

W wypadku gdy dowódca armii przejmie dowodzenie wojskami jeszcze przed przystąpieniem armii do przegrupowania, organizacja tyłów w tym okresie oraz postawienie zadań w zakresie tyłowego zabezpieczenia przegrupowania należeć będzie do kwatermistrza i innych organów dowodzenia tyłami armii.

Uwzględniając krótkotrwałość przebywania w rejonach alarmowych, jednostki tyłowe rozmieszczać należy wzdłuż dróg, mniej więcej w takim ugrupowaniu, jakie należałoby posiadać na marsz bez dokonywania większych przegrupowań. We wszystkich okolicznościach rozmieszczenia tyłów armii zapewnia się stałą gotowość każdej jednostki tyłowej do wykonania manewru. Umożliwia to szybkie wyprowadzenie jednostek w wypadku radioaktywnego skażenia zajmowanego rejonu.

W okresie poprzedzającym przegrupowanie ustala się ugrupowanie marszowe jednostek tyłowych i ich miejsce w ugrupowaniu marszowym wojsk.

Jeżeli jednostki tyłowe będą w miarę osiągania gotowości kierowane do rejonów przekazania do dyspozycji armii, to każda jednostka lub grupa jednostek mobilizowanych w jednym rejonie i w jednakowym czasie będzie wykonywać marsz jako samodzielna kolumna, niezależnie od ugrupowania marszowego związków taktycznych. Dopiero w rejonach przekazania tyłów może nastąpić przeformowanie kolumn tyłowych, stosownie do zadania armii i ugrupowania marszowego wojsk.

Jeżeli natomiast przed przystąpieniem do przegrupowania związki taktyczne i oddziały skoncentrują się w określonym rejonie, skąd armia w całości wykonywać będzie przemarsz do nakazanego rejonu ześrodkowania (na rubież rozwinięcia), to tyły armii zorganizować należy odpowiednio do planowanego ugrupowania marszowego wojsk. Gdy więc armia przegrupowywać się będzie w dwóch rzutach, to jednostki tyłowe również należy podzielić na dwa rzuty, przy czym za pierwszym rzutem armii przesuwać się może zasadnicza część sił i środków tyłowych. Na podobnych zasadach organizowane będą tyły podczas przegrupowania armii w późniejszym okresie wojny.

W niektórych wypadkach podstawowe siły i środki tyłów armii mogą wykonywać marsz w jednym rzucie. Wtedy część transportu z zapasami oraz część jednostek medycznych i ewakuacyjno-naprawczych włączyć należy w skład kolumn marszowych związków taktycznych. Takie ugrupowanie tyłów może mieć miejsce w następujących wypadkach:

— w początkowym okresie wojny, gdy armia posiada niedostateczną ilość sił i środków tyłowych;
— kiedy armia wykonuje przegrupowanie całością sił w jednym rzucie;
— kiedy przegrupowanie armii zabezpieczane jest pod każdym względem przez okręg wojskowy lub front.

Przy rozmieszczaniu tyłów nie należy dopuszczać do nadmiernego rozdrobnienia poszczególnych jednostek tyłowych. Zachowanie jedności organizacyjnej oddziałów znacznie ułatwia dowodzenie tyłami. Taką też zasadę stosować należy i przy rozmieszczaniu APTBR, pododdziały której powinny być w gotowości do wysunięcia tak za pierwszym, jak i za drugim rzutem wojsk armii.

W skład kolumny tyłów, przeznaczonej do zabezpieczenia w czasie marszu określonej grupy wojsk, włącza się transport z zapasami wszyst-

kich zasadniczych rodzajów zaopatrzenia, stosownie do przewidywanego zużycia środków materiałowych w czasie marszu i na rubieży wejścia do walki, oraz inne jednostki tyłowe. W związku z tym, w okresie przygotowawczym do marszu dokonać należy podziału jednostek transportowych ze środkami materiałowymi oraz pozostałych sił i środków armii na kolumny marszowe. Rozśrodkowanie sił i środków na poszczególne kolumny konieczne jest również dla zwiększenia żywotności tyłów.

W rejonie wyjściowym do przegrupowania drogi samochodowe z zasady przygotowywane będą jedynie dla krótkoterminowego ich wykorzystania, np. dla jednorazowego przejazdu transportu dowożącego środki materiałowe oraz dla zapewnienia warunków formowania i wyciągania kolumn tyłowych.

W trakcie przygotowywania jednostek tyłowych do marszu szczególną uwagę zwraca się na techniczną obsługę pojazdów mechanicznych i ich przygotowanie do marszu, na przeprowadzenie specjalnych zajęć ze stanem osobowym, a zwłaszcza z kierowcami, na sposób załadunku środków materiałowych i innego mienia na pojazdy oraz na odpowiednie zabezpieczenie ładunków na wypadek pokonywania stref radioaktywnego skażenia.

Obrona i ochrona tyłów armii organizowana jest na ogólnych zasadach. Ze względu na ograniczony czas, w organizacji zabezpieczenia tyłów przed środkami masowego rażenia główną uwagę zwraca się na pełne wykorzystanie ochronnych właściwości terenu. Jeśli chodzi o inżynieryjną rozbudowę rejonów rozmieszczenia tyłów, to w pierwszej kolejności wykonywane są ukrycia dla stanu osobowego i pododdziałów rakietowo-technicznych, a w następnej — dla środków materiałowych. Poza tym w celu zwiększenia żywotności tyłów, jednostki tyłowe odpowiednio rozśrodkowuje się i rozmieszcza z dala od możliwych obiektów uderzeń jądrowych przeciwnika.

Rejony alarmowe (koncentracji) jednostek tyłowych wybiera się i przygotowuje zawczasu jeszcze w okresie pokoju. Rekonesans i przygotowanie tych rejonów przeprowadza się, przestrzegając koniecznych zasad maskowania. Podczas wybierania dla tyłów rejonów alarmowych (koncentracji) zwraca się szczególną uwagę na bezpieczeństwo jednostek tyłowych w wypadku wykonania przez przeciwnika uderzeń jądrowych. Ustala się więc możliwości wykrzystania ukryć naturalnych, warunki maskowania, stan dróg itp. Należy też brać pod uwagę kierunki wiejących wiatrów.

Zabezpieczenie materiałowe. W początkowym okresie wojny zachodzi konieczność sprawnego przejścia na polowy system zaopatrywania wojsk. Dlatego, aby przejście na inny system zaopatrywania dokonało się szybko i zorganizowanie, należy zawczasu przygotować organa dowodzenia tyłami wszystkich szczebli do wykonywania nowych obowiązków wynikających z odmiennych niż w czasie pokoju warunków zaspokajania materiałowych potrzeb wojsk.

W trakcie przygotowywania wojsk armii do marszu jednym z głównych przedsięwzięć jest zgromadzenie ustalonej ilości zapasów środków materiałowych, a szczególnie materiałów pędnych.

Jednostki przewożone transportem kolejowym zwykle podążają z przysługującymi im zapasami ruchomymi. Przewożonym wojskom zapewnia się żywność na cały okres przejazdu z uwzględnieniem możliwych przerw w drodze (zapas na drogę) oraz na pierwsze dni pobytu w nowym rejonie, do czasu otrzymania zadania bojowego (zapas wyładunkowy).

W rejonie wyjściowym do przegrupowania potrzeby materiałowe wojsk zależą od stanu zapasów ruchomych, przypuszczalnego zużycia do czasu rozpoczęcia przegrupowania i decyzji zgromadzenia doraźnych zapasów na początek marszu.

W czasie organizacji marszu bierze się pod uwagę możliwość zgromadzenia na wozach bojowych i pojazdach mechanicznych doraźnych zapasów paliwa w drobnej tarze (w beczkach, kanistrach), przy czym wysokość zapasów doraźnych może być uzależniona od odległości marszu i możliwości uzupełniania MPS w trakcie przegrupowania.

Orientacyjne potrzeby MPS na wykonanie jednego dobowego przemarszu (200—250 km), w zależności od sposobu przemieszczania, przedstawiają się następująco:

Warunki ruchu	Potrzeby paliwa ton:		
	DZ	DPanc	Armia (DZ-3, DPanc-2)
Sposób kombinowany	240-280	180-220	1500-1800
Własnym chodem	500-650	500-650	3300-4200

Z ogólnej ilości potrzeb paliwa w czasie marszu własnym chodem zużycie oleju napędowego stanowi: w armii 60—65%, w DZ — około 60%, w DPanc — do 70%. W razie przewożenia wozów bojowych i ciężkiego sprzętu technicznego transportem kolejowym, zasadnicze potrzeby w paliwie stanowi benzyna samochodowa. Jednak ze względu na to, że transportem kolejowym zwykle nie da się dostarczyć cięż-

kiego sprzętu blisko linii frontu, należy liczyć się z zużyciem pewnej ilości oleju napędowego na przemarsz z rejonów rozładowania do nakazanego rejonu ześrodkowania lub rozwinięcia.

Potrzeby wojsk w rakietach i amunicji plot zależą od aktywności lotnictwa nieprzyjaciela. Zużycie żywności i sprzętu technicznego zależy od czasu trwania przegrupowania i stanu technicznego sprzętu.

W początkowym okresie wojny uzupełnianie środków materiałowych w rejonach stałej dyslokacji (alarmowych) dokonywane jest z reguły ze składów stacjonarnych. W okresie pokoju realizuje się szereg przedsięwzięć zapewniających wydawanie w krótkim czasie środków materiałowych dla dużej ilości związków taktycznych i oddziałów. Do takich przedsięwzięć mogą przykładowo należeć:

— przygotowanie zawczasu środków materiałowych do ich wydawania;
— rozbudowa frontu załadowczego w składach;
— przygotowanie dróg dojazdowych do składów;
— przygotowanie sprzętu do mechanizacji prac załadowczych.

Na początek marszu w tyłach armii, związków taktycznych i oddziałów powinna znajdować się taka ilość środków materiałowych, jaka może być jednocześnie podjęta przez posiadany transport. Wszelkie obciążające wojska nadwyżki przekazuje się do składów okręgowych lub centralnych, względnie pozostawia się w magazynach garnizonowych.

W rejonach alarmowych dowóz środków materiałowych do wojsk z reguły dokonywany jest transportem związków taktycznych i oddziałów, zaś transport armijny kierowany jest do zawczasu ustalonych składów stacjonarnych celem pobrania środków materiałowych, stanowiących zapasy ruchome szczebla armijnego.

Zakres i natężenie dowozu w okresie przygotowawczym do przegrupowania zależą głównie od stanu zapasów w związkach taktycznych i oddziałach, nakazanych do zgromadzenia zapasów doraźnych, umiejscowienia źródeł zaopatrzenia, składu organizacyjnego armii oraz od czasu na osiągnięcie gotowości marszowej. W ogólnej objętości dowozu w okresie przygotowawczym do marszu pierwsze miejsce zwykle zajmują MPS, potrzeby których znacznie przewyższają potrzeby pozostałych rodzajów zaopatrzenia i mogą stanowić do 80% ogólnej objętości dowozu.

Zabezpieczenie techniczne. Jednym z podstawowych warunków zabezpieczenia przegrupowania wojsk jest terminowe i należyte pod względem jakości obsługiwanie techniczne i naprawa sprzętu w czasie

przygotowania do marszu. W tym okresie realizuje się odpowiednie przedsięwzięcia w celu maksymalnego podwyższenia stopnia gotowości technicznej pojazdów. Osiąga się to przez przeprowadzenie pełnego zakresu bieżących, a w miarę możliwości i średnich napraw. Do czasu rozpoczęcia przegrupowania wszystkie pojazdy powinny posiadać zapas przebiegu na cały okres przegrupowania i prowadzenia działań bojowych, bez konieczności dokonywania skomplikowanych pracochłonnych czynności w zakresie naprawy i obsługiwania.

Zakres przedsięwzięć obsługi technicznej i naprawy zależy głównie od odległości przemarszu, stanu sprzętu technicznego, sposobu przegrupowania i charakteru przyszłych działań bojowych.

Przygotowanie wozów bojowych i pojazdów mechanicznych powinno być dokonane z uwzględnieniem stanu marszrut, warunków atmosferycznych i pory dnia przesunięcia. Niekiedy, ze względu na krótki okres przygotowawczy, nie można będzie przeprowadzić obsługi technicznej w pełnym zakresie. W tym wypadku prace związane z jej wykonaniem, w zależności od sytuacji, mogą być prowadzone w czasie marszu.

Krótkie terminy przygotowania wojsk do przegrupowania powodować mogą konieczność wydzielania do tego celu sił i środków OTK i wysunięcia ich do rejonów alarmowych związków taktycznych i oddziałów. Środki te wydzielane są w takiej ilości, aby na początek marszu jednostki naprawcze oddziałów i związków taktycznych były całkowicie uwolnione od funduszu naprawczego. Sprzęt techniczny, który w nakazanym terminie nie może być naprawiony środkami oddziałów i ZT, przekazuje się na miejscu do stacjonarnych urządzeń naprawczych lub też pozostawia w dotychczasowych garnizonach.

Zabezpieczenie medyczne. Jednym z podstawowych wskaźników określających zakres pracy służby zdrowia w czasie przygotowania do przegrupowania jest zapełnienie rannymi i chorymi punktów medycznych oddziałów i związków taktycznych. Do czasu rozpoczęcia marszu punkty te muszą być całkowicie opróżnione od zalegających je rannych i chorych, których należy ewakuować do najbliższych szpitali stacjonarnych (wojskowych i cywilnych). Ewakuacja rannych w tym okresie odbywa się z reguły transportem szczebla taktycznego.

W okresie przygotowawczym do marszu armijne mbw w zasadzie nie są wykorzystywane do medycznego zabezpieczenia wojsk. Jedynie w wypadku zaistnienia masowych strat po uderzeniach jądrowych mogą być czasowo rozwinięte dla niesienia pomocy porażonym.

Przed marszem wiele uwagi poświęca się przedsięwzięciom sanitarno-higienicznym i przeciwepidemicznym. Zabiegi przeciwepidemiczne powinny być wykonane w pełnym zakresie, aby w czasie przegrupowania zapobiec powstawaniu i rozprzestrzenianiu się wśród stanu osobowego chorób zakaźnych. W czasie realizacji przedsięwzięć sanitarno-higienicznych i przeciwepidemicznych należy mieć na uwadze fakt, że biologiczne środki walki mogą być zastosowane przez przeciwnika nie tylko w pasie przyfrontowym, lecz i na głębokich tyłach. Do najważniejszych z tych przedsięwzięć należą:

— wykonanie zapobiegawczych szczepień stanu osobowego (jeżeli to jest konieczne) oraz dostarczenie wojskom i jednostkom tyłowym indywidualnych środków odkażania wody;
— prowadzenie ciągłego rozpoznania i zbieranie danych o sanitarno-epidemicznym stanie rejonów rozmieszczenia wojsk i tyłów, terminowe wykrycie, izolacja i hospitalizacja zakaźnie chorych;
— organizacja kontroli sanitarno-epidemicznej stanu osobowego przybywającego na uzupełnienie.

3. Zabezpieczenie tyłowe wojsk armii w toku marszu

Organizacja tyłów w czasie marszu zależeć będzie głównie od warunków, w jakich przebiega przegrupowanie wojsk armii.

Przegrupowaniem jednostek tyłowych z rejonów alarmowych do rejonów przekazania do dyspozycji armii kieruje okręg wojskowy. W tym okresie poszczególne jednostki tyłowe lub grupy jednostek przemieszczają się po wyznaczonych im marszrutach. Ilość marszrut wykorzystywanych przez tyły uzależniona będzie od lokalizacji rejonów formowania jednostek tyłowych. Za przyjęcie odpowiedniego ugrupowania marszowego oraz za zachowanie obowiązujących przepisów ruchu i bezpieczeństwa kolumn ponoszą odpowiedzialność dowódcy jednostek tyłowych.

Jeżeli armia wykonuje marsz jednocześnie całością sił (z rejonu koncentracji lub rejonów przekazania), ugrupowanie marszowe tyłów należy dostosować do ugrupowania wojsk, z uwzględnieniem zadania armii oraz aktualnych warunków zaopatrywania i obsługi wojsk. W takich wypadkach dla tyłów armii wydziela się zwykle nie mniej niż dwie marszruty dla każdego rzutu, przy przemieszczaniu się dwoma rzutami, i nie mniej niż trzy — w wypadku przemarszu całością sił w jednym rzucie. Wyznaczanie większej ilości marszrut jest niewskazane, gdyż utrudnia dowodzenie tyłami. We wszystkich wypadkach

należy dążyć do tego, aby długość tyłowych kolumn marszowych nie przekraczała 15—20 km.

Dla zapewnienia ciągłego ruchu tyłowych kolumn marszowych, przy przemieszczaniu się ich po samodzielnych marszrutach, wydziela się pododdziały armijnego batalionu eksploatacji dróg. Pododdziały te podążają przed kolumnami tyłowymi w odległości 1—2 godzin marszu, prowadzą rozpoznanie marszrut, regulują ruch na trudnych do pokonania odcinkach, usuwają uszkodzenia na drogach lub wykonują objazdy. W razie ruchu pododdziałów drogowych za kolumnami wojsk, odległość uzależniona jest od dystansu między kolumnami wojsk i kolumnami tyłowymi. Zwykle pododdziały te postępują bezpośrednio za kolumnami wojsk.

Armijne jednostki rakietowo-techniczne wykonują marsz z reguły po marszrutach ruchu wojsk rakietowych. W wypadku ugrupowania pododdziałów rakietowo-technicznych w składzie kolumn tyłowych, powinny one znajdować się bliżej czoła kolumny.

Dla zapewnienia dogodnych warunków dowodzenia i mniejszej wrażliwości na uderzenia jądrowe, kolumny marszowe tyłów armii rozczłonkowuje się na kolumny oddziałów i pododdziałów. W składzie takiego członu kolumny może być kilka pododdziałów oraz nie więcej jak 70—80 samochodów. Taka ilość samochodów w kolumnie pozwala kierować nią nawet w wypadku braku możliwości wykorzystania technicznych środków łączności oraz pozwala łatwo zmieniać kierunek ruchu i ześrodkowywać kolumny w niewielkich rejonach w czasie postojów i odpoczynków.

Odstępy między kolumnami jednostek zależą od sytuacji i warunków marszu i zwykle nie przekraczają 0,5—1,0 km. Nadmierne rozciągnięcie kolumn marszowych jest niedopuszczalne ze względu na trudności w dowodzeniu nimi i możliwość odrywania się poszczególnych członów.

Uwzględniając możliwość zastosowania przez przeciwnika broni jądrowej i innych środków masowego rażenia, w składzie każdej kolumny przygotowuje się niezbędne siły i środki dla likwidacji skutków uderzeń. W tym celu przewiduje się również wykorzystanie punktów zabiegów specjalnych i urządzeń medycznych zarówno stacjonarnych, jak i związków operacyjnych, w pasie których może być dokonywane przegrupowanie armii.

Powiadamianie i obronę przeciwlotniczą kolumn tyłowych realizuje się na podstawie ogólnego planu obrony przeciwlotniczej armii. Dla zwalczania nisko lecących samolotów przeciwnika w skład tyłowych

kolumn mogą być włączane pododdziały artylerii plot i przeciwlotniczych karabinów maszynowych.

Do walki z nieprzyjacielskimi grupami dywersyjnymi, w każdej kolumnie tworzy się pododdziały, przeznaczone do prowadzenia obserwacji i rozpoznania oraz ochrony kolumny.

W rejonach postojów oraz dziennego (nocnego) odpoczynku jednostki tyłowe rozmieszczają się, wykorzystując ochronne właściwości terenu. Powinny one jednak znajdować się w stałej gotowości do wymarszu i zabezpieczenia wojsk armii.

Zabezpieczenie drogowe przegrupowujących się wojsk armii na obszarze okręgu wojskowego organizowane jest przez wszystkie układy obrony terytorium kraju (terytorialny, funkcjonalny i militarny) na podstawie opracowanych w okresie pokoju planów technicznej osłony dróg i przepraw. Główny wysiłek przedsięwzięć w tym zakresie koncentrowany będzie w rejonach (na rubieżach) najbardziej podatnych na zakłócenie ruchu wojsk oraz wzdłuż zasadniczych marszrut przegrupowania. Do regulacji ruchu na marszrutach oraz usuwania niewielkich przeszkód na drogach mogą być również wykorzystywane siły i środki przegrupowujących się związków taktycznych i oddziałów armii.

W czasie wykonywania marszu na obszarze frontu, zabezpieczenie drogowe organizowane jest siłami i środkami frontu, siłami przegrupowującej się armii oraz innych armii, w pasach których dokonywany jest marsz. Jeżeli obszar frontu obejmuje część terytorium własnego lub zaprzyjaźnionego kraju, mogą być do tego celu wykorzystywane również siły i środki OTK. Armijny batalion eksploatacji dróg będzie wykorzystywany przede wszystkim dla zabezpieczenia przegrupowania tyłów armii. Wydzielone pododdziały tego batalionu podążać będą przed kolumnami marszowymi tyłów, organizując rozpoznanie dróg, regulację ruchu, przygotowanie objazdów itp.

Zabezpieczenie materiałowe. Potrzeby materiałowe wojsk armii wynikają głównie z zużycia środków materiałowych w czasie marszu. Oczywiście w pierwszej kolejności potrzebna jest znaczna ilość paliwa, zużycie którego uzależnione jest od odległości i czasu trwania marszu, stanu dróg, warunków atmosferycznych i od innych czynników. Poza tym, dla zabezpieczenia wojsk potrzeba pewnej ilości żywności, rakiet i amunicji plot oraz innych materiałów. Źródłem pokrycia potrzeb materiałowych armii w czasie marszu mogą być położone w pobliżu marszrut składy wysuniętej bazy obszaru kraju (WBOK), wojskowe składy stacjonarne (centralne, okręgowe, garnizonowe), składy URP

i CPN oraz polowe składy frontu (oddziały składów). Poza tym, wzdłuż trasy marszu mogą być gromadzone zapasy na transporcie kolejowym, samochodowym i wodnym. Niekiedy dla zaopatrywania przegrupowujących wojsk może być wykorzystywany transport lotniczy i przebiegające w pobliżu rurociągi.

Uzupełnienia zużywanych środków materiałowych, zwłaszcza MPS, dokonuje się zwykle w rejonach postojów oraz w rejonach dziennego (nocnego) odpoczynku. Zużyte zapasy żywności, amunicji i innych materiałów mogą być uzupełniane rzadziej, co dwa — trzy etapy marszu.

Szczególną uwagę zwraca się na utrzymanie w związkach taktycznych wysokiego stanu zapasów ruchomych, które na ostatnim etapie przemarszu uzupełnić należy do pełnych norm.

Zapasy środków materiałowych w RBA, zużyte w czasie marszu, należy bieżąco uzupełniać tak, aby można było pokrywać straty materiałowe związków taktycznych i oddziałów armii w toku przegrupowywania, oraz zorganizować ciągłe zaopatrywanie wojsk podczas wprowadzenia ich do walki.

Środki materiałowe w rejonach długich postojów i dziennych (nocnych) odpoczynków dowozi się zwykle transportem związków taktycznych. Transport armijny wykorzystuje się tylko w koniecznych wypadkach.

Objętość dowozu środków materiałowych w marszu uzależniona jest od odległości i warunków przemarszu, zużycia i strat środków materiałowych oraz od organizacji uzupełniania zapasów. W toku marszu zapasy ruchome utrzymywać należy w granicach norm (przez ich regularne uzupełnianie).

Doświadczenia z ćwiczeń wskazują, że objętość dowozu środków materiałowych w czasie przegrupowywania armii będzie ulegać dużym wahaniom i kształtować się może w granicach od 1000 do 3500 ton dziennie. Największe nasilenie dowozu wystąpi zwykle w końcowym etapie marszu, gdyż przed wprowadzeniem armii do walki trzeba będzie doprowadzić wszystkie zapasy do ustalonych norm.

W okresie przegrupowywania tyły armii powinny być przygotowane również do przyjmowania ładunków dostarczonych transportem lotniczym, zwłaszcza rakiet i paliwa.

Zabezpieczenie techniczne w czasie marszu sprowadza się do organizacji szybkiej naprawy pojazdów i innego sprzętu technicznego siłami środków naprawczych oddziałów i związków taktycznych oraz ewakuacji niesprawnego sprzętu do znajdujących się w pobliżu trasy marszu PZSU i punktów pomocy technicznej (PPT).

Objętość i zakres prac dotyczących technicznego zabezpieczenia wojsk w marszu zależy od stanu sprzętu, warunków ruchu wojsk, stanu marszrut, przygotowania kierowców oraz od aktywności przeciwnika.

Staranna organizacja marszu i umiejętne przeprowadzenie przedsięwzięć maskowania operacyjnego pozwala sprowadzić do minimum straty bojowe sprzętu technicznego. Jeżeli jednak przegrupowanie wojsk zostanie wykryte przez przeciwnika, to przy stanie współczesnych środków napadu straty bojowe sprzętu w czasie marszu osiągać mogą znaczne rozmiary.

Na podstawie doświadczeń ostatniej wojny i ćwiczeń powojennych można sądzić, że straty bojowe sprzętu samochodowo-traktorowego w marszu, w rezultacie uderzeń nieprzyjaciela, średnio dziennie stanowić mogą około 3% stanu pojazdów. Z tej ilości naprawy bieżącej wymagać będzie do 80%, naprawy średniej — 17% i naprawy głównej — 3% pojazdów. Uszkodzenia wozów bojowych w trakcie wykonywania przez wojska marszu własnym chodem stanowią średnio na dobę 2,5—8%, a straty bojowe pozostałego sprzętu technicznego 0,4—0,7%.

Podczas wykonywania marszu własnym chodem na duże odległości wiele pracy wymaga zmiana gąsienic wozów bojowych. Na przykład przy przesunięciu wojsk na odległość 1000 km i prowadzeniu operacji zaczepnej na takąż głębokość, na początek marszu należy posiadać zapas przebiegu na 3000 km. W tych warunkach trzeba będzie 1—2 razy zmienić gąsienice u wszystkich czołgów.

Bezpośredniej pomocy uszkodzonym w kolumnach marszowych pojazdom udziela zamykanie techniczne, które jest organizowane etatowymi środkami naprawczo-ewakuacyjnymi związków taktycznych i oddziałów. Niekiedy w skład zamykania technicznego kolumn marszowych ZT mogą być włączane armijne środki ewakuacyjne.

Przy przewozach czołgów transportem kolejowym, armijny batalion ewakuacji czołgów zwykle przewożony jest również tymże transportem, zabezpieczając załadunek i wyładunek sprzętu.

W czasie marszu pewną część ewakuacyjnych środków armii należy posiadać w gotowości do pracy w rejonach uderzeń jądrowych i dla zabezpieczenia pokonania trudnych odcinków trasy marszu.

Dla zabezpieczenia ewakuacji i naprawy sprzętu technicznego, którego naprawa przekracza możliwości maszerujących wojsk, w pasie przegrupowania mogą być organizowane przez okręg wojskowy (okręgi) stacjonarne punkty pomocy technicznej i punkty zbiórki uszkodzonego

sprzętu. Poza terytorium kraju maszerujące wojska korzystać będą z pomocy urządzeń naprawczo-ewakuacyjnych frontu lub innych armii, w pasie których dokonywany jest marsz.

Zabezpieczenie medyczne. W czasie przegrupowywania wojsk w warunkach wojny, w której stosowana jest broń masowego rażenia, służba zdrowia powinna być w stałej gotowości do prowadzenia przedsięwzięć leczniczo-ewakuacyjnych w wypadkach zaistnienia masowych strat sanitarnych.

Orientacyjne dzienne straty sanitarne armii od wszystkich rodzajów broni oraz chorzy stanowić mogą w czasie przegrupowania około 0,5% stanu osobowego. Z tej ilości około 30% może pozostawać w swych jednostkach i kontynuować marsz, a około 70% podlegać będzie ewakuacji do urządzeń leczniczych.

Pomoc medyczna rannym i chorym w kolumnach marszowych udzielana jest w zasadzie siłami i środkami służby zdrowia oddziałów.

Na marszrutach wojsk, w rejonach dziennego (nocnego) odpoczynku lub na długich postojach siłami batalionów medycznych dywizji i medycznych batalionów wzmocnienia mogą być w razie potrzeby rozwijane tymczasowe punkty medyczne. Zakres pomocy medycznej na tych punktach ogranicza się do udzielenia pierwszej pomocy lekarskiej i niezbędnej pomocy kwalifikowanej.

Pomoc specjalistyczna udzielana jest w wojskowych i cywilnych szpitalach stacjonarnych rozlokowanych w pobliżu marszrut ruchu wojsk. Niekiedy, np. w wypadku wykonywania marszu poprzez obszar frontu, na marszrutach przegrupowania mogą być zawczasu rozwinięte polowe szpitale frontu, względnie też ranni i chorzy mogą być ewakuowani częściowo do szpitali stacjonarnych, a częściowo do pobliskich BSzF.

W ogniskach masowych strat pomoc medyczną w marszu organizuje się przede wszystkim siłami i środkami służby zdrowia związków taktycznych. Poza tym, skierowuje się tam medyczne bataliony wzmocnienia, a w razie konieczności w pobliżu tych rejonów mogą być rozwijane środki medyczne OTK i szpitale polowe.

W razie przewożenia wojsk transportem kolejowym (wodnym) organizuje się udzielenie pomocy medycznej i ewakuację sanitarną w czasie drogi oraz w rejonach wyładowania i ześrodkowania.

Do ewakuacji rannych i chorych wykorzystuje się całość etatowego transportu sanitarnego zarówno armii, jak i związków taktycznych. Poza tym, w wypadku masowych strat, do ewakuacji sanitarnej

może być wykorzystany transport ogólnego przeznaczenia i lotnictwo sanitarne.

W toku marszu służba zdrowia przeprowadza niezbędne przedsięwzięcia sanitarno-higieniczne i przeciwepidemiczne. Szczególną uwagę zwraca się przy tym na przeprowadzenie sanitarno-epidemicznego rozpoznania marszrut ruchu wojsk, źródeł wody, rejonów długich odpoczynków i rejonów ześrodkowania.

4. Zabezpieczenie tyłowe wojsk armii w rejonie ześrodkowania

Przebywanie armii w rejonie ześrodkowania (rejonie wyjściowym do operacji) jest z reguły krótkotrwałe i zwykle zależy od czasu niezbędnego na ześrodkowanie sprzętu technicznego, przybywającego transportem kolejowym, od czasu uzupełnienia zużytych środków materiałowych oraz uzupełnienia paliwa w wozach bojowych i pojazdach mechanicznych.

W miarę przybywania do rejonu ześrodkowania jednostek tyłowych, w zależności od potrzeb i sytuacji rozwijają się one do pracy w pełni lub tylko częściowo.

Rejony dla rozmieszczenia jednostek tyłowych w miarę możliwości powinny być zawczasu rozpoznane i w niezbędnym stopniu przygotowane.

Charakterystyczne dla pracy tyłów armii jest to, że częstokroć w rejonie ześrodkowania będą musiały przystąpić do wykonywania zadań ograniczonymi siłami i środkami, tymi tylko, które w marszu postępowały za pierwszym operacyjnym rzutem armii. W miarę ześrodkowywania drugiego rzutu, przybywać będą pozostałe jednostki tyłowe. W tym okresie organizacja i praca tyłów armii będzie uzależniona od charakteru działalności wojsk.

Zabezpieczenie materiałowe. Potrzeby wojsk armii w rejonie ześrodkowania uzależnione są od stanu zapasów w wojskach i w RBA, czasu przebywania w rejonie ześrodkowania i przypuszczalnego zużycia materiałów na przesunięcie wojsk z rejonu ześrodkowania do rubieży wprowadzenia do walki.

Jeżeli przyjmie się, że w rejonie ześrodkowania trzeba będzie uzupełnić zapasy środków materiałowych zużyte tylko na ostatnim etapie marszu, a odległość do rubieży wprowadzenia wynosi około 100 km, to w tym wypadku potrzeby materiałowe armii stanowić mogą około 5000 ton, w tym MPS — do 4000 ton. Dla zabezpieczenia wojsk armii w krótkim czasie w taką ilość środków materiałowych, w rejonie

ześrodkowania mogą być zawczasu tworzone odpowiednie zapasy, a w szczególności zapasy paliwa.

Zabezpieczenie techniczne. W miarę ześrodkowywania wojsk wysiłek jednostek naprawczo-ewakuacyjnych powinien być skierowany na podwyższenie wskaźnika gotowości technicznej. W rejonie ześrodkowania następuje zwykle zakończenie przygotowania wozów bojowych, pojazdów i innego sprzętu technicznego do przyszłych działań bojowych, przy czym zakres tych prac w szeregu wypadków określony będzie dysponowanym czasem. Chodzi o to, aby w krótkim terminie zapewnić niezawodność sprzętu technicznego w oczekującej operacji. W tym celu część środków naprawczych frontu i ewakuacyjnych środków armii wysuwa się do rejonu ześrodkowania i organizuje pracę bezpośrednio w związkach taktycznych.

Ważnym przedsięwzięciem zabezpieczenia technicznego w nowym rejonie jest zabezpieczenie wyładunku ciężkiego sprzętu przybywającego transportem kolejowym. W rejonach wyładunku zapewnia się niezbędną ilość ciągników i organizuje punkty zbiórki sprzętu uszkodzonego.

Zabezpieczenie medyczne wojsk w rejonie ześrodkowania organizowane jest przez pododdziały i oddziały medyczne szczebla taktycznego oraz przez przybywające w pierwszym rzucie środki armijne. W razie konieczności w rejon ześrodkowania może być wysunięte zgrupowanie szpitali frontu, które przyjmie z wojsk i punktów medycznych wszystkich rannych i chorych. Odciążenie jednostek medycznych od rannych ułatwi organizację zabezpieczenia medycznego na rubieży rozwinięcia wojsk.

5. Dowodzenie tyłami

W początkowym okresie wojny, do czasu przejęcia przez dowództwo armii dowodzenia nad związkami taktycznymi i oddziałami, wszechstronne zaopatrywanie i obsługa wojsk oraz kierowanie jednostkami tyłowymi organizowane jest przez tyłowe organa dowodzenia okręgu wojskowego.

Po przyjęciu dowodzenia tyłami przez organa armijne, w zakresie organizacji i prowadzenia przegrupowania m.in. przewiduje się:

— planowanie tyłowego zabezpieczenia na okres przegrupowania;
— organizację współdziałania z okręgami wojskowymi i tyłami innych związków operacyjnych, w pasach których dokonywane jest przegrupowanie armii;

— ustalenie systemu dowodzenia tyłami w warunkach ich rozczłonkowania w marszu oraz znacznego ograniczenia wykorzystania łączności radiowej.

W swej decyzji o przegrupowaniu wojsk, w odniesieniu do tyłów dowódca armii może określić:

— wysokość zapasów na początek marszu (o ile ta sprawa nie została uregulowana w planach mobilizacyjnych);
— normy zużycia środków materiałowych;
— kolejność uzupełniania zapasów;
— zakres angażowania do dowozu transportu szczebla taktycznego;
— miejsce tyłów armii w ugrupowaniu marszowym wojsk, sposób ich przemieszczania i terminy ześrodkowania;
— przydział sił i środków dla obrony i ochrony tyłów;
— miejsce KSD w ugrupowaniu marszowym.

Ważnym przedsięwzięciem dowodzenia tyłami armii jest utrzymywanie ciągłej łączności z organami dowodzenia tyłami związków taktycznych oraz z kwatermistrzostwem frontu i OW.

Współdziałanie tyłów armii z tyłami związków operacyjnych, w pasach których dokonywany będzie przemarsz wojsk, organizowane jest przez szczebel nadrzędny. Podczas współdziałania określa się:

— rozmieszczenie jednostek i urządzeń tyłowych innych armii i frontu (ewentualnie OW);
— kierunki dróg samochodowych, ich stan i możliwości wykorzystania;
— charakter i zakres pomocy, jakiej mogą udzielić te związki przegrupowującym się wojskom i tyłom.

Najbardziej istotne problemy współdziałania dotyczą wykorzystania dla zabezpieczenia przegrupowania wojsk armii środków materiałowych w pasie przegrupowania, dróg samochodowych oraz medycznych i naprawczo-ewakuacyjnych jednostek i urządzeń.

Plan tyłowego zabezpieczenia przegrupowania wojsk opracowany będzie zazwyczaj jeszcze w okresie pokoju. Jednak w wypadku, gdyby armia od początku była organizatorem przegrupowania (np. w późniejszym okresie wojny), opracowywać go będzie sztab kwatermistrzostwa armii przy współudziale wszystkich służb tyłowych. Plan opracowuje się zazwyczaj graficznie na mapie, z załączeniem niezbędnych kalkulacji. W planie tym ujmuje się następujące zagadnienia:

— organizacja tyłów w rejonie wyjściowym, w czasie marszu i w rejonie ześrodkowania;

— zgromadzenie nakazanych zapasów środków materiałowych (ruchomych i doraźnych);
— organizacja zaopatrywania w poszczególnych okresach marszu i w rejonie ześrodkowania;
— zabezpieczenie medyczne i techniczne.

Poza tym, sztab kwatermistrzostwa armii opracowuje plan przemieszczenia jednostek tyłowych i uzgadnia go ze sztabem armii. W planie tym przewiduje się marszruty, sposób i czas przemieszczenia, rejony ześrodkowania i terminy przebywania w nich jednostek tyłowych, przedsięwzięcia w zakresie obrony i ochrony, system łączności itp.

W wypadku przewozu jednostek i urządzeń tyłowych transportem kolejowym (wodnym, powietrznym), realizowanego według planu sztabu armii, sztab kwatermistrzostwa powinien określić i uzgodnić ze sztabem armii kolejność i terminy przewozu, sposób dowodzenia tyłami, trasy przejazdu i rejony wyładowania.

Dokładność opracowywanej dokumentacji planowania i dowodzenia tyłami oraz jej treść zależy głównie od dysponowanego czasu.

W planach tyłowego zabezpieczenia przegrupowania, opracowanych w okresie pokoju na początkowy okres wojny, szczególną uwagę zwraca się na szybkie osiągnięcie gotowości bojowej przez tyły oddziałów, związków taktycznych i armii. W tym celu planowane są odpowiednie przedsięwzięcia w zakresie ukompletowania jednostek tyłowych w stan osobowy, transport samochodowy i inne przysługujące im wyposażenie oraz zabezpieczenie armii w środki materiałowe i zgromadzenie zapasów doraźnych. Przy tym, całość prac dotyczących osiągania gotowości bojowej tyłów taktycznych i armijnych prowadzi się stosownie do terminów gotowości wojsk.

Dowodzenie tyłami w toku przegrupowania zwykle realizowane jest poprzez wydawanie doraźnych zarządzeń. Kwatermistrz armii dowodzi tyłami przez swój sztab, szefów służb, szefa RBA i dowódców kolumn tyłowych.

W poszczególnych okresach przegrupowania możliwe jest tworzenie tyłowych grup operacyjnych dla kierowania na przykład tyłowym zabezpieczeniem związków taktycznych i oddziałów armii przewożonych transportem kolejowym. Grupy takie tworzone są zwykle równolegle z grupami operacyjnymi sztabu ogólnowojskowego.

Kwatermistrz i jego sztab w trakcie przegrupowania muszą stale orientować się w aktualnej sytuacji operacyjnej tak, aby na czas podejmować odpowiednie decyzje co do zaopatrywania i obsługi wojsk. Wpływa to na umiejscowienie kwatermistrzowskiego stanowiska dowo-

dzenia w ugrupowaniu marszowym. Zwykle KSD przemieszcza się za SD armii z takim wyliczeniem, aby zapewniona była stała łączność między nimi za pomocą ruchomych środków łączności. We wszystkich wypadkach nie należy przemieszczania KSD uzależniać od bezpośredniego kierowania kolumnami tyłowymi, ponieważ może to doprowadzić do jego oderwania się od SD, a w rezultacie i do utraty możliwości dowodzenia tyłami. Kierowanie kolumnami tyłów kwatermistrz armii sprawuje przez szefa RBA i dowódców kolumn marszowych, a kontrolę ruchu organizuje poprzez przedstawicieli sztabu kwatermistrzostwa i szefów służb.

Rozdział XIII

ZABEZPIECZENIE TYŁOWE WOJSK W OPERACJI ZACZEPNEJ FRONTU

1. Warunki zabezpieczenia tyłowego

Warunki zabezpieczenia tyłowego wojsk w operacji zaczepnej frontu zależą przede wszystkim od czasu przeznaczonego na przygotowanie operacji, jej charakteru i rozmachu, stopnia oddziaływania nieprzyjaciela na wojska i tyły (zwłaszcza bronią masowego rażenia), charakteru teatru działań wojennych oraz od składu tyłów i posiadanych przez nie środków.

Warunki te, a szczególnie brak niezbędnego czasu na bezpośrednie przygotowanie operacji początkowego okresu wojny, zmuszają do organizowania tyłowego zabezpieczenia wojsk zawczasu, jeszcze w czasie pokoju. Jednocześnie wymagają one dużych umiejętności i jak największego wysiłku ze strony organów dowodzenia tyłami i jednostek tyłowych dla zapewnienia wojskom wchodzącym bezpośrednio z marszu do bitwy koniecznych środków zaopatrzenia oraz niezbędnej pomocy medycznej i technicznej.

Zdecydowany i manewrowy charakter operacji zaczepnej frontu oraz działania wojsk na samodzielnych, nieraz odizolowanych kierunkach wywołują częste i zasadnicze zmiany w organizacji tyłów, kierunkach dowozu i ewakuacji, jak również są powodem znacznego wzrostu zużycia środków materiałowych. Jeśli bowiem w czasie II wojny światowej dla zabezpieczenia trwającej miesiąc operacji zaczepnej frontu prowadzonej przez Armię Radziecką potrzeba było 150—200 tysięcy ton środków zaopatrzenia, to współcześnie zakłada się, że podobnej wielkości potrzeby niezbędne będą dla zabezpieczenia operacji planowanej na znacznie, bo dwu- trzykrotnie krótszy przeciąg czasu.

Duża głębokość operacji zaczepnej frontu, która współcześnie może dochodzić do 1000, a nawet i więcej km, powoduje konieczność stosunkowo częstego przegrupowywania tyłów i to nieraz na wielkie odległości. Wynikiem bowiem dużego tempa natarcia wojsk jest szybkie pozostawanie w tyle, z dala od walczących wojsk, baz zaopatrzenia i czynnych linii kolejowych, a tym samym wydłużenie się „ogniw"

dowozu i ewakuacji, co naturalnie prowadzi do zwiększania się trudności w zaopatrywaniu i obsłudze wojsk, a w konsekwencji zmusza do przemieszczania tyłów w ślad za nacierającymi wojskami. Tylko więc odpowiednio szybka odbudowa dróg i terminowe przesunięcia (rozwijanie) jednostek (zgrupowań) tyłowych oraz realizacja szeregu innych koniecznych przedsięwzięć mogą stwarzać niezbędne warunki dla zapewnienia ciągłości zabezpieczenia tyłowego wojsk.

Poważne zniszczenia dróg i innych obiektów tyłowych frontu, jak również radioaktywne, chemiczne lub bakteriologiczne skażenia i zakażenia dużych obszarów terenu, jakie mogą mieć miejsce wskutek użycia przez walczące strony broni masowego rażenia, znacznie utrudnią organizację tyłów oraz ciągłość zaopatrywania i obsługi wojsk.

Pierwsze zmasowane uderzenia jądrowe nieprzyjaciela spowodują znaczne straty w ludziach oraz straty środków materiałowych i sprzętu technicznego, co nie tylko obniży stan zabezpieczenia materiałowego wojsk i ukompletowania jednostek tyłowych, lecz również poważnie zwiększy zakres zadań tyłów, jakie trzeba będzie wykonać i to w ograniczonych terminach. Przy tym należy uwzględniać i to, że w pierwszych dniach operacji początkowego okresu wojny zabezpieczenie tyłowe wojsk realizowane będzie zazwyczaj tylko ich organicznymi jednostkami tyłowymi, albowiem do czasu rozpoczęcia operacji tyły frontu albo nie będą jeszcze w pełni zmobilizowane, albo nie dotrą jeszcze do rejonu operacyjnego rozwinięcia wojsk frontu (do rejonów przekazania ich frontowi). Nawet w dogodnych warunkach przygotowania operacji tyły frontu nie będą z zasady w pełni gotowe do działań. Z tego też powodu należy w tym okresie dążyć do jak najbardziej efektywnego wykorzystania tych jednostek tyłowych, które odznaczają się wysokim stopniem gotowości, jak tyły oddziałów i związków taktycznych, względnie tych, które osiągną wcześniej tę gotowość, jak niektóre jednostki tyłowe armii.

Ogólnie oceniając warunki tyłowego zabezpieczenia współczesnych operacji zaczepnych frontu w początkowym okresie wojny, można stwierdzić, że możliwość wykonania zadań przez tyły będzie w dużym stopniu zależeć od tego, czy i w jakim zakresie uda się nie dopuścić do zakłócenia zorganizowanego zawczasu, bo jeszcze w czasie pokoju, systemu zabezpieczenia tyłowego i ustrzec nagromadzone zapasy środków materiałowych od zniszczenia pierwszymi zmasowanymi uderzeniami jądrowymi nieprzyjaciela.

Pomyślne wykonanie zadań stojących przed tyłami frontu w operacji zaczepnej zależeć będzie od właściwej organizacji tyłów, sprawnej

pracy jednostek i urządzeń tyłowych oraz organów dowodzenia tyłami, stałej znajomości przez te organa operacyjnej i tyłowej sytuacji, zapewnienia ciągłości dowodzenia tyłami, jak również od realizacji wielu innych jeszcze przedsięwzięć wynikających z konkretnych warunków operacji.

2. Organizacja tyłów frontu

Organizację tyłów frontu w operacji zaczepnej początkowego okresu wojny planuje się w okresie pokojowym, przy czym uwzględniane są możliwe warianty działania wojsk oraz siły i środki, jakie będą wchodzić w skład tyłów frontu.

Formowanie nowych, względnie uzupełnianie już istniejących jednostek tyłowych frontu (armii) przeprowadza się w okresie zagrożenia, a gdy tego okresu nie będzie — w pierwszych dniach wojny. Następnie, zgodnie z istniejącymi planami, jednostki te przegrupowuje się na kierunek działania frontu, do rejonów operacyjnego rozwinięcia (rejonów wyjściowych) wojsk. Tam, w wyznaczonych rejonach przekazania, przyjęte one zostają przez organa dowodzenia tyłami frontu (armii) i zgodnie z planem zabezpieczenia operacji oraz z rozwojem sytuacji operacyjnej i tyłowej kierowane są w określone rejony rozwinięcia (rozmieszczenia) zgrupowań tyłowych frontu (armii) i włączone w system zabezpieczenia tyłowego operacji. W pierwszej kolejności i w możliwie jak najszybszych terminach powinny być sformowane (ukompletowane), przegrupowane i rozwinięte jednostki (zgrupowania) tyłowe przeznaczone do zaopatrywania i obsługi wojsk rakietowych oraz związków działających w pierwszym rzucie i na głównym kierunku.

Do czasu przegrupowania tyłów do rejonu operacyjnego rozwinięcia względnie na kierunek działania wojsk frontu oraz sformowania zgrupowań (baz) i ujęcia ich w jeden system organizacyjny, zabezpieczenie materiałowo-techniczne i medyczne wojsk przeprowadzane będzie w oparciu o składy, szpitale i inne stacjonarne urządzenia wojskowe i cywilne (np. URP), rozmieszczone na kierunku działania frontu. Składy te, zorganizowane w czasie pokoju, powinny być odpowiednio rozśrodkowane i ukryte, oddalone od obiektów mogących być celem uderzeń nieprzyjacielskich. Każdy z nich powinien posiadać dogodne dojazdy i odpowiednio duży front załadowczy.

Rozmieszczanie (rozwijanie) i przesuwanie zgrupowań, związków i oddziałów (urządzeń) tyłowych jest jednym z zasadniczych i najbardziej skomplikowanych problemów organizacji tyłów w operacji zaczepnej frontu.

Frontowe jednostki tyłowe rozmieszcza się zasadniczo w obszarze tyłów. Głębokość tego obszaru przed rozpoczęciem operacji, biorąc pod uwagę głębokość ugrupowania operacyjnego wojsk frontu i konieczność stworzenia jak najbardziej dogodnych warunków dla rozmieszczenia i pracy tyłów, może sięgać do 400 km. W toku operacji głębokość ta znacznie wzrośnie, nawet dwukrotnie i więcej. W czasie bowiem operacji zaczepnej tylna granica obszaru frontu może być przesunięta do przodu jeden lub najwyżej dwa razy. Pierwszy raz może być ona wyznaczona po wykonaniu zadania bliższego przez front, względnie wtedy, kiedy na przykład szeroka rzeka lub inna duża przeszkoda wodna rozdzieli ten obszar wyraźnie na dwie części. Oczywiście, obszar wyznaczony poza rzeką (po stronie wojsk walczących) na obszar tyłów frontu musi mieć dostateczną głębokość, w zasadzie co najmniej 100—150 km.

a) **Rozmieszczenie i przesuwanie (rozwijanie) tyłów**

Tyły frontu rozmieszcza się stosownie do kierunków działania wojsk w operacji. Zasadniczy wysiłek tyłów skupia się przy tym na zabezpieczeniu zgrupowania operacyjnego wojsk działającego na kierunku głównego uderzenia frontu. Jednakże dla uniknięcia zbyt dużych strat od broni masowego rażenia nieprzyjaciela należy unikać rozwijania większości jednostek tyłowych na jednym kierunku działań bojowych wojsk, nawet gdy jest to kierunek głównego uderzenia. Przy rozmieszczaniu tyłów należy uwzględniać charakter terenu, kierunki i stan dróg komunikacyjnych (zwłaszcza kołowych i kolejowych) oraz możliwości ukrycia i zamaskowania jednostek tyłowych.

Każdy związek, oddział czy zgrupowanie tyłów frontu rozmieszczane jest zgodnie z jego zadaniami, jakie spełnia w procesach zaopatrywania i obsługi wojsk w operacji zaczepnej. Tak więc te polowe bazy (PBF), które są przeznaczone do bezpośredniego zaopatrywania związków operacyjnych pierwszego rzutu frontu, rozmieszcza się za ugrupowaniem operacyjnym tych związków (uwzględniając kierunki przyszłych działań zabezpieczanych wojsk). Dlatego oddalenie rejonów rozmieszczenia tych baz od linii frontu powinno wynosić około 80—100 km. Polową bazę rozwija się z zasady dla zabezpieczenia określonego zgrupowania wojsk frontu. W warunkach, kiedy front dysponuje ograniczonymi siłami i środkami tyłów, co będzie charakterystyczne dla operacji prowadzonych w początkowym okresie wojny, zaopatrywanie wszystkich wojsk frontu może być zadaniem tylko jednej bazy, rozwiniętej na kierunku głównego uderzenia frontu. Natomiast dla zabezpieczenia

wojsk działających na kierunkach drugorzędnych mogą być rozwijane oddziały tej bazy.

Rozmieszczając polowe bazy frontu należy przede wszystkim uwzględniać warunki dla jak najdogodniejszego wykorzystania sieci komunikacyjnej, zwłaszcza dróg kolejowych. Dlatego zazwyczaj bazy te rozwija się w pobliżu czynnych lub odbudowywanych linii kolejowych, zapewniających dowóz środków zaopatrzenia transportem kolejowym dla frontu (do PBF), a nawet i dla armii.

Polowa baza frontu rozwinięta w razie potrzeby w głębi obszaru tyłów, względnie ta baza, która została rozwinięta wcześniej — przed czy na początku operacji — jako baza „pierwszorzutowa" (za ugrupowaniem operacyjnym armii pierwszego rzutu), a która po kilku dniach operacji znajdzie się z dala od linii frontu, będzie zabezpieczać wojska rozlokowane w głębi obszaru tyłów, jak również może mieć zadanie uzupełniania zapasów baz (bazy) rozwiniętych w tym czasie w przodzie (w pierwszym rzucie). Zadanie to baza taka może spełniać zwłaszcza wtedy, kiedy dowóz do niej środków materiałowych z zaplecza będzie wykonywany transportem kolejowym względnie morskim, a więc gdy będzie ona rozmieszczona w rejonie, do którego prowadzić będą drogi kolejowe, albo w pobliżu portów morskich (gdy front będzie działał na kierunku nadmorskim).

Skład każdej PBF i każdego oddziału bazy zależy w zasadzie od wielkości zaopatrywanych przez nie zgrupowań wojsk oraz od posiadanych sił i środków do ich rozwinięcia.

Frontową polową techniczną bazę rakietową (FPTBR) rozmieszcza się z zasady na kierunku działania wojsk rakietowych (FBROT), w odległości 80—120 km od linii frontu, a 30—50 km od rejonów stanowisk startowych oddziałów rakietowych, zapewniając jej jak najdogodniejsze warunki do przyjmowania i zaopatrywania BROT w rakiety i głowice do rakiet.

Batalion dowozu amunicji specjalnej (rakiet) rozmieszcza się kompaniami w pobliżu stacji (portów) wyładowczych lub lotnisk zabezpieczenia materiałowego, dokąd dowożone są rakiety z zaplecza transportem kolejowym, morskim albo lotniczym.

Frontowy skład rakietowych materiałów napędowych, przeznaczony do przyjmowania dowożonych do frontu paliw rakietowych, rozmieszcza się zwykle w rejonie jednej z PBF lub w innym dogodnym rejonie. Oddziały tego składu rozwija się w pobliżu rejonów polowych technicznych baz rakietowych. Odległość pomiędzy oddziałami składu RMN a rejonami rozmieszczenia PTBR nie powinna przekraczać 50—70 km.

Batalion dowozu rakietowych materiałów napędowych rozmieszcza się zwykle kompaniami w pobliżu frontowego składu rakietowych materiałów napędowych i jego oddziałów.

Jednostki samochodowo-transportowe (brygady, bataliony) rozmieszczają się w rejonach rozwinięcia polowych baz frontu, względnie w innych dogodnych rejonach, które zapewniać będą warunki maksymalnego wykorzystania możliwości transportowych tych jednostek. Większość z nich powinna być rozlokowana w polowych bazach znajdujących się w pierwszym rzucie, albowiem zasadnicza ilość środków materiałowych będzie dowożona przez transport frontu właśnie z tych baz do ich oddziałów i do ruchomych baz armijnych.

Bazy szpitalne frontu (BSzF) lub ich oddziały rozwijane są w odległości 50—70 km od linii frontu (od rubieży wejścia wojsk do bitwy). Z reguły rozwija się oddzielne BSzF dla zabezpieczenia medycznego każdej pierwszorzutowej armii. Może być też rozwinięta tylko jedna BSzF w pasie armii działającej na głównym kierunku, która jednocześnie wydzieli oddział dla zabezpieczenia armii działającej na drugorzędnym kierunku. W bazach (oddziałach) należy rozwijać taką ilość łóżek szpitalnych, która zapewni przyjęcie rannych i chorych z wojsk prowadzących walkę w ciągu 1—2 dni. Zgrupowanie szpitali (BSzF, OBSzF) należy rozwinąć również w głębi obszaru tyłów frontu dla leczenia rannych napływających z armii drugorzutowej, armii lotniczej oraz z frontowych związków taktycznych i oddziałów rozmieszczonych w głębi ugrupowania operacyjnego (m.in. tyłów) frontu.

Dla rozmieszczenia szpitali należy wykorzystywać zabudowania oraz miejscowy sprzęt kwaterunkowy. Z polowego wyposażenia szpitali należy korzystać wtedy, kiedy szpitale trzeba będzie rozwijać w rejonach nie mających odpowiednich zabudowań lub w celu zwiększenia ilości łóżek (pojemności) szpitali.

Pozostałe zwinięte szpitale i inne jednostki służby zdrowia frontu rozmieszcza się w sposób rozśrodkowany w obszarze tyłów frontu w gotowości do przesunięcia do przodu za wojskami i do pracy w nowo rozwijanych bazach szpitalnych (oddziałach baz). Niezależnie od tego wyznacza się odwód sił i środków służby zdrowia przeznaczony do zabezpieczenia nieprzewidzianych sytuacji medycznych.

Jednostki ewakuacyjno-naprawcze frontu rozmieszcza się w kilku zgrupowaniach. Część oddziałów remontowych i ewakuacyjnych czołgów i samochodów, które charakteryzuje większy od innych jednostek stopień ruchliwości, przybliża się jak najbardziej do wojsk działających w pierwszym rzucie frontu, gdzie na poszczególnych kierunkach natar-

cia wojsk (pierwszorzutowych armii) organizują punkty zbiórki uszkodzonego sprzętu bojowego. Punkty takie organizuje się również w pobliżu rejonów masowych strat powstałych od uderzeń broni jądrowej nieprzyjaciela, na kierunku zgrupowań wojsk forsujących duże przeszkody wodne, w pobliżu rubieży wprowadzenia do bitwy drugiego rzutu (odwodu), odpierania przeciwuderzeń nieprzyjaciela itd.

Inne jednostki remontowe, o mniejszej ruchliwości, rozmieszcza się z reguły w rejonach rozwinięcia polowych baz frontu. Warsztaty naprawcze sprzętu uzbrojenia oraz innego sprzętu technicznego rozwijane są w pobliżu polowych składów frontu odpowiednich rodzajów wojsk (służb). Części tych warsztatów (czołówki, brygady remontowe) wysuwa się do przodu (do wojsk) dla prowadzenia napraw sprzętu na miejscu uszkodzenia.

Związki i oddziały wojsk kolejowych rozlokowuje się wzdłuż odbudowywanych dróg kolejowych. Większość sił tych jednostek rozmieszczana jest na odcinkach głównych kierunków kolejowych, w gotowości do ich odbudowy w toku operacji. Część jednostek wojsk kolejowych będzie wykorzystywana do technicznej osłony najważniejszych i najbardziej narażonych na zniszczenia urządzeń oraz odcinków dróg kolejowych.

Związki i oddziały drogowo-mostowe rozmieszczają się w wyznaczonych im strefach i rejonach, w których mają one obsługiwać frontowe drogi samochodowe (FDS). Siły i środki przeznaczone do osłony technicznej ześrodkowuje się w pobliżu obiektów (odcinków), które mają utrzymać w stanie używalności, względnie szybko doprowadzić do takiego stanu w razie uszkodzenia. Niezbędną ilość sił drogowych należy posiadać w odwodzie, który powinien być rozmieszczony na kierunkach zasadniczych dróg samochodowych frontu, w gotowości do ich odbudowy i obsługi w toku operacji.

Przemieszczanie (rozwijanie) zgrupowań, związków i oddziałów tyłowych frontu w toku operacji dokonywane jest w zależności od jej rozwoju, a przede wszystkim od potrzeb terminowego i ciągłego zaopatrywania i obsługi wojsk.

Wysokie tempo natarcia, przy równoczesnym stosunkowo małym tempie odbudowy dróg kolejowych, będzie powodem dość szybkiego oddalania się wojsk od polowych baz frontu, rozwiniętych na początku operacji (względnie przed operacją) w pobliżu dróg kolejowych. Jednocześnie zachodzić będzie konieczność rozwijania w toku operacji oddziałów tych baz oraz przemieszczania i rozwijania samych baz w rejonach leżących z dala od czynnych dróg kolejowych.

Oddziały PBF powinny być rozwijane na kierunkach działania pierwszorzutowych armii, w miarę możliwości bezpośrednio za wojskami (60—70 km od linii frontu). Nie należy dopuszczać do tego, aby odległość pomiędzy tymi oddziałami a polowymi bazami frontu przekraczała 150—200 km, tj. połowy maksymalnego dobowego przebiegu transportu samochodowego używanego do dowozu zaopatrzenia.

Takie rozwijanie oddziałów PBF w toku operacji stwarza warunki do zapewnienia terminowego i ciągłego zabezpieczenia materiałowego wojsk oraz pozwala na wykorzystanie do dowozu środków zaopatrzenia z tych oddziałów transportu armijnego, a w razie konieczności i transportu związków taktycznych.

Rozwijanie i przemieszczanie OPBF i PBF wiąże się nierozłącznie z manewrem tymi zgrupowaniami tyłów w toku operacji oraz manewrem zapasami materiałowymi, jak i niektórymi jednostkami tyłowymi (np. polowymi składami czy oddziałami tych składów, które mogą być przerzucane z jednej do drugiej bazy frontu lub oddziału bazy).

Do przewozu zapasów poszczególnych składów zaopatrzenia do rejonu rozwinięcia oddziału PBF czy do nowego rejonu rozmieszczenia bazy w toku operacji wykorzystuje się transport samochodowy oraz, w miarę możliwości, także inne rodzaje transportu, jak kolejowy lub wodny. Naturalnie najdogodniejszy byłby zawsze transport kolejowy, ale wobec małych możliwości odbudowy w odpowiednio szybkim tempie silnie zniszczonych dróg kolejowych, wykorzystanie go do tego celu będzie mało możliwe.

Rozwinięcie oddziału PBF czy przesunięcie do nowego rejonu całej bazy poprzedza rekonesans tego rejonu. W skład grupy rekonesansowej wchodzą przedstawiciele szefostwa PBF i poszczególnych jednostek tyłowych oraz odpowiednia ilość sił i środków z oddziałów (pododdziałów) ochrony, obsługi, regulacji ruchu, inżynieryjnych, łączności i obrony chemicznej. Grupa rekonesansowa, po ustaleniu rejonów rozmieszczania poszczególnych składów i innych jednostek, zapewnia przyjęcie i rozwinięcie polowej bazy lub jej oddziału oraz szybkie osiągnięcie przez nie gotowości do zaopatrywania wojsk.

Przemieszczenie FPTBR, podobnie jak i APTBR odbywać się będzie raz na dobę lub raz na dwie doby; zależeć to będzie w zasadzie od tempa natarcia wojsk, a właściwie od przesunięć zaopatrywanych przez nią jednostek wojsk rakietowych. Każde jej przesunięcie powinno być poprzedzone rozpoznaniem dróg i rejonu rozwinięcia.

Batalion dowozu amunicji specjalnej (bdas) może przechodzić do nowych rejonów poszczególnymi kompaniami z chwilą zmiany stacji

wyładowczych (portów), lotnisk lub innych punktów zaopatrywania frontu w rakiety i głowice. Batalion ten będzie zmieniał swe miejsce rozmieszczenia przeciętnie raz na 2—3 doby.

Na podobnych zasadach jak FPTBR i bdas zmieniają rejony rozmieszczenia w toku operacji zaczepnej skład i pododdziały składu rakietowych materiałów napędowych oraz batalion dowozu RMN.

Nowe bazy szpitalne w toku operacji rozwijane są na podobnych zasadach jak w rejonie wyjściowym. W każdym wypadku należy przestrzegać wymagania, aby ramię ewakuacji sanitarnej pomiędzy dywizyjnymi punktami medycznymi a bazą szpitalną (oddziałem bazy) nie przekraczało 100—120 km. BSzF (OBSzF) należy rozwijać także dla zabezpieczenia wprowadzenia do bitwy drugiego rzutu frontu, forsowania dużych przeszkód wodnych, odpierania przeciwuderzenia nieprzyjaciela itp.

Przesunięcia jednostek (urządzeń) naprawczych czołgów i samochodów przeprowadzane są zazwyczaj po wykonaniu przez nie średniego remontu uszkodzonego sprzętu ześrodkowanego w rejonach ich rozwinięcia (w punktach zbiórki uszkodzonego sprzętu). Zwykle w jednym miejscu jednostki te pracować będą nie mniej niż dwa dni (chociaż zależy to od ilości zgromadzonego w tym rejonie funduszu remontowego).

Brygady wojsk kolejowych i mostowych przenoszą się do nowych rejonów (na nowe odcinki pracy) po zakończeniu i oddaniu do eksploatacji odbudowanych względnie na nowo zbudowanych odcinków dróg lub mostów. Brygada drogowo-eksploatacyjna i jej oddziały przesuwają się do przodu w miarę przekazywania obsługiwanych odcinków frontowych dróg samochodowych miejscowym organom drogowym albo innym jednostkom (np. jednostkom podporządkowania centralnego). Natomiast dla obsługi czołowych odcinków dróg samochodowych, przejmowanych przez szczebel frontu w toku operacji, wykorzystuje się w pierwszej kolejności odwód wojsk drogowych, a następnie te oddziały, które poprzednio obsługiwały drogi przekazane przez front innym organom.

W czasie organizacji przemieszczania i rozwijania zgrupowań i jednostek (urządzeń) tyłowych przeprowadza się rozpoznanie oraz — w miarę potrzeb i możliwości — przygotowanie nowych rejonów rozmieszczenia, wydziela się odpowiednią ilość transportu, wyznacza się marszruty, określa sposób i czas przesunięcia, zapewnia się niezbędną ochronę i maskowanie oraz rozpoznanie skażeń na drogach przemarszu i w rejonach odpoczynku.

Przedstawione w ogólnym zarysie sposoby rozmieszczenia oraz przesuwania i rozwijania tyłów frontu w operacji zaczepnej stanowią oczywiście tylko podstawę do rozwiązywania tych zagadnień w konkretnych operacjach i w określonych sytuacjach operacyjno-tyłowych. Każdy konkretny przypadek wymagać będzie jak najpełniejszej analizy zaistniałej sytuacji, uwzględnienia możliwego rozwoju wydarzeń i w efekcie powzięcia wszechstronnie uzasadnionej decyzji.

b) **Obrona i ochrona tyłów**

Charakter współczesnych operacji zaczepnych poważnie komplikuje organizację obrony i ochrony frontowych tyłów. Wysokie tempo i manewrowe działania zmuszają do stosunkowo częstej zmiany rejonów rozmieszczenia przez większość zgrupowań i jednostek tyłowych, co ze zrozumiałych względów utrudnia w poważnym stopniu rozbudowę ukryć i wykonanie prac maskowniczych. Dlatego też w maksymalnym stopniu należy wykorzystywać dla ukrycia tyłów ochronne właściwości terenu oraz wcześniej rozbudowane przez wojska własne lub nieprzyjacielskie, a przydatne do tego celu urządzenia inżynieryjne. Zakres inżynieryjnej rozbudowy rejonów rozmieszczenia jednostek (urządzeń) tyłowych frontu w toku operacji zależy przede wszystkim od tego, jak długo będą dane tyły przebywać w jednym miejscu, a następnie — od ważności konkretnego obiektu tyłowego, od ilości posiadanych sił i środków przeznaczonych do tych prac oraz od szeregu innych jeszcze czynników.

W toku operacji, zwłaszcza gdy działania toczyć się będą na oddzielnych, nieraz odizolowanych kierunkach, częste będą wypadki planowego przenikania na tyły zorganizowanych grup dywersyjno-rozpoznawczych nieprzyjaciela. Na zapleczu nacierających wojsk frontu mogą się też znaleźć grupy, a nawet zwarte pododdziały lub oddziały z rozbitych zgrupowań bojowych nieprzyjaciela. One to, nie mówiąc już o innych specjalnych jednostkach (np. desanty powietrzne czy morskie), mogą atakować i niszczyć urządzenia tyłowe, obiekty komunikacyjne, zakłócać dowóz i ewakuację dezorganizując tym samym system zabezpieczenia tyłowego wojsk. Należy przy tym zaznaczyć, że konieczne we współczesnej wojnie rozśrodkowane rozmieszczenie tyłów i rozproszenie ich ruchu w czasie i w przestrzeni stwarza dogodne warunki do działań dywersyjnych nieprzyjaciela na obszarze tyłów frontu.

Trzeba się również liczyć z tym, że broniący się nieprzyjaciel będzie też wykonywał naziemne uderzenia jądrowe, starając się stworzyć szerokie strefy skażenia substancjami promieniotwórczymi, jak i sto-

sować może środki chemiczne i bakteriologiczne. Zmusza to do stałego prowadzenia rozpoznania skażeń i zakażeń, do szybkiej analizy danych z rozpoznania oraz przeprowadzania przedsięwzięć zapobiegających skażeniom ludzi, środków materiałowych i sprzętu technicznego jednostek tyłowych frontu. Można stwierdzić, że na współczesnym polu walki, w warunkach stosowania broni masowego rażenia, żadnego problemu z zakresu tyłowego zabezpieczenia wojsk w operacji zaczepnej frontu nie można rozwiązywać nie uwzględniwszy skutków, jakie użycie tej broni może wywrzeć na system organizacji tyłów i zabezpieczenia komunikacyjnego oraz zaopatrywania i obsługi wojsk.

Należycie zorganizowane przedsięwzięcia w zakresie obrony i ochrony tyłów na pewno przyczynią się do znacznego zmniejszenia strat, ale — co samo przez się jest zrozumiałe — nie wykluczą możliwości oddziaływania nieprzyjaciela na obiekty tyłowe. Z tych też względów jednym z najważniejszych zadań tyłów w ramach systemu obrony i ochrony są przedsięwzięcia dotyczące likwidacji skutków uderzeń nieprzyjacielskich. Jednostki tyłowe powinny być stale gotowe do natychmiastowej likwidacji skutków takich uderzeń, aby obiektom, na które wykonane zostały uderzenia, przywrócić — w miarę możliwości — jak najszybciej zdolność do wykonywania wyznaczonych im zadań.

3. Zabezpieczenie komunikacyjne (drogowe)

Podstawowym warunkiem właściwego przygotowania układu sieci komunikacyjnej na obszarze tyłów frontu jest ścisłe powiązanie sieci dróg z ugrupowaniem wojsk oraz z polowymi bazami, bazami szpitalnymi, polowymi technicznymi bazami rakietowymi, jednostkami naprawczymi itp., inaczej mówiąc — z zasadniczymi elementami ugrupowania tyłów.

Dla zabezpieczenia operacji w początkowym okresie wojny przygotowanie dróg na terenie własnego kraju i państw zaprzyjaźnionych musi być przeprowadzone zawczasu, w okresie pokoju. Powinno się przy tym zwrócić szczególną uwagę na zabiegi mające na celu zwiększenie „żywotności" dróg, przystosowanie ich do intensywnej eksploatacji w czasie wojny, w warunkach stosowania broni jądrowej.

Ograniczona ilość sił i środków, jakimi front będzie dysponował dla przygotowania oraz utrzymania i obsługi dróg w operacji początkowego okresu wojny, zmusza do szerokiego wykorzystania na terenie własnego kraju i państw zaprzyjaźnionych sił i środków OTK, zarówno

wojskowych, jak i zmilitaryzowanych (układu funkcjonalnego i terytorialnego).

Ciągłość i terminowość zaopatrywania i obsługi wojsk w operacji zaczepnej frontu uda się osiągnąć w zasadzie tylko wówczas, jeśli będzie istnieć dogodna i wzajemnie powiązana sieć dróg kolejowych, samochodowych, wodnych i lotniczych.

Drogi samochodowe. Przy wyborze i przygotowaniu frontowych dróg samochodowych (FDS) w operacji zaczepnej należy obowiązkowo uwzględniać:

— ugrupowanie operacyjne wojsk w położeniu wyjściowym i kierunki ich działania w toku operacji;
— rozmieszczenie i kierunki przesunięcia (rozwinięcia) polowych baz frontu i ich oddziałów, ruchomych baz armii, baz szpitalnych frontu (ich oddziałów) i polowych technicznych baz rakietowych;
— przewidywaną intensywność ruchu i zdolność przepustową FDS oraz posiadane siły i środki do ich odbudowy, utrzymania i obsługi.

O wyborze dróg od PBF do RBA decyduje naturalnie ugrupowanie operacyjne wojsk oraz kierunki ich działania w toku operacji.

Dla zabezpieczenia „żywotności" sieci dróg samochodowych frontu i dla rozśrodkowania ruchu transportu samochodowego, na kierunku działania każdej armii należy przygotować 1 zasadniczą i 1—2 pomocnicze drogi samochodowe, a na rubieżach rozwinięcia PBF (oddziałów), BSzF (oddziałów) i RBA oraz wzdłuż szerokich przeszkód wodnych, a w razie konieczności i na innych rubieżach powinny być przygotowane drogi rokadowe. Stąd też sieć dróg samochodowych frontu w operacji zaczepnej obejmuje 3—4 drogi zasadnicze i 4—6 dróg pomocniczych o kierunku dofrontowym, powiązanych drogami rokadowymi (zwykle co 75—100 km), jak również drogi dojazdowe do stacji (przystani) wyładowczych, do lotnisk zabezpieczenia materiałowego, składów itp.

Odbudowę frontowych dróg samochodowych w toku operacji prowadzi się w zasadzie na kierunkach działania wojsk, uwzględniając, że będą one wykorzystywane przez wojska podczas przegrupowania oraz do dowozu środków materiałowych. Na kierunku działania każdej pierwszorzutowej armii powinno odbudowywać się (doprowadzać do stanu umożliwiającego wykorzystanie) po jednej drodze zasadniczej i w razie możliwości jedną — dwie pomocnicze drogi samochodowe. Drogi rokadowe w toku operacji przygotowuje się na nowych rubieżach rozwi-

jania PBF i ich oddziałów, technicznych baz rakietowych, baz szpitalnych i ich oddziałów oraz ruchomych baz armijnych.

Przygotowanie i utrzymanie nowych odcinków frontowych dróg samochodowych w toku operacji przeprowadza się z reguły siłami i środkami odwodu wojsk drogowych, jaki organizuje się przed operacją, jak również tymi jednostkami drogowo-eksploatacyjnymi, które przekazały innym organom obsługę dróg w głębi obszaru tyłów frontu. W miarę postępów operacji i rozwijania oddziałów względnie przemieszczania frontowych baz do nowych rejonów, wojska drogowe frontu powinny przyjmować armijne odcinki drogowe, natomiast odcinki dróg samochodowych znajdujące się poza rubieżami rozmieszczenia frontowych baz należy przekazywać jednostkom drogowym centralnego podporządkowania.

Dla zapewnienia jak najwyższego tempa odbudowy frontowych dróg samochodowych konieczne jest:

— prowadzenie stałego rozpoznania istniejących dróg w pasie natarcia frontu;
— wykorzystywanie dróg przygotowanych już siłami armii;
— maksymalna mechanizacja prac drogowych i organizacja prac na szerokim froncie;
— odpowiednio wczesne przygotowanie konstrukcji mostowych i stworzenie potrzebnych zapasów sprzętu i materiałów drogowych;
— wydzielenie do prac dostatecznej ilości transportu samochodowego;
— właściwe wykorzystanie odwodu wojsk drogowych.

Ruch na drogach samochodowych w operacji zaczepnej charakteryzować będą częste zmiany marszrut przez jadące kolumny, a w wypadku stosowania BMR — konieczność pokonywania stref terenu skażonych substancjami radioaktywnymi. Dlatego też na drogach tych konieczna jest niezwykle sprężysta i sprawna organizacja kierowania ruchem oparta na systemie punktów dyspozytorskich i punktów kontroli ruchu oraz posterunków, a w razie potrzeby i patroli regulacji ruchu.

Drogi kolejowe. W toku operacji w pierwszej kolejności odbudowuje się zasadnicze dofrontowe kierunki kolejowe. Odbudowę linii rokadowych prowadzi się wtedy tylko, kiedy odbudowane zostaną kierunki dofrontowe. W sprzyjających warunkach, np. w razie stosunkowo małych zniszczeń dróg kolejowych albo posiadania dostatecznej ilości

sił i środków przeznaczonych do odbudowy, można przeprowadzać jednoczesną odbudowę odcinków dofrontowych i rokadowych.

Dla zapewnienia jak najszybszej odbudowy dróg kolejowych zachodzi konieczność:

— prowadzenia stałego rozpoznania technicznego;
— uwzględniania w wyborze kierunków kolejowych do odbudowy przede wszystkim zadania frontu w operacji oraz prawdopodobnego zakresu zniszczeń dróg i warunków pracy tyłów;
— rozmieszczenia we właściwym czasie jednostek wojsk kolejowych i specjalnych organów KW na odbudowywanych kierunkach;
— tworzenia zapasów materiałowych i odpowiednich konstrukcji urządzeń przeznaczonych do odbudowy oraz terminowej dostawy tych zapasów do miejsc prowadzenia prac budowlanych;
— prowadzenia prac na szerokim froncie i wszechstronnego stosowania mechanizacji;
— zapewnienia należytej obrony (zwłaszcza przeciwlotniczej) dla jednostek prowadzących odbudowę.

Tempo odbudowy dróg kolejowych uzależnione jest od zakresu i charakteru zniszczeń oraz — co najważniejsze — od sił i środków, jakimi do tego celu będzie dysponował front. Zasadnicze siły wojsk kolejowych używane są zwykle do odbudowy i osłony technicznej zasadniczych dofrontowych kierunków kolejowych. Siły w składzie do dwu brygad wojsk kolejowych są w zasadzie w stanie odbudowywać tylko jeden kierunek kolejowy.

Przed rozpoczęciem operacji zaczepnej na sieci dróg kolejowych frontu wyznacza się i przygotowuje zasadnicze i zapasowe stacje rozdzielcze frontu oraz stacje wyładowcze i stacje dla załadowania rannych ewakuowanych z baz szpitalnych w głąb kraju transportem kolejowym. W toku operacji, w miarę odbudowy linii kolejowych oraz rozwijania baz frontowych w nowych rejonach, organizowane są nowe stacje wyładowcze. Natomiast nowe stacje rozdzielcze wyznaczane są dla frontu w dyrektywie kwatermistrzowskiej, zazwyczaj wraz ze zmianą tylnej granicy obszaru tyłów frontu.

Drogi wodne i środki pływające, jakie można wykorzystać na obszarze tyłów frontu, przygotowuje się do przewozów wojskowych. Na szlakach dróg, którymi dostarczane są środki materiałowe z zaplecza do frontu, wyznacza się porty rozdzielcze, a na odcinkach frontowych dróg wodnych organizuje się porty lub przystanie wyładowcze.

Ponadto do dowozu zaopatrzenia z obszaru kraju do polowych baz frontu może być, w miarę możliwości, wykorzystywany transport mor-

ski, zwłaszcza żeglugi przybrzeżnej. Dla przyjęcia środków materiałowych przewiezionych drogą morską organizuje się porty wyładowcze.

Lotniska zabezpieczenia materiałowego przygotowuje się w pobliżu rejonów rozmieszczenia polowych baz i ich oddziałów oraz polowych technicznych baz rakietowych. Podczas urządzania lotnisk należy uwzględniać typy samolotów, jakie użyte będą w przewozach w danym ogniwie. Terminowe przygotowanie lotnisk, lądowisk względnie zrzutowisk ma w toku operacji bardzo ważne znaczenie. Czas tego przygotowania powinien się zbiegać z czasem rozwinięcia (rozmieszczenia) w nowym rejonie frontowej bazy lub jej oddziału.

4. Zabezpieczenie materiałowe

Organizacja zabezpieczenia materiałowego wojsk frontu w operacji zaczepnej jest problemem niezwykle trudnym. Składają się na to skomplikowane warunki przygotowania operacji, zwłaszcza w początkowym okresie wojny, duże ilości środków materiałowych, jakie potrzebne są dla zabezpieczenia operacji oraz wielkie możliwości niszczącego oddziaływania nieprzyjaciela na system zaopatrywania.

W początkowym okresie wojny — z uwagi na konieczność stopniowego osiągania gotowości przez tyły operacyjne, jednoczesnego przegrupowywania wojsk i tyłów do rejonu wyjściowego do działań oraz rozwijania operacji zaczepnej z marszu, w miarę podchodzenia wojsk do rubieży starcia z nieprzyjacielem — zabezpieczenie materiałowe wojsk organizuje się ograniczoną ilością sił i środków. Zmuszać to będzie z kolei organa dowodzenia tyłami do skupienia głównego wysiłku na rozwiązywaniu najważniejszych zadań z tej dziedziny.

Pełne zabezpieczenie materiałowe wojsk operacyjnych w początkowym okresie wojny możliwe jest w wypadku zrealizowania jeszcze w czasie pokoju wielu przedsięwzięć z zakresu przygotowania odpowiedniej bazy do rozwinięcia sprawnie działającego systemu zaopatrywania wojsk w każdej sytuacji operacyjno-tyłowej.

a) Potrzeby środków materiałowych

Potrzeby materiałowe wojsk można podzielić na dwie zasadnicze grupy: pierwsza — to środki masowego i codziennego zużycia, jak amunicja, rakiety, paliwo i żywność (stanowią one około 80—90% całości potrzeb), a druga — pozostałe rodzaje zaopatrzenia (około 10—20% całości potrzeb), które z reguły są przedmiotami doraźnego i okresowego zaopatrywania, jak np. materiały remontowo-eksploata-

cyjne, sprzęt i materiały inżynieryjne, chemiczne, łączności, środki zaopatrzenia medycznego, mundurowego itp.

Potrzeby materiałowe dla zabezpieczenia operacji zaczepnej frontu zależą głównie od zużycia środków w czasie przygotowania operacji, a zwłaszcza w toku jej prowadzenia.

Podczas przygotowania operacji początkowego okresu wojny w dużej ilości zużywane będą tylko materiały pędne, niezbędne do zabezpieczenia przemarszu wojsk do rubieży wejścia do bitwy (walki); w mniejszej natomiast ilości inne środki zaopatrzenia. W wypadku gdy przegrupowanie wojsk będzie się odbywać już po wybuchu wojny, również może mieć miejsce dość duże zużycie amunicji do tego sprzętu uzbrojenia, który będzie wykorzystywany do zwalczania nieprzyjacielskiego lotnictwa (zwłaszcza amunicji plot). O ile jednak ustalenie zużycia MPS na zabezpieczenie przemarszu wojsk jest, można powiedzieć, sprawą stosunkowo prostą, bo w grę tu wchodzą takie zasadnicze czynniki wymierne, jak długość i jakość trasy przemarszu, ilość i rodzaj pojazdów mechanicznych, sposób marszu oraz warunki atmosferyczne, to określenie potrzeb amunicji plot jest sprawą bardzo trudną.

Podobnie trudnym problemem jest ustalenie konkretnych wielkości potrzebnej amunicji na zabezpieczenie operacji zaczepnej frontu, a łatwiejszym natomiast jest ustalenie potrzebnych ilości paliw.

Przyjmuje się, że orientacyjne średnie zużycie tych środków materiałowych w operacji może wynosić:

		dzienne		w całej operacji[1])
		bez użycia bmar	z użyciem bmar	
amunicja	— strzel.	0,15 jo	0,15 jo	2,1 jo
	— art. i moźdz.	0,25-0,3 jo	0,2 jo	3,3 jo
	— rakiet.	0,25-0,3 jo	0,2 jo	3,3 jo
	— PPK	0,2-0,25 jo	0,15 jo	2,6 jo
	— plot	0,35-0,4 jo	0,3 jo	4,7 jo
	— czołgowa	0,25-0,3 jo	0,2 jo	3,3 jo
MPS	— benz. sam.	0,25-0,35 jn		4,4 jn
	— olej napęd.	0,35-0,55 jn		6,7 jn
	— benz. lot.	1 jn		14 jn
	— paliwo P-2	1 jn		14 jn

[1]) Przyjęto operację 14-dniową, z czego w ciągu 5 dni (orientacyjnie — zadanie bliższe armii) działania bez użycia BMR.

Potrzeby materiałowe frontu (składającego się z trzech armii ogólnowojskowych, armii lotniczej oraz innych jednostek organicznych) dla zabezpieczenia operacji zaczepnej orientacyjnie mogą wynosić:

— amunicja wszystkich rodzajów — 58.000 ton;
— MPS — 110.000 ton;
— żywności — 10.000 ton;
— innych środków materiałowych — 18.000 ton; tj. około 10% ca-30% to amunicja, 56% — MPS i 5% — żywność.

Ogólne więc potrzeby mogą wynosić 196.000 ton, z czego około 30% to amunicja, 56% — MPS i 5% — żywność [1].

Wielkość zużycia środków materiałowych, a szczególnie amunicji i to amunicji artyleryjskiej, jest w poszczególnych etapach i dniach operacji znacznie zróżnicowana. Największe jej zużycie będzie w zasadzie w pierwszym dniu operacji, zwłaszcza jeśli się weźmie pod uwagę potrzeby na ogniowe przygotowanie natarcia.

Należy stwierdzić, że na strukturę zużycia środków materiałowych w toku operacji zaczepnej istotny wpływ wywrze zastosowanie broni jądrowej. Przyczyni się ono do zmiany proporcji pomiędzy zużyciem amunicji i paliw; dzienne zużycie amunicji zmniejszy się, a zużycie MPS — zwiększy. Ponadto globalne zużycie środków materiałowych (zwłaszcza amunicji) w całej operacji frontowej prowadzonej w warunkach stosowania BMR może być mniejsze, z uwagi na krótszy czas jej trwania.

Wyraźne różnice w zużyciu środków materiałowych wystąpią podczas wykonywania zadania bliższego i dalszego przez front. Jeśli się przyjmie globalne zużycie za 100%, to w czasie zadania bliższego zużycie środków materiałowych może wynosić około 60%, a nawet i więcej, a podczas zadania dalszego około 40%. W podobnej proporcji będzie się też kształtować zużycie amunicji, a zwykle w odwrotnej zużycie MPS. Proporcje te mogą naturalnie ulegać dużym zmianom w zależności od czasu, w jakim wykonywane będą poszczególne zadania frontu (armii) oraz od tego, kiedy zostanie użyta broń jądrowa.

Przykładowe średniodobowe zużycie środków materiałowych w skali frontu może wynosić (w tonach);

Okres działań		Rodzaj środków materiałowych				Razem we froncie	
		amunicja	MPS	żywność	inne śr. mat.	dzienne	na zadanie
Zadanie bliższe frontu (8 dni)	Zadanie bliższe armii (5 dni)	5600	6800	700	1500	14 600	113 800
	Zadanie dalsze armii (3 dni)	4000	7600	700	1300	13 600	
Zadanie dalsze frontu (6 dni)		3000	8900	700	1100	13 700	82 200
Razem na operację (14 dni)		5800	110 000	10 000	18 000	196 000	
Stosunek procentowy		30%	56%	5%	9%	100%	

UWAGA: W obliczeniach, podobnie jak w poprzednich kalkulacjach, przyjęto 14-dniową operację frontową, z czego pierwsze 5 dni (zadanie bliższe armii) — to działania w warunkach konwencjonalnych.

Wielkość i struktura zużycia środków materiałowych wywierają oczywiście istotny wpływ na organizację zabezpieczenia materiałowego. Dla zapewnienia ciągłości zaopatrywania wojsk w toku operacji, na poszczególnych szczeblach organizacyjnych gromadzi się i utrzymuje odpowiednie zapasy wszystkich rodzajów środków materiałowych. Wielkość tych zapasów i ich urzutowanie uzależnia się od rodzaju przewidywanych działań, stanu i składu wojsk oraz możliwości środków transportowych. W zasadzie powinno gromadzić się takie ilości środków zaopatrzenia, które zapewnią pokrycie zużycia w ciągu całej planowanej operacji frontowej. Składają się na nie zapasy utrzymywane w tyłach wojsk i w składach wysuniętej bazy obszaru kraju (WBOK) oraz zgromadzone zawczasu w przewidywanym rejonie wyjściowym wojsk do działań.

Zapasy środków materiałowych przeznaczone dla formowanych jednostek tyłowych (składów) związków operacyjnych utrzymywane są w okręgowych i centralnych składnicach lub w innych jednostkach mobilizujących te oddziały — stosownie do założeń operacyjnych, warunków magazynowania oraz zasad rozśrodkowania.

Ciągłość zaopatrywania wojsk w operacji zaczepnej zapewniana jest nie tylko dzięki nagromadzeniu potrzebnej ilości zapasów środków

materiałowych, ale też dzięki właściwemu ich urzutowaniu oraz rozdziałowi na odpowiednie kierunki działania wojsk frontu.

Dla zabezpieczenia desantów (powietrznych, morskich) oraz tych wojsk lądowych, które w operacyjnej głębokości mogą działać w oderwaniu od baz zaopatrzenia, tworzy się w pobliżu lotnisk zabezpieczenia materiałowego lub we frontowych składach zapasy specjalnie przygotowane do dostarczania ich transportem lotniczym. Wielkość ich uwarunkowana jest przewidywanymi potrzebami wojsk w operacji.

W toku operacji zapasy środków zaopatrzenia powinny być stale uzupełniane, aby po jej zakończeniu wielkość ich zapewniała pełną gotowość bojową wojsk. W tym celu w związkach taktycznych powinno znajdować się nie mniej niż 70—75% normy zapasów ruchomych, natomiast w bazach armii i frontu — około 50% ustalonych ilości zapasów.

b) **Dowóz środków materiałowych**

Podstawowym warunkiem sprawnej organizacji zabezpieczenia materiałowego wojsk jest nieprzerwany dowóz środków materiałowych, oparty na kompleksowym wykorzystaniu wszystkich dostępnych rodzajów transportu. Organizacja tego dowozu w operacji zaczepnej frontu jest problemem niezwykle trudnym, zwłaszcza ze względu na wielkość potrzeb przewozowych i duże odległości przewozu oraz skomplikowane warunki komunikacyjne (zniszczenie i skażenia dróg, trudności w kierowaniu ruchem). Ponadto w pierwszych dniach operacji początkowego okresu wojny jednym z głównych mankamentów, komplikującym realizację, dowozu będzie brak transportu, tj. tych jednostek, które po sformowaniu nie dotrą jeszcze w podporządkowanie kwatermistrzostwa frontu.

Różne też będą warunki realizacji dowozu w działaniach bez użycia i z użyciem broni jądrowej. W pierwszym wypadku ogólne potrzeby przewozowe będą z reguły większe, a odległości przewozu mniejsze; ponadto większa będzie możliwość wykorzystania transportu kolejowego. W drugim wypadku — w warunkach stosowania broni jądrowej — ilość dowożonych środków materiałowych będzie prawdopodobnie mniejsza, jednak dowóz będzie wykonywany na większe odległości i często w sposób nieregularny (biorąc pod uwagę czas i wielkość), przy możliwych dużych zakłóceniach na sieci komunikacyjnej oraz w warunkach ograniczonych możliwości wykorzystania transportu kolejowego.

Potrzeby dowozu środków materiałowych do wojsk, z uwzględnieniem zużycia tych środków i dopuszczalnego (planowanego) obniżenia

zapasów określa się w planie materiałowego zabezpieczenia. Orientacyjna dobowa wielkość tego dowozu do wojsk frontu w operacji, biorąc też pod uwagę i to, że część środków zaopatrzenia będzie pobierana przez związki operacyjne i taktyczne z polowych baz frontu i ich oddziałów, może wynosić około 10—12 tysięcy ton, a pod koniec operacji nieco mniej [2].

Transport samochodowy frontu wykorzystywany jest do dowozu środków materiałowych bezpośrednio do armii oraz do oddziałów polowych baz frontu i samych baz, które rozwijane będą w czasie operacji w pobliżu wojsk (dla zbliżenia zapasów do wojsk). Ponadto używany on jest do pracy w tymczasowych rejonach przeładunkowych (TRP) oraz do wewnętrznych przewozów ładunków ze stacji wyładowczych do składów frontu.

Odległości przewozów wykonywanych transportem frontowym w toku operacji zaczepnej — liczone od polowych baz frontu rozwiniętych w rejonie wyjściowym do oddziałów baz (wysuniętych składów) — będą, zwłaszcza pod koniec operacji, bardzo duże i mogą wynosić kilkaset kilometrów (nawet i do tysiąca). Z tej też przyczyny, nie biorąc pod uwagę nawet strat i uszkodzeń technicznych, możliwości przewozowe tego transportu będą stopniowo, ale wyraźnie malały. Można nawet stwierdzić, że transport samochodowy frontu jest w stanie w pełni zabezpieczyć potrzeby przewozowe na głębokość zadania bliższego armii (o ile dostatecznie wcześnie zostanie zmobilizowany i włączony w system zaopatrywania). Natomiast już w czasie wykonywania zadania bliższego frontu niedobór zdolności przewozowych tego transportu musi być rekompensowany wykorzystaniem transportu armijnego i związków taktycznych we frontowym ogniwie dowozu.

Jeszcze bardziej komplikuje się sytuacja w tej dziedzinie w toku wykonywania przez front zadania dalszego. Dlatego w tym okresie transport samochodowy powinien być wykorzystywany przede wszystkim do wykonywania zadań przewozowych w czołowych ogniwach dowozu, zaś w pozostałych ogniwach należy, w miarę możliwości, angażować transport kolejowy, wodny — śródlądowy, rurociągi oraz morski.

Wobec trudności w zabezpieczeniu potrzeb przewozowych należy dążyć do maksymalnego zwiększenia intensywności wykorzystania transportu samochodowego. Osiągnąć to można głównie przez jak największe ograniczanie, a nawet wyeliminowanie niektórych przeładunków w systemie dowozu, jak również przez ograniczenie przebiegu

---

[2] W oparciu o tabelę przykładowego średniodobowego zużycia środków materiałowych w skali frontu.

transportu bez ładunku. Kolejnym sposobem jest stosowanie zamienności pracy kierowców; w tym wypadku trzeba jednak posiadać po dwóch kierowców na pojazd lub pododdział kierowców rezerwowych. Ponadto zwiększyć można możliwości transportu samochodowego przez angażowanie w poszczególnych ogniwach dowozu wszystkich dostępnych środków transportowych, jak np. wykorzystanie wolnego transportu jednostek tyłowych rozwiniętych do pracy i tworzenie z niego oddzielnych pododdziałów transportowych lub użycie go do uzupełnienia środków transportu w etatowych oddziałach transportowych.

5. Zabezpieczenie techniczne

Zastosowanie broni jądrowej na współczesnym polu walki przyczyni się do zwiększenia (w porównaniu z II wojną światową) strat bojowych sprzętu technicznego i uzbrojenia. Na podstawie oceny prawdopodobnej ilości tej broni, jaką nieprzyjaciel może użyć, i niszczącego jej działania można wnioskować, że w ciągu operacji zaczepnej frontu orientacyjne straty niektórych rodzajów sprzętu technicznego i uzbrojenia mogą przedstawiać się następująco:

Rodzaj sprzętu	Straty ogólne w % do stanu sprzętu na początek operacji	% ze strat ogólnych			
		wymaga remontu			Straty bezpowrotne
		bieżącego	średniego	głównego	
Czołgi	100-110	40-50	20-25	10-15	20-25
Transport. opanc. (kołowe)	35-40	45-50	15-20	10-15	15-20
Samochody	35-40	45-50	15-20	10-15	15-20
Ciągn. art. (gąsien.)	30-35	45-50	15-20	10-15	15-20
Działa i moźdz.	60-70	30-35	15-20	5-7	8-10
Broń strzelecka	40-50	20-25	10-15	—	10-15
Wyrzutnie rakiet	80-85	40-45	20-25	10-15	5-10
Sprzęt tech. służby MPS	10-15	40-45	20-25	10-15	20-25
Sprzęt drogowy	8-10	35-40	15-20	10-12	15-20

Ze względu na nieograniczony prawie zasięg i siłę rażenia broni jądrowej straty bojowe w sprzęcie technicznym mogą występować gwałtownie w dowolnym czasie i wszędzie tam, gdzie tylko znajdować się będą wojska. Straty te więc mogą być tak samo duże na całej głębokości ugrupowania operacyjnego wojsk frontu, czyli w wojskach znajdujących się z dala od linii frontu (w głębi ugrupowania operacyjnego) mogą się kształtować one w granicach nie mniejszych niż straty w jednostkach znajdujących się w bezpośredniej styczności

z nieprzyjacielem. Na te bowiem wojska nieprzyjaciel nie będzie w zasadzie mógł używać broni jądrowej ze względu na bezpieczeństwo swoich broniących się jednostek. Sprzyjają temu prowadzone w szybkim tempie działania wojsk na kierunkach, głębokie czołowe uderzenia rozcinające oraz uderzenia na skrzydła. We wszystkich wypadkach nierównomiernego zarysu linii styczności wojsk możliwość stosowania broni jądrowej jest ograniczona i dlatego większość strat bojowych w jednostkach walczących w pierwszym rzucie będzie prawdopodobnie zadana bronią klasyczną.

Natomiast w wypadku niestosowania w operacji broni masowego rażenia straty sprzętu technicznego i uzbrojenia będą znacznie mniejsze, proporcjonalnie zbliżone do strat z II wojny światowej. Naturalnie w liczbach bezwzględnych straty te będą na współczesnym polu walki większe, albowiem wojska obecnie dysponują doskonalszymi środkami rażenia, zwłaszcza bronią przeciwpancerną, mają większe możliwości oddziaływania na dużą głębokość ugrupowania wojsk przeciwnika (między innymi bronią rakietową) oraz ze względu na wysoki poziom mechanizacji i motoryzacji współczesnych armii.

W operacji początkowego okresu wojny, zwłaszcza w pierwszych dniach działań bojowych, front może dysponować ograniczoną ilością środków remontowo-ewakuacyjnych, albowiem znaczna część nowo formowanych jednostek — stosownie do terminów mobilizacji — przybędzie w podporządkowanie frontu z pewnym, nawet kilkudniowym opóźnieniem (w stosunku do terminu rozpoczęcia operacji). Z tego powodu trzeba będzie jak najszerzej wykorzystywać znajdujące się w pasie działania frontu miejscowe warsztaty remontowe i przedsiębiorstwa nadające się do tego celu. Wykorzystanie miejscowych zasobów i mocy produkcyjnych do prowadzenia napraw sprzętu technicznego może odegrać ważną rolę w procesie zabezpieczenia technicznego wojsk w początkowym okresie operacji frontowej.

Naprawa sprzętu technicznego i uzbrojenia w toku operacji, do czasu przybycia sformowanych jednostek remontowo-ewakuacyjnych frontu, przeprowadzana będzie więc przez jednostki naprawcze wojsk (oddziałów, związków taktycznych) oraz w miejscowych warsztatach remontowych względnie w innych zakładach tego typu (zwłaszcza na terenie własnego kraju lub państwa sojuszniczego). Sprzęt nie naprawiony, gromadzony będzie w odpowiednich rejonach (punktach zbiórki uszkodzonego sprzętu), a następnie przekazywany właściwym organom frontu.

Przystępujące do pracy jednostki remontowe frontu wykorzystywane są do prowadzenia średnich napraw sprzętu, napraw o jak najmniejszym zakresie robót, i w pierwszym rzędzie na kierunku działania głównego zgrupowania wojsk frontu. Pozostały sprzęt, wymagający średniej i głównej naprawy, remontowany jest w miarę uzupełniania frontu odpowiednimi jednostkami technicznymi oraz, o ile to będzie możliwe, w miejscowych zakładach naprawczych. Duża ilość i nierównomierność strat technicznych wymagają ciągłej i wydajnej pracy oraz skoordynowanego wykorzystania jednostek remontowo-ewakuacyjnych, terminowego ich przemieszczania oraz szybkiego rozwijania i zwijania.

W rejonach największego skupienia uszkodzonej techniki bojowej wyznacza się z zasady frontowe punkty zbiórki sprzętu uszkodzonego. W rejonach tych rozwija się ruchome jednostki ewakuacyjne i naprawcze czołgów i samochodów, a w razie potrzeby i inne oddziały techniczne. Sprzęt, który nie może być naprawiony w tych punktach, kieruje się (ewakuuje) do remontu do odpowiednich warsztatów frontu lub w głąb kraju względnie przeznacza do rozbiórki na części zapasowe.

Ciągłość prac ewakuacyjno-remontowych w toku operacji zaczepnej osiąga się przez terminowe przegrupowanie oddziałów naprawczych i ewakuacyjnych oraz drogą manewru tymi jednostkami pomiędzy poszczególnymi kierunkami ewakuacyjnymi.

6. Zabezpieczenie medyczne

Na zabezpieczenie medyczne operacji zaczepnej frontu w początkowym okresie wojny zasadniczy wpływ wywiera przede wszystkim fakt, że siły służby zdrowia narastają w miarę postępu mobilizacji i przekazywania jednostek medycznych do dyspozycji frontu. Wskutek tego w pierwszych dniach operacji, ze względu na prawdopodobny brak odpowiednich sił na szczeblu frontu, główny ciężar zadań w dziedzinie zabezpieczenia medycznego spoczywać będzie na jednostkach służby zdrowia związków taktycznych. Konieczne też będzie znaczne rozszerzenie pojemności posiadanych szpitali oraz — w miarę możliwości — jak najszersze wykorzystanie miejscowych placówek służby zdrowia.

Dla złagodzenia tego problemu należy już w czasie pokoju stworzyć takie warunki, które umożliwiać będą formowanie w jak najkrótszych terminach zasadniczych jednostek służby zdrowia frontu oraz jak najszybsze przegrupowanie ich na kierunek działania wojsk. Szczególną uwagę należy też zwrócić na przygotowanie kadr służby zdrowia do

pracy w warunkach masowych strat sanitarnych, jakie mogą ponieść wojska w wyniku pierwszego uderzenia bronią jądrową przez nieprzyjaciela.

Jednym z ważnych warunków prawidłowej organizacji zabezpieczenia medycznego operacji jest ustalenie najbardziej prawdopodobnej ilości strat sanitarnych w przestrzeni i w czasie, co pozwoli na należyte zorganizowanie pomocy medycznej i ewakuacji oraz na właściwe dokonanie podziału posiadanych sił i środków.

Rozumie się, że zarówno rozmiary, jak i struktura strat sanitarnych w poszczególnych operacjach zaczepnych frontu będą różne. Zależeć będą one od możliwości oddziaływania nieprzyjaciela, a zwłaszcza od skali, w jakiej zastosuje on środki masowego rażenia, od charakteru i rozmachu operacji, od stopnia przygotowania wojsk do prowadzenia działań bojowych w nowych warunkach, stanu liczebnego wojsk, warunków geograficznych, atmosferycznych itp.

Teoretyczne obliczenia oparte na ocenie możliwości nieprzyjaciela, zastosowania przez niego środków masowego rażenia oraz na podstawie dotychczasowych (m.in. z czasów II wojny) doświadczeń pozwalają stwierdzić, że średnie dzienne straty sanitarne w operacji zaczepnej orientacyjnie mogą wynosić około 1,5—2,0% stanu liczebnego wojsk frontu. Na ilość tę składać się może około 0,4—0,6% strat od broni konwencjonalnej, 0,8—1,0% — od broni jądrowej, 0,2—0,3% — od broni chemicznej i około 0,1% — od broni biologicznej. Należy tu jednak zaznaczyć, że w warunkach stosowania broni masowego rażenia dzienna wielkość strat sanitarnych może ulegać poważnym wahaniom. Dlatego przy organizacji zabezpieczenia medycznego służba zdrowia musi zapewnić sobie odpowiednią rezerwę sił i środków dla możliwości terminowego zabezpieczenia medycznego masowych strat i wykonania innych nagłych zadań leczniczo-ewakuacyjnych.

Z przyjmowanej ogólnej ilości strat sanitarnych 90—95%, czyli orientacyjnie około 5400—7600 [3] rannych i chorych żołnierzy dziennie będzie musiało być ewakuowanych do szpitali frontu. Aby zapewnić skuteczność zabezpieczenia medycznego tak dużej ilości rannych, należy dążyć do maksymalnego skracania ogniw ewakuacji i przybliżenia pomocy specjalistycznej do wojsk przez rozwijanie w odpowiednim czasie i miejscu szpitali polowych. Przyjmuje się, że ramię ewakuacji rannych, aby mogła być zapewniona ciągłość tej ewakuacji, nie powinno przekraczać 100—120 km, a zatem bazy szpitalne frontu lub ich

[3] Przyjęto do kalkulacji stan liczebny frontu 400 000 żołnierzy.

oddziały nie powinny być rozmieszczone na większej odległości od batalionów medycznych pierwszorzutowych dywizji.

Ewakuacja rannych ze związków taktycznych do baz szpitalnych (oddziałów) odbywa się w zasadzie armijnym i frontowym transportem sanitarnym. Nie wyklucza się też możliwości ewakuacji przez wojska własnym transportem do najbliższych szpitali; dotyczy to zwłaszcza jednostek tyłowych, drugich rzutów i odwodów. Część samochodowego transportu sanitarnego frontu może być podporządkowana szefom służby zdrowia pierwszorzutowych armii, a część powinna znajdować się w odwodzie szefa służby zdrowia frontu. Odwód ten przeznaczony jest do wykorzystania w razie nagle wynikłych potrzeb oraz do ewakuacji rannych i chorych z rejonów masowych strat sanitarnych od jądrowych uderzeń nieprzyjaciela w głębi strefy tyłów frontu.

Do ewakuacji sanitarnej może być też wykorzystany transport ogólnego przeznaczenia, co może mieć miejsce w wypadku, gdy zwiększone potrzeby przekraczać będą możliwości przewozowe transportu specjalnego, głównie w ewakuacji z rejonów masowych strat sanitarnych.

Transport lotniczy używany jest przede wszystkim do ewakuacji ciężko rannych, wymagających natychmiastowej kwalifikowanej i specjalistycznej pomocy lekarskiej oraz — równolegle z innymi rodzajami transportu — do ewakuacji sanitarnej z rejonów działań desantów.

W toku operacji duże straty sanitarne będą najprawdopodobniej powstawać tam, gdzie wojska frontu będą prowadzić bitwy spotkaniowe z dużymi zgrupowaniami nieprzyjaciela, gdzie będą odpierać jego przeciwuderzenia, pokonywać silnie bronione rubieże i naturalnie w rejonach nieprzyjacielskich uderzeń bronią masowego rażenia, a zwłaszcza bronią jądrową. Dlatego też istotną sprawą w czasie operacji jest terminowe rozwinięcie dostatecznej ilości szpitali frontowych w rejonach lub na rubieżach masowych strat sanitarnych i to tam, gdzie rozmieszczona została największa ilość batalionów medycznych dywizji i armijnych medycznych batalionów wzmocnienia.

Taki sposób rozwijania urządzeń leczniczych frontu (BSzF) stwarza najbardziej dogodne warunki do szybkiego wyewakuowania z tych batalionów rannych i chorych, terminowego udzielenia im specjalistycznej pomocy lekarskiej i ich leczenia. Ważnym również czynnikiem w procesie zabezpieczenia medycznego wojsk w operacji zaczepnej jest właściwe i terminowe rozwinięcie bazy szpitalnej dla zabezpieczenia wprowadzanej do bitwy armii drugiego rzutu frontu. Z reguły powinna to być baza o większej liczbie łóżek, ponieważ ewakuowani

będą do niej ranni zwykle z dwóch — trzech armii. Na tych kierunkach, gdzie wojska ponoszą stosunkowo małe straty sanitarne, należy rozwijać niewielką ilość szpitali, a nieraz nawet pojedyncze szpitale, odpowiednio wzmocnione specjalistycznymi brygadami, mogące dzięki temu udzielać wszechstronnej pomocy lekarskiej. Organizacja rozwijania baz szpitalnych frontu (oddziałów baz, szpitali) w toku operacji i ich usytuowanie dostosowane być powinny do „rozmieszczenia" strat sanitarnych w pasie natarcia frontu.

Rannych i chorych, po dokonaniu potrzebnych zabiegów, a wymagających leczenia trwającego ponad miesiąc, ewakuuje się do szpitali obszaru kraju. Używa się do tego transportu kolejowego, a w razie możliwości i lotniczego, a na kierunku nadmorskim również specjalnego transportu morskiego.

Operacyjne desanty powietrzne, o ile takie będą organizowane w toku operacji zaczepnej frontu, należy wzmocnić jednostkami leczniczo-ewakuacyjnymi frontu. Jednostki takie powinny zawczasu przejść specjalne przeszkolenie dla przygotowania ich do przerzutu drogą powietrzną i udzielania pomocy medycznej w rejonie działań bojowych desantu. Ewakuacja rannych i chorych z tego rejonu, do czasu połączenia się wojsk desantu z nacierającymi związkami taktycznymi pierwszorzutowej armii, prowadzona jest transportem lotniczym.

W przedsięwzięciach sanitarno-higienicznych i przeciwepidemicznych w toku operacji główną uwagę zwracać należy na prowadzenie stałego rozpoznania stanu sanitarno-epidemicznego obszaru działań wojsk i tyłów, wykrywanie, izolację i hospitalizację zakaźnie chorych, kontrolę stanu sanitarno-epidemicznego żołnierzy oraz nadzór epidemiczny nad jeńcami i ewakuowaną ludnością miejscową.

7. Dowodzenie tyłami

Pracę organów dowodzenia tyłami w operacji zaczepnej frontu powinna cechować duża operatywność. Czynnik czasu we współczesnych operacjach nabiera szczególnie dużego znaczenia.

Zdolność organów dowodzenia tyłami do szybkiego odtwarzania systemu dowodzenia tyłami po pierwszych uderzeniach jądrowych nieprzyjaciela oraz skierowanie wszystkich ocalałych sił i środków do wykonywania zasadniczych zadań — to jeden z podstawowych warunków osiągnięcia należytych wyników w zabezpieczeniu tyłowym wojsk w operacji zaczepnej.

Zasadnicze dokumenty dowodzenia tyłami (dyrektywa kwatermistrzowska, plan zabezpieczenia tyłowego operacji, plany zabezpieczenia

wykonywane przez poszczególne służby itd.) na operację początkowego okresu wojny opracowywane są jeszcze w czasie pokoju, w kilku wariantach, zgodnie z planami działania wojsk.

W okresie zagrożenia lub w pierwszych dniach operacji wnosi się w razie potrzeby niezbędne zmiany do opracowanych dokumentów i jak najszybciej przekazuje się je wykonawcom. Najważniejsze dane z zakresu zabezpieczenia tyłowego przekazywane są w formie specjalnych zarządzeń.

Dowodzenie tyłami w toku operacji przebiega w warunkach skomplikowanych, w często zmieniających się sytuacjach operacyjno-tyłowych i realizowane jest z zasady krótkimi zarządzeniami i wytycznymi konkretyzującymi względnie korelującymi ustalenia zawarte w dyrektywie kwatermistrzowskiej oraz w planie tyłowego zabezpieczenia operacji. W wypadku gdy zajdą zasadnicze zmiany w sytuacji operacyjnej, może wyniknąć konieczność postawienia dla tyłów nowych zadań i wtedy będzie zazwyczaj opracowana nowa dyrektywa kwatermistrzowska.

Szczególnej uwagi w toku operacji wymaga zapewnienie ciągłości dowodzenia i organizacja niezawodnej łączności tyłów oraz jak najbardziej efektywne wykorzystanie związków taktycznych i oddziałów tyłowych, szczególnie w pierwszych dniach operacji początkowego okresu wojny, kiedy to front będzie dysponował tylko ograniczoną ilością tych jednostek.

Kwatermistrz frontu, zastępca dowódcy do spraw technicznych oraz szefowie rodzajów wojsk i służb powinni:

— utrzymywać stałą łączność ze sztabem frontu, z kwatermistrzowskimi stanowiskami dowodzenia armii (grup operacyjnych) oraz z szefostwami zgrupowań tyłów, ze związkami taktycznymi i z oddziałami tyłowymi frontu;

— stale orientować się w sytuacjach: operacyjnej, tyłowej i skażeń;

— znać stan zaopatrzenia wojsk w środki materiałowo-techniczne oraz stan strat sanitarnych i technicznych;

— we właściwych terminach konkretyzować lub stawiać nowe zadania — stosownie do zmieniających się sytuacji oraz organizować manewr podporządkowanymi im siłami i środkami.

O stratach ponoszonych przez jednostki tyłowe, w tym również o stratach zapasów środków materiałowych, stratach wpływających na przebieg operacji, należy natychmiast meldować dowódcy frontu wraz z propozycjami o przedsięwzięciach, jakie należy poczynić dla

odtworzenia czy uzupełnienia zniszczonych (obezwładnionych) jednostek względnie zapasów.

Zapewnienie ciągłości dowodzenia tyłami zależy w dużym stopniu od wyboru właściwego miejsca rozmieszczenia kwatermistrzowskiego stanowiska dowodzenia (KSD) frontu; powinno ono zapewniać stałe otrzymywanie informacji o zmianach w sytuacjach operacyjnej i tyłowej oraz umożliwiać ciągłe kierowanie zgrupowaniami tyłów i jednostkami tyłowymi frontu. Uwzględniając te wymagania, KSD należy z reguły rozmieszczać w odległości 20—30 km od SD frontu. Przemieszczenie KSD w toku operacji odbywa się zazwyczaj po przesunięciu SD i na kierunku jego przesunięcia. O przemieszczeniu KSD do nowego rejonu kwatermistrz melduje dowódcy frontu i zawiadamia Sztab Głównego Kwatermistrzostwa (Sztab Kwatermistrzostwa Zjednoczonego Dowództwa). W czasie przemieszczenia KSD dowodzenie tyłami oraz łączność z SD frontu i ze sztabem Głównego Kwatermistrzostwa nie mogą być przerwane. W tym celu należy w dotychczasowym rejonie rozmieszczenia KSD pozostawić grupę oficerów ze środkami łączności; grupa ta przechodzi do nowego rejonu rozwinięcia KSD na zezwolenie szefa sztabu kwatermistrzostwa frontu, kiedy zasadnicza obsada KSD rozpocznie pracę w nowym miejscu.

Różnorodny i obszerny zakres zadań, jakie będą rozwiązywane przez organa dowodzenia tyłami frontu w operacji, zwłaszcza w pierwszej operacji początkowego okresu wojny, zmusi często do tworzenia niewielkich grup operacyjnych. Jedna z takich grup, składająca się z oficerów sztabu kwatermistrzostwa i służb delegowana powinna być na SD frontu. Zadaniem jej jest wymiana informacji pomiędzy sztabem frontu i sztabem kwatermistrzostwa oraz podejmowanie w sytuacjach nie cierpiących zwłoki szybkich decyzji w zakresie tyłowego zabezpieczenia wojsk (np. podczas przemieszczania KSD). Inne grupy operacyjne mogą być tworzone dla organizacji tyłowego zabezpieczenia wojsk (zgrupowań) działających na oddzielnych kierunkach lub biorących udział w kombinowanej operacji desantowej, dla kierowania zgrupowaniami tyłów frontu zabezpieczającymi wojska forsujące duże przeszkody wodne itd. Grupy operacyjne mogą dysponować jednostkami tyłowymi, środkami materiałowymi, transportem i innymi niezbędnymi siłami i środkami.

System łączności tyłów frontu jest częścią organiczną ogólnowojskowego systemu łączności frontu. Łączność tyłów w operacji zaczepnej frontu organizowana jest w zasadzie środkami radiowymi i środkami ruchomymi. W toku operacji sztab kwatermistrzostwa frontu roz-

winięty na KSD powinien mieć zapewnioną łączność radiową z Głównym Kwatermistrzostwem, ze sztabem frontu, z kwatermistrzami armii, kwatermistrzami frontowych (równorzędnych) związków taktycznych oraz ze zgrupowaniami, związkami i oddziałami tyłowymi frontu.

8. Właściwości zabezpieczenia tyłowego wojsk frontu w bitwie spotkaniowej, podczas odpierania przeciwuderzeń, w czasie wejścia do bitwy drugiego rzutu frontu oraz podczas pościgu za nieprzyjacielem

W razie przewidywania **bitwy spotkaniowej** należy poczynić zabiegi mające na celu uzupełnienie zawczasu w wojskach rakiet, głowic i RMN oraz ruchomych zapasów innych środków materiałowych, a zwłaszcza paliwa i amunicji. Z jednostek medycznych związków taktycznych i armii należy wyewakuować rannych i chorych. Na kierunki spodziewanej bitwy spotkaniowej mogą być wysuwane oddziały polowych baz frontu z zapasami środków materiałowych oraz oddziały baz szpitalnych i jednostki naprawczo-ewakuacyjne. Zawczasu również należy postawić zadania dla tyłów, a w miarę wyjaśniania się sytuacji operacyjno-tyłowej powinny być one konkretyzowane i w formie krótkich zarządzeń przekazywane wykonawcom. Szczególną uwagę należy poświęcić tyłowemu zabezpieczeniu pierwszorzutowych związków taktycznych i desantów powietrznych (o ile będą organizowane).

Jednostkom tyłowym, które wydziela się dla zabezpieczenia bitwy spotkaniowej i wysuwa do przodu (bliżej wojsk) podaje się kierunki przesunięcia i prawdopodobne rejony rozwinięcia, które konkretyzuje się w miarę rozwoju bitwy spotkaniowej. Oddziały te rozmieszczają się z zasady w pobliżu drugich rzutów i odwodów, z chwilą gdy do bitwy wprowadzone zostaną główne siły frontu.

Podczas odpierania przeciwuderzeń dużych odwodów npla do zasadniczych zadań tyłów należy szybkie uzupełnienie zużytych środków materiałowych oraz ewakuacja rannych i chorych z medycznych jednostek armii i związków taktycznych, szczególnie z tych, którym może grozić zagarnięcie przez npla. Armia biorąca udział w odparciu przeciwuderzenia npla powinna być wzmocniona środkami remontowymi, a szczególnie ewakuacyjnymi.

W wypadku groźby okrążenia zgrupowania wojsk frontu lub czasowej jego izolacji od baz zaopatrywania należy:

— jednostkom tego zgrupowania uzupełnić środki materiałowe oraz przeprowadzić z nich ewakuację rannych i chorych;

— przesunąć zgrupowania i jednostki tyłowe oraz zapasy zaopatrzenia w nowe rejony, położone z dala od możliwego zasięgu oddziaływania wojsk lądowych npla;
— wyznaczyć i przystosować drogi samochodowe na nowych kierunkach;
— zorganizować dowóz środków materiałowych i ewakuację rannych transportem lotniczym.

Do czasu wprowadzenia do bitwy drugiego rzutu frontu zapasy środków materiałowych w tych wojskach należy uzupełnić do pełnych norm. Podczas przesunięcia wojsk do rubieży wejścia do bitwy organizuje się zamykanie techniczne kolumn, ustala się sposoby ewakuacji i prowadzenia napraw uszkodzonego w tym czasie sprzętu technicznego oraz przewiduje organizację współdziałania między organami tyłowymi wojsk pierwszego i drugiego rzutu frontu.

W rejonie ześrodkowania (wyjściowym) i w czasie przemarszu armii do rubieży wejścia do bitwy, pierwszej pomocy lekarskiej rannym i chorym udziela personel służby zdrowia oddziałów i związków taktycznych. Natomiast kwalifikowana i specjalizowana pomoc lekarska udzielana jest w szpitalach najbliżej położonych baz szpitalnych frontu albo w rozwiniętych wcześniej w pasach działania pierwszorzutowych armii batalionach medycznych dywizji i medycznych batalionach wzmocnienia. W razie gdy armia drugorzutowa poniesie duże straty sanitarne, czy to w rejonie ześrodkowania, czy podczas przemarszu do rubieży wejścia do bitwy, do rejonów powstania masowych strat kierowane są jednostki służby zdrowia frontu, przede wszystkim szpitale i transport sanitarny. Na kierunku wprowadzenia do bitwy armii II rzutu front rozwija z zasady bazę szpitalną.

Wszystkie przedsięwzięcia dla zabezpieczenia tyłowego wejścia do bitwy II rzutu frontu planowane są z reguły w czasie opracowywania planów operacji frontowej, a konkretyzowane są w zależności od rozwoju sytuacji operacyjno-tyłowej, w okresie poprzedzającym to wejście.

Przed rozpoczęciem forsowania dużych przeszkód wodnych do wojsk powinny być przybliżone frontowe środki medyczne, naprawcze i ewakuacyjne, a w razie potrzeby również i materiałowe. Po opanowaniu przez wojska odpowiednio dużego przyczółka front może tam wysunąć oddział polowej bazy, oddział bazy szpitalnej, jednostki remontowo-ewakuacyjne, a w razie potrzeby i inne. Dla zapewnienia dowozu środków materiałowych do wojsk działających na przyczółku wydziela się albo buduje niezbędne przeprawy. Następnie przez jednostki drogowo-mostowe odbudowuje się zniszczone lub buduje nowe mosty.

Dla dostawy paliw przez przeszkodę wodną wykorzystywane mogą być rurociągi.

Dla zabezpieczenia tyłowego wojsk **prowadzących pościg za nplem** należy zawczasu zaplanować i szybko zorganizować odbudowę dróg samochodowych frontu na kierunku wojsk biorących udział w pościgu, wysunąć do przodu albo przydzielić zgrupowaniu prowadzącemu pościg transport z paliwem oraz jednostki medyczne, naprawcze i ewakuacyjne, jak również zapewnić terminowy dowóz środków materiałowych transportem samochodowym albo lotniczym. Równocześnie należy wiele uwagi poświęcić zabezpieczeniu desantów powietrznych, jakie mogą być wysadzane w celu odcięcia nplowi dróg wycofania się.

Rozdział XIV

WŁAŚCIWOŚCI ZABEZPIECZENIA TYŁOWEGO WOJSK FRONTU (ARMII) W OPERACJI ZACZEPNEJ NA NADMORSKIM KIERUNKU OPERACYJNYM

Organizacja zabezpieczenia tyłowego wojsk frontu (armii) w operacji zaczepnej na nadmorskim kierunku operacyjnym zależy przede wszystkim od warunków i sposobów jej przygotowania i prowadzenia oraz od operacyjno-geograficznych właściwości tego kierunku.

Na prowadzenie operacji i organizację zabezpieczenia tyłowego wojsk poważny wpływ wywierać będą fizyczno-geograficzne warunki nadmorskiego kierunku operacyjnego, który charakteryzują liczne przeszkody wodne (przeciętnie jedną przeszkodę wodną o znaczeniu taktycznym spotyka się co 30—60 km, a operacyjnym — co 100—150 km), przecinające go w większości na całej szerokości, wielka ilość budowli hydrotechnicznych, znaczne nieraz skoki temperatury, stosunkowo duża wilgotność powietrza, często występujące mgły itp. Warunki te poważnie utrudniają działania wojsk i pracę tyłów oraz powodują wzrost zużycia niektórych środków materiałowych i zwiększone zapotrzebowanie na inne środki zabezpieczenia tyłowego. Do podstawowych czynników wpływających na organizację i pracę tyłów na kierunku nadmorskim można zaliczyć:

— wspólne działania wojsk frontu i marynarki wojennej oraz wynikająca stąd konieczność współdziałania ich tyłów;
— rozwijanie w obszarze tyłów frontu nie tylko tyłów wojsk lądowych i lotniczych, lecz również i tyłów marynarki wojennej;
— wykorzystanie do dowozu i ewakuacji w ogniwie frontowym transportu morskiego;
— nieco większe niż w normalnych warunkach zużycie środków materiałowych, zwłaszcza mps;
— konieczność organizowania zabezpieczenia tyłowego wojsk biorących udział w operacjach desantowych oraz działających w ramach przeciwdesantowej obrony wybrzeża morskiego.

1. Właściwości organizacji tyłów

Jak już wspomniano wyżej, w obszarze tyłów frontu mogą rozmieszczać się również oddziały i urządzenia tyłowe marynarki wojennej. Rejony rozmieszczenia zgrupowań, oddziałów i urządzeń tyłowych frontu i marynarki wojennej powinny być zawczasu wybrane i przygotowane. Dla zabezpieczenia operacji początkowego okresu wojny przedsięwzięcia te przeprowadza się w czasie pokoju, w ramach ogólnego planu przygotowania kierunku operacyjnego. Urządzenia i obiekty tyłowe przygotowywane w czasie pokoju oraz formowane w okresie zagrożenia powinny być tak usytuowane, aby — w miarę możliwości — z chwilą rozpoczęcia działań wojennych uniknąć wszelkich zbędnych ich przegrupowań.

Dla przemieszczenia tyłów na duże odległości może być w sprzyjających okolicznościach wykorzystany transport morski.

Zasadnicze zadania w sprawach obrony i ochrony tyłów na nadmorskim kierunku operacyjnym wykonywane mogą być wspólnym wysiłkiem i w ścisłym współdziałaniu wojsk lądowych, marynarki wojennej, lotnictwa i tyłów. Współdziałanie to polega przede wszystkim na zorganizowaniu jednolitego systemu obserwacji i powiadamiania w tyłach operacyjnych, zrealizowaniu przedsięwzięć w zakresie rozśrodkowania i maskowania tyłów, zorganizowaniu ścisłego współdziałania na czas walki z nieprzyjacielskimi desantami i grupami dywersyjnymi oraz likwidacji skutków uderzeń nieprzyjaciela.

2. Właściwości zabezpieczenia drogowego

W procesie organizowania systemu komunikacyjnego należy uwzględniać właściwości północno-nadmorskiego kierunku operacyjnego. Sieć dróg kołowych i kolejowych na całym obszarze jest na ogół dobrze rozwinięta. Do ujemnych cech dróg we wschodniej części tego obszaru należy zaliczyć liczne zakręty i przebieg w terenie silnie pociętym, w przesmykach między jeziorami oraz wśród masywów leśnych. Miejsca te czułe są na dywersję; istnieją tam bowiem dogodne warunki sparaliżowania ruchu. W systemie sieci drożnej zaznacza się wyraźna zbieżność wszystkich ważniejszych ciągów wschód — zachód w ważnych węzłach drogowych leżących nad dużymi przeszkodami wodnymi. Newralgicznymi punktami na sieci dróg kołowych i kolejowych są mosty na licznych przeszkodach wodnych i wiadukty oraz wspomniane wyżej węzły drogowe, z których znaczna część pozbawiona jest objazdów (zwłaszcza chodzi tu o węzły kolejowe).

Natomiast zachodnią część tego kierunku operacyjnego charakteryzuje płaski i otwarty teren położony nawet (np. w płn.-zach. części Holandii) poniżej poziomu morza, silnie zabagniony oraz pocięty licznymi rzekami i kanałami. Poruszanie się w tym terenie poza drogami jest na ogół niemożliwe.

Na nadmorskim kierunku operacyjnym stosunkowo dużą rolę, w ramach kompleksowego wykorzystania wszystkich rodzajów transportu, odgrywać może transport wodny (morski). W przewozach wojskowych wykorzystywane być mogą, oprócz wszystkich istniejących dróg śródlądowych, drogi morskie oraz wszelkie nadające się do tego celu środki transportu wodnego.

Drogi kołowe frontu, zwłaszcza biegnące wzdłuż wybrzeża morskiego, wyznacza się i przygotowuje również z myślą o zabezpieczeniu potrzeb przewozowych i manewrowych marynarki wojennej.

Dla zapewnienia jak największej żywotności sieci komunikacyjnej zawczasu powinny być przygotowane dublujące przeprawy przez przeszkody wodne, objazdy ważniejszych węzłów drogowych, wiadukty, niezbędne przedsięwzięcia dla zorganizowania tymczasowych rejonów przeładunkowych oraz baz przeładunkowych, zwłaszcza na styku dróg lądowych i wodnych.

3. Właściwości zabezpieczenia materiałowego, technicznego i medycznego

Zabezpieczenie materiałowe wojsk w działaniach zaczepnych na północno-nadmorskim kierunku operacyjnym będzie w zasadzie wymagać więcej niektórych środków zaopatrzenia, niż w odpowiednich działaniach na innym kierunku operacyjnym. To zwiększone zużycie wynika przede wszystkim ze specyficznych, a przy tym trudnych warunków wojskowo-geograficznych, jakie cechują ten kierunek operacyjny oraz z prawdopodobnego charakteru działań bojowych, jakie tam będą prowadzone.

Środki materiałowe w polowych bazach (oddziałach baz) i innych urządzeniach muszą być też urzutowane stosownie do rodzajów i kierunków działań prowadzonych przez wojska w tym obszarze (np. m.in. dla zabezpieczenia działań desantowych).

W organizacji dowozu (przewozów) niezbędne jest ścisłe współdziałanie frontu i marynarki wojennej w celu kompleksowego wykorzystania wszystkich rodzajów środków transportowych.

Dla operatywnego rozstrzygania spraw związanych z wykonaniem przewozów morskich, do szefostwa komunikacji wojskowej frontu po-

winni być oddelegowani odpowiedni przedstawiciele marynarki wojennej.

Zabezpieczenie techniczne należy organizować, uwzględniając właściwości działań bojowych prowadzonych na nadmorskim kierunku, warunki geograficzne i klimatyczne oraz ilość i ukompletowanie sił i środków ewakuacyjno-naprawczych, którymi front (armia) będzie dysponować.

Przecinające ten kierunek duże przeszkody wodne wymagają realizacji specjalnych przedsięwzięć w zakresie zabezpieczenia technicznego wojsk podczas forsowania tych przeszkód, a większa wilgotność powietrza, dość częste mgły i znaczne nieraz skoki temperatury w ciągu krótkiego czasu zmuszają do większej opieki i przeprowadzania odpowiednich zabiegów dla utrzymania w należytym stanie uzbrojenia, sprzętu technicznego i wyposażenia.

Do czasu rozpoczęcia operacji wszystkie jednostki ewakuacyjno-naprawcze związków taktycznych i armii powinny być w pełni gotowe do działań. Należy wyewakuować z nich sprzęt uszkodzony (fundusz naprawczy) oraz zaopatrzyć je w potrzebne środki do prowadzenia remontów. Część jednostek ewakuacyjno-naprawczych frontu wysuwa się do przodu na kierunki działania pierwszorzutowych armii, dla prowadzenia remontu bieżącego, a częściowo i średniego tego sprzętu technicznego, którego nie zdołały przeprowadzić jednostki naprawcze wojsk i armii, a jednocześnie — dla zebrania pozostałego uszkodzonego sprzętu we frontowych PZSU.

Inna część frontowych jednostek ewakuacyjno-naprawczych rozwijana jest w miejscach, w których będą największe skupienia funduszu remontowego. Jednostki te prowadzą tam w większości średnie naprawy sprzętu, wykorzystując w miarę możliwości w jak największym stopniu istniejące miejscowe warsztaty remontowe.

Zabezpieczenie medyczne. W organizacji zabezpieczenia medycznego należy brać pod uwagę specyficzne cechy kierunku nadmorskiego oraz potrzeby ścisłego współdziałania ze służbą zdrowia marynarki wojennej.

Współdziałanie służby zdrowia frontu (armii) ze służbą zdrowia marynarki wojennej w operacji zaczepnej prowadzonej na kierunku północno-nadmorskim może przejawiać się:

a) w zakresie prac leczniczo-ewakuacyjnych — we wspólnym wykorzystywaniu urządzeń leczniczych i transportu sanitarnego oraz w organizowaniu kwalifikowanej i specjalistycznej pomocy medycznej;

b) w dziedzinie zadań sanitarno-higienicznych i przeciwepidemicznych — w prowadzeniu ciągłego rozpoznania i w wymianie informacji o jego wynikach, w wykrywaniu i izolowaniu ognisk chorób zakaźnych, jak również w przyjmowaniu zakaźnie chorych do szpitali frontu lub marynarki wojennej;

c) w zakresie zaopatrywania sanitarnego — we wzajemnym korzystaniu z zapasów środków zaopatrzenia sanitarnego, zwłaszcza w wypadkach powstania masowych strat sanitarnych;

d) podczas organizacji zabezpieczenia wojsk i tyłów — we wspólnych przedsięwzięciach mających na celu jak najszybszą ewakuację żołnierzy z rejonów porażenia bronią masowego rażenia, udzieleniu rannym niezbędnej pomocy medycznej oraz zapewnieniu im terminowej hospitalizacji, w organizowaniu kontroli efektów dezaktywacji środków materiałowych i wyposażenia, przeprowadzania zabiegów profilaktycznych itp.

Siłami marynarki wojennej organizowane jest zabezpieczenie wszystkich jej jednostek i ewentualnie tych jednostek wojsk lądowych, które bronić będą oddalonych od wybrzeża wysp. Do obowiązków służby zdrowia marynarki wojennej należeć też będzie odpowiedzialność za organizację ewakuacji rannych i chorych transportem morskim.

Przy obliczeniach potrzebnych sił i środków służby zdrowia w operacji na kierunku nadmorskim bierze się pod uwagę konieczność zabezpieczenia medycznego nie tylko nacierającego zgrupowania wojsk, lecz również i wojsk biorących udział w operacjach desantowych oraz broniących wybrzeża morskiego, wysp i półwyspów.

Ewakuację rannych z opanowanych wysp, półwyspów i przyczółków oraz z oddalonych rejonów wybrzeża prowadzi się transportem morskim i lotniczym. Dla przyjmowania rannych w rejonach wyznaczonych portów i lotnisk rozwijane są zgrupowania szpitali (bazy szpitalne lub oddziały baz).

4. Przedsięwzięcia w zakresie zabezpieczenia tyłowego działań desantowych

W operacjach zaczepnych prowadzonych na kierunku nadmorskim może być celowe, a nawet konieczne, organizowanie działań desantowych dla opanowania grupy wysp lub jednej dużej wyspy, strefy cieśnin, ważnych rejonów wybrzeża, baz morskich itp. Działania takie mogą być prowadzone siłami desantu morskiego lub powietrznego, a najczęściej jednocześnie siłami desantu morskiego i powietrznego. Znaczenie

działań desantowych zależne jest od ich celu i zadań oraz składu wojsk desantu i znaczenia obszaru jego działań.

Z uwagi na to, że w działaniach desantowych brać będą zazwyczaj udział różnorodne siły i środki nie tylko rodzajów wojsk, lecz i sił zbrojnych, zachodzi konieczność ustalenia zawczasu podziału zadań z zakresu zabezpieczenia tyłowego działań desantu pomiędzy poszczególnych wykonawców.

W zasadzie ogólny nadzór nad planowaniem i zorganizowaniem zabezpieczenia tyłowego desantu powinien należeć do organów dowodzenia tyłami (kwatermistrzostwa) frontu (armii). Front powinien wydzielić niezbędne zapasy środków materiałowych oraz dostarczyć je zarówno do rejonów wyjściowych wojsk desantu, jak i do wyznaczonych portów oraz lotnisk zaopatrywania. Kwatermistrz frontu (armii) powinien być organizatorem współdziałania wszystkich organów zaopatrywania i obsługi biorących udział w zabezpieczeniu tyłowym działań desantowych.

Dowództwo marynarki wojennej jest organizatorem przewozów zaopatrzeniowo-ewakuacyjnych drogą morską, włącznie z przygotowaniem portów (punktów) załadowania na własnym wybrzeżu oraz bazy lądowania w rejonie działań desantu. Marynarka wojenna jest zobowiązana do zorganizowania zabezpieczenia awaryjno-ratunkowego podczas przejścia desantu morzem. W niektórych wypadkach będzie ona także wykonywać inne świadczenia na rzecz wojsk desantu w zakresie zabezpieczenia materiałowego, medycznego i technicznego (na przykład: pomoc materiałowa w tych rodzajach zaopatrzenia, którymi dysponuje; przyjmowanie rannych do swych urządzeń leczniczych; naprawa uszkodzonego sprzętu wojsk desantu w warsztatach organizowanych w bazie lądowania).

W zaopatrywaniu i obsłudze wojsk desantu mogą również brać udział organa OTK, które mogą wykonywać (między innymi):

— dowóz do wojsk desantu, a następnie do portów załadowczych lub lotnisk zabezpieczenia materiałowego środków zaopatrzenia;
— pomoc w zabezpieczeniu drogowym przemarszu wojsk desantu i ich tyłów do portów (punktów) załadowania;
— przyjmowanie w portach i na lotniskach rannych, ewakuowanych z rejonu działania desantu.

Organizacja tyłów desantu, a szczególnie celowość i konieczność wzmocnienia go jednostkami tyłowymi wyższego szczebla, zależy przede wszystkim od składu wojsk desantu i przewidywanego czasu trwania operacji desantowej. Krótkotrwały czas jej trwania pozwala na ogra-

niczenie ilości oddziałów tyłowych desantowanych wraz z wojskami tylko do organicznych tyłów jednostek desantu. Odstępstwem od tej zasady jest konieczność wzmocnienia związków taktycznych desantu siłami i środkami służby zdrowia. W innym wypadku, w warunkach desantowania kilku dywizji na wyspy z możliwością przejścia po ich opanowaniu do obrony, desant może być wzmocniony oddziałami (urządzeniami) tyłowymi frontu. Mogą to być, oprócz jednostek służby zdrowia — batalionów medycznego wzmocnienia i szpitali, oddziały składów podstawowych środków materiałowych oraz czołówki jednostek naprawczych.

Niezależnie od tego marynarka wojenna formuje niezbędne elementy tyłowe w punktach załadowania wojsk desantu i w bazie lądowania (siły i środki mechanizacji prac przeładunkowych dla zorganizowania służby ratunkowej, do organizacji punktów medycznych, naprawy taboru pływającego itp.).

Jednostki tyłowe frontu, wydzielone dla zabezpieczenia desantu w rejonie jego działań, przewożone są morzem w składzie oddzielnego rzutu i wyładowują się na opanowanym przyczółku po wylądowaniu sił głównych desantu.

Dla zabezpieczenia materiałowego operacji desantowej gromadzone są zapasy środków zaopatrzenia w wojskach biorących udział w desancie oraz w specjalnie wydzielonych składach (oddziałach składów). Wielkość zapasów materiałowych zabieranych przez wojska desantu, jak i dostarczanych do nich w toku działań bojowych będzie w każdym wypadku różna. Przy ustalaniu ich wielkości należy brać pod uwagę przede wszystkim przewidywane zużycie środków materiałowych, a ponadto możliwość zaopatrywania (dowozu) wojsk desantu w toku operacji. Należy nadmienić, że normy nagromadzenia zapasów, a przede wszystkim normy ich zużycia (reżim zużycia), muszą być w operacji desantowej przestrzegane ściślej niż w innych działaniach bojowych.

Dowóz środków zaopatrzenia do wojsk desantu dokonywany jest transportem morskim i częściowo lotniczym. W tym też celu w rejonie działań desantu muszą być przygotowane lotniska lub lądowiska przeznaczone do przyjęcia ładunków i ewakuacji rannych transportem lotniczym. Wojska desantu mogą też uzupełniać niektóre środki materiałowe z zasobów miejscowych i ze zdobyczy wojennej. Dowóz zaopatrzenia na obszarze działań desantu odbywa się podobnie jak podczas normalnych działań zaczepnych, z tym, że przeważać będzie system dowozu „na siebie". Ze względu na krótkie ogniwa dowozu, transport poszczególnych szczebli może być wykorzystywany równolegle i prze-

wozić środki materiałowe z punktów odbioru bezpośrednio do oddziałów, czy pododdziałów pomijając ogniwa pośrednie.

Zabezpieczenie medyczne wojsk w operacji desantowej jest bardziej skomplikowane niż w innych działaniach bojowych. Powodem tego są większe zazwyczaj straty sanitarne, specyficzne warunki pracy służby zdrowia oraz to, że siły i środki tej służby należą do różnych rodzajów sił zbrojnych, a transport ewakuujący rannych ma również kilku dysponentów. Ponadto organizację zabezpieczenia medycznego utrudnia naturalna odległość dzieląca rejon działania desantu od własnego wybrzeża i zakładów leczniczych wyższego szczebla.

5. Właściwości dowodzenia tyłami

Zasadniczą cechą dowodzenia tyłami na kierunku nadmorskim jest ścisłe współdziałanie organów dowodzenia tyłami frontu (armii) i marynarki wojennej w celu jak najbardziej skutecznego wykorzystania tyłów dla zabezpieczenia związków taktycznych i operacyjnych wszystkich sił zbrojnych biorących udział w kombinowanej operacji.

Decydująca rola w dowodzeniu wojskami i tyłami należy do dowódcy frontu, który, między innymi, wydaje wytyczne w sprawie rozwiązania zasadniczych zadań w zakresie zabezpieczenia tyłowego operacji. Kwatermistrz frontu, na podstawie decyzji dowódcy, zapewnia właściwe ukierunkowanie pracy tyłów frontu i ich współdziałanie z tyłami marynarki wojennej. Treścią tego współdziałania mogą być następujące zagadnienia:

— wzajemna pomoc w zaopatrywaniu wojsk frontu i jednostek marynarki wojennej w środki materiałowe;
— wykorzystanie transportu morskiego i pomocniczego transportu wodnego do przewozów zaopatrzeniowo-ewakuacyjnych na rzecz frontu oraz dla zabezpieczenia wojsk desantu;
— wydzielenie dla marynarki wojennej rejonów dla rozmieszczenia tyłów oraz, w razie możliwości, dróg samochodowych, względnie określenie ilości przebiegów transportu na drogach samochodowych i kolejowych frontu.

Wydrukowano 300 egz.

Egz. 1—300 Bibl. Tajna ASG
Wykonał Zespół oficerów K.T.T.
Druk. ASG. — Nr z. 34 (03886/WW)

BIBLIOTEKA SZKOLENIOWA

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Działu Zbiorów Specjalnych
Nr ewid. 40804